

รายงานการวิจัย ชุมชนอาเซียนในประเทศไทย มาตรการกลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการศึกษาชุมชนอาเซียนในประเทศไทย : มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มครองผลกระทบทางสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่ และเพื่อสร้างมาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มครองผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาวอาเซียนในประเทศไทย โดยการศึกษาที่เน้นเฉพาะผลกระทบทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายคนไทยและชาวอาเซียน ที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนไทยเป็นสำคัญ

คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งคนในชุมชนและชาวอาเซียน กระบวนการในการวิจัยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และทบทวนวรรณกรรม เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงได้มีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จำนวน 1,600 คน โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้เข้าใจทัศนคติของคนไทยในชุมชนที่มีชาวอาเซียนที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในพื้นที่ชุมชน ในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การจัดเวทีการสนทนากลุ่ม การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมีประชากรกลุ่มเป้าหมายจำนวน 258 คน แยกเป็น คนไทย 179 คน คนต่างชาติ 79 คน จากชุมชนที่จำแนกตามเขตพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละ สสว.

1. สถานการณ์และผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่

1.1 สถานการณ์พื้นฐาน

1) มีชาวอาเซียนพักอาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวน 3.5 - 4 ล้านคน โดยมีแรงงาน 2.7 ล้านคน มาจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ ได้แก่ พม่า กัมพูชา และ สปป.ลาว ซึ่งในจำนวนดังกล่าวเป็นผู้จดทะเบียนแรงงานและผู้ติดตามอย่างถูกกฎหมายเป็นจำนวนประมาณ 1.5 ล้านคน และเป็นผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับภาครัฐ จำนวนมากกว่า 1 ล้านคน (ข้อมูลเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559)

2) ชาวอาเซียนส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน อายุ 20 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง แยกเป็นชาวอาเซียนต่างๆ คือ พม่า กัมพูชา ลาว ฟิลิปปินส์ ชนกลุ่มน้อย/ชนเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ กระเหรี่ยง ปะโอ ตองสัว/ยะไข่ กะฉิ่น มอญ และไทยใหญ่ ประเภทการทำงาน ได้แก่ รับจ้างทั่วไป คัดแยกขยะ ลูกจ้างแพปลา แม่บ้าน/ทำงานบ้าน คนสวน พนักงานโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานเสิร์ฟอาหาร กรรมกร/ก่อสร้าง และค้าขาย

3) กลุ่มเป้าหมายชุมชนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากประชาคมอาเซียน เช่น การเตรียมการด้านข้อมูลประชากร การเตรียมพร้อมด้านภาษาและสาธารณสุข เป็นต้น

4) การเป็นประชาคมอาเซียนไม่ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินชีวิตของคนไทยในชุมชน รวมถึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มจำนวนชาวอาเซียน และระยะเวลาที่ชาวอาเซียน เข้ามาทำงานหรือพักอาศัย เนื่องจากชาวอาเซียนเข้ามาก่อนที่จะมีการเปิดประชาคมอาเซียน

5) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีผลในเชิงความรู้สึกว่าเมื่อเป็นประชาคมแล้วก็จะสามารถไปมาหาสู่กันได้สะดวกมากขึ้น เศรษฐกิจการค้าจะเติบโตขึ้นและจะมีการจ้างแรงงานมากขึ้น และอาจจะ มีชาวอาเซียนมากขึ้นจากความร่วมมือระหว่างประเทศต่อกัน

6) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีชาวอาเซียนเพิ่มขึ้นคือการเปิดจดทะเบียนแรงงานชาวอาเซียนเมื่อต้นปี 2559 ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การเปิดจดทะเบียนแรงงานชาวอาเซียน คือ กลไกหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการเป็นประชาคมอาเซียน

7) ชาวอาเซียนมีความรู้สึกพอใจที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยและเข้ามาพักอาศัยในชุมชน เพราะงานส่วนใหญ่ที่ชาวอาเซียนทำเป็นงานของผู้ใช้แรงงาน และเป็นงานที่คนไทยไม่ค่อยชอบ ทำกันแล้ว

8) ชุมชนของคนไทยที่มีชาวอาเซียนทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชน พบว่าไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงและไม่ส่งผลกระทบมากนักต่อคนในชุมชน เพราะส่วนใหญ่ชาวอาเซียนจะอยู่กันเป็น กลุ่ม

(9) ปัญหาบางประการที่เกิดจากชาวอาเซียนเข้ามาพักอาศัยในชุมชน คือ การลักขโมยผลไม้ จากต้นไม้ของชาวบ้านในชุมชน ความสกปรกของชุมชนที่มีมากขึ้น

1.2 ความครอบคลุมทางสังคม

1) คนไทยในชุมชนเป้าหมายส่วนใหญ่ ยอมรับว่ากลุ่มชาวอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนเป็นสมาชิกของชุมชน จากเหตุผล 5 ประการคือ ต้องใช้แรงงานจากชาวอาเซียน เพื่อความเป็น มนุษยธรรม เป็นวิถีชีวิตในกิจวัตรประจำวันที่ต้องทำกิจกรรมร่วมกัน อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน จนเกิดความกลมกลืน และ ชาวอาเซียนส่วนใหญ่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนรำคาญใจให้คนในชุมชน

2) บางพื้นที่ เช่น พื้นที่ สสว. 9 ถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะยอมรับว่าชาวอาเซียนที่อยู่อาศัย ในชุมชนเป็นสมาชิกของชุมชน แต่ก็มีคนไทยบางส่วนไม่สามารถยอมรับได้ในพฤติกรรมของ ชาวอาเซียน และมองกลุ่มคนชาวอาเซียนเหล่านี้ว่าเป็นภาระของชุมชนด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาการทะเลาะวิวาท และ การก่ออาชญากรรม

3) ลักษณะความครอบคลุมทางสังคมในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ยังมีความไม่สมบูรณ์ แบบ เนื่องจากยังขาดประเด็นการมีส่วนร่วมสาธารณะของชาวอาเซียนในชุมชน

1.3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การวิจัยฉบับนี้ได้ประยุกต์ใช้องค์ประกอบความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ ในปี พ.ศ. 2554 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) (2556: 4) ร่วมกับมหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ (สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556: 3) อย่างไรก็ตาม จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในองค์ประกอบ 12 มิติด้านความมั่นคงของมนุษย์ มีประเด็นผลกระทบทางสังคมที่มีนัยสำคัญ 5 มิติ ดังนี้

1) มิติที่อยู่อาศัย พบว่า ทุกชุมชนเป้าหมายกำลังเผชิญกับปัญหาสุขอนามัยบริเวณที่พักอาศัยของชาวอาเซียน ที่ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ถูกสุขลักษณะ รวมถึงการบุกรุกพื้นที่รกร้างของเอกชนและพื้นที่สาธารณะ

2) มิติด้านสุขภาพ พบว่า ชาวอาเซียนมีปัญหาด้านสุขอนามัย เช่น เรื่องโรคติดต่อที่เกิดจากการขาดการดูแลสุขภาพสุขอนามัยที่ดี ไม่สนใจในการป้องกันโรค

3) มิติด้านการมีงานทำและรายได้ พบว่า การที่ชาวอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนส่วนใหญ่ดีขึ้น

4) มิติด้านศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ความแตกต่างด้านภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวอาเซียนกับคนไทยในชุมชน

5) มิติด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชากรกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มองว่าการเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนของชาวอาเซียนก่อให้เกิดผลกระทบด้านจำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมที่รุนแรงหรือเล็กน้อย รวมถึงเรื่องความปลอดภัยบนท้องถนน

2. มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาวอาเซียนในประเทศไทย

2.1 เสริมสร้างกลไกเพื่อการสื่อสารระหว่างกันในชุมชน ภาครัฐควรส่งเสริมการอบรมภาษาไทยให้กับชาวอาเซียนหรืออาจกำหนดเป็นเงื่อนไขในการต่อใบอนุญาตทำงาน ในขณะเดียวกัน คนไทยในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ก็ควรได้รับการฝึกอบรมภาษาอาเซียนเพื่อให้สามารถสื่อสารระหว่างกันได้และเกิดความเข้าใจระหว่างกัน

2.2 พัฒนาระบบสุขอนามัยให้ชาวอาเซียน อาทิ การป้องกันโรค การรักษาโรค การดูแลสุขภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ

2.3 พัฒนาความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและกฎหมายที่สำคัญ ชาวอาเซียนควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มารยาทไทย และการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมไทย รวมถึงสิ่งที่ทำได้และห้ามทำในสังคมไทย และภาครัฐควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นแก่ชาวอาเซียน เช่น กฎหมายจราจร เป็นต้น

2.4 จัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนในชุมชน เพื่อควบคุม ดูแลความปลอดภัยในชุมชนและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสวัสดิการชาวอาเซียน

2.5 ส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนไทยและชาวอาเซียนในชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เช่น การจัดเวทีการประชุมเสวนาเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน กิจกรรมร่วมกันด้านกีฬา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

2.6 สนับสนุนการจัดระเบียบด้านที่อยู่อาศัยในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชนและสุขอนามัยที่ถูกต้องในที่อยู่อาศัยของชาวอาเซียน

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

3.1 ควรมีมาตรการในการรณรงค์ด้านการส่งเสริมสุขอนามัยที่ถูกต้อง ในที่อยู่อาศัยของชาวอาเซียน โดยการประสานงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขจัดการเสริมสร้างมาตรการพัฒนาระบบสุขอนามัยให้ชาวอาเซียน อาทิ การป้องกันโรค การรักษาโรค การดูแลสุขภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ จัดระบบเฝ้าระวังโรคติดต่อในกลุ่มชาวอาเซียน และจัดบริการวางแผนครอบครัว ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และส่งเสริมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในจังหวัดชายแดนและจังหวัดชั้นในที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่อย่างชัดเจน

3.2 ควรดำเนินการเชิงบูรณาการ ร่วมกับกระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางาน (กกจ.) กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข ในการจัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนและผู้ติดตามที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชนทั่วประเทศ มาจดทะเบียน ณ ศูนย์บริการจดทะเบียนแบบเบ็ดเสร็จ (OSS: One Stop Service) นอกจากนั้นแล้วข้อมูลเหล่านี้ควรได้รับการแจ้งไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนต่าง ๆ ที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ เพื่อประโยชน์ด้านการควบคุม ติดตามและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ชาวอาเซียน ในขณะที่เดียวกันหากมีกรณีการย้ายเข้า-ออก หรือปัญหาอื่น ๆ เช่น อาชญากรรม โรคติดต่อ ความรุนแรงในครอบครัว การค้ามนุษย์ เป็นต้น อปท. และผู้นำชุมชนจะได้รายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างทัน่วงที

3.3 ควรมีนโยบายให้หน่วยงาน พม. ร่วมกับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (อพม.) พัฒนาเครือข่ายร่วมกับชาวอาเซียนในพื้นที่ และให้มีการประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเครือข่ายชาวอาเซียนในพื้นที่กับเครือข่ายคนไทยในพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในการดูแล ส่งเสริมและพัฒนาสวัสดิการสังคมแก่ชาวอาเซียน และเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างชาวอาเซียนและคนไทยในชุมชน รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และในภาวะฉุกเฉิน

3.4 ควรมีนโยบายให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (อพม.) รณรงค์เสริมสร้างเจตคติที่ดี และความเข้าใจระหว่างกันของคนไทยและชาวอาเซียน เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถจัดกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การจัดงานประเพณีลอยกระทง หรือการจัดงานประเพณีประกวดชุดแต่งกายประจำท้องถิ่น รวมถึงการจัดงานประเพณีแข่งขันด้านทักษะต่าง ๆ ที่สามารถเข้าร่วมได้ทุกเพศทุกวัย ภายใต้กติกาของความสมเหตุสมผล

3.5 ควรมีนโยบายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) ดำเนินการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยหรือทำงานอยู่ ในรูปแบบ

กิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบาย เพื่อให้ส่งเสริมความครอบคลุมทางสังคมในชุมชนและการมีชุมชนเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่สัมพันธไมตรีที่ดีระหว่างคนไทยกับชาวอาเซียนในการยอมรับทางสังคม ก่อเกิดซึ่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3.6 **ควรมีนโยบายให้การเคหะแห่งชาติพัฒนาที่อยู่อาศัยเฉพาะเพื่อให้ชาวอาเซียนได้เช่าอาศัยอยู่** โดยการจัดตั้งเป็น “ศูนย์เอื้ออาทร” เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลและศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดโซนนิ่งสำหรับชาวอาเซียน ทั้งยังให้บริการด้านต่าง ๆ กล่าวคือเป็นการนำผลการดำเนินงานมาพัฒนาต่อยอดไปสู่จังหวัดอื่น ๆ

3.7 **ควรมีนโยบายให้หน่วยงาน พม. มีการดำเนินการเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด** เช่น แรงงานจังหวัด กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัด สภานายความ วัฒนธรรมจังหวัดและมหาวิทยาลัย ในการส่งเสริมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและกฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในประเทศไทยให้แก่ชาวอาเซียนในเขตพื้นที่นั้น ๆ เช่น กฎจราจร ประเพณีการประเพณีปฏิบัติที่ควรทำในสังคมไทยรวมถึงพฤติกรรมที่ทำได้และห้ามทำ/ ไม่สมควรทำในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างชาวอาเซียนและคนไทยในชุมชน สมควรที่จะมีให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมชาวอาเซียนแก่คนไทยในชุมชนด้วย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมา

เมื่อประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทำให้ชาติในอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ มีการรวมตัวกันเป็นประชาคมใน 3 ด้าน ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political - Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community - ASCC) โดยผลการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2552 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ทำให้เกิดปฏิญญาชะอำหัวหินว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน ค.ศ. 2009-2015 ซึ่งผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนให้การรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community Blueprint - ASCC - Blueprint) โดยกำหนดกรอบและกิจกรรมที่จะทำให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาทร และแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน (สุริชา เป้าอารีย์, 2557)

การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมในแง่มุมต่างๆ อย่างไม่ต้องสงสัย การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ในฐานะส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์ ตอกย้ำให้เห็นบทบาทของการขยายตัวทางการค้า การลงทุน และการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต ฯลฯ ขณะเดียวกัน ก็ย้ำเตือนให้เราตระหนักถึงผลกระทบทางสังคม อาทิ ปัญหาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ การค้ามนุษย์ การข่มขืนข้ามชาติ ปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารและที่อยู่อาศัย ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม แรงงานเด็ก ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ฯลฯ ที่จะเกิดขึ้นตามมา (สมชัย จิตสุชน, 2558; กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

จากข้อมูลของสำนักบริหารแรงงานชาตอาเซียน กระทรวงแรงงาน แสดงให้เห็นว่าการเข้ามาประกอบอาชีพของแรงงานชาตอาเซียนมีสถิติเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2556 มีจำนวน 1,183,835 คน ปี 2557 จำนวน 1,339,834 คน ปี 2558 จำนวน 1,476,186 คน และปี 2559 จำนวน 1,476,841 คน โดยการเข้ามาของแรงงานชาตอาเซียนได้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ดังนี้ (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2559)

พื้นที่	จำนวน
ทั่วราชอาณาจักร	1,476,841
กรุงเทพมหานคร	256,232
ภูมิภาค	1,220,609
ปริมณฑล	531,517
ภาคกลาง	265,790
ภาคเหนือ	135,037
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	22,587
ภาคใต้	265,678

ข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีภายใต้ประชาคมอาเซียนอย่างรูปธรรมของประเทศไทย คือ มีการเคลื่อนย้ายจากแรงงานชาติอาเซียนทำให้ตลาดแรงงานไทยขยายใหญ่ขึ้น นอกจากนี้การเข้ามาประกอบอาชีพและอาศัยของชาติอาเซียน ย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพสังคมในพื้นที่นั้นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ฉะนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานในด้านภาษาและเทคโนโลยีสารสนเทศพร้อมกับการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกกลุ่มอื่นควบคู่ไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องขับเคลื่อนกลไกต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2554 ให้เป็นหน่วยงานประสานงานหลัก (Focal Point) ของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ที่สำคัญคือ การจัดสวัสดิการสังคม เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคม และความคุ้มครองกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียน กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้ความมั่นใจว่าประชาชนอาเซียนทุกคนจะได้รับสวัสดิการสังคม และการคุ้มครองกันจากผลกระทบเชิงลบจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน โดยเพิ่มความสามารถในการจัดการความเสี่ยงทางด้านสังคม รวมทั้งมีมาตรการในการสำรวจระบบการปกป้องทางด้านสังคมที่มีอยู่ในอาเซียน เพื่อให้การดูแลคนจน คนด้อยโอกาส คนที่ถูกละเลย เด็ก สตรี และกลุ่มอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงมาตรการ กลไก ในการคุ้มครองผลกระทบทางสังคมในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่ในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ และสร้างมาตรการกลไกเพื่อการคุ้มครองผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาติอาเซียนในประเทศไทย ที่มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทุกชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันระหว่างชาติในอาเซียน พร้อมทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมเพื่อความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์และผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่
- 1.2.2 เพื่อสร้างมาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาติอาเซียนในประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกชุมชนจากจังหวัดที่มีคนชาติอาเซียนอาศัยอยู่มากที่สุด ในพื้นที่รับผิดชอบของสสว. 1-12 ตามข้อมูลสถิติจากสำนักบริหารแรงงานชาติอาเซียน กระทรวงแรงงาน หรือตามความเป็นไปได้ของพื้นที่

1.3.2 ขอบเขตประชากร ประกอบด้วย ผู้เกี่ยวข้อง 5 ฝ่ายในพื้นที่ ได้แก่

- 1) ผู้นำหรือผู้แทนชุมชนคนไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร เป็นต้น
- 2) ผู้นำชุมชนชาติอาเซียนในพื้นที่
- 3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัด อบท. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
- 4) ตัวแทนภาครัฐที่ดำเนินการเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น
- 5) NGO และองค์กรอิสระที่ดำเนินงานเกี่ยวกับคนชาติอาเซียน

1.3.3 ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาจะครอบคลุมเรื่องสถานการณ์และผลกระทบในชุมชนที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของชาติอาเซียนในประเทศไทย และแนวทางการสร้างมาตรการ กลไกของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 ทราบถึงสถานการณ์และผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่
- 1.4.2 มีมาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาติอาเซียนในประเทศไทย

1.5 นิยามศัพท์

ประชาคมอาเซียน หมายถึง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก โดยมุ่งเน้นเสาหลักประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาสังคม โดยการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากจนในถิ่นทุรกันดาร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มต่างๆ ในสังคม

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่เน้นถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสังคมชั้นพื้นฐาน เช่น การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสัดส่วนประชากรในชุมชน การดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และความครอบคลุมทางสังคม

ความครอบคลุมทางสังคม หมายถึง การยอมรับว่าทุกคนในชุมชนทั้งคนไทยและคนชาติอาเซียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยสามารถพิจารณาได้จากความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน ทั้งที่เป็นคนไทยและต่างชาติ

ผลกระทบทางสังคม หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเมื่อเข้าสู่อาเซียน ที่อาจส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อความมั่นคงของมนุษย์ใน 12 มิติ ประกอบไปด้วย 1) มิติที่อยู่อาศัย 2) มิติสุขภาพ 3) มิติอาหาร 4) มิติการศึกษา 5) มิติการมีงานทำ และมีรายได้ 6) มิติครอบครัว 7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม 8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม 9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม 11) มิติการเมือง และ 12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/พลังงาน

มาตรการ หมายถึง วิธีการ ข้อกำหนด ระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กลไก หมายถึง บุคลากร ทรัพยากร มาตรการ กิจกรรม และหน่วยงาน ซึ่งสนับสนุนให้การดำเนินงานการคุ้มครองผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นไปอย่างราบรื่น

การคุ้มครองผลกระทบทางสังคม หมายถึง สังคมมีความเข้มแข็งสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางสังคมต่างๆ อย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและรู้เท่าทันกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการศึกษาชุมชนอาเซียนในประเทศไทย : มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ประกอบไปด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอาเซียน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม
- 2.7 สหภาพยุโรป (European Union) กับนโยบายทางสังคม
- 2.8 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอาเซียน

2.1.1 ความเป็นมาของอาเซียน

การรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะแรกเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเริ่มจากการก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Collective Defense Treaty - SEATO) ในปี ค.ศ.1949 ประกอบด้วยสมาชิก 8 ประเทศ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อต่อต้านการแผ่ขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคฯ ด้วยหลักการยับยั้งทางการทหารควบคู่ไปกับการกระชับความมั่นคงและความร่วมมือด้านสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาระหว่างกัน (พิชญ สุวรรณะชญ, 2540: 31) อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าสมาชิก SEATO ทั้ง 8 ประเทศนั้นมีเพียงฟิลิปปินส์และไทยเท่านั้นที่มีดินแดนอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิกมีน้อยมาก และเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้ SEATO สลายตัวลงไปในท้ายที่สุดในปี ค.ศ.1977 และยังมีเหตุผลอื่นที่ทำให้ SEATO ต้องล้มเลิกไป คือ การฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาที่ทำให้ความตึงเครียดทางการทหารในภูมิภาคฯ บรรเทาเบาบางลง ประกอบกับกิจกรรมต่างๆ ของ SEATO เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (พิชญ สุวรรณะชญ, 2540: 32)

เนื่องจากกิจกรรมใน SEATO ได้ถูกลดระดับลงและมีแนวโน้มที่จะปิดตัวลง กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สหพันธรัฐมาลายา ฟิลิปปินส์ และไทยได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia-ASA) ขึ้นในปี ค.ศ.1961 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้า ความเจริญทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในภูมิภาคฯ นับได้ว่า ASA เป็นองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งแรกที่ได้รับการก่อตั้งจากการริเริ่มของสมาชิกในภูมิภาคฯ นี้ โดยในการริเริ่มของตนกู อับดุล ราห์มาน (Tunku Abdul Rahman) นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐมาลายาในสมัยนั้น อย่างไรก็ตามเพียงสองปีหลังการก่อตั้งก็เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างฟิลิปปินส์และมาเลเซียในกรณีซาบาห์ (Sabah) ถึงแม้ว่าในปี ค.ศ.1966 ความสัมพันธ์ระหว่างฟิลิปปินส์กับมาเลเซียจะกลับคืนเข้าสู่สภาวะปกติในระดับหนึ่ง แต่ ASA กลับถูกมองว่าไม่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการมีสมาชิกเพียงไม่กี่ประเทศในภูมิภาคฯ และถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคฯ ในท้ายที่สุด ASA ก็ได้ยุติบทบาทลงในปี ค.ศ.1967 หลังการก่อตั้งอาเซียน (พิชญ สุวรรณชฎ, 2540: 35-36)

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาเดียวกันในปีค.ศ. 1963 ฟิลิปปินส์ได้ก่อตั้งองค์การกลุ่มประเทศมาฟิลินโด (Maphilindo) ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์ในการร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการต่อต้านรัฐจักรวรรดินิยม แต่องค์การกลุ่มประเทศมาฟิลินโดไม่สามารถดำรงสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศที่ถาวรได้ เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์เหนือดินแดนที่เรียกว่า ซาบาห์ ในเขตบอร์เนียวทางเหนือ ซึ่งทั้งฟิลิปปินส์และมาเลเซียต่างอ้างสิทธิในการครอบครอง ด้วยเหตุนี้เองฟิลิปปินส์จึงปฏิเสธการจัดตั้งสหพันธรัฐมาเลเซียที่มีการผนวกบอร์เนียว ซาราวัก มลายาและสิงคโปร์เข้าด้วยกัน และในที่สุดประเทศฟิลิปปินส์ประกาศตัดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในเวลาต่อมา อีกด้านหนึ่ง ประเทศอินโดนีเซียในการนำของประธานาธิบดีซูการ์โน (Sukarno) เห็นว่า การจัดตั้งสหพันธรัฐมาเลเซียเป็นเครื่องมือของจักรวรรดินิยม ในขณะที่มาเลเซียมองว่า อินโดนีเซียยืนอยู่ข้างสาธารณรัฐประชาชนจีน และเป็นภัยต่อความมั่นคงในมาเลเซีย ในที่สุดประธานาธิบดีซูการ์โนแห่งอินโดนีเซียได้ประกาศนโยบายเผชิญหน้า (Confrontasi) เพื่อต่อต้านมาเลเซีย (Kan-Yang Malaysia) และลงเอยด้วยการระงับความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน (พิชญ สุวรรณชฎ, 2540: 38-39)

อย่างไรก็ตามในช่วงกลางทศวรรษที่ 60 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์การเมืองในหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น การที่นายพลซูฮาร์โต (Soeharto) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำอินโดนีเซียคนใหม่หลังเกิดกบฏคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ.1965 และทำให้ซูการ์โนต้องลงจากตำแหน่ง การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ทำให้นโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียเปลี่ยนแปลงจากนโยบายนิยมจีนไปสู่นโยบายที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศฝั่งตะวันตกมากขึ้น เพื่อต่อต้านการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์และรวมถึงการยกเลิกนโยบายเผชิญหน้ากับมาเลเซีย ในขณะที่สิงคโปร์ได้ถอนตัวเองออกจากสหพันธรัฐมาเลเซีย เพื่อเป็นรัฐอิสระในปี ค.ศ.1965 และเมื่อฟิลิปปินส์ได้ประธานาธิบดีคนใหม่ คือ เฟอร์ดินานด์ อี มาร์กอส (Ferdinand E. Marcos) ได้พยายามสานสัมพันธ์กับมาเลเซียอีกครั้งหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศในภูมิภาคฯ ทำให้ความขัดแย้งระหว่างประเทศในภูมิภาคฯ บรรเทาลง แต่กลับเกิดความตึงเครียดเพิ่มมากขึ้นจากกรณีสงครามอินโด

จีน และการแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคที่ได้รับจากการสนับสนุนจากจีนหรือสหภาพโซเวียต ซึ่งถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคฯ เป็นอย่างยิ่ง (พิชญ์ สุวรรณะชญ, 2540: 55-56) และทำให้ผู้นำ 5 ชาติในภูมิภาคฯ อันได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ตระหนักถึงความจำเป็นในการก่อตั้งองค์การในระดับภูมิภาคที่จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านภัยคุกคามต่างๆ ด้วยเหตุนี้เองอาเซียนจึงได้รับการสถาปนาขึ้นจากปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) โดยประเทศผู้ก่อตั้งตกลงที่จะร่วมมือกันเพื่อเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาและความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคฯ ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการสร้างเสถียรภาพและสันติภาพในภูมิภาคฯ โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก (Gill, 1997: 30) จำนวนสมาชิกของอาเซียนที่เริ่มจาก 5 ประเทศในปี ค.ศ.1967 ได้ขยายเป็น 6 ประเทศในปี ค.ศ.1989 เมื่อบรูไนได้รับเอกราชจากอังกฤษ และเมื่อสงครามเย็นจบลงในด้านทศวรรษที่ 90 เวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่อาเซียนให้การยอมรับประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมเข้าเป็นสมาชิก ต่อมาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้เข้ามาเป็นสมาชิกในปี ค.ศ.1997 และราชอาณาจักรกัมพูชาเข้ามาเป็นสมาชิกในปี ค.ศ.1999

2.1.2 วัตถุประสงค์ และหลักการของอาเซียน

ในวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.1967 กลุ่มประเทศอาเซียนได้มีพิธีลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ และวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งอาเซียนไว้ ดังนี้ (Gill, 1997: 46)

- 1) เร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและการพัฒนาทางวัฒนธรรมของภูมิภาค ด้วยความเพียรพยายามร่วมกันในจิตวิญญาณแห่งความเสมอภาคและความเป็นหุ้นส่วนกัน เพื่อเสริมสร้างรากฐานประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข
- 2) ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค ด้วยการเคารพในความยุติธรรมและหลักนิติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค และยึดมั่นในหลักกฎบัตรสหประชาชาติ
- 3) ส่งเสริมความร่วมมืออย่างจริงจังและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และการบริหาร
- 4) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัยในด้านการศึกษา วิชาชีพ และการบริหาร
- 5) ให้ความร่วมมือที่มีประสิทธิผลมากขึ้นในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า รวมถึงการศึกษาปัญหาการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนการปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคมระหว่างกัน และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนของประเทศตน
- 6) ส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7) ดำรงไว้ซึ่งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและมีคุณประโยชน์กับองค์การระหว่างประเทศและองค์กรส่วนภูมิภาคที่มีความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์คล้ายคลึงและสอดคล้องกัน รวมทั้งเพื่อสำรวจหาช่องทางที่จะให้มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นในกลุ่มประเทศสมาชิก

สัญลักษณ์ของอาเซียน คือ รูปต้นข้าวสีเหลือง 10 ต้นมัดรวมกันไว้ หมายถึง ประเทศสมาชิกรวมกัน เพื่อมิตรภาพและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน บนพื้นสีแดงล้อมรอบด้วยวงกลมสีขาวและสีน้ำเงิน สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง สีแดง หมายถึง ความกล้าหาญและความก้าวหน้า สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ และสีน้ำเงิน หมายถึง สันติภาพและความมั่นคง (สุวิทย์ ตราสุวรรณ, 2555: 18-19)

หลักการและพื้นฐานของความร่วมมือของประเทศในกลุ่มอาเซียนจะต้องปฏิบัติ ได้แก่

- 1) เคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเท่าเทียมบูรณาการแห่งดินแดน และเอกลักษณ์ประจำชาติของทุกชาติ
- 2) สิทธิของทุกรัฐในการดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงการโค่นล้มอธิปไตย หรือการบีบบังคับจากภายนอก
- 3) ไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน
- 4) ระวังความแตกต่างหรือข้อพิพาทโดยสันติวิธี
- 5) ไม่ใช้การขู่บังคับ หรือการใช้อำนาจ
- 6) ร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพระหว่างประเทศสมาชิก

ความสำเร็จในระดับหนึ่งของความร่วมมือในอาเซียนตลอดระยะเวลา 30 ปีแรกของการก่อตั้งอาเซียน เกิดจากพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศในอาเซียนที่มีลักษณะพิเศษ นอกเหนือไปจากธรรมเนียมปฏิบัติทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึงสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia -- TAC) เช่น การเคารพอธิปไตยและไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการสันติและหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจต่อกัน (Nischalke, 2000: 90) และทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ยอมรับวิถีทางแห่งการดำเนินการทางการทูตระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ ASEAN Way (วิถีอาเซียน) ที่บ่งบอกถึงลักษณะทางวัฒนธรรมทางการทูตที่ใกล้เคียงกันของประเทศในภูมิภาคฯ ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ (Beeson, 2004: 221-223)

ประการที่หนึ่ง ประเทศสมาชิกอาเซียนจะให้ความเคารพในอำนาจอธิปไตยของประเทศสมาชิกและจะดำเนินการในทุกวิถีทาง เพื่อให้มั่นใจว่าภูมิภาคฯ นี้จะเป็นอิสระจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคฯ และจะไม่มี การแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก แม้กระทั่งในกฎบัตรอาเซียนที่ได้รับการลงนามในปี ค.ศ.2007 ในโอกาสครบรอบ 40 ปี อาเซียนยังคงไว้ซึ่งหลักการไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในประเทศสมาชิก โดยได้ระบุไว้ในหัวข้อ e มาตรา 2 ของกฎบัตรอาเซียน

ประการที่สองของวิถีอาเซียนและเป็นลักษณะพิเศษในวัฒนธรรมทางการทูตในภูมิภาคฯ คือ การให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือ และการเห็นพ้องต้องกันในการตัดสินใจของอาเซียน หลักการนี้มาจากภาษาอินโดนีเซีย Musyawarah (การปรึกษาหารือ) และ Mufakat (การเห็นพ้องต้องกัน)

ซึ่งหมายความว่า ประเด็นการตัดสินใจร่วมกันใด ๆ ก็ตาม ประเทศสมาชิกทั้งหมดต้องเห็นพ้องต้องกัน จึงจะถือว่าเป็นมติหรือข้อตกลงอาเซียน ในขณะที่เดียวกันดูเหมือนว่าสมาชิกอาเซียนจะไม่ชอบเรื่องใด จะก่อให้เกิดความประหลาดใจในที่ประชุมระดับผู้นำประเทศ ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่ อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือเกิดการเสียหน้าของผู้นำคนหนึ่งคนใด จึงจำเป็นต้องมีการ ติดต่อสื่อสาร ประชุมและปรึกษาหารือในระดับเจ้าหน้าที่ รวมถึงการปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการระหว่างประเทศสมาชิกก่อนการนำเข้าสู่ที่ประชุมอย่างเป็นทางการของอาเซียน การดำเนินการเช่นนี้ก่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์โดยเฉพาะในระดับข้าราชการที่ในปีหนึ่งมีการ ประชุมร่วมกันถึง 230 ครั้ง (ประภัสสร เทพชาตรี, 2554: 24) จึงกลายเป็นกลไกที่ทำให้ประเทศ สมาชิกอาเซียนเกิดความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน ทำให้บรรยากาศการประชุมเป็นไปด้วยดีมาโดยตลอด ในขณะที่การพบปะอย่างไม่เป็นทางการของรัฐมนตรีหรือผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนในหลาย ครั้งเกิดขึ้นในสนามกอล์ฟหรือบนโต๊ะอาหารและผลจากการพบปะหรือประชุมอย่างไม่เป็นทางการ ทำให้การประชุมอย่างเป็นทางการของสมาชิกอาเซียน โดยส่วนใหญ่เป็นแค่พิธีการและจบลงด้วยบรรยากาศที่เป็นมิตรเสมอ

หลักการประการที่สามของวิถีสากลอาเซียน คือ สมาชิกอาเซียนจะต้องใช้กลไกทางการเมืองไม่ใช่ การทหารหรือใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคฯ นอกเหนือจากนั้น ความร่วมมือ ต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนจะเริ่มต้นจากการเจรจาในกรอบที่เป็นที่ยอมรับทางการเมือง หลังจากนั้น จึงจะมีการนำเข้าสู่การเจรจาอย่างเป็นทางการ รวมถึงการพิจารณาประเด็นทางกฎหมายและเทคนิค อื่น ๆ (Nischalke, 2000: 91)

2.1.3 โครงสร้างและกลไกการดำเนินงาน

กลไกการตัดสินใจขั้นสูงสุดของอาเซียนคือ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN SUMMIT) ซึ่งตามกฎบัตรอาเซียนระบุไว้ว่า ให้มีการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนอย่างเป็นทางการ ปีละ 2 ครั้ง โดยที่ประชุมมีหน้าที่รับผิดชอบในการตัดสินใจด้วยวิธีการใดก็ตามในการแก้ไขปัญหา หรือพิจารณาประเด็นต่างๆ ที่ไม่สามารถหาข้อตกลงกันได้ในการประชุมในระดับที่ต่ำกว่าการประชุม ยอดอดผู้นำอาเซียน (ISEAS, 2010: 41-42) การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนเกิดขึ้นครั้งแรกในการ ประชุม Bali Summit ในปี ค.ศ.1976 ที่ประเทศอินโดนีเซีย และถือได้ว่าเป็นการประชุมครั้งสำคัญ ในประวัติศาสตร์อาเซียน โดยผลจากการประชุมที่สำคัญคือ การก่อตั้งสำนักงานเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat Office) ข้อตกลงความร่วมมือด้านความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Cooperation) โดยมีการจัดทำ “สนธิสัญญาแห่งการสมานฉันท์และความร่วมมือของเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้” (Treaty of Amity and Cooperation in South-East Asia) สนธิสัญญานี้ ถือว่าเป็นสนธิสัญญาความร่วมมือด้านความมั่นคงฉบับแรกที่สำคัญ คือ มีการระบุถึงข้อตกลงระหว่าง ประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนที่จะแสวงหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศโดย เป็นไปในแบบสันติวิธี และมีการระบุถึงวิธีการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิก (ประภัสสร เทพชาตรี, 2554: 20-22) อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้า ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่เป็นผลมาจาก

การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่บาหลีในปี ค.ศ.1976 ประเทศอินโดนีเซีย คือ การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Ministerial Meeting -- AEM) ในฐานะที่เป็นกลไกหลักในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งนำมาสู่ข้อตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าในอาเซียน (ASEAN Preferential Trading Arrangement -- ASEAN PTA) ในปี ค.ศ.1977 อย่างไรก็ตาม ASEAN PTA ดูเหมือนว่าจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องมาจากจำนวนสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้ามีน้อยและส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ไม่ค่อยมีการซื้อขายกัน และเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจของอาเซียนยึดหลักการเห็นพ้องต้องกัน จึงทำให้ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่พยายามปกป้องผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าการส่งเสริมการค้าเสรีในภูมิภาคฯ (Suvicha Pouaree, 2001: 35-37)

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนนั้นจะมีผู้นำแต่ละประเทศเข้าร่วมประชุม เพื่อหารือเกี่ยวกับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นการประชุมในระดับหัวหน้ารัฐบาล โดยมีรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม อย่างไรก็ตาม การประชุมสุดยอดอาเซียนถือเป็นการประชุมในระดับผู้นำสูงสุดเป็นการกำหนดแผนงานในระดับนโยบายและเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศได้ร่วมกันแสดงเจตนารมณ์ถึงเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนในระยะยาว ซึ่งเป็นการจัดทำเอกสารในรูปแบบของแผนปฏิบัติการ (Action Plan) แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) ปฏิญญา (Declaration) ความตกลง (Agreement) หรืออนุสัญญา (Convention) (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2554: 47) รูปแบบของการประชุมสุดยอดของอาเซียนได้เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ช่วงแรกไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอนจากการประชุมปีต่อไป แล้วหายไป 10 ปี ประชุม 1 ครั้ง พอการประชุมที่กรุงมะนิลา อาเซียนจึงเห็นว่าต้องกำหนดให้แน่นอนว่าจะประชุมกี่ปีต่อครั้ง โดยที่ประชุมตกลงกันว่า 5 ปี ให้มีการประชุมสุดยอดหนึ่งครั้ง คือจากปี ค.ศ.1987 มาเป็นปี ค.ศ.1992 แต่พอมาประชุมในปี ค.ศ.1992 ที่ประชุมเห็นว่า ระยะเวลาห่างในการจัดประชุม 1 ครั้งนั้น เว้นระยะห่างเกินไป จึงเปลี่ยนมาจัดประชุมทุก ๆ 3 ปี คือ จากปี ค.ศ.1992 ถัดไปเป็น ค.ศ.1995 ซึ่งที่ประชุมในปี ค.ศ.1995 ยังเห็นว่า การจัดประชุมทุก ๆ 3 ปีนั้น เว้นระยะห่างเกินไป จึงได้เกิดข้อตกลงร่วมกันว่า การประชุมอย่างเป็นทางการมีทุก 3 ปี แต่ให้มีการประชุมอย่างไม่เป็นการเกิดขึ้นทุกปี (ประภัสสร เทพชาตรี, 2554: 5) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจากบทที่ 4 ของกฎบัตรอาเซียนได้ระบุถึงการจัดประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนปีละ 2 ครั้ง และมีการจัดตั้งคณะมนตรีประสานงานอาเซียน (ASEAN Coordinating Council) ประกอบด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ เพื่อทำหน้าที่ในการเตรียมการประชุมของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน และประสานงานกับคณะมนตรีประชาคมอาเซียนต่าง ๆ ได้แก่ คณะมนตรีประชาคมความมั่นคงอาเซียน คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และคณะมนตรีประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งจะเป็นกลไกในการประชุมระดับรัฐมนตรี เพื่อความสอดคล้องกันของนโยบาย ประสิทธิภาพ และความร่วมมือระหว่างกัน (ประภัสสร เทพชาตรี, 2554: 14-15)

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานและติดตามผลการดำเนินงานของอาเซียน คือ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน สมัยที่อาเซียนเพิ่งเริ่มต้นนับหนึ่ง ตำแหน่งเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretary-General) จะผูกติดกับตำแหน่งประธานอาเซียน คือ เมื่อถึงวาระที่ประเทศตัวเองต้องเป็นประธานผู้ที่เป็นประธานอาเซียน คือ หัวหน้าคณะรัฐบาลในขณะนั้น และผู้ที่เป็นอธิบดีกรมอาเซียน

ของประเทศนั้นจะเป็นเลขธิการอาเซียนไปโดยอัตโนมัติ ประเทศสมาชิกจะผลัดกันเป็นประธานอาเซียนประเทศละ 1 ปี เลขธิการจะต้องเปลี่ยนตามทุกปี มาตอนหลังจึงมีการเสนอว่า ถ้าเปลี่ยนตำแหน่งเลขธิการอาเซียนทุกปี นโยบายของอาเซียนก็จะไม่ต่อเนื่อง จึงขยายระยะในการดำรงตำแหน่งจาก 2 ปี จนกลายเป็น 5 ปีในปัจจุบัน ซึ่งตำแหน่งนี้ไม่มีการต่ออายุ อาเซียนจะให้สิทธิในการดำรงตำแหน่งเลขธิการแก่ประเทศสมาชิกตามลำดับตัวอักษรภาษาอังกฤษ เมื่อถึงรอบประเทศใดประเทศนั้น ๆ จะเสนอชื่อผู้ที่เหมาะสมมารับตำแหน่ง (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2555: 41-42) สำนักงานเลขธิการอาเซียนตั้งอยู่ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีเลขธิการอาเซียน เป็นหัวหน้าสำนักงาน ผู้ดำรงตำแหน่งคนปัจจุบัน คือ นายเลอ เลือง มินห์ (Le Luong Minh) จากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นเลขธิการอาเซียนคนที่ 13 โดยเริ่มดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2013 มีกำหนดครบวาระในวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2017 ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียนถึงความสำคัญและหน้าที่ของเลขธิการอาเซียนและสำนักงานเลขธิการอาเซียนไว้ดังนี้ (กรมอาเซียน, มปป. อ้างถึงใน สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2555: 48-49)

1) ให้เลขธิการอาเซียนได้รับการแต่งตั้งโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งห้าปี ไม่สามารถต่ออายุได้ และให้ได้รับการเลือกจากคนชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนบนพื้นฐานของการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษร โดยคำนึงตามสมควรถึงความซื่อสัตย์สุจริต ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์ทางวิชาชีพ และความเท่าเทียมกันทางเพศ

2) ให้เลขธิการอาเซียน (ก) ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งระดับสูงเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎบัตรฉบับนี้และตราสาร พิธีสาร และแนวปฏิบัติที่มีอยู่ของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง (ข) อำนวยความสะดวก และสอดส่องดูแลความคืบหน้าในการอนุมัติความตกลงและข้อตัดสินใจของอาเซียน และเสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับงานของอาเซียนต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ค) เข้าร่วมการประชุมต่างๆ ของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน คณะมนตรีประชาคมอาเซียน คณะมนตรีประสานงานอาเซียน และองค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา และการประชุมอาเซียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ง) เสนอข้อคิดเห็นของอาเซียนและเข้าร่วมการประชุมกับภาคีภายนอกตามแนวนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบและตามอำนาจหน้าที่ที่เลขธิการอาเซียนได้รับมอบหมายและ (จ) เสนอแนะการแต่งตั้งและการพ้นจากหน้าที่ของรองเลขธิการอาเซียนต่อคณะมนตรีประสานงานอาเซียน เพื่อให้ความเห็นชอบ

3) ให้เลขธิการอาเซียนเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของอาเซียนด้วย

4) ให้เลขธิการอาเซียนได้รับการสนับสนุนจากรองเลขธิการอาเซียนสี่คน ซึ่งมีชั้นและสถานะของรัฐมนตรีช่วยว่าการ โดยให้รองเลขธิการอาเซียนรับผิดชอบต่อเลขธิการอาเซียนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

5) รองเลขธิการอาเซียนทั้งสี่คนต้องมีสัญชาติที่แตกต่างจากเลขธิการอาเซียน และมาจากรัฐสมาชิกที่แตกต่างกันสี่รัฐสมาชิกอาเซียน

6) ให้รองเลขธิการอาเซียนสี่คน ประกอบด้วย (ก) รองเลขธิการอาเซียนสองคน ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งสามปีที่ไม่สามารถต่ออายุได้ ซึ่งได้รับเลือกจากคนชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนบนพื้นฐานของการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษร โดยคำนึงตามสมควรถึงความซื่อสัตย์สุจริต คุณสมบัติ ความสามารถ ประสบการณ์ และความเท่าเทียมกันทางเพศ และ (ข) รองเลขธิการ

อาเซียนสองคน ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี และอาจต่ออายุได้อีกสามปี ให้รองเลขาธิการอาเซียนสองคนนี้ได้รับการคัดเลือกโดยเปิดกว้างบนพื้นฐานของความรู้ความสามารถ

7) ให้สำนักเลขาธิการอาเซียนประกอบด้วยเลขาธิการอาเซียนและพนักงานตามที่เป็น

8) ให้เลขาธิการอาเซียนและพนักงาน (ก) ยึดมั่นในมาตรฐานสูงสุดของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตน (ข) ไม่ขอหรือรับคำสั่งจากรัฐบาลหรือภาคีภายนอกอาเซียนใด ๆ และ (ค) ละเว้นจากการดำเนินการใด ซึ่งอาจมีผลสะท้อนถึงตำแหน่งหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักเลขาธิการอาเซียน ซึ่งรับผิดชอบต่ออาเซียนเท่านั้น

9) รัฐสมาชิกอาเซียนแต่ละรัฐยอมรับที่จะเคารพต่อความรับผิดชอบของเลขาธิการอาเซียนและพนักงาน อันมีลักษณะเฉพาะของอาเซียน และจะไม่แสวงหาที่จะมีอิทธิพลต่อเลขาธิการอาเซียนและพนักงาน ในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบของบุคคลเหล่านี้

ในขณะเดียวกันในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องมีสำนักงานอาเซียนแห่งชาติ (ASEAN National Secretariat) เป็นหน่วยงานระดับกรมในกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียนมีหน้าที่ประสานกิจการอาเซียนในประเทศนั้นและติดตามผลการดำเนินงาน สำหรับประเทศไทยหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (สภาพนักงานมหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555: 26)

2.1.4 กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)

กฎบัตรอาเซียน คือ ข้อบังคับหรือธรรมนูญของอาเซียนที่จะทำให้อาเซียนมีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรให้กับอาเซียน โดยนอกจากจะประมวลสิ่งที่ถือเป็นค่านิยม หลักการ และแนวทางปฏิบัติในอดีตของอาเซียนอย่างเป็นทางการของสมาชิกแล้ว ยังมีการแก้ไข ปรับปรุง และสร้างกลไกใหม่ขึ้นมาพร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรในกลุ่มอาเซียน ตลอดจนความสัมพันธ์ในการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนให้สามารถดำเนินการได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อน ในเรื่องความร่วมมือของประชาคมอาเซียน ภายในปี ค.ศ.2015

วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของอาเซียนที่จะส่งผลให้การดำเนินงานของอาเซียน เป็นไปภายใต้กฎหมายเดียวกัน สาระสำคัญของกฎบัตรอาเซียน คือ ความต้องการให้อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ มีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคล และสร้างประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง คือ การให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

กฎบัตรอาเซียนประกอบด้วย 13 หมวด 55 ข้อ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

หมวดที่ 1 วัตถุประสงค์และหลักการ

วัตถุประสงค์ของอาเซียน คือ เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนและรัฐสมาชิกของอาเซียน จะอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้โดยมีความสามัคคีและสันติ อีกทั้งยังเสริมสร้างประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม และการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อารักขาและเพิ่มพูน สันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ และความสามารถในการปรับตัวสู่สภาวะปกติของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้โดยการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม และให้เป็นเขตปราศจากอาวุธที่มีอาณาพรมทำลายล้างสูงทุกชนิด อาเซียนจะมุ่งเน้นการ ดำเนินการเพื่อบรรเทาความยากจนและลดช่องว่างการพัฒนา สร้างตลาดและฐานการผลิตเดียวที่มี เสถียรภาพ มีความสามารถในการแข่งขันสูงและมีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีการอำนวยความสะดวก ทางการค้าและการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้มั่นใจ ว่ามีการคุ้มครองสภาพแวดล้อมในภูมิภาค ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาค การอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาค เพิ่มพูนความอยู่ดีกินดีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มั่นคงและ ปราศจากยาเสพติด สำหรับประชาชนของอาเซียน และการดำรงชีวิตของประชาชนอาเซียนด้วยการ ให้ประชาชนมีโอกาสที่ทัดเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคม และความยุติธรรม พร้อมทั้งต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยผ่านความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นในเรื่องการศึกษาและการ เรียนรู้ตลอดชีพ มีการส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนด้วยการส่งเสริมความสำนึกถึงความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาคยิ่งขึ้น และเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์รวม และบทบาทเชิงรุก ของอาเซียนในฐานะพลังขับเคลื่อนขั้นแรกของความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับ หุ้นส่วนนอกภูมิภาคที่เปิดกว้าง โปร่งใส และไม่ปิดกั้นอาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนยืนยันและยึดมั่น ในหลักการพื้นฐานที่ปรากฏในปฏิญญา ความตกลงอนุสัญญา ข้อตกลง สนธิสัญญา และตราสารอื่นๆ ของอาเซียน (ชาติชาย เชษฐสุขมน, 2555: 96-98)

หมวดที่ 2 สภาพบุคคลตามกฎหมาย

อาเซียน ในฐานะองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายโดยกฎบัตรนี้ (ทีมนักวิชาการอาเซียน, 2555: 10)

หมวดที่ 3 สมาชิกภาพ

รัฐสมาชิกอาเซียน ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐ อินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

สิทธิและพันธกรณี การให้รัฐสมาชิกมีสิทธิและพันธกรณีที่เท่าเทียมกันภายใต้ กฎบัตรนี้ ให้รัฐสมาชิกมีมาตรการที่จำเป็นทุกประการอันรวมถึงการออกกฎหมายภายในที่เหมาะสม เพื่ออนุมัติบทบัญญัติของกฎบัตรนี้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีทั้งหมดของ รัฐสมาชิก และในกรณีที่มีการละเมิดกฎบัตรร้ายแรง หรือการไม่ปฏิบัติตาม ให้นำข้อ 20 (การ ตัดสินใจของอาเซียนอยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและฉันทามติ โดยหากไม่สามารถหาฉันทามติ ได้ หรือในกรณีที่มีการละเมิดกฎบัตรอย่างร้ายแรง หรือการไม่ปฏิบัติตาม ให้เสนอเรื่องดังกล่าวไปยัง ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อการตัดสินใจ) มาใช้บังคับ และในการรับสมาชิกใหม่ คือ กระบวนการใน การสมัครและการรับสมาชิกของอาเซียนให้กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน ในการรับ สมาชิกใหม่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดตามบทบัญญัติของกฎบัตรนี้ การรับสมาชิกให้ตัดสิน

โดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียนตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประสานงานอาเซียน รัฐผู้สมัครจะได้รับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนก็ต่อเมื่อได้ลงนามภาคยานุวัติสารกฎบัตรนี้ (ชาติชาย เชษฐสุมน, 2555: 99-100)

หมวดที่ 4 องค์การ

ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน จะประกอบด้วยประมุขของรัฐ หรือหัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิกให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน เป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบาย พิจารณาหารือ ให้แนวนโยบาย และตัดสินใจประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของอาเซียน ในเรื่องสำคัญที่เป็นผลประโยชน์ของรัฐสมาชิก และในทุกประเด็นที่ได้มีการนำเสนอต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ซึ่งจะมีการประชุมปีละสองครั้ง แต่สามารถเรียกประชุมฉุกเฉินได้เมื่อมีความจำเป็น โดยคณะกรรมการประสานงานอาเซียนจะเป็นผู้เตรียมการประชุมของการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน และประสานงานกับคณะกรรมการประชาคมอาเซียนต่าง ๆ

นอกเหนือจากนั้นแล้ว ในหมวดนี้ได้บัญญัติไว้ถึง การได้มาซึ่งตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ ภารกิจการทำงานของแต่ละตำแหน่ง ได้แก่ คณะมนตรีประสานงานอาเซียน คณะมนตรีประชาคมอาเซียนต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน องค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา เลขาธิการอาเซียน คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียน และมูลนิธิอาเซียน (ชาติชาย เชษฐสุมน, 2555: 103-108) ซึ่งแต่ละตำแหน่งต่างมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติงานและควบคุมดูแลงานเฉพาะของตน รวมไปถึงต้องมีการประสานงานทั้งภายในและภาคิกภายนอก เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของอาเซียนและตามฉันทามติของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

หมวดที่ 5 องค์ภาวะที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน

อาเซียนอาจมีความสัมพันธ์กับองค์ภาวะซึ่งสนับสนุนกฎบัตรอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์และหลักการของอาเซียน องค์ภาวะที่สำคัญเหล่านี้ระบุอยู่ในภาคผนวก 2 และให้คณะกรรมการผู้แทนถาวรบัญญัติกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานและหลักเกณฑ์สำหรับการมีความสัมพันธ์ตามข้อเสนอแนะของเลขาธิการอาเซียน (ชาติชาย เชษฐสุมน, 2555: 108)

หมวดที่ 6 การคุ้มกันและเอกสิทธิ์

ในหมวดนี้ได้กล่าวถึงเรื่องความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ของอาเซียน เลขาธิการอาเซียน และพนักงานของสำนักงานเลขาธิการอาเซียน ผู้แทนถาวรและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของอาเซียน เพื่อเป็นการให้สิทธิความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีขอบเขตและเท่าเทียม (ชาติชาย เชษฐสุมน, 2555: 109)

หมวดที่ 7 กระบวนการตัดสินใจ

การตัดสินใจของอาเซียนอยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและฉันทามติ และให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะบัญญัติกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานของตนเอง (ชาติชาย เชษฐสุมน, 2555: 110)

หมวดที่ 8 การระงับข้อพิพาท

กล่าวถึงหลักการทั่วไปและกลไกในการระงับข้อพิพาท คนกลางที่มีตำแหน่งที่น่าเชื่อถือในการประนีประนอม และการไกล่เกลี่ย เมื่อเกิดการขัดแย้งขึ้น การระงับข้อพิพาทตามตราสารเฉพาะ การจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทในกรณีที่มีได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งในกรณีที่ข้อพิพาทดังกล่าวมิสามารถระงับได้ ภายหลังการใช้บทบัญญัติในหมวดนี้แล้วจะต้องส่งต่อไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อรอการตัดสิน และการมอบหมายให้เลขาธิการอาเซียนดูแลการปฏิบัติตามคำวินิจฉัย นอกเหนือจากนั้นแล้วยังได้ระบุถึงการใช้บทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติและกระบวนการระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในภูมิภาค (ชาติชาย เชษฐสุนทร, 2555: 111-112)

หมวดที่ 9 งบประมาณและการเงิน

ได้บัญญัติถึงงบประมาณและการเงิน โดยมี กฎ ขั้นตอน แนวปฏิบัติ และการตรวจสอบให้เป็นไปตามแนวมาตรฐานสากล และในการใช้งบประมาณจะต้องเป็นไปสอดคล้องตามแนวการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ (ชาติชาย เชษฐสุนทร, 2555: 113)

หมวดที่ 10 การบริหารและขั้นตอนการดำเนินงาน

ระบุถึงที่มาของประธานอาเซียน คณะมนตรีในตำแหน่งต่างๆ บทบาทของประธานอาเซียนที่จะต้องปฏิบัติระหว่างดำรงตำแหน่ง พิธีการและแนวปฏิบัติทางการทูต การใช้ภาษาอังกฤษในการทำงาน (ชาติชาย เชษฐสุนทร, 2555: 114-115)

หมวดที่ 11 อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของอาเซียน

ระบุถึงอัตลักษณ์ คำขวัญ ธง ดวงตรา วันประจำ บทเพลงประจำของอาเซียน เพื่อการบรรลุเป้าหมายและคุณค่าร่วมกันของอาเซียน (ชาติชาย เชษฐสุนทร, 2555: 115-116)

หมวดที่ 12 ความสัมพันธ์กับภายนอก

การดำเนินความสัมพันธ์ภายนอก ในการเจรจา ความร่วมมือ ความเป็นหุ้นส่วนกับภูมิภาคและระหว่างประเทศ จะต้องยึดมั่นใน วัตถุประสงค์ หลักการ ที่วางไว้ในกฎบัตรนี้ การปฏิบัติในฐานะผู้ประสานงานกับคู่เจรจา คณะกรรมการอาเซียนในประเทศที่สามและองค์กรระหว่างประเทศ สถานภาพของภาคีภายนอก ความสัมพันธ์กับระบบสหประชาชาติและองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ และการส่งผู้แทนอย่างเป็นทางการของรัฐที่ไม่ใช่สมาชิกอาเซียนประจำอาเซียน (ชาติชาย เชษฐสุนทร, 2555: 116-117)

หมวดที่ 13 บทบัญญัติทั่วไปและบทบัญญัติสุดท้าย

กฎบัตรนี้จะต้องได้รับการลงนามโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งหมด และอยู่ใต้บังคับของการให้สัตยาบันจากรัฐสมาชิกอาเซียนทุกรัฐตามกระบวนการภายในของแต่ละรัฐ โดยมีเลขาธิการอาเซียนเป็นผู้เก็บรักษา โดยสมาชิกแต่ละรัฐสามารถเสนอข้อแก้ไขกฎบัตรได้ และจะมีการทบทวนกฎบัตรเมื่อครบห้าปีหลังจากมีผลใช้บังคับ การตีความกฎบัตรจะเกิดขึ้นเมื่อมีรัฐสมาชิกใด ๆ ร้องขอ (ชาติชาย เชษฐสุนทร, 2555: 119-122)

2.1.5 ความร่วมมือของอาเซียน

การดำเนินงานด้านความร่วมมือของอาเซียนอาจแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระหว่างปี ค.ศ. 1967-1977 หรือในช่วง 10 ปีแรกของการก่อตั้งอาเซียน เป็นช่วงการปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันที่เคยมีมาก่อนในภูมิภาค ความร่วมมือในช่วงนี้จึงเป็นด้านการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมและสนทนเป็นสำคัญ ระยะที่ 2 ระหว่างปี ค.ศ.1977-1987 เป็นช่วงของการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอาเซียน มีการก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนและการสถาปนาความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจา จึงเป็นช่วงการขยายสาขาความร่วมมือเพื่อรับปัญหาใหม่ ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านโรคเอดส์ ระยะที่ 3 ระหว่างปี ค.ศ.1987-1997 เป็นช่วงที่อาเซียนได้ขยายสมาชิกภาพจนครบ 10 ประเทศและเป็นช่วงที่ภูมิภาคประสบวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจ รวมทั้งเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ อาเซียนจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์อาเซียน ปี ค.ศ. 2020 และได้จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการตามวิสัยทัศน์ดังกล่าว ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้อาเซียนตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือเฉพาะด้านมากขึ้น และยกระดับความร่วมมือในด้านดังกล่าวให้ทัดเทียมกับความร่วมมือด้านการเมืองและเศรษฐกิจด้วยการปรับเปลี่ยนและยกระดับกลไก เช่น จากระดับคณะกรรมการเป็นระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและระดับรัฐมนตรี สำหรับระยะที่ 4 คือระหว่างปี ค.ศ.1997 ถึงปัจจุบัน เป็นช่วงของการปรับปรุงองค์กรที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวของอาเซียนซึ่งมุ่งเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนใหม่ให้ทันกับระดับการพัฒนาของประเทศอาเซียนเดิม (กรมอาเซียน, กระทรวงการต่างประเทศ, 2552: 12)

2.1.5.1 ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ

อาเซียนตระหนักถึงการแข่งขันทางเศรษฐกิจในเวทีโลกจึงวางมาตรการความร่วมมือทางด้านนี้เพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขันกับประเทศและภูมิภาคอื่นๆ เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area -- AFTA) เกิดขึ้นจากข้อเสนอของอดีตนายกรัฐมนตรี อานันท์ ปันยารชุน ของประเทศไทย ใน ปี ค.ศ.1992 เป็นข้อตกลงว่าด้วยการลดภาษีศุลกากรระหว่างสมาชิกเพื่อลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกันและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในฐานะผู้ผลิตและผู้ส่งออกพร้อมทั้งดึงดูดนักลงทุนจากภายนอกให้เข้ามาลงทุนเพิ่มมากขึ้น (สุวิทย์ ตราสุวรรณ, 2555: 20) ต่อมาอาเซียนได้ขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพิ่มเติมเพื่อให้การรวมตัวทางเศรษฐกิจสมบูรณ์แบบและมีทิศทางชัดเจน โดยจัดตั้งเขตลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area -- AIA) ในปี ค.ศ.1997 เพื่อส่งเสริมการลงทุนทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ส่งเสริมการเปิดการค้าเสรี การท่องเที่ยว การเงิน การเกษตร และสนับสนุนการเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่ง รวมถึงการเสนอให้มีความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าผ่านแดนและข้ามแดน (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและมหาดไทย, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555: 26)

2.1.5.2 ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง

สมาคมอาเซียนได้มุ่งเน้นความร่วมมือในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงภายในภูมิภาค เนื่องจากตระหนักว่าสันติภาพและความมั่นคงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยการลงนามในสนธิสัญญาที่สำคัญ ได้แก่ การประกาศให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality -- ZOPFAN) ในปี ค.ศ.1971 การจัดทำสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia -- TAC) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1976 มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค ห้ามแทรกแซงและคุกคามประเทศอื่น ๆ เพื่อสร้างเสถียรภาพและสันติสุขในภูมิภาค (สภาพนักงานมหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555: 26) ต่อมาในปี ค.ศ.1994 การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่กรุงเทพฯ ได้มีการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum -- ARF) เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก สำหรับการทำสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty -- SEANWFZ) ที่ได้รับการยอมรับในประชาคมนานาชาติว่าเป็นความพยายามในการประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการลงนามในปี ค.ศ. 1995 (พิษณุ สุวรรณะชญ, 2540: 140)

2.1.5.3 ความร่วมมือเฉพาะด้าน

ความร่วมมือเฉพาะด้าน คือ ความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่มีใช้ด้านการเมืองและเศรษฐกิจมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาคให้มีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดี ส่งเสริมและรักษาเอกลักษณ์ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในภูมิภาค เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์เบื้องต้นประการหนึ่งของอาเซียนในการส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีทัดเทียมกับประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว และเพื่อให้ประชาชนอาเซียนสามารถได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ (กรมอาเซียน, กระทรวงการต่างประเทศ, 2552: 12) ปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการพัฒนาความร่วมมือเฉพาะด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการยกระดับความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การคุ้มครองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืนและความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมและสารสนเทศของอาเซียน ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนชาวอาเซียน ตลอดจนปลูกจิตสำนึกในความเป็นอาเซียน

2.1.5.4 ความร่วมมือกับประเทศภายนอกอาเซียน

ประเทศไทยมีบทบาทสนับสนุนให้อาเซียนมีความร่วมมือกับประเทศนอกอาเซียน เพื่อเสริมสร้างการเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่นดังปรากฏในความร่วมมืออาเซียน+3 (ASEAN plus 3) ซึ่งประกอบด้วยประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ร่วมกับญี่ปุ่น จีน และสาธารณรัฐเกาหลี รวมทั้งได้ทำการสถาปนาความสัมพันธ์ในลักษณะของประเทศคู่เจรจา (ASEAN plus 1) กับอีก 9 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย และ

รัสเซีย และมีความร่วมมือกับหนึ่งกลุ่มประเทศ ได้แก่ สหภาพยุโรป นอกจากนี้ อาเซียนยังมีความสัมพันธ์เฉพาะด้านกับปากีสถาน และมีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ขององค์การสหประชาชาติด้วย (สภาพัฒนาการมหาวินิจฉัยบูรพา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555: 28)

2.1.6 ประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียนเกิดจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่บาหลี อินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 2003 อาเซียนได้พยายามแสดงให้เห็นว่า อาเซียนสามารถรวมกันเป็นหนึ่งได้ โดยการประกาศการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ขึ้นภายในปี ค.ศ. 2020 และต่อมาได้มีการร่นระยะเวลา เพื่อให้มีการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียนให้ได้ ในปี ค.ศ. 2015 โดยประกอบด้วยเสาหลัก 3 ประการ ดังนี้

2.1.6.1 ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community – APSC) มีวัตถุประสงค์และหลักในการให้ภูมิภาคฯ แห่งนี้เป็นประชาคมที่อยู่บนพื้นฐานของกฎ กติกา เดียวกัน มีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน เป็นภูมิภาคที่มีความเป็นพลวัต มีมุมมองที่เปิดกว้างยอมรับการบูรณาการร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว และการพึ่งพาอาศัยกันและกันของประเทศต่าง ๆ ในโลก (ASEAN Secretariat, 2009) ดังนั้นเมื่ออาเซียนพัฒนามาเป็นประชาคมอาเซียนจึงได้ให้ความสำคัญและสานต่อความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของประเทศสมาชิกและจัดตั้งขึ้นเป็นหนึ่งในเสาหลักของประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่อย่าง สันติสุข โดยการแก้ไขปัญหาในภูมิภาคโดยสันติวิธีและยึดมั่นในหลักความมั่นคงรอบด้านสมาชิกแต่ละประเทศมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีเสถียรภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน นอกจากนั้นแล้วยังต้องตระหนักถึงภัยคุกคามทางความมั่นคง โดยในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2004 ที่เวียงจันทน์ได้มีการรับรองแผนปฏิบัติการประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2554: 44) จะทำให้ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น โดยเป็นหลักประกันต่อประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียนให้อยู่อย่างสันติระหว่างกันและกัน และกับโลกภายนอกในบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย ความยุติธรรม และการมีความปรองดองต่อกัน ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน จะส่งเสริมพัฒนาการด้านการเมือง โดยยึดหลักการของประชาธิปไตย นิติธรรม ธรรมาภิบาล ความเคารพ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพบนพื้นฐานภายใต้ กฎบัตรอาเซียน โดยจะเป็นตัวเชื่อมต่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีการติดต่อและมีความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อสร้างบรรทัดฐานกฎเกณฑ์และกลไกร่วมกันในการบรรลุเป้าหมายอาเซียนในด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งจะทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมและได้ผลประโยชน์จากกระบวนการรวมตัวและการสร้างประชาคมโดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือพื้นเพทางสังคมและวัฒนธรรม ในการปฏิบัติตามแผนงาน อาเซียนจะต้องพยายามส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความเท่าเทียมทางเพศ

แนวทางหลักในนโยบายความอดกลั้น การเคารพความหลากหลาย ความเท่าเทียมกัน และมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

ในเวลาเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการปกป้องและส่งเสริมสันติภาพในภูมิภาค ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน จะส่งเสริมความร่วมมือที่แน่นแฟ้นและมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาและมิตรประเทศ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน สนับสนุนแนวทางด้านความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างใกล้ชิด ยึดหลักการในการละเว้นการรุกรานหรือใช้กำลัง และการกระทำใด ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและการพึ่งพาการแก้ไขปัญหาคือการขัดแย้งโดยสันติวิธี ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประกอบด้วยสามคุณลักษณะ ได้แก่ ประชาคมที่มีกติกาและมีการพัฒนานิยามและบรรทัดฐานร่วมกัน ประชาคมที่ทำให้ภูมิภาคมีความเป็นเอกภาพ มีความสงบสุข มีความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ และประชาคมที่ทำให้เป็นภูมิภาคที่พลวัตและมองไปยังโลกภายนอกที่การรวมตัวและลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น (ทีมนักวิชาการอาเซียน, 2555: 38-40)

2.1.6.2 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community -- AEC) ที่คาดหวังว่าจะทำให้ อาเซียนมีตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน (Single Market and Single Production Base) และมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายทุนที่เสรีมากขึ้น (Free Flow of Goods, Services, Skilled Labors and Free Flow of Capital) รวมทั้งผู้บริโภคสามารถเลือกสรรสินค้า/ บริการที่มีความหลากหลายและมีคุณภาพจากภายในภูมิภาคฯ และสามารถเดินทางภายในอาเซียนได้อย่างสะดวกและเสรีมากยิ่งขึ้น (ASEAN Secretariat, 2008) แนวคิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนี้เป็นผลมาจากการประชุมสุดยอดครั้งที่ 9 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย และจัดทำแผนปฏิบัติการขึ้นในการประชุมปีถัดมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความ มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้โดย (1) มุ่งให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในปี ค.ศ. 2020 (2) ทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Production Base) โดยจะริเริ่มกลไกมาตรการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติตามข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจที่มีอยู่แล้ว (3) ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียนเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาและช่วยให้ประเทศเหล่านี้เข้าร่วมกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน (4) ส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาค ตลาดการเงินและตลาดทุน การประกันภัยและภาษีอากร การพัฒนาโครงสร้าง (คณะกรรมการธิการต่างประเทศ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2550: 16) นอกจากนี้อาเซียนได้จัดทำแผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งอ้างอิงมาจากเป้าหมายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 (Bali Concord II) ซึ่งเป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ (1) การเป็น

ตลาดผลิตเดี่ยว โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี รวมทั้ง การเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น กำหนดเป้าหมายเวลาที่จะค่อย ๆ ลดหรือยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษีสำหรับประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศ และเปิดเสรีการลงทุนภายในปี พ.ศ. 2553 เปิดตลาดภาคบริการและเปิดเสรีการลงทุน ภายในประเทศปี พ.ศ.2558 (2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียนโดยให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มภาคเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน) (3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก และ (4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก ประสานนโยบายเศรษฐกิจความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในการผลิตจัดจำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2554: 45-46)

2.1.6.3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) มีคุณลักษณะในการให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและการลดช่องว่างการพัฒนา (ASEAN Secretariat, 2009) ซึ่งแผนปฏิบัติงานของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนถูกร่างขึ้น ในปี ค.ศ.2004 หลังจากระบุการประกาศแผนจัดตั้งประชาคมอาเซียนเพียง 1 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) โดยเน้นความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อาทิ (1) การพัฒนาสังคม เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากลำบากในถิ่นทุรกันดาร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มต่างๆ ในสังคม (2) การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาขั้นพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองทางสังคม (3) ส่งเสริมความร่วมมือด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อ (4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (5) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค (คณะกรรมการการต่างประเทศ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2550: 17) เพื่อบรรลุการเป็นประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน จึงได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งอ้างอิงมาจากเป้าหมายการรวมกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 (Bali Concord II) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือ 6 ด้าน (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2554: 46-47) ได้แก่

- 1) การพัฒนามนุษย์ (Human Development)
- 2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)
- 3) ความยุติธรรมและสิทธิ (Social Justice and Rights)
- 4) ส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity)

6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

2.2 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สังคมไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเหตุผลของทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จนทำให้มองเห็นว่าทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนจากสังคมแบบพุทธเกษตรไปสู่การเป็นสังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นแสวงหา “ความทันสมัย” (Modernization) ตามแนวทางของประเทศตะวันตกชัดเจนขึ้นทุกที อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งประเทศต่างๆ รวมตัวกันมากยิ่งขึ้นยิ่งส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันมากขึ้น ขณะเดียวกันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในประเทศทั้งครอบครัวเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ สตรี คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและชุมชน เป็นสิ่งที่สามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ว่าจะเป็นอย่างไร รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาวางยุทธศาสตร์เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาไปสู่เป้าที่พึงประสงค์ต่อสังคมได้ ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่สำคัญ ได้แก่ กฎ กติกาใหม่ของโลกหลายด้านส่งผลให้ทุกประเทศต้องปรับตัว กฎระเบียบด้านสังคมมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดความเคารพและรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลางรวมทั้งภูมิภาคเอเชียซึ่งทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 ประเทศไทยเองก็ยังคงประสบภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ กระแสการเปิดเสรีเศรษฐกิจเสรี ความท้าทายของเทคโนโลยีใหม่ๆ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับสภาพการณ์ด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังพบว่าสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อปัญหาทางสังคมในหลายได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ ล้วนส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม และเพื่อให้เข้าใจถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง คณะผู้วิจัยจะขออธิบายความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังจะขอกกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2.2.1 ความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Changes) ในความหมายทางสังคมวิทยา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้ในลักษณะต่างๆ ของวิถีการดำรงชีวิตหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของคนแตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่เดิม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ และมีใช้วัตถุที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว ทำให้เกิด

รูปแบบการสื่อสารของมนุษย์แบบใหม่ และผลิตงานบริการใหม่ ๆ นอกจากนี้ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมไทยอยู่ภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นที่บริบทสังคมภายในประเทศ หรือแม้แต่บริบทสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ก็กำลังเผชิญปัญหาที่วัฒนธรรมของสังคมไทยปรับตัวไม่ทันกับวัฒนธรรมทางวัตถุ (เทคโนโลยี) ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน

นอกจากนี้ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2549 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 327) ได้ให้คำจำกัดความหมาย “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” คือ การปรับเปลี่ยนการจัดระเบียบองค์การทางสังคมทางด้านสถาบันหรือแบบแผนของบทบาททางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยการวางแผนหรือเป็นไปเองตามธรรมชาติ และอาจจะเป็นประโยชน์หรือให้โทษ

งามพิศ สัตย์สงวน (2545: 54) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของสังคม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงการทำหน้าที่และการดำเนินงานขององค์ประกอบเหล่านั้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้น มีการปฏิบัติ อบรมบ่มเพาะ และถ่ายทอดสืบต่อกันมารุ่นสู่รุ่น

สุริชัย หวันแก้ว (2546: 155-156) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Chang) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวชนบท ชาวเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและในระดับสถาบันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นในสถาบันครอบครัว เครือญาติ การสมรส ครองเรือน หรือสถาบันการเมืองเศรษฐกิจ ฯลฯ ก็ได้

พิทยา สายหู (2544: 236-240) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ด้วยกัน อันเป็นผลมาจากระเบียบที่กำหนดการกระทำ และความสัมพันธ์ของคน เช่น สิทธิและหน้าที่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี บทบาทและสถานภาพมีการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม อันมีความเกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสถาบันทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เองอาจทำให้โครงสร้างทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางบวกหรือทิศทางลบ ขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ที่กระทำต่อกัน

แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะขอเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่เน้นถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสังคมขั้นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย 1) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสัดส่วนประชากรในชุมชน และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงประชากรแฝงและแรงงานต่างชาติ และ2) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงสถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.2.3 กระบวนการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

จิตยา สุวรรณขุ (2543 : 162) ได้แบ่งกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเกิดการเปลี่ยนแปลงแก่หน่วยสังคมโดยเอกเทศ (Isolated Change) คำว่า หน่วยทางสังคมนั้นอาจจะหมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคลหรือสถาบัน เช่น การที่นาย ก.ไปต่างประเทศ ได้เห็นความมีระเบียบวินัยและความตรงต่อเวลา อาจจะมีความคิดที่ว่าคนไทย ควรจะเป็นในลักษณะนี้บ้าง ดังนั้นการสัมผัสกับสังคมอื่นทำให้นาย ก. เป็นหน่วยหนึ่งในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิด และอาจจะส่งผลถึงการทำอะไรก็ตาม โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นได้เฉพาะนาย ก.

2) การเกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะกลุ่ม (Compartmental Change) โดยที่ระบบสังคมเป็นระบบของความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม และในกระบวนการความสัมพันธ์นั้น จะมีการแบ่งแยกเป็นลักษณะตามฐานะตำแหน่งและกลุ่มทางสังคม เช่น เช่น นาย ก. เกิดชอบความมีระเบียบวินัยและความตรงต่อเวลาของคนต่างชาติ อาจจะนำความคิดที่จะจัดระเบียบประเทศไทยให้เป็นเช่นนั้นอาจจะมีการรวมเข้าในเรื่องของการเรียนการสอน โดยอาจจะมีการยกตัวอย่าง แนวโน้มให้เห็นผลดีของการเปลี่ยนแปลง นักเรียนบางคนอาจจะเห็นด้วยกับความมีระเบียบในเรื่องนี้ บางคนอาจจะไม่สนใจที่จะให้เกิดการบีบบังคับเป็นระเบียบแบบนี้ แต่ทั้งหมดนี้ยังถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละกลุ่มที่จะแสดงความคิดเห็น ไม่จำเป็นต้องมีการกดดันให้เกิดการทำตาม เพราะแต่ละคนจะต้องมีภาระกิจอื่นที่ต้องทำ เกินไปกว่าที่สนใจในประเด็นดังกล่าว สภาพเช่นนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในแต่ละแห่ง ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลง แต่ยังไม่เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะไม่กระทบกระเทือนหรือส่งผลดีหรือผลเสียด้านใดบ้าง ทั้งด้านตนเองและต่อสังคม ลักษณะการเช่นนี้มักเกิดขึ้นได้ในสังคมของไทยเป็นส่วนใหญ่

3) การเปลี่ยนแปลงสะสม (Accumulation Change) ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการติดต่อทางสังคมอย่างเข้มข้น โดยธรรมชาติของมนุษย์ที่จะมุ่งสร้างความคล้าย สร้างกลุ่มประกอบกับมีสภาพแวดล้อม ที่จะส่งเสริมให้ความสัมพันธ์มากขึ้นและขยายวงที่กว้างขึ้นในสังคม ในกรณีนี้สามารถยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้ เช่นนาย ก. มีการเรียนการสอนที่เพิ่มขึ้น มีโอกาสที่จะพบและพูดคุยกับนักเรียนเพิ่มขึ้น นักเรียนที่เห็นด้วย อาจจะมีการพูดคุยกับนาย ก. ทำให้ปริมาณการชอบนั้นเพิ่มขึ้น แต่ในทำนองเดียวกันผู้ไม่เห็นด้วยกับความคิดนาย ก. อาจจะมีการกระจายข่าวและความคิดออกไปซึ่งทำให้เพิ่มขึ้นเช่นกัน สรุปแล้วว่าแต่ละฝ่ายต่างมีจำนวนที่มากขึ้น โดยกล่าวได้ว่าระบบคมนาคมเป็นองค์สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขยายวงกว้างออกไป โดยที่นาย ก.อาจเปลี่ยนความคิดในกรณีในกลุ่มเห็นด้วยลดน้อยลง กรณีเช่นนี้อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงสะสมและนำไปสู่ขั้นตอนต่อไปคือ

4) การเปลี่ยนแปลงประนีประนอม (Accommodate Change) นั่นคือการที่ผู้ชอบความคิดของนาย ก. ขยายวงกว้างออกไป โดยสมัครใจหรือความกดดันของกลุ่มที่เห็นชอบกับนาย ก. โดยไม่มีการตอบโต้หรือการต้านทาน ในทำนองเดียวกันอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงสะสมอาจจะแปรไปเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขัดแย้งก็ได้เช่นกัน

5) การเปลี่ยนแปลงขัดแย้ง (Conflict Change) นั้นหมายถึงความคิดเห็นของนาย ก. ได้ขยายวงกว้างขึ้น และมีผู้ไม่เห็นด้วยรวมตัวกันเพื่อต่อต้านความคิดเห็นนั้น อาจอยู่ในภาวะการณ์ข่มขู่ สวัสดิภาพของผู้เห็นด้วยชัดเจนมากขึ้น กลายเป็นการแตกแยกอันส่งผลกระทบที่รุนแรงอย่างเด่นชัด สภาพเช่นนี้นำไปสู่การรุนแรงที่กว้างขวางด้วยสภาพความตึงเครียดในสังคมนั้น สังคมจึงมีการแตกแยกออกเป็นค่ายและมีการต่อสู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและอาจไม่เปลี่ยนแปลง โดยตกลงกัน แต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ สังคมก็เกิดปรากฏการณ์ด้านความขัดแย้งที่ต้องใช้ความรุนแรง โดยอาจมองสรุปขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงได้

2.2.4 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ก็คือการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงในระบบนี้ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545: 56-57)

1) ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเดิมการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการแจกจ่าย เพื่อใช้ในครัวเรือน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทุนนิยม การผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค ก็เพื่อเงินสดมากขึ้น

2) ระบบเครือญาติ ในสังคมชนบท ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติมีความแน่นแฟ้น ใกล้ชิดสนิทสนม ลักษณะการเปลี่ยนแปลงในระบบเครือญาติต่อมาก็คือ การทำให้ความสัมพันธ์ในเครือญาติลดลงจากแต่ก่อน

3) ระบบความเชื่อ ในอดีตศาสนามีความสำคัญต่อวิถีคิดและวิถีของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านมักนิยมทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมในปัจจุบันทำให้ระบบความสัมพันธ์ด้านความเชื่อลดลง

4) ระบบกลุ่มทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ทำให้สภาพและบทบาทของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้าน เช่น สหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น เพิ่มขึ้นจากแต่ก่อน มีการนำเอาวิธีการบริหารงานใหม่เข้าไปในกลุ่มมากยิ่งขึ้น

5) ระบบการพักผ่อนหย่อนใจ การพักผ่อนหย่อนใจเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของชาวชนบท การสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ เช่น ความสนุกสนานในเทศกาลต่าง ๆ แต่ทั้งนี้การฟังเพลง การดูโทรทัศน์ การดูภาพยนตร์ โดยเกิดมากขึ้นในปัจจุบันมากกว่าในอดีต

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและส่งผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบางอย่างอาจนำไปสู่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งทางบวก และทางลบ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในบางครั้งผู้คนในชุมชนหรือสังคมยังอาจปรับตัวให้ทันตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อสังคมในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ และเพื่อให้เกิดสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคอาเซียนเกิดผลกระทบทางบวกกับทาง

ชุมชน สังคม มากที่สุด เราควรมีกาศึกษาถึงมาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2.2.4 ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์ในสังคมไทย

2.2.4.1 การเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาวิวัฒน์

การเปลี่ยนแปลงในระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกฎระเบียบทางสังคม เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดความเคารพและรักษาคำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้เข้าไปมีบทบาทในเชิงการค้าและความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่งผลให้ประเทศที่เข้มแข็งทางการเมืองในระดับนานาชาติได้ทยอยและเคารพต่อสิทธิมนุษยชน สามารถสร้างภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นต่อการค้าการลงทุนในประเทศและระหว่างประเทศด้วย เช่น กรณีประเทศผู้ซื้อตั้งเงื่อนไขว่าสินค้านั้น จะต้องไม่ใช่แรงงานเด็ก ในการผลิต หรือที่มาของวัตถุดิบที่นำมาผลิตสินค้าจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของบุคคลหรือชุมชน และการเข้าไปลงทุนบริษัทข้ามชาติในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงประเด็นสิทธิมนุษยชนนอกเหนือไปจากความได้เปรียบในด้านต้นทุนข้อผูกพันอันเกิดจากสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมและมีพันธกรณี ก่อให้เกิดข้อผูกพันที่ต้องปฏิบัติ ต้องรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนแต่ละด้านต่อสหประชาชาติ การแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ และการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐให้สอดคล้องกับพันธกรณีต่าง ๆ (สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554: 14) ได้แก่

- 1) ด้านสิทธิเด็ก
- 2) ด้านการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี
- 3) ด้านสิทธิคนพิการ
- 4) ด้านการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ
- 5) ด้านการต่อต้านด้านการทรมาน
- 6) ด้านสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

นอกจากนี้ ในรายงานของ UNDP ที่ว่าด้วยการ“พัฒนามนุษย์ 1999” ได้มีการกล่าวถึง ความไม่มั่นคงของมนุษย์ที่เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาวิวัฒน์ไว้ 7 ประการ คือ 1) ความผันผวนทางการเงินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) ความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้ 3) ความไม่มั่นคงทางรายได้ 4) ความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม 5) ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล 6) ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม 7) ความไม่มั่นคงทางการเมืองและชุมชน (สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554: 7)

2.2.4.2 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะประกอบด้วยความร่วมมือ 3 เสาหลัก คือ 1) ประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community – APSC) 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) โดยเสาหลักในแต่ละเสาต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยตรงก็คือ เสาหลักที่ 3 ว่าด้วยเรื่องประชาคมสังคมและวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่เน้นให้ความสำคัญกับเรื่องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนพร้อมทั้งเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยเน้นการทำงานที่มีความครอบคลุมใน 5 ด้าน 1) เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อประชาชนอาเซียน 2) มีความร่วมมือใน 16 สาขา ได้แก่ การศึกษา กีฬา วัฒนธรรมและศิลปะ สารนิเทศ แรงงาน เยาวชน สตรี ราชการพลเรือน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สวัสดิการสังคมและการพัฒนา สาธารณสุข การจัดการภัยพิบัติ มลพิษจากหมอกควันข้ามแดน สิ่งแวดล้อม การพัฒนาชนบท และการขจัดความยากจน (ศิริพงษ์ ศีอาค๊ะ, มปป. : 26)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาท และหน้าที่ที่สำคัญในการเสริมสร้างทักษะในการประกอบการ สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ส่งเสริมเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมของอาเซียนและโลกาภิวัตน์การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และ ผู้พิการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, 2558) ซึ่งบทบาทของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของ “เสาหลัก” อาเซียน มี 3 ประการ คือ

- 1) บทบาทในฐานะหน่วยประสานหลักของเสาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
- 2) บทบาทในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินงานตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในประเด็นความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง เช่น เยาวชน สตรี การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม เป็นต้น
- 3) บทบาทในด้านการเตรียมพร้อมกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในฐานะหน่วยประสานหลักของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะต้องเป็นหน่วยสำคัญในการประสานงาน เสนอแนวทางและผลักดันการดำเนินงานในประเทศไทยเพื่อให้การดำเนินงานด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย สอดรับกับเป้าหมายของอาเซียน และความต้องการ รวมถึงความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศไทย โดยผ่านคณะกรรมการการขับเคลื่อนการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งมีรัฐมนตรีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธาน และปลัดกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

Multiculturalism หมายถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพรมแดนประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งความหลากหลายที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่รับรู้กันทั่วไปและเป็นเรื่องปกติ สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะแตกต่างจากสังคมที่มีการหลอมรวมทางวัฒนธรรม กล่าวคือ สังคมที่มีการหลอมรวมวัฒนธรรมจะมีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยที่ถูกครอบงำหรือถูกบดบังจากวัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่า และส่งผลทำให้วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเลือนหายไป หรือสูญเสียความเป็นตัวเอง ส่วนสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือสังคมที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งยังมีพลังในตัวเอง ไม่ถูกทำลาย หรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงมีวัฒนธรรมย่อยๆ มากมาย คนแต่ละกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศเดียวกันจึงอาจมีวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน แต่คนเหล่านั้นก็ยังมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตัวเอง เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยกลุ่มคนหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์ มีภาษาพูดหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาสเปน ภาษาจีน ฯลฯ แต่ชาวอเมริกันก็มีวัฒนธรรมร่วมกันบางอย่าง เช่น กินสเต็ก ในขณะที่อาหารประจำเชื้อชาติก็ยังคงมีอยู่ในครอบครัว เช่น ชาวอเมริกันเชื้อสายจีน สังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มชนหลายวัฒนธรรมจะเป็นสังคมที่ยอมให้มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างเสรี

อย่างไรก็ตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะนักสังคมวิทยา และมนุษยวิทยาให้ความสนใจกับประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความหมายเกี่ยวกับความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรม และผลกระทบของการพัฒนาประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เพื่อให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น เราอาจทำการพิจารณาความหมายของคำว่า “ความหลากหลาย” และคำว่า “วัฒนธรรม” แยกออกจากกัน ซึ่ง คำว่า ความหลากหลายนี้จะมี ความหมายที่ครอบคลุมไปที่เรื่องของความแตกต่าง ความมีหลายสิ่งหลายอย่าง หรือความไม่คล้ายคลึงกัน หรือความเป็นพหุลักษณะ หรือความเป็นพหุนิยม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2545: 84)

ส่วนคำว่า “วัฒนธรรม” ในมุมมองของนักวิชาการย่อมจะแตกต่างกันไป อาทิ วัฒนธรรมหมายถึง องค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างและสะสมขึ้นมาในความพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2538: 5) ซึ่งวัฒนธรรมนี้ก็เปรียบเสมือนวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2545: 84) ดังนั้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงหมายถึง ความหลากหลายของชีวิตวัฒนธรรม หรือความหลากหลายของระบบคิด ระบบภูมิปัญญา และระบบอำนาจของกลุ่มชนในสังคม หรือความหลากหลายของแบบแผนการดำรงชีวิตนั่นเอง

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือ หรือการสร้างมาตรการในการรองรับผลกระทบทางสังคมในไทยในยุคอาเซียนนี้ เราไม่

สามารถที่จะปฏิเสธหรือมองข้ามประเด็นของความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ และสำหรับในการศึกษาเรื่องชุมชนอาเซียนในประเทศไทย : มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะหันกลับมาพิจารณาถึงประเด็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมไปในเรื่องชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างปกติสุข อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในระดับชุมชน ท้องถิ่น และนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชาติไทยในยุคอาเซียนได้อย่างยั่งยืน

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะขอนำแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคม มาอธิบายเพิ่มเติมด้วยกัน 2 แนวคิด เพื่อให้เห็นถึงผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนของประเทศไทย คือ แนวคิดการกีดกันทางสังคม (Social Exclusion) และแนวคิดความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) โดยจะนำเสนอเนื้อหาในหัวข้อถัดไป

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกีดกันทางสังคม (Social Exclusion)

แนวคิดการกีดกันทางสังคมยังถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่เป็นพหุนิยม (Pluralism) คือ เป็นแนวคิดที่มองในเรื่องความหลากหลายทั้งกลุ่มคนและวัฒนธรรม เช่น ความหลากหลายในเรื่องของชนชั้น ความคิด อุดมคติ การดำรงชีพ ที่มีความแตกต่างกันในสังคม จนสามารถทำให้เกิดสังคมพหุลักษณะหรือพหุสังคม (Plural Society) ซึ่งสังคมพหุลักษณะจะเป็นกลุ่มสังคมที่แยกย่อยเป็นกลุ่มภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา กลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ กลุ่มชุมชน ซึ่งจะนำมาสู่สังคมหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multicultural Society) ที่ได้นำมาให้กับประเทศสหรัฐอเมริกาโดยใช้ความหลากหลายด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมเป็นเกณฑ์

การกีดกันทางสังคม (Social Exclusion) เป็นแนวคิดใหม่ ที่เริ่มต้นใช้ในฝรั่งเศสในช่วงกลางทศวรรษที่ 19 (ราวปี ค.ศ.1970) แล้วยุโรปได้นำมาใช้เป็นแนวคิดหลักของนโยบายทางด้านสังคม ในปี ค.ศ.1980 Social Exclusion คือ กระบวนการที่เรียกว่า กลุ่มคน หรือปัจเจกคนถูกกีดกัน บางส่วนหรือทั้งหมดจากสังคมที่คนเหล่านั้นได้อาศัยอยู่ในสังคม ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะถูกกีดกันไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของสังคม นั้น ๆ (Uma Kothari and Martyn Minogue, 2002: 74-75)

Social Exclusion หรือที่เรียกว่า การกีดกันทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการถูกทอดทิ้งในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การถูกทอดทิ้งทางเศรษฐกิจ ที่มีผลทำให้คนเหล่านี้มีรายได้ต่ำ จนไม่สามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้ ถือได้ว่าเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ การกีดกันทางสังคม ยังมีความเกี่ยวเนื่องกับประเด็นอื่น ๆ เช่น เรื่องความไม่มั่นคงในการจ้างงาน (Integrity Employment) ของชนกลุ่มน้อย โดยสังคมมักจะจ้างงานกลุ่มคนเหล่านี้เมื่อเวลาที่ไม่มีคนทำงาน แต่พอเมื่อทำงานเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อย หรือหากว่าองค์กรมีความจำเป็นต้องลดจำนวนคนลง กลุ่มคนชนกลุ่มน้อย มักจะเป็นกลุ่มแรกที่ถูกคัดเลือกออก/เลิกจ้าง ไม่มีเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ที่จะมารองรับหรือให้การช่วยเหลือ อีกทั้ง กลุ่มคนเหล่านี้มักจะเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการ การบริการสาธารณะ หรือแม้แต่กระบวนการยุติธรรมที่แท้จริงของประเทศนั้น ๆ ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่ง

ที่ทำให้ถูกการกีดกันทางสังคมมากยิ่งขึ้น และด้วยรูปแบบของการกีดกันทางสังคมที่มีความหลากหลาย กลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกีดกันทางสังคมในเชิงของสถาบันและวัฒนธรรม หมายความว่า กลุ่มคนที่ถูกทอดทิ้ง/กีดกัน เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะความแตกต่างจากกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม (คนกลุ่มใหญ่) โดยจะมีลักษณะทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนอื่น หรือคนหมู่มากในสังคม ซึ่งความแตกต่างนี้ถึงได้ว่าเป็นความแตกต่างที่คนหมู่มากในสังคมไม่ได้ยอมรับว่าคนเหล่านี้คือ พลเมืองของสังคม ดังนั้นจึงทำให้ชนกลุ่มน้อยของสังคมไม่ได้รับการดูแล (Uma Kothari and Martyn Minogue, 2002: 74-75)

แนวคิดการกีดกันทางสังคมถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีความจำเป็นต่อการนำมาศึกษาให้รู้ว่าจะอะไรคือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยการกีดกันทางสังคม (Social Exclusion) จะสามารถบอกให้รู้ถึงระดับการถูกทอดทิ้ง ว่ามีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยอะไรบ้างทางสังคม อาทิ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ช่องว่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งการถูกทอดทิ้งของคนกลุ่มน้อย ก็จะทำให้พาไปสู่ภาวะความยากจนที่พวกเขาไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (สุริยา เป้าอารีย์, 2558)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ หรือผลจากอพยพเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ ซึ่งความยากจน หรือการถูกกีดกันเกิดขึ้นมากในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก ปัจจุบันเราได้มีการเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “พวกโลกที่สี่” (Fourth World) ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนชายขอบไร้สัญชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ถูกสังคมทอดทิ้ง ไม่สนใจ ไม่มีได้รับสิทธิใด ๆ ทั้งสิ้นจากสังคม เช่น กรณีของกลุ่มคนโรฮิงญาในประเทศพม่า ที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เนื่องจากว่าประเทศพมามองว่ากลุ่มโรฮิงญา ไม่ใช่คนในประเทศของเขา (พม่า) เนื่องจากว่ากลุ่มโรฮิงญา มีต้นกำเนิดมาจากทางบังคลาเทศ ปากีสถาน แต่ขณะเดียวกันกลุ่มโรฮิงญา ก็ไม่สามารถกลับบังคลาเทศ ปากีสถาน ได้ เนื่องจากว่าประเทศปากีสถาน มองว่ากลุ่มโรฮิงญา ไม่ใช่คนในประเทศของเขา เนื่องจากว่าไม่ได้เกิดในประเทศของเขา (ปากีสถาน) ในกรณีของโรฮิงญานี้ ก็ได้นำมาสู่ประเด็นปัญหาในเรื่องของการค้ามนุษย์ตามมาอีกเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า Social Exclusion จะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะทางธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion)

แนวคิดเกี่ยวกับความครอบคลุมทางสังคมเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมากที่สุดในสภาวะการณ์ของสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เน้นในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการปฏิบัติต่อกัน รวมถึงการปฏิบัติในฐานะที่เป็นพลเมืองและได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถาบันการเมืองและองค์กรต่างๆ ในสังคม รวมถึงพื้นที่ทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมคุณภาพ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้นี้ยังเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองจากการที่มองประชาชนเป็นผู้รับมากกว่าผู้ปฏิบัติ มาเป็นการมองประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีความเป็นอิสระและมีความรู้สึกรักจึงทำให้เกิดการมองภาพที่เป็นองค์กรรวมมากขึ้น โดยขอบข่ายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมประกอบด้วย สิทธิพลเมืองการบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายสังคม (Beck et al., 1997, 1998; Beck et al., 2001; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553)

จากการศึกษาเอกสารแนวคิดต่างๆ ได้มีผู้ให้ความหมาย แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (social inclusion) ไว้อย่างหลากหลาย ได้แก่ Beck et al. (2001) ได้กล่าวว่า ในมิติของการยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมนี้ เมื่อพิจารณาคำว่า การรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง (inclusion) กับคำว่า การกีดกันออกไป (exclusion) มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดมาก ในบริบทของคุณภาพสังคมเป็นการให้ความสำคัญ กับสถานะของความเป็นพลเมือง ซึ่งความเป็นพลเมืองนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระบบวัฒนธรรมและสถาบัน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะนี้ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่

1) ความสามารถในการมีปากเสียงและปกป้องความสนใจของตนเองซึ่งเป็นปัจจัยทางกายภาพ

2) หลักประกันของพลเมืองในการแสดงออกในพื้นที่ สาธารณะ

3) การมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล

จากแนวคิดของ Beck et al. (2001) ให้เห็นว่า ให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองบนพื้นฐานทฤษฎีที่เกี่ยวกับ การรวมกันและการกีดกัน (inclusive/exclusive) การล่มสลายของสังคม (social dissolution) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (differentiation) และการบูรณาการ (integration) โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับการถูกยอมรับเข้าในตลาดแรงงาน การครอบคลุมบริการสาธารณสุข การถูกยอมรับเข้าในระบบการศึกษา และการบริการ การถูกยอมรับเข้าในระบบการจัดหาที่อยู่อาศัย การถูกรับเข้าในระบบความปลอดภัยทางสังคม การได้รับการยอมรับในการให้บริการทางสังคม เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางสังคม เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย พบว่า สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2553) และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) กล่าวว่า การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมกันรวมถึงโครงสร้างทางสังคมที่จะก่อให้เกิดสภาพการณ์ของความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเป้าหมายหลักของมิติการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้ คือการครอบคลุมถึงบริการ ซึ่งจะเป็ผลจากการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สถานการณ์แรงงานและลักษณะบริการหรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวมโดยเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับกลไกที่จะก่อให้เกิดการกีดกันหรือขัดขวางหรือลดระดับของการเอาเปรียบทางสังคมให้น้อยที่สุด

สำหรับถวิลวดี บุรีกุล (2553) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ประชาชนจำเป็นต้องเข้าถึงและเข้าร่วมในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงบริการทางสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากสำหรับผู้ขาดแคลนทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรสามารถ ช่วยเหลือผู้ขาดแคลนให้กลับสู่เส้นทางหลักของสังคมได้อีกครั้ง ซึ่งจะเป็มิติของรูปแบบสิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน เช่นการเข้าถึงระบบการจ้างงาน และการบริการทางพลเมืองหรือวัฒนธรรม และ เครือข่ายทางสังคม

จากแนวคิดความครอบคลุมที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความครอบคลุมทางสังคม คือ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นการที่ประชาชน โดยสามารถพิจารณาได้จากการเข้าถึงการบริการทางสังคมของสมาชิกในสังคม และผู้ที่มีความขาดแคลนหรือผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐาน หรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวมโดยเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับกลไกที่จะก่อให้เกิดการกีดกันหรือขัดขวางหรือลดระดับของการเอาเปรียบทางสังคมให้น้อยที่สุด

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอใช้ความหมาย ความครอบคลุมทางสังคม ที่เน้นในเรื่องของการยอมรับว่าทุกคนที่อาศัยอยู่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยสามารถพิจารณาได้จากความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน และแรงงานต่างชาติที่อาศัยอยู่ในชุมชน

อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศไทยได้มีการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ย่อมไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางสังคมได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความเลื่อมล้ำ ปัญหาการเข้าถึงสิทธิบริการขั้นพื้นฐาน ฯลฯ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ในท้ายที่สุด อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security)

ความมั่นคงของมนุษย์เป็นวาทกรรมใหม่ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ใช้ในการอธิบายความเปราะบางของโลก ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำลายแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงแบบดั้งเดิม “ความมั่นคงแห่งชาติ” โดยความมั่นคงของมนุษย์ เน้นเรื่องของการเอาคนเป็นศูนย์กลางความมั่นคง ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากความมั่นคงแบบดั้งเดิม โดยแนวคิดความมั่นคงแบบดั้งเดิมมองว่า “ถ้าชาติมั่นคง สังคมมั่นคง คนก็จะมั่นคงด้วย” แนวคิดดังกล่าวมองว่า สังคมจะมั่นคงได้นั้น ต้องทำให้ชาติมั่นคงก่อน และคำว่า ชาติมั่นคง หมายถึง รัฐบาลมั่นคง กองทัพมั่นคง เพื่อปกป้องประเทศ แต่ในขณะที่ความมั่นคงของมนุษย์มองว่า ถ้าคนในชาติหรือมนุษย์ไม่มีความมั่นคงแล้ว สังคมก็อยู่ไม่ได้ ชาติก็จะอยู่ไม่ได้ กองทัพก็อยู่ไม่ได้

ความมั่นคงของมนุษย์ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังสงครามเย็น (ราวปี ค.ศ.1990) เป็นแนวคิดที่พยายามใช้สหสาขาวิชาเข้ามาทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคง โดยมีงานวิจัยมากมายที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาทางด้านยุทธศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาทางด้านสิทธิมนุษยชน โดยเริ่มจากหน่วยงาน UNDP ได้มีการรายงานด้านการพัฒนามนุษย์ ซึ่งรายงานฉบับดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการพยายามที่จะพูดถึงเรื่อง Human Security ในปี ค.ศ. 1994 ซึ่ง UNDP ได้มีการพูดถึงสิ่งสำคัญของมนุษย์เราที่จะทำให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์ได้นั้นคือ Freedom from Want และ Freedom from Fear สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ (สุริชา เป้าอารีย์, 2558)

คำว่า Human Security มันคือวาทกรรมที่ผลิตสร้างขึ้นมาจากสงครามเย็น ที่ทำลายต่อแนวคิดดั้งเดิมที่เน้นแต่เพียงในเรื่องของความมั่นคงของชาติเป็นหลัก ซึ่งกลุ่มดั้งเดิมจะมองว่าถ้าชาติถูกทำลายแล้ว พวกเราทุกคนในชาติก็จะไปด้วยกันหมด ฉะนั้น การรักษาความมั่นคงของกองทัพจึงเป็นเรื่องสำคัญ งบประมาณต่าง ๆ ก็จะลงไปที่กองทัพ เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็ง เพื่อให้ประเทศอื่นมารุกรานประเทศของตน

ขณะที่การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ด้วยสภาวะของยุคโลกาภิวัตน์ ถือเป็นความล้มเหลวของกลุ่มพวกเสรีนิยมที่พูดถึงเรื่องเศรษฐกิจที่ดีจะต้องปล่อยให้ระบบกลไกตลาดดูแลกันเอง แต่แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวก็ไม่สามารถทำให้คนอยู่ดีกินดีได้ ขณะเดียวกัน สงครามนิวเคลียร์ก็เริ่มลดความน่ากลัวลง เนื่องจากว่าสงครามเย็นสิ้นสุดลงแล้ว จึงทำให้คนไม่มีความ

กังวลเรื่องสงครามเย็นอีกต่อไป จึงทำให้เกิดคำถามว่า “เราไม่ต้องมีสงครามกันแล้วหรือ ดังนั้นก็ไม่จำเป็นที่เราจะต้องทำการสะสมอาวุธ” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แนวคิดของการพัฒนาที่ว่าด้วยความมั่นคงได้ถูกนำมาพิจารณากันใหม่ว่า “เราควรจะมองความมั่นคงอย่างไรกันแน่ และอะไรคือความมั่นคงที่แท้จริง” พร้อมทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการเกิดความร้อนแรง จากภัยธรรมชาติในหลายประเทศทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น แอฟริกา เอเชีย หรือประเทศแถบตะวันออกกลาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นภัยคุกคามที่น่ากลัว ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ จึงทำให้เกิดการนำประเด็นปัญหาดังกล่าวมาพูดคุย เพื่อมองหาปัญหาในมุมมองใหม่ว่าอะไรคือความสำคัญกันแน่ระหว่าง ความมั่นคงของรัฐ กับความมั่นคงของมนุษย์ ที่ควรจะเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ที่เราให้ความสนใจ

2.4.1 ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์

UNPD ได้กล่าวถึง ความมั่นคงของประชาชนในฐานะองค์ประกอบพื้นฐานของชาติที่เกี่ยวข้องกับ "ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security)" ใน 2 เรื่องด้วยกัน คือ 1) เสรีภาพจากความหวาดกลัว (Freedom from Fear) เป็นการมองถึงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์โดยการปกป้องคนจากความขัดแย้งที่รุนแรง และเชื่อว่าความขัดแย้งทั้งหลาย หรือความรุนแรงต่าง ๆ เป็นภัยคุกคามของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์อยู่ในสภาวะความน่ากลัว เพราะความขัดแย้งดังกล่าวได้ทำให้มนุษย์เกิดการทะเลาะกัน และต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา ทำให้สังคมและเศรษฐกิจไม่เดิน ดังนั้นความรุนแรงจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ลายความมั่นคงของมนุษย์ กลุ่มนี้เขาจะจำกัดแนวคิดอยู่ในเรื่องของความรุนแรง โดยมีกระบวนการสร้างแนวทางการป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นทั้งในบ้านและนอกบ้าน 2) เสรีภาพจากความต้องการ (Freedom from Want) โดยมองว่า ภัยคุกคามต่าง ๆ ที่มีต่อมนุษย์ไม่ใช่ความรุนแรงที่เกิดจากการเผชิญภัยธรรมชาติอย่างเดียว แต่เป็นภัยคุกคามที่เกิดจากการหิวกระหาย การมีโรคภัย การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คนเราปราศจากความมั่นคง และสามารถฆ่าชีวิตคนได้มากกว่าสงคราม โดยจะมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ด้วย (สุริชา เป้าอารีย์, 2558)

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2556: 4) ได้กล่าวถึงความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ คือ การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ฉะนั้น ความมั่นคงของมนุษย์ จึงหมายถึงความปลอดภัยของมนุษย์ หรือสมาชิกในสังคมที่ได้รับการคุ้มครอง ดูแล และช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งช่วยทำให้สมาชิกในสังคมหลุดพ้นจากความกลัว และอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและสมบูรณ์ ในทุก ๆ ด้าน (ด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพร่างกาย วัตถุสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน) รวมถึงการมีอิสระในการดำรงชีวิตของคนในสังคม แต่ถ้าสมาชิกในสังคมต้องดำเนินชีวิตประจำวันอยู่บนพื้นฐานความรู้สึกรู้สึกของความกลัว ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ย่อมเป็นภาวะการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกในสังคมกำลังตกอยู่ในภาวะที่ปราศจากความมั่นคงโดยสิ้นเชิง

2.4.2 มิติของความมั่นคงของมนุษย์

UNDP ได้เขียนรายงานในปี ค.ศ. 1994 ในด้านการพัฒนามนุษย์ได้มีการพูดถึงขอบเขตของการสร้างความมั่นคงของมนุษย์มีความเกี่ยวพันเรื่องต่าง ๆ (สุวิชา เป้าอารีย์, 2558) ดังนี้

1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) หมายความว่า ต้องทำให้คนในชาติมีรายได้ที่เพียงพอ

2) ความมั่นคงอาหาร (Food Security) โดยประชาชนทุกคน จะต้องสามารถเข้าถึงอาหารในขั้นพื้นฐานได้ ซึ่งปัจจุบัน UN ไม่ได้มีความกังวลต่อเรื่องความเพียงพอของอาหาร เนื่องจากว่า UN เชื่อว่าการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร จะสามารถช่วยให้สามารถผลิตอาหารที่เพียงพอให้กับคนทั้งประเทศได้ แต่ปัญหาประการต่อมาคือ อาหารไม่ได้กระจายไปสู่ทุก ๆ คน โดยอาจจะมีบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ เพราะมีความยากจนไม่มีเงินเพียงพอที่จะซื้ออาหารได้ ดังนั้น UN จึงให้ความสำคัญกับเรื่องของการกระจายอาหาร กับสิ่งที่สามารถใช้ในการซื้ออาหาร

3) ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ (Health Security) ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความมั่นคงของมนุษย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองว่ามนุษย์เราจะได้รับการปกป้องจากโรคร้าย และการดำรงชีวิต แบบไม่เหมาะสม (Unhealthy Life Stay)

4) ความมั่นคงทางสภาพแวดล้อม (Environmental Security) คือ การปกป้องประชาชนจากการทำลายสภาวะทางธรรมชาติ ไม่ว่าสภาวะทางธรรมชาตินั้นจะเกิดจากการทำลายด้วยตัวธรรมชาติเอง หรือจากการทำลายด้วยมือของมนุษย์ก็ตาม เพราะว่าสิ่งแวดล้อมเมื่อเวลาเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือถูกทำลายแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์เราโดยตรง อาทิ ไม้มีพื้นที่ทำกิน สุขภาพเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากมลพิษทางอากาศ

5) ความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal Security) คือ การปกป้องคนจากการเกิดความรุนแรงทางกายภาพต่าง ๆ ไม่ว่าความรุนแรงนั้นจะมาจากรัฐ หรือจากระหว่างบุคคลด้วยกันเอง ซึ่งก็หมายความว่า “ทุกคนต้องมั่นใจได้ว่าเมื่อเราออกจากบ้านแล้วต้องไม่มีใครมาทำร้ายเรา”

6) ความมั่นคงของชุมชน (Community Security) มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องประชาชนไม่ให้สูญเสียความสัมพันธ์และค่านิยมแบบดั้งเดิมของชุมชน ไม่ใช่ว่าพอมีการพัฒนาใหม่ ๆ เข้ามา แล้วมาทำลายวัฒนธรรมของชุมชน หรือเอกลักษณ์ของชุมชนไป

7) ความมั่นคงทางการเมือง (Political Security) เนื่องจากว่าคนเราอยู่ในสังคมอยู่บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนหรือเปล่า

ต่อมาในปี ค.ศ. 2011 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556: 3) ได้ทำการศึกษามาตรฐานและพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ โดยการทบทวนประมวลองค์ความรู้ กรอบแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อกำหนดนิยามกรอบแนวคิดมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต มีองค์ประกอบ 12 มิติ ได้แก่

1) มิติที่อยู่อาศัย หมายถึง การมีที่อยู่อาศัย และสิทธิในการถือครองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และสิทธิในการครอบครอง มีการจัดระบบสาธารณูปโภคให้แก่สมาชิกใช้ร่วมกันได้อย่างเพียงพอ มีความคงทนเป็นสัดส่วน ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัย

2) มิติสุขภาพ หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีหลักประกันด้านสุขภาพที่เหมาะสม เข้าถึงบริการทางสุขภาพได้ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตมีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยต่อร่างกาย จิตใจน้อย

3) มิติอาหาร หมายถึง การได้รับประทานอาหารปลอดภัย มีความรู้และพฤติกรรมในการเลือกรับประทานอาหารที่ถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดโรครุนแรง

4) มิติการศึกษา หมายถึง การได้รับการศึกษาทั้งในระบบหรือนอกระบบอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าภาคบังคับ ตลอดจนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป สามารถใช้ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ การสื่อสาร และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

5) มิติการมีงานทำและมีรายได้ หมายถึง การได้งานทำที่ก่อให้เกิดรายได้เพียงพอต่อรายรับ รายจ่าย ไม่ก่อให้เกิดหนี้สินที่ไม่มีคุณค่าต่อตนเองและครอบครัว มีการออมที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต มีความพึงพอใจต่อรายได้และงานที่ทำ

6) มิติครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง

7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การมีโครงสร้างของชุมชนที่มีความชัดเจน เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีทุนทางสังคมที่ใช้ประโยชน์และสนับสนุนทางสังคม มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ชุมชน มีความสงบสุข และปลอดภัย

8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง การมีกิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรม การอนุรักษ์ และส่งเสริมให้เห็นคุณค่า รวมถึงการสืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง การมีวิถีชีวิต และการดำรงชีวิตที่ปกติสุข มีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ไม่ได้รับความเดือดร้อน หรือผลกระทบจากภัยทางสังคม และภัยธรรมชาติ

10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม หมายถึง การได้รับความเสมอภาพ เท่าเทียม และความเป็นธรรมตามสิทธิทางกฎหมาย ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเอง สามารถใช้สิทธิของตนเองอย่างถูกต้องตามสถานภาพ บทบาท และโอกาส

11) มิติการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ได้รับการปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักธรรมาภิบาล

12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/พลังงาน หมายถึง การดำรงชีวิตที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า การมีกิจกรรมค้นหาทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและพลังงานทดแทน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสความเป็นไปที่เชื้วยกรากของสังคมโลกาภิวัตน์ที่ทำให้คนในสังคมไทยต้องก้าวเดินให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีทั้งทางบวกและทางลบ สิ่งสำคัญที่มากับโลกาภิวัตน์คือการเติบโตของระบบทุนนิยมที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบทต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพเพื่อความอยู่รอด ตัวอย่างเช่นในสังคมเมืองเกิดจากคนต่างถิ่นเข้าไปอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้เติบโตร่วมกันมาอีกทั้งวิถีชีวิตการทำงานก็ทำให้พบปะสังสรรค์กันน้อยมาก บ้านติดกันแทบไม่รู้จักกัน ต่างคนต่างอยู่ เข้าตู่รู่ออกจากบ้านเย็นค่ำกลับเข้านอน เสาร์อาทิตย์สั้ญจรอยู่ตามห้างสรรพสินค้า หาเวลาเจอหน้าเพื่อนบ้านยาก ขณะที่สังคมชนบทที่เคยถือกันว่ารากฐานมั่นคงก็สั่นคลอนลง พ่อแม่ทำงาน ลูกๆ ถูกส่งไปเรียนโรงเรียนในตัวจังหวัดถ้าไกลมากก็อยู่หอพัก ถ้าไม่ไกลมากก็เที่ยวไปกลับกับรถนักเรียนตั้งแต่เช้ามีดกลับค่ำมีด เด็กวัยเดียวกันที่อยู่บ้านข้างๆ แทนที่จะรู้จักกันเป็นเพื่อนกันพอเรียนต่างโรงเรียนกันก็ห่างกัน เกิดภาวะไม่คุ้นเคยกันตั้งแต่เล็กจนโต พอปิดเทอมเด็กเหล่านี้ก็กลับมาอยู่บ้านก็เกิดความเหงาเพราะไม่รู้จักใครในละแวกบ้าน ขาดเพื่อน ก็ต้องอาศัยโทรศัพท์เพื่อพูดคุยกับเพื่อนที่อยู่ไกลๆ กัน บางคนก็ชดเชยโดยการเล่นเกมส์ ดิดอินเตอร์เน็ต เมื่อมีความเหงาในใจโอกาสที่จะใจแตก เสียคนติดยา ก็มีมากขึ้น เมื่อเจอกับครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ไม่เข้าใจ พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันประจำ สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ส่วนหนึ่งที่สำคัญคือเยาวชนอ่อนแอลงทางด้านจิตใจและขาดการยึดเหนี่ยวต่อท้องถิ่นตน กลายเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อไร้ราก สังคมก็ไร้แกนและอ่อนแอลง (พิเชฐ บัญญัติ, 2547 อ้างถึงในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี, 2554)

การจะช่วยกันเติมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้สังคมเข้มแข็งกันได้อย่างไร คงไม่ใช่แค่ใครคนหนึ่ง แต่ต้องเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันที่จะมาช่วยกันรักษาสังคมให้คืนสภาพ ส่วนที่พอเยียวยาได้ก็เยียวยารักษา ส่วนไหนที่ไม่ไหวก็ต้องผ่าตัดทิ้งไป ส่วนไหนที่พอติดอยู่ก็รีบเติมวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันเข้าไป ผู้คนในสังคมต้องทำความเข้าใจของสาเหตุที่มาของปัญหาอย่างบูรณาการทั้งเรื่องสังคม การศึกษา เศรษฐกิจสุขภาพ ศาสนาและการเมืองเพื่อจะได้แก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริงโดยไม่มุ่งไปเฉพาะด้านใด ด้านหนึ่งจนเสียสมดุลซึ่งยิ่งไปซ้ำเสริมให้สังคมอ่อนแอยิ่งขึ้น ภายใต้แนวคิดที่ว่า “สังคมดีไม่มีขาย ถ้าอยากได้ต้องช่วยกัน”(พิเชฐ บัญญัติ, 2547 อ้างถึงในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี, 2554)

2.5.1 ความหมายภูมิคุ้มกันทางสังคม

ภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Immunity) หมายถึง ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเข้มแข็งและอบอุ่นสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางสังคมต่าง ๆ อย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและรู้เท่าทันกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ

ได้ด้วยตนเองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาครอบครัวตนเอง ชุมชน และสังคมได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี, 2554)

ภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ ครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ถ้าครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ก็จะทำให้โรคต่าง ๆ ทางสังคมทำอันตรายไม่ได้ (ประเวศ วะสี, 2541) ความพยายามแก้ปัญหาสังคมด้วยวิธีต่าง ๆ มากมายที่ผ่านมาไม่สามารถแก้ไขปัญหาอันเรื้อรังยาวนานได้ ในขณะเดียวกัน ปัญหาสังคมใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวัน ด้วยเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องหันมาใช้วิธีขึ้นทางสังคม คือ ส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นและชุมชนเข้มแข็ง โดยการผลักดันให้เป็นนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ เมื่อสังคมมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี ปัญหาสังคมทั้งใหม่และเก่าก็อาจบรรเทาเบาบางลงและในท้ายที่สุดสังคมก็อยู่อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ทำชีวิตผู้คนในสังคมยืนยาวและมีคุณภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กล่าวถึง การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ 1 โดยมีสาระสำคัญว่า การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จำเป็นคือ ทุกคนในสังคมไทยได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง สามารถเข้าถึงบริการและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสและการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

อย่างไรก็ตาม การมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี ก็ย่อมหมายถึง สังคมมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนหรือสังคม มีคุณธรรม มีความรัก สามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความอยู่เย็นเป็นสุข และมีทุนทางสังคมสูง (เกษม วัฒนชัย, มปป. อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2557: 4)

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ก็คือส่วนหนึ่งของการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยจะต้องเริ่มกระบวนการพัฒนาจากฐานราก ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจ ชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

2.5.2 การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม จำเป็นต้องคำนึงถึงการสร้างภูมิคุ้มกันในขั้นพื้นฐานของบุคคล เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้บุคคลมีความพร้อมในการรับมือหรือจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมนี้ควรมีการคำนึงถึงมิติที่สำคัญใน 5 ด้าน (วิชารภรณ์ สังข์ทอง, 2554: 72) ดังนี้

1) ด้านจิตใจ คือ การทำให้ตนได้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี ประณีประนอม มีจิตใจเอื้ออาทร และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2) ด้านสังคม คือ แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่าย ชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นอิสระ

3) ด้านเทคโนโลยี คือ เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี ต้องสามารถแยกแยะ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของตนเอง

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้ง หากทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดหลักของความยั่งยืน

5) ด้านเศรษฐกิจ จะต้องปรับทิศทางใหม่คือ มุ่งลดรายจ่าย และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใจ พอรู้ พอใช้

นอกจากนี้ ศิริพร โรจนารังสรรค์ (2535, 8) ได้กล่าวถึง แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับบุคคล ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการด้วยกัน คือ

1) การนับถือตัวเอง หรือความรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง เป็นจุดสำคัญในการแก้ไข ปัญหา และยังเป็นภูมิคุ้มกันที่ต้องใช้มาตรการทางการศึกษาเข้ามาเสริมสร้างในเกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลนั้น ๆ รู้สึกเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของตัวเอง

2) ความสัมฤทธิ์ผล หรือความสำเร็จ จะเป็นส่วนที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับตัวเอง อัน จะช่วยในการพัฒนาทั้งร่างกาย สมอง จิตใจ ซึ่งนำไปสู่การนับถือตัวเอง (ในข้อที่ 1)

3) ความรู้สึกมุ่งมั่น คือ การมีโครงสร้างของชีวิต มองเห็นจุดประสงค์ของตนเอง และผู้อื่นในทางสร้างสรรค์ และมีพลังผลักดันตนเองเพื่อเผชิญกับปัญหาอุปสรรคในชีวิต

4) ความเคารพในตนเอง ผู้อื่น และเกียรติภูมิของบุคคล โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเคารพตนเอง และเกียรติภูมิของตัว บุคคลจะทำให้เกิดวินัยในตนเอง และรู้สึกว่าคุณค่า มีศักดิ์ศรี

5) การพัฒนาทักษะส่วนตน และทักษะสังคมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติตน ซึ่งทักษะ ส่วนตน หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการทำกิจกรรมตามภาระกิจที่มีตามบทบาทหน้าที่ และ ความรับผิดชอบได้ ส่วนทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นใน สังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ ทักษะส่วนตน และทักษะสังคม จำเป็นต้องฝึกฝนให้คนเกิดการสั่นไหว ในการติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ การทำงานเป็นหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่น การเรียนรู้ส่วนตน การใช้ เหตุผลในการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การสื่อความ จึงถือว่าองค์ประกอบนี้ จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน ปัญหาให้กับบุคคลได้

6) การพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อให้สามารถทำงานตามความถนัด รู้จัก ช่องทางในการดำรงชีพอย่างสุจริต ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงในการดำรงชีวิต

ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่า การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ การเตรียมความพร้อมทาง สังคม ตั้งแต่ระดับปัจเจก (บุคคล) ครอบครัว ชุมชน เพื่อรองรับกับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบ อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในป้องกันปัญหาที่เป็นภัยคุกคามต่อความเข้มแข็ง หรือความมั่นคงทางสังคมที่อาจเกิดในอนาคต

2.5.3 องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางสังคม

ภูมิคุ้มกันทางสังคม มีองค์ประกอบที่สำคัญด้วยกัน 4 ประการ (วชิราภรณ์ สังข์ทอง, 2554: 73-75) คือ 1) บุคคล 2) ครอบครัว 3) สถาบันทางสังคม 4) วัฒนธรรมสังคม หรือวิธีการสร้างภูมิคุ้มกัน และ 5) เครือข่ายทางสังคม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1) บุคคล คือ การที่คนแต่ละคนมีคุณสมบัติส่วนตัวที่ดี จะเป็นกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่ก่อเอง (Active Immunization) ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ และเกิดการสะสมอันเกิดจากการได้รับการอบรม การศึกษา และการเรียนรู้ การขัดเกลาทางสังคม การมีสติปัญญาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การมีบุคลิกภาพ การรับรู้ และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเตรียมตัวให้พร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การควบคุมตนเองไม่ทำตนเองให้เป็นภาระต่อสังคม มีจิตใจและร่างกายที่เข้มแข็งต่อแรงปะทะทางสังคม และการรู้จักปกป้องตนเองจากสถานการณ์ต่าง ๆ

2) ครอบครัว เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความสำคัญที่สุด ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว โดยครอบครัวถือเป็นต้นทุนของสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะทำหน้าที่เบี่ยงเบนแทนสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ทั้งการทำหน้าที่การหล่อหลอมความเป็นคนของบุคคลในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เกิด เช่น การอบรมขัดเกลาให้เรียนรู้วิถีชีวิตของสังคม ค่านิยม เจตคติ คุณธรรมจริยธรรม การเมือง การปกครอง เป็นต้น

3) สถาบันทางสังคม เป็นรากฐานความมั่นคงของการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยการกระตุ้น และสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมของสังคม ให้สามารถร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ได้แก่

(1) การส่งเสริมกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในสังคม รวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของสังคม

(2) การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของสังคมในลักษณะ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ประกอบด้วยกระบวนการ

ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงประสบการณ์เพื่อการพัฒนา รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในสังคมและการสร้างเครือข่ายของสังคม

4) วัคซีนทางสังคม (วิธีการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน) จัดเป็นภูมิคุ้มกันรับมา (Passive Immunization) เพราะเมื่อให้วัคซีนแล้วร่างกายค่อย ๆ สนองตอบและสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาต้านทานเรื่องนั้น ๆ วัคซีนทางสังคมที่ควรใช้มีทั้งแบบที่ใช้หยอดตา (การอ่าน) ให้กิน (ลงมือปฏิบัติ) และด้วยการฉีด (การมีส่วนร่วม) อย่างไรก็ตามวัคซีนทางสังคมที่ควรใช้ในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน คือ ความรู้ (การศึกษา) ความรัก (ครอบครัว) ความอดทน (สัมพันธภาพในสังคม)

5) เครือข่ายทางสังคม คือ การได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายของสังคมเพื่อมาทำหน้าที่หมอสังคม (Social Doctors) ที่จะมาเยียวยารักษาสังคม ซึ่งเป็นใครก็ได้ที่เห็นปัญหาแล้วมาร่วมแรงร่วมใจกันทำ ร่วมมือด้วยใจ เอาปัญญามาช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยการสั่งให้เกิดหรือการจัดตั้ง จะไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีได้ เพราะไม่ได้เกิดจากใจของคนที่เห็นปัญหา และอยากแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งลักษณะที่สำคัญของชุมชนที่มีความเข้มแข็งประกอบไปด้วย 1) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง 2) สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน 3) มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจน เป็นวิถีของชุมชนภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ 4) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน 5) สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน 6) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน 7) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช้การพึ่งพาตลอดไป และ 8) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม เป็นแนวคิดที่สำคัญที่มีการนำมาใช้ในการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในตัวบุคคล และสังคม ซึ่งจะทำให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นมานั้น เป็นที่ยอมรับได้หรือไม่ และคุ้มค่ากับประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมหรือไม่ และนำมาสู่การหาแนวทางในการสร้างมาตรการ เพื่อรองรับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

การพิจารณาถึงผลกระทบทางสังคมที่มีความถูกต้องแม่นยำได้นี้ จำเป็นจะต้องมีการพิจารณาถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องในหลายปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อชีวิตของคนในสังคม อาทิ

ประชากร การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ของคนกับการเจริญเติบโตของชุมชน รายได้ ทรัพยากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา ทรัพยากร ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดผลกระทบทางสังคมมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึง ความหมาย และหลักการพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของนักพัฒนาสังคม ในหัวข้อถัดไป

2.6.1 ความหมายผลกระทบทางสังคม

สมชาย หงส์สมาทิพย์ (2542) ได้ให้ความหมายของผลกระทบ หมายถึง ผลที่ตามมาจากผลงานหรือผลผลิต หรือผลประโยชน์ในระดับประถม (Primary Effects) ของแผนหรือโครงการผลกระทบอาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมีใช้กลุ่มเป้าหมาย ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ในการดำเนินนโยบายตามรูปแบบของโครงการหรือกิจกรรมใดก็ตาม จะมีผลกระทบเกิดขึ้นเสมอ ดังคำถามที่ว่า “อะไรเป็นผลของโครงการ” ดังนั้นผลกระทบของนโยบายในที่นี้หมายถึงผลที่ตามมาทั้งหมดจากการดำเนินนโยบายหรือกิจกรรม

อาจกล่าวโดยสรุปถึงความหมายของผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายหรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไรก็ตาม สามารถแบ่งผลกระทบออกเป็นแง่มุมต่างๆ ได้ดังนี้ (แสง รัตนมงคลมาศ, 2538)

1) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (Content) สามารถแบ่งออกได้หลายรูปแบบ คือ (1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการผลิต และกระบวนการกระจายผลิตหรือสินค้า บริการ เช่น ผลกระทบของนโยบายที่มีต่อรายได้ต่อหัวต่อคน (2) ผลกระทบทางการเมือง หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการจัดผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ตำแหน่งหน้าที่ และเกียรติยศชื่อเสียง โดยมุ่งที่จะตอบคำถาม “ใครได้เสีย อะไร เมื่อไร และอย่างไร” (3) ผลกระทบทางกายภาพ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นทางวัตถุตามธรรมชาติ หรือชีววิทยา เช่น ผลกระทบที่ทำให้เกิดโรคมะเร็งจากการส่งเสริมการสูบบุหรี่ (4) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพนิเวศวิทยาทางอากาศ น้ำ เสียง และดิน

2) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) คือ ผลกระทบในเชิงภววิสัย (Objective Impact) ซึ่งได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์ หรือสภาพทางด้านกายภาพที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความต้องการของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง ผลกระทบอีกประเภทหนึ่ง คือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น ด้านสังคม และวัฒนธรรม ความขัดแย้ง เป็นต้น

3) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Direction) คือ ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบ (Value) คือ ผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และผลกระทบเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

5) การแบ่งผลกระทบตามแง่ของระยะเวลา คือ ผลกระทบระยะสั้น หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคต

6) การแบ่งผลกระทบตามความคาดหวัง (Expectation) คือ ผลกระทบที่คาดหวัง (Expected Impact) และผลกระทบที่ไม่คาดคิด (Unexpected Impact)

2.6.2 หลักการพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม

หลักการพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม (เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ, 2551: 26-30) ประกอบไปด้วย

1) การเคารพต่อความหลากหลายของสาธารณชน

เนื่องจากการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมเกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความจำเป็น การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมควรเป็นกระบวนการที่คล่องตัว และเกิดการตอบสนองระหว่างกัน โดยสมาชิกของชุมชนควรเข้าร่วมวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมอย่างเต็มรูปแบบด้วยความสมัครใจ คำว่า “ความหลากหลาย” (Diversity) มีความสำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องให้กลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบมีโอกาสเข้าร่วมตามเงื่อนไขของความแตกต่าง ในอีกแง่การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมจะช่วยชี้ชัดให้เห็นว่ากลุ่มในสังคมจะได้รับผลกระทบทางสังคม และจะมีวิธีการจัดการปัญหากับกลุ่มคนกลุ่มนี้อย่างไร

2) การให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ

พื้นฐานของการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม คือ การวิเคราะห์ว่าใครได้ใครเสียในแต่ละทางเลือก สิ่งสำคัญคือ ต้องวิเคราะห์ว่าทางเลือกหนึ่ง ๆ อาจจะก่อผลไม่พึงประสงค์ต่อสิ่งแวดล้อม หรือสังคม มีผลกระทบร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน หรือชนกลุ่มน้อยใด ๆ ควรพิจารณาถึงความเป็นธรรมต่อผู้ได้รับผลกระทบ ชุมชนข้างเคียงกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

3) การมุ่งวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องจริง

ในการกำหนดขอบเขตการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม ควรจะพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องจริง ๆ ไม่ใช่ครอบคลุมเฉพาะประเด็นที่ศึกษาง่าย หรือที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องการเท่านั้น

4) การระบุวิธีการศึกษาที่เหมาะสม และสมมุติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและผลกระทบที่สำคัญ ควรยึดหลักความเกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมควรระบุถึงวิธีการที่เลือกตามลำดับความสำคัญ และสมมุติฐานต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเฉพาะของชุมชนท้องถิ่นในรายงานที่นำเสนอ รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม ควรอธิบายถึงวิธีการที่นำมาใช้ และการพิสูจน์สมมุติฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมนั้นด้วย

5) การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแปรทางสังคม และความสำคัญของผลกระทบทางสังคม

การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมควรพิจารณาถึงความสำคัญของตัวแปรทางสังคม หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น กรณีหนึ่งอาจเน้นไปที่ผลกระทบที่อยู่อาศัยหรือรูปแบบการดำเนินชีวิต ขณะที่อีกด้านหนึ่งอาจเน้นไปที่ผลกระทบต่อครอบครัวที่ทำอาชีพธุรกิจเล็ก ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง ถ้ามีเหตุผลว่าตัวแปรใดมีความสำคัญมากกว่าตัวแปรอื่น ๆ จะต้องแสดงเหตุผลให้ชัดเจน

6) การประสานงานอย่างเข้มข้น และรวดเร็วกับผู้วางโครงการและทุกฝ่าย

การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมที่ดีไม่ใช่การที่บริษัทฯ หรือที่ปรึกษาซึ่งทำงานให้ภาครัฐหรือเอกชนนำเสนอ พิจารณา สรุป ตัดสินใจในรายงานฉบับสมบูรณ์โดยที่ภาครัฐหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่มีส่วนเกี่ยวข้องมาก่อนเลย ควรเป็นการดำเนินงานร่วมกัน มีการประสานงานกันระหว่างที่ปรึกษาและผู้วางแผนภาครัฐและประชาชนตลอดทุกขั้นตอน

7) การเลือกใช้บุคคลที่มีความสามารถและประสบการณ์ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม

บุคคลากรที่ดีที่สุดของภาครัฐหรือประชาชนที่จะมาช่วยให้ความคิดเห็นเหตุผลประกอบ ฯลฯ การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม ควรเป็นนักวิชาการที่ชำนาญการ (Experts) ที่มีความเข้าใจด้านสังคมวิทยาได้รับการอบรม และมีประสบการณ์ในการสำรวจทางสังคม มีความคุ้นเคยกับวิธีการศึกษาทางด้านสังคมเป็นอย่างดี บุคคลากรเหล่านี้ต้องทำงานเป็นทีม

8) การจัดทำมาตรการและแผนติดตามตรวจสอบ ในการแก้ไขผลกระทบทางสังคม

การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม ไม่ใช่เป็นเพียงการวิเคราะห์ผลกระทบหลักการพื้นฐานในการจัดทำมาตรการและแผนแก้ไขผลกระทบทางสังคม แต่ยังรวมถึงแผนการติดตามตรวจสอบความสัมฤทธิ์ผลของแผน หรือมาตรการการแก้ไขปัญหาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

9) การอ้างอิงแหล่งข้อมูล

การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมที่ดีจะต้องอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ด้วย เพราะในหลายกรณีต้องสามารถทำให้กลุ่มชุมชนต่าง ๆ มีความไว้วางใจในผลการศึกษาว่าอยู่ในวิถีของสิ่งที่ปฏิบัติได้ตามกฎหมาย ถ้ายังไม่สามารถรับประกันความอุ่นใจได้ ผู้ประสานงานกันทุกฝ่ายควรจะเป็นผู้ที่แจ้งข่าวแก่ชุมชน และควรมีความเข้าใจรายละเอียด จึงต้องมีการบริหารจัดการระบบฐานข้อมูล (Management of Information System) ได้เป็นอย่างดี

10) การจัดทำแผนรองรับกรณีเกิดช่องว่างระหว่างข้อมูล

เป็นเรื่องปกติที่ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลทุกอย่างได้ในเวลาจำกัด ผู้วิเคราะห์จำต้องยอมรับในปัญหาช่องว่างที่เกิดจากการขาดข้อมูลบางส่วนที่อาจมีอยู่แต่สามารถรวบรวมได้ทันเวลา และยอมรับในข้อกังขาเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลบางส่วนที่ได้มา ในการปรึกษาหารือกับผู้วางแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน ฯลฯ นักวิเคราะห์ข้อมูลต้องประเมินความสำคัญของข้อมูลที่ขาดหายไป และวางแผนจัดเก็บข้อมูลในอนาคต หรือหาวิธีดำเนินการคาดการณ์ ทำนาย

ลักษณะข้อมูลที่ขาดหายไป โดยสามารถประเมินผลกระทบและสร้างมาตรการโดยวางแผนได้ดี โดยต้องใช้ข้อมูลที่ครบถ้วนจากข้อมูลที่ขาดเหล่านั้น

2.6.3 ประเด็นหลักในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม

การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมจำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมในเชิงพื้นที่ให้รอบด้าน ทั้งนี้สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่ควรนำมาใช้ในการพิจารณาถึงผลกระทบทางสังคมได้ 26 ประเด็นหลัก (เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ, 2548) ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงของประชากรที่ได้รับผลกระทบ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรมีความสำคัญมีตัวอย่างตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ขนาดและองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงประชากร ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และอัตราการอพยพเข้าและออกของประชากร เนื่องจากการแสดงจำนวนประชากรใหม่ ประชากรเดิมประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์ต่อได้ เช่น การเพิ่มของประชากรในงานอาจทำให้อุบัติภัยและกิจกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามมาเป็นสิ่งที่บ่งบอกเหตุของอาชญากรรม และปัญหาต่างๆ ทางสังคม การติดตามการเปลี่ยนแปลงของตัวเลข ก็จะเริ่มเห็นผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทำให้คาดการณ์และตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบได้ว่าสิ่งที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในลักษณะใด (อัตราเร็ว ช้า หรือคงที่เป็นอย่างไร) หรือแสดงการเปลี่ยนแปลงว่าอัตรามีเท่าใดและเป็นไปในทิศทางใด

2) อัตราการอพยพเข้าและออกของจำนวนแรงงาน เกิดการอพยพเข้าหรืออพยพออกของแรงงานที่เข้ามาเปลี่ยนโครงสร้างของชุมชน เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาถึงผลกระทบทางสังคมว่าอะไรเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง อาชีพเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของอาชีพในชุมชน

3) การปรากฏของกลุ่มชั่วคราวชั่วคราว (ฤดูกาล) ผลกระทบประเด็นนี้สามารถก่อตั้งได้ 2 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การปรากฏตัวของกลุ่มชั่วคราวชั่วคราว เช่น การเกิดแก๊งค์ยาบ้า แก๊งค์มอญรถกลุ่มโต๊ะพนันบอล กลุ่มคัสด้านเล็ก กลุ่มสนับสนุนโครงการพบว่าสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น มักจะพบการเป็นประชากรแออัดมากขึ้น ที่สำคัญกลุ่มชั่วคราวเหล่านี้มักส่งผลกระทบอย่างรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงลักษณะผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะเกิดผลกระทบต่อโครงสร้างของชุมชนเดิมและชุมชนใหม่ ความสมดุลของต้นทุนทางสังคมหรือจะไปยากชุมชนกับผลประโยชน์ที่สังคมได้รับจากโครงการหรือนโยบายการพัฒนา การเกิดผลกระทบอย่างต่อเนื่องขึ้น เช่น การเพิ่มขึ้นหรือลดลงต่อสิ่งอำนวยความสะดวก การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของกระบวนการผลิตหรือการซ่อมบำรุงของการพัฒนา เช่น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดทำให้เกิดการลงทุนมากขึ้นเกิดโรงแรมมากขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวลดลงโรงแรมขาดรายได้ทำให้รูปแบบการบริการของโรงแรมเปลี่ยนไปเกิดผับ คาราโอเกะในโรงแรมมีการค้าประเวณีแฝง หรือเกิดปัญหาการว่างงานซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งอำนวยความสะดวก หรือต้องเปลี่ยนแปลงการดำเนินการหรือรักษาซ่อมแซมดูแล

ขั้นที่ 2 ดูการแพร่กระจายของจำนวนประชากรปัจจุบันผู้อาศัยที่มาแบบตามฤดูกาล อาทิ ดูจากอัตราการจองและเข้าพักของโรงแรม เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงว่ามีผลขนาดในทางสังคม

4) การจำแนกตัวบุคคลและครอบครัว ตัวบุคคล หรือ ครอบครัวมีความสำคัญ ความเป็นส่วนบุคคลทำให้พิจารณาจำนวนของผู้คนที่อยู่ โดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ เป็นผลจากโครงการที่เสนอหรือการพัฒนา ดังนั้น การย้ายที่อยู่ของครอบครัวและบุคคลจึงมีความสำคัญ และเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะมีบุคคลและครอบครัวที่จะย้ายที่อยู่ว่ามีหรือไม่

5) การประเมินความแตกต่างในเรื่องอายุ เพศ เชื้อชาติ กลุ่มบุคคลที่เป็นส่วนประกอบมีความสำคัญ เพราะไม่ว่าอะไรจะเกิดผลกระทบอะไรขึ้นกับชุมชน ไม่ว่ากลุ่มจะมีลักษณะอย่างไรก็จะเป็นตัวชี้้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน การเปลี่ยนแปลงของประชากร เป็นผลกระทบเบื้องต้นเป็นผลกระทบเบื้องต้น หรือสิ่งที่ตามมา อาทิ การค้าประเวณี การลักขโมย ปัญหา น้ำเสีย ฯลฯ จากการเข้ามาของทหารอเมริกาผู้ประเมินต้องให้ความสนใจ (Focus) ที่ Secondary Impact ด้วย

6) การประเมินเกี่ยวกับทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับโครงการ การประเมินทัศนคติของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับนโยบายและโครงการพัฒนาส่วนใหญ่เป็นเชิงคุณภาพและการบรรยาย เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าความรู้สึกของประชาชนเป็นไปทางทิศทางใด เป็นบวกหรือเป็นลบต่อโครงการ และมีจำนวนเท่าไร ที่ไม่เห็นด้วยหรือเห็นด้วยมีสาเหตุใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้นักประเมินสามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาของประชาชนในชุมชนได้ และสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข เพื่อให้การดำเนินโครงการได้ตรงตามความต้องการของประชาชนและตรงกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนา การสำรวจทัศนคติแบบการเปรียบเทียบ หรือคาดการณ์ ระหว่างการมีโครงการในชุมชนหรือไม่โครงการหรือทางเลือก สิ่งใดที่ประชาชนต้องการ รวมถึงใครได้ผลประโยชน์และความสนใจของชุมชน

7) การประเมินส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มกิจกรรมแต่ละกลุ่ม ถ้าพิจารณาเชิงระบบต้องพิจารณาถึงสองช่วงของกิจกรรม คือ ช่วงกระบวนการ (process) และช่วงให้ผลลัพธ์ (output) ของชุมชนซึ่งต้องนำมาพิจารณา

ขั้นที่ 1 การรับฟังและรวบรวมข้อมูล ส่วนได้ส่วนเสียและความกระทบกระเทือนในแต่ละช่วงของทุกภาคส่วน ของบุคคลเหล่านี้ และองค์กรซึ่งต้องแสดงรายชื่อและได้พบกิจกรรมที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ขอร้องในการสำรวจและรับฟังโดยทั่วไป ผู้นำ หรือเจ้าหน้าที่ทางแกนนำและแนวร่วมจะสะท้อน ความเห็นของชาวบ้านได้บางส่วน บางกรณีมักจะพบว่าประชาชนบางส่วนจะปกปิดความคิดของตนเพื่อความปลอดภัย ผู้ประเมินต้องวางตัวให้เหมาะสม เป็นกลางในการประเมินและสืบค้นความจริงนี้

ขั้นที่ 2 เมื่อใดที่ตรวจสอบความแตกต่างของการมีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละกลุ่มควรติดตามสังเกต เพื่อดูพลวัตในการขับเคลื่อน เราจะต้องวัดกิจกรรม ของแต่ละกลุ่มจะต้องพิจารณาเหตุผลแว่นวรรคดังนี้ผู้ประเมินพึงระลึกเสมอว่าไม่ใช่ตนเองผู้ตัดสินว่าถูกหรือผิด ผู้ประเมินเป็นผู้แสดงผลตามจริงและจัดทำมาตรการให้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้รับผลประโยชน์จากการประเมินและ

สร้างมาตรการลดผลกระทบทางสังคม โดยเคารพต่อความเท่าเทียมกันเพื่อให้สังคมอยู่ได้วันยาวโดยเคารพในสิทธิการมีสิทธิ การให้สิทธิการคุ้มครองสิทธิภาคประชาสังคม

8) การประเมินการเปลี่ยนแปลงในขนาดและโครงสร้างขององค์กรรัฐบาลส่วนท้องถิ่น ผลกระทบทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงขนาดและโครงสร้างของรัฐบาลส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมและกำกับทางสังคม จากโครงการหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบและพิจารณาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านบวกหรือด้านลบ เพราะการปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ ในการบรรเทาผลกระทบทางลบและควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบแบบต่อเนื่อง เพราะฉะนั้น ต้องตรวจวัดดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 1 ต้องทำการชี้วัดเพื่อจะทราบว่าแนวโน้มของการบรรเทาผลกระทบจากรัฐบาลส่วนท้องถิ่นเป็นไปในทางทิศทางใด หนึ่งมีความพร้อมในการรองรับปัญหาอย่างไร

ขั้นที่ 2 แปลผลทั้งด้านบวกและด้านลบโดยการแปลผล ผู้ประเมินต้องพิจารณามองในเรื่องรูปแบบ (form) โครงสร้างและหน้าที่ (function) ที่รัฐบาลส่วนท้องถิ่นมีความสามารถควบคุมได้หรือไม่ จึงมองว่าถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในท้องถิ่น การเพิ่มขีดความสามารถรัฐบาลส่วนท้องถิ่นจะสามารถรองรับได้หรือไม่

ขั้นที่ 3 การตรวจวัดความเปลี่ยนแปลงถ้าพบว่าการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น อาทิ ประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่า 25% อย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถรองรับได้ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบในระดับสองและผลกระทบต่อเนื่องอื่นๆอีกมากมาย

9) การประเมินวางแผน (plan) และการกำหนดพื้นที่ (Zoning) การใช้ประโยชน์จากกิจกรรม แผนและการกำหนดพื้นที่จึงมีความสำคัญเพราะเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดและเสนอการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาโดยนโยบายนั้นๆ ในทิศทางที่ควบคุมได้ และสามารถคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดในวาระต่อไป

ขั้นที่ 1 ต้องได้เชิงรายละเอียดของโครงการว่านโยบายหรือโครงการพัฒนาอย่างไร ดูที่ขั้นตอนการ การวิเคราะห์เพื่อกำหนดวันที่การใช้ประโยชน์

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบสถานการณ์จริงเพื่อดูว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือทางโครงการ มีการวางแผนและกำหนดเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์หรือไม่แล้วมีการผลักดันและกระบวนการแปลงแผนการปฏิบัติการอย่างไร

10) การประเมินความหลากหลายของอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมก่อรายได้ของชุมชนอื่นๆ นักประเมินจะต้องหาแหล่งกำเนิดของปัญหาแล้วทำการประเมินความหลากหลายของอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ที่มีอยู่และที่จะเกิดตามมาในชุมชนจากการกำหนดนโยบายโครงการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและประเมินต้องประเมินได้ว่าชุมชนสามารถรองรับกับขนาดและรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมหรือสังคมได้หรือไม่ จะเกิดผลกระทบอย่างไรและการเปลี่ยนแปลงอย่างไรอะไร? จะเป็นผลกระทบลำดับที่ 2 ต่อหรือไม่ สิ่งที่ต้องพิจารณาจากการประกอบอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมทางสังคมคือการพิจารณาผลผลิต (Products) หรือผลลัพธ์ (output) หรือผลที่ได้จากการดำเนินการผลิต (Process) หรือกิจกรรมทางสังคมพิจารณาดูที่ผลพวงที่ได้นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ (By Product) หรือผลลัพธ์หลัก (outcome)

คือ สิ่งที่ได้นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่โรงงานอุตสาหกรรมไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หรือได้เพียงเล็กน้อย โรงงานจำเป็นต้องจำกัด เช่น การเป่าการ์ดที่เหลือจากการกั้นน้ำมันแว่นวรรคโดยใช้ปล่องไฟเผาผลาญ (Fare) ถ้าโรงงานใดมีพลพ่วงที่ได้นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ (By Product) มาก แต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้สิ่งนั้นจะเป็นแหล่งกำเนิดของมลพิษ อาทิ การเกิดศูนย์การค้าส่งขนาดใหญ่การค้าขายและบริการคือผลลัพธ์หรือผลิตภัณฑ์ ต่อให้เกิดปัญหาขยะและของเสีย(Waste) ส่วนการบริหารจัดการขยะและนำมาใช้ใหม่ เป็นตัวอย่างหนึ่งของมาตรการในการแก้ไขปัญหาทรัพยากร

11) การประเมินความไม่เสมอภาคของโอกาสทางเศรษฐกิจหรือสังคม การประเมินความไม่เสมอภาคของโอกาสทางเศรษฐกิจหรือสังคมที่เกิดแก่ประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาตัวชี้วัด (Index) ที่ดีที่สุดคือ อัตราการจ้างงาน การว่างงานและรายได้ ตรงนี้ต้องพิจารณาว่าผลประโยชน์ที่ได้จากนโยบายและโครงการพัฒนาตกอยู่กับใคร มีการกระจายรายได้อย่างไร เช่น โครงการสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้ามิได้สร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจมาตรการตามมาคือการบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือการส่งเสริมการเลี้ยงปลาเนื่องจากที่ดินของประชาชนไม่สามารถตามผลประโยชน์จากการปลูกพืชได้ ดังนั้น การทำประมงจึงเป็นการส่งเสริมได้ได้ตามเป้าหมายโครงการยกระดับได้ตามเป้าหมายในโครงการ นักประเมินต้องสังเกตว่าตรงไหนเป็นจุดสำคัญทางเศรษฐกิจศาสตร์ สังคมที่ไม่เท่าเทียมกันจะต้องหามาตรการวิเคราะห์และทำให้ทุกอย่างเข้าสู่สังคมสมดุล อาทิ ปัญหาคือ ช่องว่างทางสังคม ความเท่าเทียมด้านเศรษฐกิจและรายได้ของครัวเรือนเป็นประเด็นหลักของความขัดแย้งซึ่งมาตรการหนึ่งที่ควรทำการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

12) การประเมินการเปลี่ยนแปลงในความเสมอภาคของคนกลุ่มน้อย การประเมินการเปลี่ยนแปลงในความเสมอภาคของคนกลุ่มน้อย นักประเมินต้องเข้าใจความแตกต่างในทุกด้าน อาทิ ทางวัฒนธรรม เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่ทางเกษตรขนาดใหญ่ทับซ้อนพื้นที่ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ นักประเมินต้องให้ความเคารพในด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ของแต่ละชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ ต้องสำรวจว่าคนกลุ่มน้อยต้องการอะไร มีสิทธิ์ได้ใช้สิทธิ์และถูกคุ้มครองหรือไม่ โดยจะต้องรับทราบและเข้าใจความรู้สึกที่แท้จริงของผู้ได้รับผลกระทบในลักษณะเข้าใจ เข้าถึง แบบยินดียิ่งข้างเพื่อเข้าใจผู้ได้รับผลกระทบ

13) การประเมินการเปลี่ยนแปลงโอกาสในการประกอบอาชีพและวิถีชีวิต อาชีพในมุมมองของความเป็นวิถีชีวิตและรูปแบบของชีวิตการประเมินการเปลี่ยนแปลงโอกาสในการประกอบอาชีพดังนั้นผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นต่อการมีอาชีพและการประกอบอาชีพเป็นเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง

14) การประเมินเกี่ยวกับการปรากฏตัวขององค์กรภายนอกที่ก่อหรือลดผลกระทบหรือควบคุมผลกระทบ การประเมินเกี่ยวกับการปรากฏตัวขององค์กรภายนอกหรือกลุ่มใหม่ๆจะทำให้เกิดผลกระทบใดกับชุมชนนักประเมินต้องสำรวจและศึกษาคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่มีในสังคมมาก่อน ต้องจัดให้ตัวชี้วัดหัวเรื่องการประเมินอาทิจกกรรมหลักความขัดแย้งของผลประโยชน์โครงสร้างองค์กรและการดำเนินงานทางผ่านในการส่งผ่านบทบาทในเชิงระบบต่อการควบคุมกำกับหรือก่อเกิดผลกระทบในด้านต่างๆควรพิจารณาคุณสมบัติกลุ่มคนที่เข้ามาใหม่ในชุมชน

15) การประเมินการเกิดขึ้นของชนชั้นใหม่ในสังคม นักประเมินต้องประเมินการเกิดขึ้นของชนชั้นใหม่ในกลุ่มชุมชนท่ามกลางความขัดแย้งหรือการสนับสนุนการเกิดขึ้นใหม่ในสังคมอาจทำให้เกิดการปะทะหรือการเหยียดชนชั้นเก่าในทุกด้านตัวอย่างของการเกิดขึ้นใหม่ในสังคมคือผลประโยชน์จากชนชั้นหลักหรือชุมชนเดิมการทับซ้อนการแก่งแย่งผลประโยชน์ของชนชั้นใหม่กับชนชั้นเดิมในชุมชนรูปแบบความรุนแรงของความขัดแย้งและการสนับสนุนกลุ่มและกิจกรรมที่ขับเคลื่อนพลวัตทางสังคม

16) การประเมินการเปลี่ยนแปลงในการค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ การกำหนดนโยบายหรือโครงการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนเกิดการค้าและอุตสาหกรรมในชุมชนนักประเมินต้องพิจารณามุมมองของธุรกิจธุรกิจหรือกิจกรรมที่เปลี่ยนไปในชุมชนและอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่ตามมาซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชนและนักธุรกิจที่พัฒนาที่ดินการค้าชุมชนรวมถึงผลกระทบที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบแบบต่อเนื่อง

17) การประเมินการปรากฏตัวของผู้อาศัยแบบชั่วคราว การปรากฏตัวของผู้อาศัยแบบชั่วคราวหรือการเข้ามาก่อผลกระทบทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนเช่นการที่คนกลุ่มดังกล่าวเข้ามาประกอบทำธุรกิจในพื้นที่ของชุมชน และได้พัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจในด้านที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เช่น เกิดปัญหาโสเภณี อาชญากรรม ยาเสพติด การค้ายาเสพติด เพราะฉะนั้นนักประเมินต้องประเมินจำนวนของผู้ที่เข้ามาปรากฏหรือผู้ที่มาอาศัยแบบชั่วคราวและผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

18) การประเมินความแตกแยกสูญเสียในวิถีชีวิตประจำวันและรูปแบบการเคลื่อนไหว การประเมินต้องสำรวจดูกิจกรรมในแต่ละวันของประชาชนในชุมชนและรูปแบบการเคลื่อนไหวและวิถีชีวิตของจำนวนประชากรส่วนมากในชุมชนเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนว่าเกิดผลกระทบใดบ้างกับชุมชน เช่นโครงการทางด่วนมอเตอร์เวย์ที่แบ่งแยกชุมชนหรือโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพนันครบวงจรที่จะส่งผลกระทบในมิตินี้อย่างมากต่อชุมชนเดิม

19) การประเมินผลกระทบต่อความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ตัวแปรทางสังคมของผลกระทบต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนาเป็นที่มาของการนำไปสู่การจำแนกกลุ่มและกิจกรรมของชุมชนของกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มเก่าและกลุ่มที่ได้รับผลกระทบที่ร่วมกันแสดงคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมความเชื่อและแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนขอปัจจัยดังกล่าวส่วนมากเป็นการสังเกตปรากฏการณ์ระหว่างขึ้นดำเนินการก่อสร้างหรือดำเนินการก่อสร้างขึ้นดำเนินการผลิตหรือซ่อมบำรุงหรือเมื่อสิ้นสุดส่งโครงการแล้วโครงการแล้ว

20) การประเมินการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัว ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของครอบครัวในรอบปีนั้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงจะต้องหาข้อมูลจากการสำรวจสถิติครอบครัวตัวอย่างฐานะและสถานภาพหญิงในครอบครัวเช่นการแต่งงานผู้หญิงคนใดคนเดียวในบ้านหรือมีหรือไม่มีเด็กในครอบครัวเป็นผลลัพธ์ของโครงการใหม่หรือกิจกรรมอื่นๆที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดขึ้นแบบชั่วคราวในระหว่างการก่อสร้างหรืออาจเกิดขึ้นได้ระยะยาวถ้าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นระหว่างขึ้นกระบวนการผลิตของโครงการถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักฐานทางครอบครัวการใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์

21) การประเมินผลกระทบต่อเครือข่ายทางสังคมผลกระทบต่อเครือข่ายทางสังคมเป็นตัวแปรทางสังคมที่เป็นการค้นหาจุดสิ้นสุดที่กระทบไปถึงผลกระทบของชุมชนสังคมเกิดปฏิกิริยา

ตอบโต้กับรูปแบบต่างๆ รวมถึงมิตรภาพและความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติเครือข่ายองค์กรทางสังคม โดยกิจกรรมจากโครงการก่อให้เกิดผลกระทบอาจเป็นแบบชั่วคราวหรือแบบถาวรเช่นผลกระทบจากการสร้างถนน ที่อาจมีวัตถุประสงค์ต่างระหว่างการก่อสร้างซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิมขนาดเล็กซึ่งอาจเกิดผลกระทบแบบถาวรถ้าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนการผลิตหรือการใช้งานเช่นประเด็นเรื่องความกว้างของถนนหรือประเด็นยวดยานที่คับคั่งของโครงการอาจแบ่งชุมชนเป็น 2 ส่วนและอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งได้

22) การประเมินผลกระทบต่อการดูแลเกี่ยวกับสาธารณสุขและความปลอดภัย การเปลี่ยนแปลงของการดูแลเกี่ยวกับสาธารณสุขและความปลอดภัยเป็นตัวแปรในการประเมินสังคมที่ค้นหาภาวะการทัศนคติหรือความเชื่อในส่วนของชุมชนเกี่ยวกับด้านกายภาพสุขภาพความปลอดภัย รวมถึงการอยู่ดีมีสุขที่ได้รับผลกระทบจากโครงการการเข้าถึงการดูแลสุขภาพทัศนคติและความเชื่อความต้องการดูแลรักษาและบำบัดอย่างจริงจังเนื่องจากเป็นผลที่ตามมาจริงและผลกระทบที่เกี่ยวกับสาธารณสุขและความปลอดภัยอาจขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของโครงการ

23) การประเมินการเปลี่ยนแปลงโอกาสและเวลาว่างจากการทำงาน ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของโอกาสพักผ่อนเมื่อว่างจากการทำงานในด้านต่างๆ เป็นตัวอะไรที่ชี้บอกการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของเวลาว่างจากการทำงานและโอกาสในการแสวงหาความบันเทิงหรือการพักผ่อนภายในชุมชนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติเช่นโครงการพัฒนาเป็นพื้นที่เพื่อความบันเทิง entertainment complex เพื่ออำนวยความสะดวกสบายแหล่งใหม่หรือคาสีโนในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ส่งผลต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

24) การประเมินผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนหมายถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของการเปลี่ยนไปของความต้องการการสนับสนุนประเภทต่างๆ จากโครงสร้างพื้นฐานการบริการหรือความสะดวกภายในชุมชนที่มีผลจากโครงการเข้โครงสร้างพื้นฐานที่จะต้องจัดทำเมื่อมีการวางโครงการพัฒนาสี่แยกอินโดจีนหรือโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้

25) การประเมินผลกระทบการมีสิทธิและการถือครองสิทธิในการจัดการที่ดิน ปัจจัยดังกล่าวเป็นการประเมินเพื่อค้นหาผลรวมของสิทธิต่างๆ เช่นเนื้อที่ของที่ดินที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงในการจำแนกในการใช้ประโยชน์จากที่ดินหรือการถือครองที่ดินหรือโครงการทับซ้อนพื้นที่ของชุมชนซึ่งประเด็นนี้อาจรวมถึงการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานของรัฐและกฎหมายตามอำนาจศาลเช่นผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์กรณีการจ่ายค่าชดเชยที่ดินหรือกรณีการต่อสูักรรมสิทธิที่ดินของยายไฮ

26) การประเมินผลกระทบในความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ การประเมินตัวแปรดังกล่าวเพื่อเป็นการค้นหาข้อมูลดั้งเดิมและแสดงการทำนายทิศทางของการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจมีมากกว่า 1 ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์จากแหล่งที่มีภายในชุมชนที่มีผลจากโครงการเช่นโครงการการสร้างทางด่วนพิเศษขอตัดผ่านชุมชนในกรุงเทพฯ ได้ให้บทเรียนต่อการประเมินผลกระทบทางสังคมและได้แสดงถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยประชาชนกลุ่มดังกล่าวมีวัฒนธรรมวิถีชีวิตศาสนาและความเชื่อของตนเองมาอย่างยาวนานโดยมีความสัมพันธ์ของ

กลุ่มเชิงประวัติศาสตร์ทำให้มีการรวมตัวและต่อต้านโครงการดังกล่าวและในที่สุดรัฐบาลขณะนั้นก็เห็นความสำคัญและเข้าใจ และร่วมหารือกับภาคประชาชนซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ภาครัฐยังคงเห็นว่าการพัฒนาเป็นหน้าที่ของรัฐไม่ได้ให้ความสำคัญในสิทธิของประชาชนและเพื่อการใช้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซงก็จะเกิดความขัดแย้งนำไปสู่ความสับสนเกิดช่องว่างจากความบกพร่องของกฎหมายเปิดโอกาสให้ภาครัฐใช้อำนาจเด็ดขาดจากการหารือกับประชาชน

อย่างไรก็ตามประเด็นในการประเมินผลกระทบทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น (26 ประเด็น) นักประเมินผลกระทบทางสังคม สามารถนำประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ และหัวข้อที่จะทำการประเมิน

2.6.4 แนวทางการกำหนดมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบทางสังคม

1) ความพยายามหลีกเลี่ยงหรือลดโอกาสที่จะต้องโยกย้ายถิ่นฐานของชุมชนถ้าเป็นไปได้โครงการควรพิจารณาทางเลือกที่เป็นไปได้อื่นๆ และหากหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องให้ความช่วยเหลือผู้ถูกอพยพให้สามารถคงระดับมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ความสามารถในการเพิ่มรายได้และระดับผลผลิตของพวกเขาให้อยู่ในระดับเดิมหรือในระดับที่ดีขึ้นพยายามสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการโยกย้ายการให้ความช่วยเหลือนี้จะครอบคลุมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบที่มีปัญหาที่ดินทางกฎหมายด้วยมาตรการจะรวมถึงการโยกย้ายทางกายภาพการสูญเสียที่ดินและทรัพย์สินอันเป็นผลให้มีการโยกย้ายหรือสูญเสียที่อยู่อาศัยการสูญเสียทรัพย์สินหรือการสูญเสียโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการถูกจำกัดในการเข้าถึงพื้นที่สงวนหรือเขตคุ้มครองของรัฐเช่นพื้นที่เดิมสามารถเข้าหาทรัพยากรในป่าชายเลนใกล้เคียงได้เมื่อถูกโยกย้ายสู่อาศัยใหม่ชุมชนต้องเสียโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรในป่าชายเลนนั้นเป็นการสูญเสียแหล่งรายได้หรือผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและเป็นการเพิ่มผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ที่ถูกโยกย้ายมากขึ้น

2) การเตรียมแผนและงบประมาณอย่างเพียงพอในการป้องกันและลดผลกระทบแผนการลดผลกระทบนี้จะต้องมีการดำเนินการหารือกับประชาชนและชุมชนได้รับผลกระทบอย่างใกล้ชิดงบประมาณในการทำแผนและหารือกับชุมชนต้องรวมอยู่ในงบประมาณของโครงการและการจ่ายค่าชดเชยควรมีการทําก่อนที่จะเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินโครงการสำหรับแผนการป้องกันและลดผลกระทบในด้านอื่นๆนั้นก็ควรที่จะมีการจัดทำอย่างใกล้ชิดกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบและผู้เกี่ยวข้องต้องมีการจัดงบประมาณที่เพียงพอสำหรับเรื่องนี้เช่นกันแผนการลดผลกระทบจากการโยกย้ายและการเวนคืนที่ดินจะต้องปฏิบัติตามแนวนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมกรณีมีการโยกย้ายถิ่นฐานและมีค่าชดเชย

3) การดำเนินการและการติดตามแผนการป้องกันและลดผลกระทบอย่างมีส่วนร่วมการดำเนินการและติดตามแผนการป้องกันและลดผลกระทบ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความมั่นใจว่า

ได้มีการดำเนินการอย่างเพียงพอในการป้องกันและลดผลกระทบทางลบที่ได้คาดการณ์ไว้โครงการควรจะสนับสนุนในชุมชนผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการติดตามและประเมินผลนี้

4) การให้ข้อมูลข่าวสารและการหารือกับชุมชนอย่างต่อเนื่องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะต้องใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการและสถานะการและแนวความคิดของชุมชน การหารือเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความหมายอย่างแท้จริงนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้แน่ใจได้ว่ามาตรการการแก้ไขผลกระทบนั้นเพียงพอและสามารถทำได้จริง และเป็นที่ยอมรับของชุมชนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการให้ข้อมูลในระยะเวลาที่เหมาะสมเกี่ยวกับโครงการอย่างต่อเนื่องก็เพื่อจะช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะแนวทางในการประเมินความเสี่ยงและกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินการที่เป็นจริงและได้รับการยอมรับกระบวนการให้ข้อมูลข่าวสารนั้นจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียหลักของโครงการได้รับรู้และเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และองค์ประกอบหลักของโครงการตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกของโครงการ

จากที่กล่าวแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ถือได้ว่าเป็นแนวคิด หลักการ และเครื่องมือสำหรับช่วยผู้ประเมินผลกระทบทางสังคมสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง หรือกรอบความคิดในการพิจารณาถึงประเด็นด้านผลกระทบทางสังคมได้หลากหลายมิติมากขึ้น อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เน้นการศึกษาในเรื่องของมาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคมของชุมชนอาเซียนในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงได้มีการรวบรวมประเด็นผลกระทบทางสังคมในด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการรวมประชาคมอาเซียน โดยจะมีการกล่าวถึงในหัวข้ออันดับต่อไป

2.6.5 ผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมประชาคมอาเซียน

2.6.5.1 ผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การเปิดการค้าเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้มีข้อตกลงสนับสนุนการนำเข้าอาหาร วัตถุดิบ และสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม ผู้บริโภคจะได้รับประโยชน์จากสินค้านำเข้าราคาถูก ธุรกิจจะได้ประโยชน์จากวัตถุดิบนำเข้าที่มีราคาถูก และการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่เพิ่มมากขึ้น (บุญชล แก้วทรง, 2555) ทั้งนี้ การเปิดตลาดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะดึงดูดเงินทุนขนาดใหญ่ทั้งไทยและต่างประเทศ องค์กรเหล่านี้จะพยายามผูกขาดทั้งโอกาสทางการตลาดและวัตถุดิบ เช่น เมล็ดพันธุ์ ที่ดิน ขาวนารายย่อยจะถูกบีบให้เข้าสู่ระบบเกษตรแบบพันธสัญญา ภายใต้การควบคุมของทุนขนาดใหญ่หรือการให้กู้ยืมเงินจำนวนมากและมีความเสี่ยงจากการขาดการสนับสนุนหรือไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอรายงานหลายฉบับ (แต่ยังไม่มีการสำรวจเชิงวิจัยอย่างเป็นระบบ) ซึ่งให้เห็นการกระจุกตัวของที่ดินซึ่งเกิดขึ้นหลายรูปแบบบริษัทขนาดใหญ่ของไทยบางแห่งซื้อที่ดินขนาดใหญ่ทำไร่พืชพลังงาน (อ้อย มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน) ขาวนารายย่อยจำนวนมากต้องกลายเป็นผู้เช่าที่ดินเมื่อถูกบังคับให้ขายที่ดินเพื่อขอใช้หนี้หรือถูกหลอกให้ขายที่ดินในราคาสูง (กฤษฎา บุญชัย และจุฬาลักษณ์ เชิดบุญ, 2554) มุมมองนี้เห็นว่ารัฐบาลจะพึ่งพา AEC และกำลังตลาดเพื่อกระตุ้นภาคการเกษตรของไทยโดยหวังจะลดการสนับสนุนขาวนาในรูปแบบอื่น ๆ กลยุทธ์เช่นนี้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงทาง

อาหาร นอกจากนี้ชาวนาจะไม่ได้รับการสนับสนุนหรือแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้าน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนาม) ได้พัฒนาเป็นประเทศที่ภาคการเกษตรมีประสิทธิภาพและมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น แต่ภาคการเกษตรของไทยกลับมุ่งสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งมีผลเสียต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

2.6.5.2 ผลกระทบด้านความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่อันเกิดจากรวมเป็นประชาคมอาเซียน

หนึ่งในวิสัยทัศน์ของ AEC คือการสร้าง “ภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน” ปัจจุบันความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ของประเทศไทยยังอยู่ในระดับสูงและปัจจัยเชิงพื้นที่เป็นสาเหตุสำคัญผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดต่อหัวประชากรของจังหวัดที่รวยที่สุดและจนที่สุดแตกต่างกันถึง 29 เท่า แผนแม่บทการเชื่อมโยงระหว่างกันภายในอาเซียน (ASEAN Connectivity) มีแนวคิดว่าการลดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและการพัฒนาการสื่อสารที่ดีจะช่วยลดช่องว่างเชิงพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยขยายตัวอย่างรวดเร็วในยุคของการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมในระหว่างทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990 แม้ว่าจะลดลงบ้างในทศวรรษที่ผ่านมาอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมและความตื่นตัวของตลาดแรงงาน แต่ยังคงมีความเบ้ทางรายได้สูงและยังเป็นระดับความไม่เท่าเทียมที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียนอย่างเห็นได้ชัด (World Bank, 2012)

ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยมีเหตุปัจจัยหลายประการ ได้แก่ เรื่องพื้นที่การเติบโตทางเศรษฐกิจและอำนาจมักกระจุกตัวในเมืองหลวง จนกระทั่งปัจจุบันภาครัฐยังมีการรวมศูนย์ในระดับสูงกรุงเทพ คือ ทำเรือหลักของประเทศเป็นศูนย์กลางทางการเงินและเป็นจุดดึงดูดของธุรกิจข้ามชาติอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตเพื่อส่งออก ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทย ในสามทศวรรษที่ผ่านมามักตั้งอยู่รอบกรุงเทพและใกล้เคียงทำเทียบเรือชายฝั่งทะเลตะวันออกหรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ขณะที่แผนกระจายความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมไปยังพื้นที่อื่นๆ ไม่มีผลมากนักและบางแผนก็เลิกดำเนินการไป ในทางตรงข้ามภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงเป็นพื้นที่ที่ยากจนที่สุด สาเหตุหลักคือ การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่นโยบายของรัฐบาลก็ไม่เคยให้ความสำคัญกับการต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้นจากงานศึกษาวิจัยหลายฉบับ พบว่า การใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาลกลับยิ่งซ้ำเติมมากกว่าจะบรรเทาปัญหาช่องว่างทางเศรษฐกิจ ซึ่งวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวประชากรแสดงความแตกต่างกันถึง 7 เท่าระหว่างกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากจนที่สุดและต่างกัน 29 เท่าระหว่างจังหวัดที่อยู่ในอันดับสูงสุดและต่ำสุด นอกจากนี้รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของจังหวัดที่รวยที่สุดกับยากจนที่สุดแตกต่างกัน 5 เท่า ตลอด 15 ปีที่ผ่านมามีการกระจายอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่แต่ก็ยังไม่เห็นผลมากนัก (Peter G. Warr, 2011)

จากการทบทวนดัชนีความก้าวหน้าของคนในทศวรรษที่ผ่านมา สรุปสถานการณ์การพัฒนาคนในประเทศไทยที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ได้ดังนี้

- 1) การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นมาก แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเพิ่มขึ้นของรายได้และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
- 2) การเข้าถึงการศึกษาขยายวงกว้างขึ้นมาก แต่ยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาในทุกระดับและความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา
- 3) รายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นและความยากจนลดลง แต่ความเหลื่อมล้ำทางรายดียังอยู่ในระดับสูง
- 4) สภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยเป็นพิเศษ ทั้งเรื่องความเสี่ยงโรคมะเร็งที่เกิดจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2.6.5.3 ผลกระทบของแรงงานต่างด้าวต่อการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2557: 85-89 อ้างถึงใน สุวิชา เป้าอารีย์, 2557)

ประเทศไทยได้พัฒนาระบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวมากกว่าทศวรรษ แต่ขณะนี้ยังมีแรงงานจำนวนมากที่ไม่ได้จดทะเบียน ไม่มีเอกสารหลักฐานและอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์และถูกละเมิดสิทธิรูปแบบต่าง ๆ โรงเรียน โรงพยาบาล และบริการทางสังคมอื่น ๆ ได้พยายามรองรับและดูแลแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและมักให้บริการก่อนและเกินกว่าที่นโยบายของรัฐกำหนดไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นมา โรงเรียนหลายแห่งรับเด็กย้ายถิ่นเข้าเรียนโดยไม่คำนึงถึงสถานะทางสัญชาติและตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 โรงพยาบาลได้รับงบประมาณสนับสนุนการรักษาพยาบาลโดยไม่คำนึงถึงสถานะทางสัญชาติเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวและผู้ติดตามยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการเหล่านี้ด้วยสาเหตุหลายประการรวมทั้งที่เกิดจากลักษณะพิเศษของผู้รับบริการเองด้วย ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติได้กระจายไปแทบทุกภาคเศรษฐกิจและทุกพื้นที่ของประเทศ แม้ว่านโยบายของไทยจะตั้งอยู่บนฐานคิดว่าแรงงานเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวในช่วงการเปลี่ยนผ่านของตลาดแรงงานไทย แต่ในข้อเท็จจริงแรงงานข้ามชาติจำนวนมากได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานานหรืออาศัยอยู่แบบกึ่งถาวร นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างของระดับรายได้ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยจึงประเมินได้ว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานจะไม่ลดลงในอนาคตอันใกล้

แม้ว่าเงื่อนไขของอาเซียนเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานมุ่งเน้นไปที่กลุ่มแรงงานที่มีทักษะฝีมือซึ่งอาจใช้เวลาานกว่าจะเห็นผล อีกทั้งการประชุมครั้งที่ 5 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2555 หรืออาเซียนว่าด้วยแรงงานข้ามชาติ (ASEAN Forum on Migrant Labour) จัดขึ้นภายใต้แนวคิดหลักว่า “การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของแรงงานข้ามชาติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการออกกฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพ” ได้กำหนดหลักการทั่วไปในการกำกับนโยบายและการปฏิบัติของประเทศสมาชิกต่อแรงงานย้ายถิ่นก็ตาม แต่ยังมีได้มีข้อเสนอเป็นการเฉพาะที่ประชุมดังกล่าวไม่ได้มีข้อเสนอที่จะกำหนดสิทธิของแรงงานข้ามชาติ หรือจัดระบบให้บริการประกันสังคมระหว่างประเทศสมาชิกต่าง ๆ สอดคล้องกัน

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะฝีมือต่ำภายในประเทศอาเซียนเป็นจำนวนมาก ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 มีแรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียน 1.1 ล้านคน จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทำงานในประเทศไทยและประมาณการว่ามีแรงงานข้ามชาติทั้งหมด ในประเทศไทย 2-4 ล้านคนงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าแรงงานเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ในจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ขึ้นทะเบียนภายใต้บันทึกความเข้าใจและการพิสูจน์สัญชาติ พบว่า กว่าร้อยละ 80 เป็นแรงงานจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่เหลือเป็นแรงงานจากกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจำนวนเท่า ๆ กัน แรงงานข้ามชาติจำนวนมากกระจุกตัวอยู่ในบางอุตสาหกรรมและบางพื้นที่ เช่น อุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าประมงในจังหวัดสมุทรสาคร อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นในอำเภอแม่สอด (จังหวัดตาก) และอำเภอสังขละบุรี (จังหวัดกาญจนบุรี) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่จังหวัดภูเก็ต และสวนผลไม้ในภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาสองทศวรรษของการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทย แรงงานเหล่านี้ได้กระจายตัวครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ และทุกสาขาเศรษฐกิจ

2.6.5.4 ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดจากแรงงานต่างด้าว

แรงงานต่างด้าวยังต้องเผชิญความเสี่ยงจากการถูกกระทำรุนแรงและอาชญากรรม รายงานการศึกษาเกี่ยวกับแม่สอดซึ่งจัดทำโดย International Rescue Committee และ Tufts University พบว่าในรอบปีที่ผ่านมา หนึ่งในห้าของแรงงานข้ามชาติถูกริดรอนสิทธิ หนึ่งในสิบถูกทำร้ายร่างกาย และหนึ่งในหกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ขณะที่มากกว่าหนึ่งในสามขอแรงงานข้ามชาติมีที่อยู่อาศัยที่ไม่ปลอดภัยและไม่ถูกสุขอนามัย รายงานอื่นๆ ระบุว่า แรงงานข้ามชาติมักถูกบังคับให้ทำงานกับกระบวนการค้ายาเสพติดขนาดย่อม พวกเขากลอบค้าอาวุธ และอาชญากรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่ทำงานข้ามชายแดน ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2553 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจัดให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มที่ถูกเฝ้าระวัง (ระดับ 2) ด้านการค้ามนุษย์ โดยระบุว่า มีการบังคับให้แรงงานข้ามชาติทำงานบนเรืออวนลาก ในโรงงานแปรรูปอาหารทะเล และโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปราคาถูก ขณะเดียวกัน ประเทศไทยยังติดในรายชื่อ 58 ประเทศที่มีการใช้แรงงานเด็กและมีการทารุณกรรมแรงงานในการผลิตสินค้าของกรมแรงงานระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้สนธิสัญญาที่ 182 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ประเทศไทยลงสัตยาบันไว้เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ในเรื่องนี้ ประเทศไทยได้จัดทำ “นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (พ.ศ.2554 -2559)” ขึ้น เพื่อเป็นกรอบความร่วมมือระดับชาติสำหรับการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐทุกแห่งองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์การระหว่างประเทศต่างๆ แผนดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของสหวิทยาการและบนหลักการ 5P ได้แก่ การป้องกัน (Protection) การดำเนินคดี (Prosecution) การคุ้มครองช่วยเหลือ (Protection) การพัฒนาเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน (Policy) และหุ้นส่วนความร่วมมือ (Partnership) และในเวลาต่อมารัฐบาลได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

แม้ว่ารัฐบาลได้มีความพยายามจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่ถูกระบุว่าเป็

สถานประกอบการอย่างต่อเนื่องและดำเนินคดีกับนายจ้างที่กระทำความผิดแต่รายงานการค้ามนุษย์ปี พ.ศ.2556 ประเทศไทยยังคงถูกกล่าวหาว่าเป็นแหล่งที่มา ส่งผ่าน และจุดหมายปลายทางของการค้ามนุษย์ทั้งชาย หญิง และเด็กประเทศไทยยังคงเป็นประเทศที่ถูกเฝ้าระวัง (ระดับ 2) ในปี พ.ศ.2556 แต่ได้รับการยกเว้นไม่ถูกลดระดับลงไปเป็นระดับ 3 เพราะมีการนำเสนอแผนเป็นลายลักษณ์อักษร และหากมีการดำเนินการตามแผนนี้ก็จะแสดงว่ารัฐบาลไทยมีความพยายามที่ดีที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดการค้ามนุษย์ และได้จัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอเพื่อดำเนินงานตามแผน รัฐบาลได้เบิกจ่ายงบประมาณประมาณ 3.7 ล้านเหรียญสหรัฐสำหรับการต่อต้านการค้ามนุษย์ และรายงานว่ามีการสอบสวนการค้ามนุษย์ 305 คดีในปี พ.ศ.2555 รวมกับ 83 คดีในปี พ.ศ.2554 แต่กลับมีการดำเนินคดีเพียง 27 คดีในระหว่างปี และมีการพิพากษาลงโทษเพียง 10 คดีเท่านั้น (United State Department, 2013: 359 อ้างถึงในสุวิชา เป้าอารีย์, 2557) จากข้อมูลของคณะสหวิชาชีพที่ดำเนินการสอบสวนกรณีต่าง ๆ เหลือจำนวนมากปฏิเสธการดำเนินคดีเพื่อหลีกเลี่ยงการพิจารณาคดีที่ใช้เวลายาวนาน และบางคนอาจปฏิเสธเพราะรู้สึกว่าการกระทำผิดของพวกเขาได้กระทำความผิดบางอย่างในประเทศของตน (ประเทศต้นทาง) ความเสี่ยงอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การไร้สัญชาติ นโยบายด้านแรงงานข้ามชาติของไทยมักมีสมมติฐานว่าแรงงานเข้ามาเพียงคนเดียวในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จนถึงเมื่อไม่นานมานี้ เด็กที่เกิดจากแรงงานข้ามชาติไม่สามารถจดทะเบียนเกิดได้ และมีความเสี่ยงในหลายด้าน ทั้งนี้ การจัดการกับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมประชาคมอาเซียน ถือได้เป็นความท้าทายที่นักพัฒนาพยายามที่แสวงหาแนวทางในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และความต้องการของคนในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยเองได้ทำการรวบรวมประเด็นเกี่ยวกับนโยบายทางสังคมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการรวมตัวประชาคมของสหภาพยุโรป (European Union) ซึ่งจะช่วยเพิ่มแรงแม้ของคณะผู้วิจัยในการพิจารณาถึงมาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคมของชุมชนอาเซียนในประเทศไทยที่มีความเหมาะสมกับบริบท และสถานการณ์ของพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยจะขอกกล่าวถึงในหัวข้อที่ 2.7

2.7 สหภาพยุโรป (European Union) กับนโยบายทางสังคม

2.7.1 พัฒนาการของสหภาพยุโรป

พัฒนาการของสหภาพยุโรปมาจากการเกิดขึ้นของประชาคมยุโรป ที่เน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจในยุโรป โดยมุ่งหวังให้มูลค่าการค้าระหว่างประเทศในยุโรปมีปริมาณที่สูงขึ้น และรวมไปถึงการสนับสนุนการทางสังคม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมในยุโรป อย่างไรก็ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสภาวะการจ้างงานในประเทศสมาชิกทำให้เกิดความกังวลในเรื่องสภาพสังคมในยุโรปและนำไปสู่การขยายขอบเขตการหารือเรื่องนโยบายทางสังคมอย่างกว้างขวางมากขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ. 1972 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประชุมสุดยอดที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 19-20 ตุลาคม ค.ศ. 1972 ถือได้ว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลง

แนวทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญในประวัติศาสตร์ว่าด้วยนโยบายทางสังคมของสหภาพยุโรป ที่เน้นให้เกิดความเท่าเทียมกัน การสนับสนุนให้สังคมมีพัฒนาการที่ประสานสอดคล้องกับการปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ ให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องโดยมีคุณภาพและเสถียรภาพ ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดตั้งตลาดร่วมและนโยบายเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป จึงต้องมาจากการปฏิบัติการทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและการปรับปรุงความอยู่ดีกินดี สภาพการทำงานและชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นหลักประกันคนงานในองค์กรต่างๆ และเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดทำอนุสัญญาต่างๆ ของ สหภาพยุโรป ในขณะเดียวกันจากการประชุมสุดยอดที่กรุงปารีสนั้นยังได้มีการร่าง “โครงการ EU เพื่อการปฏิบัติการทางสังคม” โดยมีวัตถุประสงค์พื้นฐาน 3 ประการคือ 1) ให้มีงานทำตามเวลาและเป็นงานที่ดีที่สุด 2) ปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตและการทำงาน และ 3) การให้ผู้เข้าร่วมงานทางสังคม ได้เข้ามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันยิ่งขึ้นในการวินิจฉัยนโยบายเศรษฐกิจและสังคม และการให้ความเสมอภาคทางโอกาสระหว่างบุรุษและสตรี เช่นเดียวกับให้คนงานมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของวิสาหกิจมากขึ้นด้วย (อรณี นวลสุวรรณ, 2543: 174-176)

2.7.2 ความแตกต่างระหว่างประชาคมอาเซียนกับสหภาพยุโรป

ปัจจุบันอาเซียนได้ร่วมมือกันในการพยายามแสดงบทบาทในการธำรงรักษาส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ และความเจริญร่วมกันของประเทศสมาชิก 10 ประเทศในภูมิภาคจนเป็นที่ประจักษ์ต่อองค์กรต่างๆ ทั่วโลก ภายใต้การขนานนามว่า ประชาคมอาเซียน และมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายในปี ค.ศ.2015 โดยมี 3 เสาหลักคือ ความร่วมมือทางด้านการเมืองและความมั่นคง ความร่วมมือทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ นับเป็นความก้าวหน้าในด้านความคิดและในด้านโครงสร้างที่จะทำให้อาเซียนพัฒนาไปเหมือนสหภาพยุโรป (EU) อย่างไรก็ตามหากพิจารณากันในแง่ความเป็นจริงแล้วอาจต้องใช้เวลามากกว่า 15 ปี หากศึกษาจากพัฒนาการของสหภาพยุโรปพบว่าใช้เวลามากกว่า 50 ปี กว่าจะมีความเป็นปึกแผ่น และความมั่นคงร่วมมือกันอย่างจริงจัง ดังนั้นในส่วนนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อนำไปสู่การทบทวนอย่างจริงจังในการทำ ความเข้าใจให้กระจ่างถึงปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ และความเหมือน และความแตกต่าง ทั้งในด้านโอกาสหรือศักยภาพ และด้านข้อจำกัด ในการรวมตัวกันเป็นสหภาพยุโรป และประชาคมอาเซียน (สิตา สอนศรี, 2552: 28)

สหภาพยุโรป (European Union) และสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) มีพัฒนาการการกำเนิดขององค์การในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน ซึ่งถ้าหากจะนับขอบปีของระยะเวลาที่ดำเนินงานมาแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นองค์การระหว่างประเทศพี่น้องกัน คือ สหภาพยุโรปนั้นมาเป็นรูปเป็นร่างและก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1957 หลังทำสนธิสัญญาโรม 2 ฉบับ ส่วนอาเซียนนั้นเกิดขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.1967 แต่สหภาพยุโรปมีการพัฒนาองค์การขึ้นอย่างรวดเร็วคือมีอัตราเร่งในการเจริญเติบโตขององค์การและเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีความแข็งแกร่งและเหนียวแน่นมากที่สุดในโลกองค์การหนึ่งในปัจจุบัน (High Accelerate, Solidarity and Stability Growth) (ธนวัฒน์ เล็กเกียรติ์ขจร, มปป: 1)

เนื่องจากสหภาพยุโรปมีการวางกรอบและกลไกการดำเนินการขององค์การที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาการไปสู่ความก้าวหน้าในการบูรณาการของการรวมยุโรปมาตั้งแต่ Schumann Declaration 1950 ที่มีสาระสำคัญในการเตรียมการก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็ก โดยข้อคิดที่สำคัญได้แก่ การจัดตั้งองค์การขึ้นมานั้น เพื่อสร้างสันติภาพในยุโรปให้เกิดขึ้น โดยเริ่มจากการควบคุมและลดความตึงเครียดของสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยท่าทีของความหวาดระแวงระหว่างประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน สืบเนื่องมาจากสงครามโลกที่เยอรมันเป็นผู้จุดชนวนของสงครามโลกทั้งสองครั้งและได้ยึดครองฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โดยการรวบรวมเอาทรัพยากรที่มีผลสำคัญในการขับเคลื่อนยุโรปและเป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญในขณะนั้นให้เข้ามาอยู่ในความควบคุมขององค์การก็คือ ถ่านหิน ซึ่งเป็นพลังงานสำคัญในการใช้ขับเคลื่อนเครื่องจักรไอน้ำ และเหล็กซึ่งเป็นส่วนประกอบของเครื่องจักร เครื่องอุตสาหกรรมหนักและอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยองค์การที่จัดตั้งขึ้นจะต้องมีสภาพเป็นองค์การระหว่างประเทศเหนือรัฐ (Supra-National International Organization) โดยมี High Authority ทำหน้าที่บริหารงานและตัดสินใจซึ่งมีผลผูกพันรัฐสมาชิกให้ต้องปฏิบัติตามภายใต้ขอบอำนาจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันโดยรัฐสมาชิก และเมื่อมีข้อพิพาทก็จะตกลงมาระงับข้อพิพาทร่วมกัน ซึ่งในที่สุด Schumann Declaration ก็ได้พัฒนาและบรรลุผลโดยมีการก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็ก (European Coal and Steel Community : ECSC) ขึ้นในปี ค.ศ.1951 (ธนวัฒน์ เล็กเกียรติขจร, มปป: 1-2)

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ ASEAN แล้ว สามารถแยกให้เห็นเหตุผลที่แจ้งชัดหลายประการที่เป็นคำตอบของปัญหาว่าทำไมในระยะเวลาขององค์การที่มีอายุไล่เลี่ยกันแต่สหภาพยุโรปถึงมีวิวัฒนาการไปรวดเร็วกว่า ASEAN อาทิ ในกรณีกลุ่มอาเซียนซึ่งแตกต่างจากประชาคมยุโรปทั้งในสภาวะทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เนื่องจากเป็นประเทศกำลังพัฒนายังมิได้พัฒนาไปสู่สังคมอุตสาหกรรมที่มีความมั่นคงพอ จึงมีการพัฒนาการรวมตัวที่จำกัดมาก การรวมกลุ่มของอาเซียนจึงมิได้เป็นลักษณะรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเศรษฐกิจและการเมือง แต่เป็นการประสานนโยบายและแสวงหาแนวทางร่วมกันอันดับแรก ที่จะบรรลุถึงจุดหมายของกลุ่มตามแนวของ Cooperation system ไม่เคยมีความจำเป็นหรือไม่เคยฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอย่างเช่นกรณียุโรป สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งขณะนั้นได้มีการเสนอ Marshall Plan พร้อมๆ กับบริษัทข้ามชาติของสหรัฐอเมริกา เข้ามามีบทบาทในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ (สีดา สอนศรี, 2552: 28)

สภาพเศรษฐกิจของอาเซียนก็แตกต่างกับของประชาคมยุโรปซึ่งมีการพัฒนามากกว่า และมีสถาบันการเงินที่มั่นคงกว่าพอที่จะบรรลุความสำเร็จในระดับอุตสาหกรรม แม้กระทั่งก่อนการรวมตัวเสียอีก (สีดา สอนศรี, 2552: 28)

กลุ่มอาเซียนเป็นกลุ่มที่กำลังพัฒนาจึงจำเป็นต้องพึ่งมหาอำนาจภายนอกในแง่เงินทุน เท่าที่ปรากฏในปัจจุบันแต่ละประเทศก็มีประเทศคู่ค้าภายนอกทั้งมหาอำนาจและไม่ใช่มหาอำนาจ และประเทศในกลุ่มอาเซียนนั้นผลิตสินค้าพื้นฐานเหมือนกัน (ยกเว้นสิงคโปร์) เมื่อเป็นดังนี้ถ้าหากไม่ตกลงกันในเรื่องความต้องการของสินค้าพื้นฐานแล้วจะเกิดปัญหขึ้นภายในกลุ่มกันเอง ควรทำความเข้าใจกันภายในกลุ่มในเรื่องนี้เพื่อจะดำเนินนโยบายกับประเทศภายนอกกลุ่ม (สีดา สอนศรี, 2552: 29)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มหาอำนาจภายนอกมีอิทธิพลต่อประชาคมยุโรปจนกระทั่ง Deutsch ได้เสนอแนวคิด Security Community ขึ้นมา เพื่อพัฒนากลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะนั้นก็มีรัสเซียเป็นฝ่ายตรงกันข้ามและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีคอมมิวนิสต์รุกราน จึงมุ่งพึ่งพิงสหรัฐอเมริกามากกว่าพัฒนาภายในกลุ่ม และสหรัฐอเมริกาก็เสนอนโยบายสกัดกั้นในเอเชียเพื่อป้องกันคอมมิวนิสต์รุกราน หากพิจารณาตามสภาพการณ์ดังกล่าวแล้ว พบว่ามีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะปัจจัยภายนอกทางการเมืองและเศรษฐกิจต่างกัน การเน้นการพัฒนาก็แตกต่างกัน และนอกจากนั้นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เป็นชาตินิยมที่แรงกล้าอีกด้วย ไม่สามารถก้าวล้ำประชาธิปไตยของแต่ละชาติได้ (สีดา สอนศรี, 2552: 29)

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบสหภาพยุโรป (EU) กับอาเซียน (ASEAN)

ประเด็น	EU	ASEAN
1. การก่อตั้ง	สนธิสัญญาปารีส 1951 สนธิสัญญาโรม 1957	ปฏิญญากรุงเทพ/ปฏิญญาอาเซียน 1967
2. ระเบียบโลกเมื่อก่อตั้ง	สิ้นสุดสงครามโลก เริ่มสงครามเย็นและการ เผชิญหน้ากันระหว่างค่ายสหรัฐ- สหภาพโซเวียต	ระหว่างสงครามเย็น สหรัฐฯ ถอนตัวจากภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อิทธิพลคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคฯ
3. จำนวนสมาชิก	เริ่ม 6 ปัจจุบัน 27 ประเทศ	เริ่ม 5 ปัจจุบัน 10 ประเทศ
4. เงื่อนไขการเข้า-ออกจากสมาชิกภาพ	การเข้า : เงื่อนไขตามสนธิสัญญาโรม 1957 การออก : ไม่ระบุในสนธิสัญญาโรม 1957 แต่ระบุไว้ในสนธิสัญญาลิสบอน 2007	การเข้า : เงื่อนไขตามปฏิญญากรุงเทพฯ 1967 เอกสารทางการเมืองเบื้องต้นต่างๆ และโดยเฉพาะกฎบัตรอาเซียน 2007 การออก : ไม่ระบุ
5. ลักษณะการรวมตัว	รวมกันแบบมุ่งบูรณาการ (Integration) นับแต่เริ่มต้น มีนวัตกรรมทางระบบการอภิบาล (governance) โดยมีองค์กรแบบเหนือชาติ (Supranationalism) ที่เป็นเอกเทศซึ่งรัฐนำอธิปไตยมารวมกันใช้ (ECSC)	รวมกันแบบไม่มุ่งบูรณาการนับแต่เริ่มต้นมีลักษณะเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐในระดับภูมิภาค (Regional Cooperation)
6. วิธีการทำงานร่วมกัน	มีการใช้ “นโยบายร่วมกัน” (Common Policy) ในกิจการที่ทำร่วมกันในระดับประชาคมบริหารจัดการโดยองค์กรที่มี	ไม่มีการกำหนดร่วมแบบมีการบริหารจัดการร่วมกันโดยองค์การเป็นการประสานงาน (coordination) และความ

ประเด็น	EU	ASEAN
	ความเป็นเอกเทศจากรัฐในด้านที่ตกลงกัน มีระบบบริหารที่เชื่อมโยงในลักษณะสามเสา ระหว่างสถาบันหลักโดยเฉพาะ คณะกรรมาธิการ (Commission)- คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (Council of the EU) และสหภาพยุโรป (European Parliament) ตลอดจนศาลยุติธรรมยุโรป (CJEU) มีการแบ่งกิจกรรมรวมออกเป็น 3 เสาหลัก (pillars) แต่ละเสาหลักเป็นการแบ่งกิจกรรมและอำนาจระหว่างรัฐกับองค์การฯ ตามสนธิสัญญา มาสทรีชท์ 1992 และสนธิสัญญา อัมสเตอร์ดัม 1997 นับแต่สนธิสัญญาลิสบอนมีผลใช้บังคับ ในปี 2009 เปลี่ยนการแบ่งกลุ่มกิจกรรมและแบ่งอำนาจระหว่างรัฐสมาชิกกับองค์การฯ โดยแบ่งเป็นอำนาจหน้าที่ (competence)	ร่วมมือ (co-operation) ระหว่างรัฐ ซึ่งเพิ่มความใกล้ชิดและสม่ำเสมอขึ้นโดยเฉพาะนับแต่กฎบัตรอาเซียน ไม่มีองค์กรที่มีความเป็นเอกเทศเต็มที่ สำนักเลขาธิการและเลขาธิการปฏิบัติการกิจในฐานะเป็น “สำนักเลขาธิการเชิงเครือข่าย” (networked secretariat) มีการแบ่งกลุ่มกิจกรรมเป็น 3 กลุ่ม เรียกว่า 3 เสาหลัก หรือ pillars (การเมือง-ความมั่นคง ,เศรษฐกิจ,สังคม-วัฒนธรรม) รัฐสมาชิกแต่ละรัฐจัดให้มีคณะมนตรี (Council) ของแต่ละประชาคมประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการแบ่งงานหรืออำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์การฯ อย่างเด่นชัด ยกเว้นงานประจำที่มอบหมายให้สำนักเลขาธิการฯ ดูแล
7. โครงสร้างทางสถาบัน อย่างเป็นทางการ	มีลักษณะเฉพาะตัวประกอบด้วย European Commission Council of the EU European Parliament Court of Justice of the EU (CJEU)	โครงสร้างหลักอยู่ที่การประชุมสุดยอดและการประชุมระดับ รัฐมนตรีระหว่างรัฐสมาชิก มีสำนักเลขาธิการที่กฎบัตรอาเซียนให้พัฒนาขึ้นรองรับประชาคมอาเซียนไม่มีองค์กร ลักษณะศาลยุติธรรม
8. การมีระเบียบวิธีปฏิบัติ แบบประชาธิปไตย	มีกระบวนการประชาธิปไตย มี สภายุโรปซึ่งเลือกตั้งทางตรงนับแต่ปี 1979	ไม่ปรากฏว่ามีกระบวนการที่สภา มีความเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ
9. บุรณาการทางกฎหมาย	มีระบบศาลยุติธรรมแบบตรง คือ	มีการกำหนดให้มี

ประเด็น	EU	ASEAN
	CJEU และมีการพัฒนาระเบียบทางกฎหมายแบบเหนือชาติ	อนุญาโตตุลาการ (ยังไม่มีทำให้สัตยาบัน) มีการระงับข้อพิพาทเป็นรายกรณี
10. กระบวนการตัดสินใจ	ผสมผสานระหว่างกระบวนการแบบเหนือชาติ (Supranational) เป็นเอกเทศจากการตัดสินใจโดยรัฐ แบบรัฐบาลสัมพันธ์นิยม (Intergovernmentalism)	ตัดสินใจโดยรัฐแต่อย่างเดียวไม่มีกลไกการตัดสินใจแบบเหนือชาติ โดยองค์การฯ ที่เป็นเอกเทศจากรัฐ มีแนวโน้มการทำงานร่วมกันที่กระชับและสม่ำเสมอขึ้นจนอาจเข้าลักษณะรัฐบาลสัมพันธ์นิยม (Intergovernmentalism)
11. วิธีการตัดสินใจ	QMV (Qualified Majority Voting) ใช้เสียงข้างมากแบบที่กำหนดเกณฑ์ไว้ รัฐไม่มีอำนาจยับยั้ง (veto) การตัดสินใจต่างๆ ในกรณีนี้ มีการให้น้ำหนักคะแนนของแต่ละประเทศจากน้อยสุดประเทศละ 3 เสียง จนถึงมากที่สุด 29 เสียง	ใช้หลักฉันทามติ (Consensus) ไม่มีการลงคะแนนเสียง เท่ากับว่ารัฐมีอำนาจยับยั้ง (vote) การตัดสินใจต่างๆ ในกรอบอาเซียน
12. วิวัฒนาการอนาคตระยะใกล้	การบังคับใช้สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน ในปี 2009 วิกฤตเศรษฐกิจในเขตเงินยูโร (Eurozone) ของ 17 ประเทศ วิกฤตระบบ Eurogovernance มีความพยายามแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และพยายามปฏิรูประบบ Eurogovernance ผลกระทบทางจิตวิทยาของ Nobel Peace Prize 2012 ต่อบูรณาการยุโรป วิกฤตเศรษฐกิจโลก บทบาทที่เพิ่มขึ้นของเอเชียในระดับโลก ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือที่เกี่ยวข้องกับประเทศเมดิเตอร์เรเนียน (“Arab Spring”)	เป้าหมายประชาคมเศรษฐกิจ (ACE) ในปี 2015 หรือหลังจากนั้นยังคงต้องคณะกรรมการหรือประเมิน ผลดี ผลเสียของ ACE ในเชิงประจักษ์อย่างชัดเจน ยังไม่มีการคณะกรรมการหรือประเมินผลกระทบของ AEC โดยเฉพาะในมิติที่สัมพันธ์กับอีกสองเสาหลัก คือ การการเมืองและความมั่นคง (APSC) และทางสังคมและวัฒนธรรม (ASCC) พยายามควบคุมสถาปัตยกรรมภูมิภาคในเอเชียตะวันออกด้วยยุทธศาสตร์ Centrality และ Connectivity และแนวทางใน

ประเด็น	EU	ASEAN
	การขยายตัวรับสมาชิกใหม่ (widening) เช่น โครเอเชีย กระบวนการบูรณาการทางลึก (deeping) ทางสถาบันเพื่อตอบวิกฤตยูโร ยุทธศาสตร์ “ยุโรป 2020” (Europe 2020) เพื่อให้ EU กลายเป็นเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างชาญฉลาด ยั่งยืน และไม่มีการกีดกัน (smart,sustainable and inclusive economy)	Bali Concord III วิกฤตเศรษฐกิจโลก บทบาทที่เพิ่มขึ้นของเอเชียในระดับโลก การพิพาทในเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในทะเลจีนใต้ การดำเนินการตามปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน (AHRD) ที่เพิ่งได้รับการรับรองการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ การแข่งขันระหว่างกรอบความร่วมมือใหม่ๆ เช่น Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP), Trans-Pacific Partnership (TPP) การขยายตัวรับสมาชิกใหม่ (widening) เช่น ทิมอร์-เลสเต กระบวนการบูรณาการทางลึก (deeping) อันอาจจะมีเพื่อจัดการเก็บ AEC และ APSC,ASCC

ที่มา: ขจิต จิตตเสวี, 2555: 42-45

2.7.3 นโยบายทางสังคมของสหภาพยุโรป

ประเด็นทางสังคมที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญประการแรก คือ การว่างงานของคนหนุ่มสาว สหภาพยุโรปได้มีการเสนอโครงการต่างๆ เพื่อปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตและการทำงานให้ดียิ่งขึ้น โดยได้เร่งให้คนหนุ่มสาวจัดตั้งวิสาหกิจ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการสร้างงานสาธารณะ และทำงานสาธารณประโยชน์ร่วมกัน ประเด็นที่สองคือการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย ประเด็นที่สามคือการช่วยเหลือคนพิการให้ดำรงชีวิตอยู่ในสภาพปกติอย่างเป็นอิสระ ประเด็นที่สี่คือการศึกษาฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่คนงานผู้อพยพและครอบครัวด้วย ได้กำหนดสิทธิในด้านการสอนภาษา การอบรมวิชาชีพ การประกันสังคม ที่พักอาศัย บริการทางสังคม การศึกษาของบุตรหลาน ตลอดจนสิทธิทางเศรษฐกิจและการเมือง

สหภาพยุโรปได้มีการก่อตั้งกองทุนเพื่อการสังคมของยุโรป (European Social Fund – ESF) โดยมุ่งที่จะแก้ปัญหาการทำงานในภูมิภาคที่ยังล้าหลัง หรือกำลังอยู่ในภาวะเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรม นอกจากนี้ทางกองทุนยังให้ความช่วยเหลือบุคคลบางประเภทเพื่อฝึกอบรมตนเอง เช่น ผู้พิการที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพบางอย่างหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมหรือมีงบประมาณบางส่วนไว้สำหรับให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการศึกษา และโครงการการทำงาน แต่เพื่อควบคุมการใช้ข้อปฏิบัติต่างๆ นั้น รัฐบาลของประเทศสมาชิกต้องทำรายงานเกี่ยวกับสภาพของการใช้ข้อปฏิบัติเหล่านี้ในประเทศตนเสนอต่อคณะกรรมการมาธิการด้วย (อรณี นวลสุวรรณ, 2543: 180)

บทบาทสหภาพยุโรปในกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ วิสัยทัศน์ที่ว่าด้วยเรื่องยุโรปสังคม (Social Europe) โดย Jacques Delors ประธานกรรมการบริหารประชาคมยุโรปในช่วงปี 1988 – 1994 ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน และเสถียรภาพขั้นพื้นฐานของชาวยุโรปด้วยเช่นเดียวกัน โดยในวิสัยทัศน์นี้ Cannan (1992 อ้างถึงใน Swithinbank, 1996: 68) ตีความว่าประกอบไปด้วย 2 สิ่งที่สำคัญ คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยุโรป และการตระหนักในผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยุโรปที่จะต้องมีทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ และผู้สูญเสียผลประโยชน์ จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองกลุ่มคนที่ถูกกีดกันจากการรับประโยชน์จากความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้นในยุโรป หากจะตีความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยุโรปสังคม คือกิจกรรม 4 ประการ ได้แก่ (1) การลดอัตราการว่างงานและการจ้างงานเพิ่มขึ้น (2) การพัฒนาและปกป้องสิทธิของแรงงาน (3) การมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการจ้างงานและการฝึกอบรมต่างๆ และ (4) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนกันในการสนทนาปรึกษาหารือในประเด็นทางสังคมระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าประโยคที่ว่าด้วยเรื่อง “สังคม” แทบจะไม่มีกล่าวถึงการให้การดูแลทางสังคม (Social Care) กับกลุ่มผู้พิการและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเลย (Switinbark, 1996: 69)

ประเด็นด้านสังคมในประชาคมยุโรปได้ถูกอ้างถึงในสนธิสัญญาหรือเอกสารที่สำคัญ คือ สนธิสัญญาปารีส สนธิสัญญาโรม กฎบัตรสังคม สนธิสัญญามาสทริชต์ (Maastricht Treaty) และสมุดปกขาวด้านนโยบายสังคมของยุโรป (The White Paper on European Social Policy)

สนธิสัญญาปารีส

สนธิสัญญาปารีสเป็นองค์การแรกที่ยินยอมให้คนงานขององค์การสัญจรไปมาในยุโรป ได้อย่างเสรี โดยได้รับการสงเคราะห์ทางสังคมทุกประเภท และมีการห้ามการเลือกปฏิบัติทุกอย่างสำหรับค่าจ้างและสภาพการทำงานระหว่างคนงานของประเทศสมาชิก (อรณี นวลสุวรรณ, 2543: 174-176)

สนธิสัญญาโรม

สนธิสัญญาโรมที่ก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป นโยบายสังคมนี้มีจุดมุ่งหมายป้องกันการบิดเบือนความจริงจากการแข่งขันในตลาดแรงงาน และยินยอมให้คนงานมีสิทธิที่จะสัญจรไปมา ในระหว่างประเทศสมาชิกได้อย่างเสรี พร้อมกับอนุญาตให้นายจ้างมีโอกาสที่จะรับคนงานจากประเทศสมาชิกอื่นๆ และคนงานอื่นๆ ที่เคยทำงานมา และปัจจัยสำคัญคือ กองทุนสังคมที่เน้นการเพิ่มการเคลื่อนย้ายทางภูมิศาสตร์และทางด้านอาชีพของคนงาน และปรับปรุงสภาพการทำงานของคนงานเหล่านี้ให้ดีขึ้นด้วย (อรณี นวลสุวรรณ, 2543: 174-176)

กฎบัตรสังคม

กฎบัตรประชาคมยุโรปด้านสิทธิขั้นพื้นฐานทางสังคมของแรงงานได้รับการลงนามรับรองในปี ค.ศ. 1989 โดยผู้นำประเทศในยุโรปทั้งหมดยกเว้นอังกฤษ อย่างไรก็ตามกฎบัตรนี้ไม่ได้มีการระบุถึงสิทธิของพลเมืองยุโรปทั้งหมดแต่กล่าวถึงสิทธิของแรงงานเท่านั้น โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ คนชรา เด็ก และวัยรุ่น มีการระบุถึงเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของกลุ่มคนเหล่านี้เท่านั้น

สนธิสัญญามาสทริชท์ (Maastricht Treaty)

สนธิสัญญามาสทริชท์หรือสนธิสัญญาจัดตั้งสหภาพยุโรปที่มีการลงนามกันในปี 1991 ได้มีการนำเอาประเด็นนโยบายสังคมมาพิจารณาเพื่อเป็นเครื่องมือในการเจรจาต่อรองและประนีประนอมระหว่างประเทศสมาชิกในประเด็นทางเศรษฐกิจ และการเมือง โดยอังกฤษต่อต้านการกำหนดให้มีนโยบายสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสนธิสัญญามาสทริชท์ ในท้ายที่สุดบทที่ว่าด้วยเรื่องนโยบายสังคมได้ถูกนำออกไปจากสนธิสัญญาเนื่องจากประเทศสมาชิกอื่นๆ กล่าวว่าอังกฤษจะใช้ประเด็นทางสังคมนี้เป็นข้ออ้างในการไม่เข้าร่วมการใช้สกุลเงินยุโรป อย่างไรก็ตามประเทศสมาชิกที่เหลือทั้งหมดยกเว้นอังกฤษได้ตกลงในการลงนามพิธีสารนโยบายสังคม (Social Policy Protocol) โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสิทธิของแรงงานและการปกป้องแรงงาน เช่น สถานะการทำงาน ความเท่าเทียมกันของหญิง-ชายในโอกาสในการทำงาน เป็นต้น (Swithinbank, 1996: 70 – 71)

สมุดปกขาวด้านนโยบายสังคมของยุโรป (The White Paper on European Social Policy)

สมุดปกขาวเล่มนี้ทำขึ้นในปี 1994 โดยคำแถลงการณ์คณะกรรมการยุโรปว่าด้วยเรื่องอนาคตของนโยบายสังคมในยุโรป โดยในแถลงการณ์ได้ระบุถึงการคุ้มครองทางสังคมแก่ทุก ๆ คน โดยให้ความสำคัญกับการรักษาสภาพความเป็นรัฐสวัสดิการในยุโรปการแก้ไขปัญหาความยากจน ปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคมเมือง การดูแลชุมชนชนบท ผู้พิการ และผู้สูงอายุ โดยในคำแถลงการณ์สนับสนุนให้ผู้สูงอายุและผู้พิการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าวถึงการดูแลทางสังคมในกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ (Swithinbank, 1996: 70 – 71)

2.8 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2.8.1 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญใน 6 ยุทธศาสตร์ (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560: 1) ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
- 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน

- การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ โดยพัฒนาเริ่มตั้งแต่ในครรภ์และต่อเนื่องไปตลอดชีวิต
- การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียมและทั่วถึง
- การเสริมสร้างคนในมีสุขภาพที่ดี

4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางสังคม

- การสร้างความมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
- การพัฒนาระบบบริการและระบบบริหารจัดการสุขภาพ
- การสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย

- การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งชุมชน

- การพัฒนาการสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

- การปรับปรุงการบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายภาครัฐ
- การพัฒนาระบบการให้บริการจัดการรายได้และรายจ่ายภาครัฐ
- การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ และโครงสร้างของหน่วยงานภาครัฐ ให้มีขนาดที่เหมาะสม

- การวางแผนบริหารราชการแบบบูรณาการ
- การพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรภาครัฐในการปฏิบัติราชการ

- การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ
- การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้มีความชัดเจนทันสมัย เป็นธรรม และสอดคล้องกับข้อบังคับสากล หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ ตลอดจน พัฒนาหน่วยงานภาครัฐและบุคลากรที่มีหน้าที่เสนอความเห็นทางกฎหมายให้มีศักยภาพ

2.8.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นแผนพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งแปลงยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงมุ่งเตรียมความพร้อมและวางรากฐานในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมายอนาคตประเทศไทยในปี 2579 ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีเป็นกรอบที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์และ

เป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดภายใต้ระยะเวลา 5 ปี ต่อจากนี้ไปพิจารณาจากการประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาทั้งจากภายนอกและภายในประเทศที่บ่งชี้ถึง จุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศ และการสะท้อนถึงโอกาสและความเสี่ยงในการที่จะผลักดันขับเคลื่อนให้การพัฒนาในด้านต่างๆ บรรลุผลได้ในระยะเวลา 5 ปีแรกของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีทั้งนี้โดยได้คำนึงถึงการต่อยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับต่อไป ดังนั้น การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของการพัฒนาได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 63) ดังนี้

วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวยุคใหม่ ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2 เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

1.3 เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ

1.4 เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

1.5 เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา

1.6 เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคโดยการพัฒนาระดับภูมิภาคและเมืองเพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

1.7 เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยง (Connectivity) กับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความ

มั่นคงและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 10 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

จาก 10 ยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น พบว่ามี 2 ยุทธศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560: 1) คือ

1) ยุทธศาสตร์เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

ประเด็นการพัฒนา

- การพัฒนาศักยภาพคนทุกกลุ่มวัยให้มีความรู้ความสามารถ โดย กลุ่มวัยเรียน ปรับระบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาในลักษณะของสะสมศึกษา การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ทางปัญญา การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการสมองแต่ละช่วงวัย กลุ่มวัยแรงงาน มุ่งพัฒนาขีดความสามารถ/สมรรถนะของกลุ่มแรงงานที่มีฝีมือ (ทักษะด้าน IT ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต ทักษะด้านภาษาอังกฤษ ทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูล) การบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการในแรงงานกลุ่ม Generation Y การขยายฐานการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษา/อุดมศึกษาในรูปแบบทวิภาคี และสหกิจศึกษาให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมายการส่งเสริมการทำงานที่มีคุณค่า กลุ่มผู้สูงอายุ พัฒนาทักษะการทำงานในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (active ageing) และขยายโอกาสการสร้างงานที่เหมาะสม

- การส่งเสริมให้คนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม โดยควบคุม/ป้องกันปัจจัยเสี่ยงทางสังคมที่กำหนดสุขภาพ (Social determinant of health) สร้างความตระหนักและรอบรู้เรื่องสุขภาพ (Health literacy) พัฒนารูปแบบการกีฬาและโภชนาการที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย

- การสร้างสภาพแวดล้อม/นวัตกรรมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย โดยการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมที่เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อสังคมสูงวัย และพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

- การเสริมสร้างสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนาให้เป็นฐานในการบ่มเพาะคนให้มีคุณภาพโดยสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ส่งเสริมบรรทัดฐานในการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม พื้นที่พบปะทสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรม/คุณธรรม/จริยธรรม

2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ประเด็นการพัฒนา

- การสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้โอกาสในการประกอบอาชีพ และการส่งเสริมการออมเพื่อความมั่นคง โดยการพัฒนาศักยภาพในการผลิต การแปรรูป ที่ใช้นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการค้าและบริการ สนับสนุนการเงินฐานรากเพื่อเป็นแหล่งทุนทางเลือกของชุมชน

และผู้ประกอบการรายย่อยรวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีการออมมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

- การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเสริมสร้างกระบวนการวิจัยในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการผลิตสินค้าของชุมชนและต่อยอดไปสู่เชิงพาณิชย์การสร้างร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อสร้างศักยภาพให้กับชุมชนในการประกอบธุรกิจและการพัฒนาชุมชน

- การสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดย (1) สนับสนุนการให้เกษตรกรรายย่อยที่ไร้ที่ดินทำกินและยากจนมีสิทธิทำกินในที่ดิน (2) การจัดรูปแบบสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสมตามกลุ่มเป้าหมาย (Customized Welfare) ที่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน โดยมีแนวทางร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายอย่างเหมาะสม (3) พัฒนาระบบบริการสาธารณะให้มีคุณภาพและมีช่องทางการเข้าถึงอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะระบบบริการสาธารณะการศึกษาขั้นพื้นฐานและสวัสดิการทางสังคม และ (4) สนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยและ เข้าถึงระบบสาธารณูปโภค โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อแก้ปัญหาชุมชนแออัดในเมือง

- การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค โดยการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแก่ประชาชน การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบยุติธรรมชุมชน การเพิ่มศักยภาพของกองทุนยุติธรรมในการช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและกลุ่มด้อยโอกาสให้ได้รับความเป็นธรรมและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการบูรณาการการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.8.3 ยุทธศาสตร์ด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน พ.ศ. 2555 – 2559 (กองอาเซียน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558)

วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน”

ภารกิจ

- 1) ส่งเสริมให้ไทยเป็นประเทศชั้นนำในด้านการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอาเซียน

- 2) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและมีบทบาทนำในการสร้างความร่วมมือด้านการคุ้มครองและสวัสดิการสังคมในอาเซียน

- 3) ส่งเสริมความยุติธรรมและสิทธิและมีบทบาทนำในการสร้างความร่วมมือดังกล่าวในอาเซียน

4) ส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและมีบทบาทนำในการสร้างความร่วมมือดังกล่าวในอาเซียน

5) ผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรมอาเซียน

6) เสริมสร้างความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างระดับการพัฒนา โดยเฉพาะมิติทางสังคมระหว่างประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศและประเทศสมาชิกใหม่ (CLMV) และบางพื้นที่ในอาเซียนที่โดดเดี่ยวและยังคงด้อยพัฒนา

7) ประเทศไทยมีความพร้อมในด้านบุคลากรในด้านองค์กร ในด้านระบบข้อมูลสารสนเทศในการเข้าสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนามนุษย์

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ให้ความสำคัญกับการศึกษา
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมงานที่มีคุณค่า
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเชิงประยุกต์
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 เสริมสร้างทักษะในการประกอบอาชีพสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 พัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การขจัดความยากจน
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 มุ่งมั่นสู่การเป็นเขตปลอดยาเสพติดอาเซียน
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ความยุติธรรมและสิทธิ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิ และกำหนดมาตรการรองรับแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมความร่วมมือภูมิภาคด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพของประเทศไทยเพื่อเตรียมความพร้อมในการคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน และส่งเสริมการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การลดช่องว่างทางการพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (ASEAN Connectivity)

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การเชื่อมโยงด้านประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การเตรียมความพร้อมของไทยในการเข้าสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของไทยในด้านบุคลากร

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมของไทยในด้านองค์กร

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การเตรียมความพร้อมของไทยในด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การเตรียมความพร้อมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ในฐานะหน่วยงานประสานงานหลัก (focal point) ของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

2.8.4 แผนปฏิบัติการ 4 ปี ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (พ.ศ. 2560 – 2564) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 9 เมื่อเดือนตุลาคม 2546 มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Control II หรือ Bali Concord เห็นชอบให้มี

การจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี 2020 (พ.ศ. 2563) โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมของผู้นำอาเซียนคือ การสร้างประชาคมอาเซียนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีกฎเกณฑ์กติกาที่ชัดเจน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 13 – 15 มกราคม 2550 ณ เมืองเซบู สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ตกลงให้จัดตั้งประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จภายในปี 2015 (พ.ศ. 2558) ประกอบด้วยความร่วมมือ 3 เสาหลัก ได้แก่ การเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

นโยบายรัฐบาล (นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) แถลงต่อสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 ข้อ 7 นโยบายการต่างประเทศ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมอาเซียนและส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศอื่นๆในเอเชีย ภายใต้กรอบความร่วมมือด้านต่างๆ และเตรียมความพร้อมของทุกภาคส่วนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และความมั่นคง

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2554 รับทราบคำสั่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2554 มอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักของไทยในการประสานการดำเนินงานตามแผนการจัดประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2555 ให้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ที่ 2 ของแผนแม่บทดังกล่าว ทั้งนี้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม (Social security) โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่างๆ เช่น (1) การพัฒนาสังคม โดยการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่อาศัยในถิ่นทุรกันดาร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มต่างๆ ในสังคม (2) การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองทางสังคม (3) การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์ และโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (5) การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนนั้น มีเป้าหมายการดำเนินงานที่สำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้านให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี การอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคงทางสังคมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเนื่องมาจากการรวมตัวกันทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน มีสำนึกความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม และมีสำนึกร่วมกันในอัตลักษณ์ของภูมิภาค เพื่อสร้างให้เกิดสำนักของการเป็น

เพื่อนบ้านที่ดี มีความรับผิดชอบ อันจะนำไปสู่การสร้างให้ประชาคมอาเซียนเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทรกัน โดยมีแผนงานที่สำคัญ ดังนี้

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการสนับสนุนการศึกษา สนับสนุนให้ประชาชนใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้น ตลอดจนสนับสนุนให้ประชาชน เสริมทักษะในการเป็นผู้ประกอบการให้มากขึ้น

2) การส่งเสริมสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยการยกระดับความเป็นอยู่ให้พ้นจากความยากจน เสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อรับมือกับ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาและการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร พัฒนาระบบสาธารณสุขและเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับประชาชน ต่อด้านยาเสพติด และให้อาเซียนเป็นสังคมที่พร้อมรับมือกับภัยพิบัติได้

3) การส่งเสริมความยุติธรรมและสิทธิทางสังคม ด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิ ตลอดจนสวัสดิการของประชาชนและแรงงานอพยพ

4) การส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษ ทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน เช่น มลพิษหมอกควันข้ามแดน มลพิษจากของเสียที่มีพิษข้ามแดน ฯลฯ

5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ส่งเสริมให้ประชาชนอาเซียนเกิดสำนึกร่วมในเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย ส่งเสริมให้ประชาชนอาเซียนเกิดความเข้าใจอันดี ระหว่างกันทั้งในด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาความก้าวหน้าการดำเนินงานตาม ASCC Blueprint ของประเทศไทย พบประเด็นร่วมที่สำคัญในการดำเนินการตาม ASCC Blueprint ซึ่งข้อท้าทายที่สำคัญในการดำเนินการ พบว่า มาตรการต่างๆมีจำนวนมาก บางส่วนยังขาดความชัดเจน และบางส่วนมีความซ้ำซ้อนกัน มาตรการบางส่วนควรต้องมีการปรับปรุง เพื่อให้มีความยืดหยุ่น และมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ซึ่งการดำเนินการตามมาตรการต่างๆ ASCC Blueprint ยังไม่สามารถสะท้อนถึงการพัฒนาเชิงสังคมภายในประเทศได้โดยตรง ตลอดจนความยากลำบากในการดำเนินงานข้ามหน่วยงาน (Cross – Cutting Issue)

ในปีงบประมาณ 2556 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการทบทวนแผนปฏิบัติการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2556 – 2559 โดยการระดมความคิดเห็น และรับฟังข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากผู้แทนหน่วยงานในกระทรวงฯ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และพบว่าบุคลากร รวมถึงหน่วยงานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ด้านอาเซียน โดยเฉพาะความเข้าใจแผนการจัดประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน รวมถึงมาตรการที่ต้องดำเนินการ ดังนั้นในปีงบประมาณ 2557 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของ พม. ในฐานะหน่วยงานหลักในการผลักดัน และขับเคลื่อนเสาหลักทางด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรม อาเซียน และภารกิจรับผิดชอบกรอบความร่วมมือ 3 ด้าน กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงเห็นควรจัดทำโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการของกระทรวงการพัฒนา

สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม เพื่อเตรียมการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี 2560 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2560 - 2564 ที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

วิสัยทัศน์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

“เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนและสังคมเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน”

พันธกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- 1) พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพเต็มตามศักยภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 2) สร้างเสริมเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม
- 3) พัฒนาองค์ความรู้ ชีตความสามารถ และระบบการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม
- 4) จัดระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพื่อให้ประชาชนมีหลักประกันและมีความมั่นคงในชีวิต

ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- 1) สร้างภูมิคุ้มกันและส่งเสริมโอกาสทางสังคมบนฐานแห่งความพอเพียง
- 2) เสริมประสิทธิภาพทางสังคมในลักษณะการพัฒนาศักยภาพและการสร้างเครือข่าย
- 3) ผนึกกำลังทางสังคมจากทุกภาคส่วน และเสริมสร้างธรรมาภิบาล
- 4) จัดระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากเอกสารประกอบการประชุมร่วมระหว่างเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนกับผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เมื่อวันที่ 16-17 กรกฎาคม พ.ศ.2556 ณ ห้องแกรนด์ บอลรูม โรงแรมรามารการ์เด้นส์ กรุงเทพมหานคร โดยข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย (ส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจในสังกัด มท. และจังหวัด/กลุ่มจังหวัด) มีข้อมูลที่สำคัญทั้งจากกลุ่มจังหวัด และจังหวัด โดยสรุปดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย, 2556 อ้างถึงใน สุวิชา เป้าอารีย์, 2557)

1) ด้านกฎหมาย/ระเบียบ

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ เรื่องของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2553 มีผลกระทบต่อมาตราการที่กำหนดไว้ในแผนงานด้านเศรษฐกิจ (AEC) ดังนี้ ข้อ 11 ให้นำหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นใช้พัสดุที่ผลิตในประเทศไทย มีผลกระทบในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO) ในมาตรการ A.1 ข้อ 15.1 และข้อ 68 ให้นำหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจ้างที่ปรึกษาไทยเป็นหลัก มีผลกระทบในเรื่องการขยายมาตรการไม่เลือกปฏิบัติเยี่ยงคนชาติในมาตรการ A.3 การเปิดเสรีการลงทุน ข้อ 1

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เพื่อให้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยในข้อดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรการที่กำหนดไว้ในแผนงานด้านเศรษฐกิจ (AEC) สำนักกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น) ได้เสนอให้แก้ไขระเบียบ ฯ ดังนี้ ยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้พัสดุที่ผลิตในประเทศหรือกิจการของคนไทย และยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับการจ้างที่ปรึกษาไทยเป็นหลัก

กรมโยธาธิการและผังเมือง ได้เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ เนื้อหาและชื่อของกฎหมายแต่ละประเทศไม่ตรงกันทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่เป็นประโยชน์หรือไม่สามารถใช้งานได้

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ประสานกับประเทศในกลุ่มอาเซียนเพื่อขอข้อกำหนดของกฎหมายต่างๆ ประกอบด้วย กฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมายผังเมือง กฎหมายชุดดินถมดิน และกฎหมายจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย และ/หรืออาจนำมาปรับใช้ให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับปัจจัยเงื่อนไข และองค์ประกอบต่างๆ ภายใต้บริบทของประเทศไทย

การไฟฟ้านครหลวง ได้เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการลงทุนและกฎหมายการดำเนินธุรกิจของประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียน

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ภาครัฐควรมีการสนับสนุนและเผยแพร่ข้อมูลด้านกฎหมายการลงทุนและกฎหมายการดำเนินธุรกิจของประเทศในกลุ่มอาเซียน ทั้งในรูปของเอกสารหรือเว็บไซต์ หรือสื่ออื่นๆ เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ใช้เป็นแหล่งในการสืบค้นข้อมูล จึงขอสนับสนุนในการช่วยประสานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2) ด้านความมั่นคง/เขตแดน

กรมโยธาธิการและผังเมือง ได้เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การพัฒนาพื้นที่บริเวณด่านชายแดนในกรณีที่เป็นพื้นที่ที่มีข้อพิพาทด้านเขตแดน หรือเป็นพื้นที่ที่ไม่มั่นคง เช่น พื้นที่ด่านชายแดนในบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงพื้นที่ และเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ขอให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำ

ภูมิภาคอาเซียนให้ความช่วยเหลือ โดยการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนภารกิจโครงการพัฒนาด้านชายแดนของกรมโยธาธิการและผังเมือง

การไฟฟ้านครหลวง ได้เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ ความมั่นคงปลอดภัยในการเดินทางไปปฏิบัติงานในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น การก่อการร้าย สงครามกลางเมือง อาชญากรรม โรคติดต่อ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ขอกการสนับสนุนด้านข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและความปลอดภัยในการเดินทางไปปฏิบัติงานในกลุ่มประเทศอาเซียนในทุกๆ ด้าน อาทิ ข้อมูลความรุนแรงด้านอาชญากรรมในพื้นที่ การก่อการร้าย โรคติดต่อ เป็นต้น

3) ด้านการพัฒนาทุนชุมชนและอื่นๆ

กรมการพัฒนาชุมชน ได้เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์จากทุนชุมชน (ประกอบด้วยทุน 5 ด้าน คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนการเงิน) อย่างเต็มที่ ซึ่งทุนชุมชนถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาชุมชน/ประเทศ เป็นอย่างมาก การพัฒนาทุนชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชน จึงเห็นความสำคัญของทุนดังกล่าว และได้มอบหมายให้สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชนทำหน้าที่ ศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยด้านการพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน ดำเนินการเกี่ยวกับการแสวงหาแหล่งทุน และความร่วมมือในการพัฒนารูปแบบและวิธีการขยายกิจกรรมของชุมชน และประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาทุนชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทุนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ให้มีการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรในชุมชนได้มีการศึกษาดูงานการพัฒนาทุนชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาทุนชุมชนระหว่างประเทศในเขตภูมิภาคอาเซียน และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับประเทศไทย เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง ตามแนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์”

4) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การไฟฟ้านครหลวง เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรม เพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ขอกการสนับสนุนในเรื่องช่องทางการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อถือได้และเป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของกลุ่มประเทศอาเซียน

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การขยายเขตระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจบริเวณชายแดน ต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษา วางแผน และก่อสร้างระบบไฟฟ้า อาจไม่ทันกับความต้องการดังกล่าว

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เมื่อประเทศเพื่อนบ้านมีแผนการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจบริเวณชายแดน ขอให้แจ้งผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นๆ เพื่อที่จะได้แจ้งให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเตรียมแผนงานที่เกี่ยวข้องกับระบบจำหน่ายไฟฟ้ารองรับต่อไป

การประสานส่วนภูมิภาค เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีและประสบการณ์ ด้านการบริหารจัดการระบบประปาระหว่างประเทศในภูมิภาคยังอยู่ในวงจำกัด ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรม เพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ขอรับการสนับสนุนด้านการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีระบบประปาในภูมิภาคอาเซียน

องค์การตลาด เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การมีจำนวนแรงงานไหลเข้าประเทศอย่างถูกกฎหมายมากขึ้น จะทำให้เกิดปัญหากับแรงงานไทย โครงการ OTOP ขององค์การตลาด เน้นการสร้างงานให้กับคนในชุมชน เน้นการขยายผลผลิตจากชุมชนนั้นๆ เพื่อสร้างงานเสริมกระจายรายได้ให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรม เพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ การให้ความสำคัญกับการศึกษาการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศการอำนวยความสะดวก ในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์ เสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ และการจัดความยากจน เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวกันของอาเซียน ส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพ การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ ปลอดภัยเสฟติด การสร้างรัฐที่พร้อมรับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยเพิ่มขึ้น

5) ด้านสินค้าและการบริการ

การไฟฟ้านครหลวง เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดข้อมูลเกี่ยวกับการนำเข้า ส่งออกพลังงานอุปกรณ์ระบบจำหน่าย อุปกรณ์ไฟฟ้า ในกลุ่มประเทศอาเซียน

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรม เพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ควรขอรับการสนับสนุนเกี่ยวกับการนำเข้า ส่งออกพลังงาน อุปกรณ์ระบบจำหน่าย อุปกรณ์ไฟฟ้า ในกลุ่มประเทศอาเซียน

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ขายกระแสไฟฟ้าให้แก่จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ บริเวณชายแดนด้านอำเภอแม่สอด ประสบปัญหาเกี่ยวกับหนี้ค่าไฟฟ้าค้างชำระ ไม่สามารถดจ่ายกระแสไฟฟ้า เนื่องจากเกรงว่า จะเกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ขอความอนุเคราะห์เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ดำเนินการเจรจากับรัฐบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดเมียวดี ดำเนินการชำระหนี้ค่าไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดจันทบุรี เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การใช้ไฟฟ้าเกินสัญญาตามที่ตกลงซื้อขายกัน

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรม เพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ หากมีการติดตั้งหม้อแปลงเพิ่มให้แจ้งการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่รับผิดชอบทราบทุกครั้ง และหากมีการใช้ไฟมากกว่าสัญญาและเกินขนาดของเครื่องวัด ควรให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่รับผิดชอบมีมาตรการป้องกันตนเอง เพื่อมิให้อุปกรณ์ที่จ่ายไฟชำรุดและกระทบต่อการจ่ายไฟ และหากมีแผนเพิ่มการใช้ไฟระยะยาว ควรแจ้งให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่รับผิดชอบจุดซื้อ-ขายไฟทราบ เพื่อเตรียมแผนรองรับได้อย่างเพียงพอ

องค์การตลาด เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การควบคุมและสร้างมาตรฐานด้านราคา (Pricing) ของสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP)

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ โดยมากมักมีปัญหาในด้านต้นทุนของกระบวนการในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่สูงขึ้น จึงทำให้กว่าจะถึงมือผู้บริโภคราคาสินค้านั้นๆ ก็ทะยานสูงขึ้นไปตามกัน ดังนั้นควรมีการกำหนดให้สินค้านั้นๆ ที่จัดเข้าเป็นสินค้า OTOP มีการกำหนดราคาที่เป็นมาตรฐานทั่วทั้งประเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคบริโภค รวมถึงลดช่องว่างจากการเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง

6) ด้านการศึกษาและภาษา

การไฟฟ้านครหลวง เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิตและรูปแบบการใช้ชีวิตของประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียน

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ขอรับการสนับสนุนในการช่วยประสานงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตรอบรม/สัมมนา เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิตและรูปแบบการใช้ชีวิตของประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียน

องค์การตลาด เสนอประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารและชนบท และการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อรองรับการร่วมมือทางเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียน (AEC)

ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรม เพื่อให้เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เด็กเยาวชนในถิ่นทุรกันดารอาจถูกเอาเปรียบจากนายทุนอื่นๆ เนื่องจากมีการศึกษาไม่เพียงพอ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ยังมีอยู่อย่างจำกัด ภาครัฐควรประสานกับสถาบันกวดวิชาต่าง ๆ นำเทปบันทึกการเรียนการสอนย้อนหลังมากเปิดให้เยาวชนในถิ่นชนบทได้ศึกษาและเรียนรู้กันในวันหยุดสุดสัปดาห์ที่ชุมชนกลางประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งน่าจะเป็น

โอกาสในการพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้มีการเรียนรู้ที่กว้างขึ้น และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก อีกทั้งควรมีการส่งเสริมให้มี Website สอนภาษาต่างประเทศแก่ประชาชนชาวไทยฟรีในรูปแบบวีดิโอ และการบรรยายต่าง ๆ ตั้งแต่พื้นฐานไปถึงขั้นสูง หรือเพิ่มช่องฟรีทีวีที่เป็นภาษาอังกฤษเป็นหลัก และภาษาอื่นสอดแทรกเป็นบางช่วงเวลา

การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของกระทรวงแรงงานร่วมกับศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555: 10-1) ได้จัดทำโครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน พบว่า การเปิดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีภายใต้ประชาคมอาเซียนจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนี้ ผลกระทบด้านบวก คือ จะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือได้ เนื่องจากจะมีแรงงานต่างชาติที่มีฝีมือเข้ามาทำงานในประเทศได้สะดวกยิ่งขึ้น และทำให้แรงงานไทยต้องมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้น เพราะจะเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น สำหรับผลกระทบด้านลบ คือ แรงงานฝีมือไทยในสาขาวิชาชีพที่สำคัญและมีความขาดแคลน รวมทั้ง 7 สาขาวิชาชีพที่ได้ทำข้อตกลง MRAs ร่วมกันแล้ว อาจจะถูกแย่งงานหรือลดบทบาทในการทำงานลง รวมทั้งการเข้ามาทดแทนของแรงงานที่มีค่าตอบแทนที่ต่ำกว่าไทย เพราะข้อจำกัดทางด้านภาษาและค่าตอบแทนที่ไม่เท่ากันของแต่ละประเทศ จะก่อให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรและบุคลากรวิชาชีพ บางส่วนของไทยอาจจะมีการเคลื่อนย้ายออกไปทำงานในต่างประเทศจำนวนมากขึ้น

สมชัย จิตสุชน (2555) ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง ‘Moving Towards ASEAN Single Community: Human Face Nexus of Regional Economic Development’ นำเสนอมิติทางสังคมของประชาคมอาเซียนที่จำเป็นต่อการวางแผนเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของสังคมอาเซียนในอนาคต โดยนำเสนอ 4 มิติสำคัญ ดังนี้

ด้านสถิติประชากร (Population Demographic) ประเทศส่วนใหญ่ในแถบอาเซียนกำลังเผชิญกับ**อัตราการขยายตัวของประชากรที่ต่ำลง** จากกราฟข้างล่าง มีเพียงสิงคโปร์เท่านั้นที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรเกิน 5% ซึ่งมีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่นฐานเป็นหลัก กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ มีอัตราการขยายตัวของประชากรต่ำกว่า 2 % เท่านั้น นอกจากนี้ **ประชาคมอาเซียนกำลังเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัย** ซึ่งจะกระทบต่อการพัฒนาสังคมและมนุษย์ต่อไปในอนาคต จากงานวิจัย ประเทศที่มีจำนวนอัตราประชากรวัยทำงานสูงเมื่อเทียบกับประชากรสูงวัยคือ บรูไน กัมพูชา ลาว และฟิลิปปินส์ ซึ่งประเทศเหล่านี้จะสามารถพัฒนาสมรรถภาพด้านการผลิตและเศรษฐกิจจากประชากรวัยทำงานได้ในอนาคต

มิติด้านสุขภาพ การศึกษาและความสามารถในการอ่านเขียน (health, education and literacy) มิติด้านสุขภาพ – งานวิจัยพิจารณาตัวบ่งชี้สำคัญสองประการ คือ

1) **อัตราการเสียชีวิตของทารก**ซึ่งเป็นตัวชี้วัดระดับสุขภาพโดยรวมของประเทศ ในบริบทของประชาคมอาเซียน ประเทศที่ร่ำรวยกว่า (เช่น บรูไน มาเลเซีย สิงคโปร์) มีอัตราการเสียชีวิตของทารกน้อยกว่าประเทศที่ยากจนกว่า (เช่น กัมพูชา ลาว พม่า เป็นต้น)

2) **การจ่ายเงินของครัวเรือนเมื่อไปใช้บริการสุขภาพ**ซึ่งวัดประสิทธิภาพและการครอบคลุมของประกันสุขภาพ ค่าใช้จ่ายที่น้อยลงแสดงให้เห็นถึงระบบประกันสุขภาพที่ดีกว่า

ซึ่งข้อมูลจากกราฟข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ประเทศที่มีฐานะปานกลางและสูงมักจะมีระบบประกันสุขภาพที่ดีกว่าประเทศที่ยากจน (กัมพูชา พม่าและเวียดนาม)

มิติด้านการศึกษา – ประเทศในแถบอาเซียนมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องการศึกษา ประเทศที่มีรายได้สูงกว่า มีการสมัครเข้าเรียนในระดับอนุบาลและอุดมศึกษามากกว่า แต่เมื่อเราเปรียบเทียบดูแล้ว แถบประเทศอาเซียนยังมีนักศึกษาเรียนในระดับอุดมศึกษาน้อยกว่าประเทศอย่างญี่ปุ่น เกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกาอยู่มาก

มิติด้านการจ้างงาน ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ (Employment, Poverty and Inequality) มิติทางด้านการจ้างงานเป็นมิติที่น่าสนใจมากในประชาคมอาเซียน โดยรวมแล้วประเทศในแถบนี้มีอัตราการว่างงานต่ำ (ยกเว้น อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์) แต่อัตราการจ้างงานในวัยรุ่นมีต่ำกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วอยู่มาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีความต้องการแรงงานอยู่สูง แต่วัยรุ่นในอาเซียนไม่สามารถสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้

ในขณะเดียวกัน ประชากรที่มีการศึกษาสูงในประเทศที่ยากจน (ลาว กัมพูชา เวียดนาม) จะเดินทางไปทำงานนอกประเทศบ้านเกิดตนเอง แต่สถานการณ์นี้เริ่มดีขึ้นเนื่องจากเศรษฐกิจภายในประเทศเหล่านี้ดีขึ้นมาก และทำให้ประชากรของประเทศเหล่านี้เลือกที่จะอยู่ทำงานในประเทศบ้านเกิดมากขึ้น

ในเรื่องของมิติความยากจนและความเหลื่อมล้ำ งานวิจัยได้วัดความเหลื่อมล้ำจากอัตรารายได้ครอบครัวของผู้มีฐานะร่ำรวยที่สุด 10% เทียบกับรายได้ของคนที่ยากจนที่สุด 10% สิ่งนี้ทำให้เห็นว่า อาเซียนยังเป็นภูมิภาคที่มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสูงมาก (โดยเฉพาะในประเทศไทยและฟิลิปปินส์) ในขณะที่ความยากจนอาจจะลดระดับลงไปในภูมิภาค ความเหลื่อมล้ำอาจจะเพิ่มสูงขึ้นได้

มิติด้านสังคมอื่น ๆ (สิ่งแวดล้อมและสถาบันทางการเมือง)

มิติด้านสิ่งแวดล้อม – งานวิจัยใช้ตัวบ่งชี้สองประการเพื่อเปรียบเทียบมิติด้านสิ่งแวดล้อมของประชาคมอาเซียน คือ 1) การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และ 2) สัดส่วนพื้นที่ป่าในประเทศ ซึ่งประเทศที่ร่ำรวยกว่าในอาเซียนมีสถิติทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่สู้ดีนัก สิงคโปร์และบรูไนมีอัตราการปล่อยก๊าซ CO2 สูงกว่าประเทศอื่น ๆ และมีพื้นที่สัดส่วนของป่าในประเทศน้อยมาก

มิติด้านสถาบันการเมือง –งานวิจัยวิเคราะห์ตัวบ่งชี้สองประการ คือ 1) สิทธิทางกฎหมาย และ 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง – เป็นที่น่าสนใจที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ลาว และสิงคโปร์มีอัตราส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสตรีอยู่ถึงร้อยละ 25 ซึ่งตัวเลขนี้ สูงกว่าประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ แต่ในเรื่องของสิทธิทางกฎหมาย มีเพียงประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียที่ทำได้ดีกว่าประเทศพัฒนาแล้ว แต่ประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนยังทำได้ไม่ดีนัก

ความแตกต่างที่ควรได้รับความสนใจพบว่า เมื่อพิจารณาตามมิติต่าง ๆ ทางสังคมของกลุ่มประเทศอาเซียน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจอาจจะส่งผลกระทบในทางบวกแก่มิติด้านสุขภาพ การศึกษาและความยากจน แต่สิ่งเหล่านี้ ไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของประชาคมอาเซียน เพราะเมื่อเทียบถึงการจ้างงานในวัยรุ่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี หรือมิติทางสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่ได้ก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อประเทศในกลุ่มอาเซียนเสมอไป และปัจจัยหลักสำคัญที่จะทำให้เกิดความแตกต่างสูงในประชาคมอาเซียนคือ อายุของประชากรใน

ประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประชาคมอาเซียนในอนาคตต่อไป ดังนั้น ความแตกต่างของมิติที่หลากหลาย ควรได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาของเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งของภูมิภาค ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมที่เท่าเทียมและเปิดโอกาสให้กับทุกคนได้เข้าถึงประโยชน์จากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการได้ ทำการศึกษาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่น่าสนใจได้แก่ เรื่องการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเพื่อรองรับผลกระทบจากประชาคมอาเซียน (ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2556) ซึ่งได้สรุปผลกระทบทางด้านสังคมจากการศึกษาการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาในพื้นที่ต่างๆ ทั้งหมด 14 ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 (สสว. 1-12) สสว.ละ 1-2 พื้นที่ รวม 14 พื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ในทั่วทุกภาค โดยแบ่งเป็น 3 พื้นที่ ดังนี้ 1) พื้นที่ที่ติดชายแดน 2) พื้นที่ที่ไม่ติดชายแดน และ 3) พื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดน โดยกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาประกอบด้วย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ในพื้นที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมให้ครอบคลุมทุกด้านที่อาจเกิดผลกระทบทางสังคมได้ และเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางในการแก้ไขมีดังนี้

1) ปัญหายาเสพติด

เมื่อมีการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนแล้ว ปัญหาหนึ่งที่น่าจะเกิดขึ้นได้ นั่นคือ ปัญหายาเสพติด เนื่องจากการเคลื่อนย้ายและเดินทางระหว่างประเทศได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ปัญหายาเสพติดในชุมชนเป็นข้อกังวลใจของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อเรื่องกับปัญหาอื่น ๆ จำนวนมากที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในชุมชน โดยกล่าวว่า “มีการขนย้ายและนำเข้ายาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านได้ง่าย และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น” ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ ในอดีตมีการใช้ยาเสพติดเพื่อช่วยในการใช้แรงงานประกอบอาชีพ แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มปริมาณของยาเสพติดและการขยายเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นการเสพและการค้าก็เพิ่มมากขึ้น

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบดังกล่าว ได้แก่ ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา นั่นคือ พื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาจเกิดจากที่ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเป็นพื้นที่รอยต่อกับเขตชายแดนไทย-ลาว อันเป็นช่องทางที่ง่ายต่อการเข้ามาของสิ่งเสพติดที่จะเข้าสู่ชุมชนได้เป็นอย่างมาก ชุมชนต้องร่วมกันเฝ้าระวัง และเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ชุมชนต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างเครือข่ายความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ภายใต้บรรทัดฐานและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตน ซึ่งจะทำให้การแก้ไขปัญหาเสพติดภายในหมู่บ้านเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่น มีการจัดเวรยาม ซูตริक्षाความปลอดภัยร่วมกับหัวหน้า

สายตรวจตำบล ซึ่งถือเป็นเกราะป้องกันที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดการตนเองของชุมชน ด้วยทุนของชุมชนเอง

2) ปัญหาอาชญากรรม ความมั่นคงและความปลอดภัย

การเปิดประชาคมอาเซียน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานที่สะดวกมากขึ้นและการนำเข้า-ส่งออกผลผลิตอย่างเสรี ซึ่งอาจเกิดช่องทางให้บรรดาโจรผู้ร้ายเข้ามาทำมาหากินในชุมชน และเมื่อก่อเหตุลักขโมยแล้ว ผู้ก่อเหตุเหล่านี้สามารถหนีกลับประเทศไป เพื่อรอให้เรื่องเงียบลง จึงจะกลับเข้ามาก่อเหตุอีกครั้ง นับว่าเป็นการสร้างปัญหาให้แก่การรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างยิ่ง

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบดังกล่าว ได้แก่ ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : ภาครัฐต้องเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนให้มากขึ้น ชุมชนเองต้องเพิ่มมาตรการตรวจตรา เฝ้าระวัง ร่วมกัน โดยสร้างเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังขึ้นในชุมชน

3) ปัญหาสุขภาพอนามัยและการระบาดของโรค

การเปิดประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ทำให้ประชาชน แรงงาน และนักท่องเที่ยว สามารถเดินทางเข้า - ออกภายในประเทศและระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนได้อย่างสะดวกมากขึ้น อาจก่อให้เกิดปัญหาระบาดของโรค หรือปัญหาในการป้องกันโรคติดต่ออันเกิดจากขึ้น การเดินทางเข้า-ออกในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ไม่สามารถควบคุมได้ตามประสิทธิภาพที่พึงประสงค์ ทำให้เกิดปัญหาระบาดของโรคติดต่อและปัญหาในการป้องกันโรคติดต่อภายในประเทศที่ไม่อาจสามารถควบคุมได้

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบ ได้แก่ พื้นที่ที่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเกี่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครในชุมชน และผู้นำชุมชน รวมมือกันจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนหรือกลุ่มเสี่ยง ได้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถป้องกันตนเองจากปัญหาระบาดของโรค และปัญหาในการป้องกันโรคติดต่อที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากการเปิดประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 โดยจะมีการจัดโครงการ/กิจกรรมในชุมชนทุกเดือน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่จะสลับผลัดเปลี่ยนกัน ในการลงพื้นที่ตรวจสอบและให้ความรู้ด้านการสาธารณสุขตามความเหมาะสม

4) ปัญหาด้านภาษา

เนื่องจากในปี พ.ศ.2558 ภาษาอังกฤษถูกกำหนดให้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาคมอาเซียน เด็กและเยาวชนในวัยเรียนของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาขาดทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ เนื่องจากสถานศึกษา ในชุมชนขาดบุคลากรทางการศึกษา (ครู) ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษโดยเฉพาะ อีกทั้งตัวบุคลากรที่มีอยู่ในสถานศึกษานั้นยัง

ขาดการพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาอังกฤษ ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษให้แก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียนได้อย่างเต็มที่ตามความต้องการ ทำให้เด็กและเยาวชนขาดโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติหรือประเทศเพื่อนบ้าน

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบดังกล่าว ได้แก่ ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดน แต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษาทางด้านภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 และเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียนให้มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษที่ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ในการติดต่อสื่อสารกับประชาคมอาเซียนได้

5) ปัญหาการค้ามนุษย์

ผลกระทบด้านสังคมที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการเป็นประชาคมอาเซียน คือ ปัญหาการค้ามนุษย์ เช่น จังหวัดมุกดาหาร เป็นลักษณะกลุ่มนายทุนหรือผู้ที่เคยเข้ามาใช้แรงงานเป็นผู้ชักชวนพวกที่ไม่มีงานทำ การศึกษาน้อย ว่างานในฤดูเก็บเกี่ยว ใน สปป.ลาว เข้ามาแสวงหาโอกาสและรายได้ในฝั่งประเทศไทย โดยผู้ชักชวนจะอำนวยความสะดวกในการเดินทาง หาที่พักและหางานให้ทำ กลุ่มคนเหล่านี้จะแฝงเข้ามาในรูปแบบของนักท่องเที่ยวโดยใช้พาสปอร์ต ใช้เวลาอยู่ในประเทศ 30 วัน เมื่อครบกำหนดจะต้องอายุพาสปอร์ตเพื่อขออนุญาตอยู่ในประเทศไทยต่อ บางส่วนเข้ามาลักลอบค้าประเวณี โดยแอบแฝงในรูปของการประกอบอาชีพ เช่น นวดแผนโบราณ เด็กเสิร์ฟ ร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ หรือคาเฟ่ เป็นต้น ปัญหาการค้ามนุษย์เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้พยายามแก้ไขปัญหามาโดยตลอด สถานการณ์จะรุนแรงหรือเบาบางขึ้นอยู่กับมาตรการและความเข้มงวดในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหา ในส่วนของความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวจังหวัดมุกดาหารได้มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจหรือข้อตกลงกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหานี้จากทางหนึ่ง (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร, 2555) ซึ่งในส่วนของประชาคมอาเซียนเองได้มีการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเสาหลักในเรื่องของการยกระดับให้คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนประชาคมอาเซียนดีขึ้น โดยมีพันธกิจในการส่งเสริมความยุติธรรม และสิทธิของประชาชน โดยเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนในเรื่องสิทธิ รวมทั้งการส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียมและยกระดับคุณภาพชีวิต มาตรฐานการดำรงชีวิต สำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการให้ได้ทัดเทียม เพื่อลดปัญหาการค้ามนุษย์หรือการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ พบว่า ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : ชุมชนต้องมีความเข้มแข็งทางด้านทุนมนุษย์ โดยมีทุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ชุมชนเกิดระบบการเฝ้าระวัง

การแจ้งเตือน และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา เป็นการนำทุนทางสังคมมาเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เพิ่มมากขึ้น เป็นการรองรับผลกระทบการเปิดประชาคมอาเซียน

6) ช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยเพิ่มมากขึ้น

เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน พบว่า ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้นตกอยู่กับกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ทั้งๆ ที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิดประชาคมอาเซียน ทุกกลุ่มจะได้รับผลกระทบดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางด้านเศรษฐกิจหรือปัญหาสังคมที่จะตามมานั่นเอง

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : ชุมชนจะต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยการเรียนรู้ทักษะในการทำธุรกิจ การคำนึงถึงส่วนร่วมเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ชุมชนต้องให้ความสำคัญ และต้องมีจิตสำนึกที่ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น รวมถึงต้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติร่วมด้วย ไม่หวังเพียงเข้ามากอบโกยจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน เนื่องจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเน้นเรื่องการเป็นหุ้นส่วนกัน ดังนั้น นอกจากที่ชุมชนจะต้องไปสร้างเครือข่ายกับประเทศในอาเซียนแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างกลุ่มที่มีความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนและกระจายผลประโยชน์ให้ทั่วทุกกลุ่มในชุมชน

7) ปัญหาสาธารณสุขโรค

เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ.2558 คาดว่า การใช้สาธารณสุขโรคของชุมชนจะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีประชากรต่างชาติเข้ามาอาศัยในประเทศมากขึ้น ทำให้ชุมชนที่อยู่ติดชายแดนประสบปัญหาการแย่งใช้สาธารณสุขโรค เช่น ไฟฟ้า ประปา กลายเป็นภาระของชุมชนที่ต้องมาดูแลรักษาและให้บริการแก่กลุ่มคนดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ พบว่า ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : ภาครัฐต้องเข้ามาดูแลและเพิ่มศักยภาพในการให้บริการสาธารณสุขโรคให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8) วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทยอาจถูกกลืนจนสูญหาย

การเปิดเสรีอาเซียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากมาย จากการหลั่งไหลเข้ามาของคนต่างชาติต่างภาษา โดยเฉพาะด้านของวัฒนธรรมที่ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยชุมชนมองว่า วัฒนธรรมไทยต้องรักษาไว้ ไม่ให้ถูกกลืนจนสูญหาย การรับวัฒนธรรมต่างชาติมาก็มีทั้งผลดีผลเสีย แต่ควรมีการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทย และนำส่วนที่ดีของวัฒนธรรมอื่นมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนไทยจะดีกว่า อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐเองต้องระวังในการให้ทุนสนับสนุนการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะเป็นการเริ่มต้นที่จะทำลายวัฒนธรรม ทำลายความร่วมมือความสามัคคี ทำลายน้ำใจที่มีมาแต่โบราณอย่างไม่รู้ตัว

จากการวิเคราะห์ พบว่า ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : ชุมชนควรมีการระดมความคิดระหว่างผู้นำและสมาชิกในชุมชนเพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีและเป็นการล้อมรั้วป้องกันปัญหาให้แก่สมาชิกในชุมชน เป็นการนำทุนทางสังคมอันดีงามของชุมชนมาช่วยส่งเสริมและรักษาขนบประเพณีท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า ทุนทางวัฒนธรรมในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ และดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามนี้ ชุมชนควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกันภายในชุมชน และระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการดำเนินการร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

9) ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนชาติ

เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน ประชาชนที่เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตของคนต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ถือเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่น่าเป็นห่วงในอนาคต เนื่องจากการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นสมาชิกในอาเซียนซึ่งมีความหลากหลายทั้งทางภาษา วัฒนธรรม และหลักกฎหมายต่าง ๆ นอกจากนี้ การแข่งขันทางเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดความขัดแย้งกันได้ ทั้งเรื่องของทรัพยากร สวัสดิการ และการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ภายใต้ความรู้สึกที่แตกต่างกันของการเป็นพลเมืองอาเซียน ซึ่งยังเกิดความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน

จากการวิเคราะห์ พบว่า ทั้งสามลักษณะพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน และพื้นที่ที่ไม่ติดชายแดนแต่ไม่ห่างจากชายแดนมีโอกาสเกิดผลกระทบดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : สถาบันการศึกษาต้องให้ความรู้เรื่องความเสมอภาค การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และชุมชนต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

10) ปัญหาการแย่งใช้บริการและสวัสดิการสังคมจากรัฐ

เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน จะมีสมาชิกในประเทศอาเซียนเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำงาน ทำให้รัฐต้องเข้าไปดูแลสวัสดิการทางด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้แก่แรงงานต่างชาติและครอบครัวที่เข้ามาอยู่ในชุมชน

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่ พื้นที่ที่ติดชายแดน และไม่ติดชายแดน ที่เกิดปัญหาดังกล่าว

แนวทางการแก้ไข : ภาครัฐต้องเข้ามาจัดการและวางแผนแนวทางในการจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทั้งประชาชนในชุมชนและแรงงานที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศ

11) ปัญหาประชากรล้นเมือง

เนื่องจากมีแรงงานที่มาจากกลุ่มประเทศอาเซียนเข้ามาทำงานในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทั้งมีถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เกิดปัญหาการแย่งใช้สาธารณูปโภค การใช้ทรัพยากร และการรับสวัสดิการ รวมถึงการเรียกร้องสิทธิที่แรงงานพึงได้รับ

จากการวิเคราะห์ พบว่า พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ คือ พื้นที่ที่ติดชายแดน

แนวทางการแก้ไข : เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ชุมชนควรเปิดโอกาสให้แรงงานต่างชาติเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน และส่งเสริมและจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของชุมชน ที่สำคัญผู้นำชุมชน และเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชนควรร่วมกันจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิก

สุวิชา เป้าอารีย์ (2557) ผลกระทบทางสังคมอันเกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน โดยทำการวิเคราะห์ ถึงโอกาส และอุปสรรค ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน พร้อมทั้งเสนอข้อเสนอในเชิงนโยบาย มาตรการ กลไก รองรับผลกระทบทางสังคมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านสังคมในภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า โอกาสของสังคมไทยจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีด้วยกัน 4 ประการ คือ (1) ลักษณะทางภูมิประเทศจะทำให้ประเทศไทยได้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ (2) ประเทศไทยจะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Multi-Cultural Society) มากขึ้น (3) ได้รับความร่วมมือมากขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้านในการจัดการกับประเด็นปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อาทิ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แรงงานข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ (4) การเปิดเสรี การเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือ 7 สาขาวิชาชีพ บวก 1 กลุ่มอาชีพจะทำให้คนไทยในสาขาวิชาชีพและกลุ่มอาชีพเหล่านี้ส่วนหนึ่งที่มีทักษะทางภาษาอังกฤษและมีความสามารถในระดับที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศมีโอกาสในการเดินทางไปทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียน ขณะเดียวกันก็จะพบกับอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทยจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่สำคัญด้วยกัน 6 ประการ คือ (1) สภาพภูมิประเทศที่เป็นเสมือนศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบใหม่และปัญหาอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นมากมายเช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหายาเสพติด (2) การเข้ามาของแรงงานอาเซียนจำนวนมากจะทำให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีปัญหาในการเตรียมทรัพยากรให้เพียงพอเพื่อให้สังคมอยู่ได้อย่างยั่งยืน (3) สังคมไทยจะประกอบไปด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติมากขึ้น เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ และอาจจะทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายตามมา (4) ความพร้อมของกระทรวงฯ ที่จะต้องดูแลกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายมากขึ้น เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน (5) การกระจายผลประโยชน์จากการเปิดประชาคมอาเซียนที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยคนที่จะได้ประโยชน์จากประชาคมอาเซียนคือ คนที่มีโอกาสอยู่แล้วหรือคนที่พร้อมเท่านั้นที่จะได้โอกาส (6) การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือ 7 สาขาวิชาชีพ บวก 1 กลุ่มอาชีพจะทำให้ประเทศไทยอาจจะเกิดปัญหาสมองไหล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแพทย์และพยาบาล

นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาผลกระทบทางสังคมกับกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการโดยพบว่า

1) ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

โอกาสของเด็กและเยาวชนจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) การเปิดประชาคมอาเซียนเป็นโอกาสของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศอื่นในอาเซียน เด็กและเยาวชนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ทางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multi-Cultural Society)

(2) การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะส่งผลให้สังคมมีความตระหนักในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชน

(3) หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมการเปิดประชาคมอาเซียน และมีการเตรียมจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน

อุปสรรคของเด็กและเยาวชนจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) เด็กและเยาวชนยังคงต้องเผชิญกับปัญหาด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เกิดจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่ขาดความสมดุล

(2) เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพอนามัยที่เกิดจากโรคติดต่อที่มากับการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานและโรคที่เกิดจากมลพิษด้านสิ่งแวดล้อม

(3) การค้ามนุษย์ การใช้ความรุนแรงกับเด็กและเยาวชน การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก การใช้แรงงานเด็กเยี่ยงทาส อาชญากรรมที่กระทำโดยเด็กและเยาวชน การบังคับเด็กมาเป็นขอทานและเด็กเร่ร่อนอาจจะมีแนวโน้มมากขึ้น

(4) การเปิดเสรีแรงงานมีทักษะ 7 สาขาวิชาชีพและ 1 กลุ่มอาชีพ จะทำให้เยาวชนไทยที่จบการศึกษาในสาขาเหล่านี้จำนวนหนึ่ง กลายเป็นผู้เสียโอกาสในการได้รับประโยชน์จากการเป็นประชาคมอาเซียนเนื่องจากขาดทักษะด้านภาษา

(5) ความอ่อนแอในเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทยอันเนื่องมาจากชีวิตครอบครัวลักษณะสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก ทำให้เด็กและเยาวชนไทยขาดความมั่นใจและความสับสนในการดำเนินชีวิตตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม

(6) การแข่งขันทางเศรษฐกิจ สภาพสังคมที่สับสนและสภาพครอบครัวที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด จะทำให้เด็กถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง เกิดความสับสน และขาดทิศทางในการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ กลไก รองรับผลกระทบทางสังคมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านเด็กและเยาวชน

มาตรการระยะสั้น

(1) โครงการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน

มาตรการระยะยาว

(1) นโยบายการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเดิมความอบอุ่นในครอบครัว โดยชุมชนท้องถิ่นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน

(2) นโยบายปลูกพลังบวกเด็กอาเซียน “คิดแบบเด็กก้าวแบบผู้ใหญ่”

(3) นโยบายการเข้าถึงเด็กและเยาวชนไทยและเด็กและเยาวชนอาเซียนในไทย

2) ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสตรี โอกาสของสตรีจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) ในการเปิดประชาคมอาเซียน กลุ่มสตรีที่มีทักษะจะได้รับประโยชน์

(2) การเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของการค้า การลงทุน จะเป็นโอกาสของสตรีไทยที่มีความพร้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่มีการศึกษาสูง มีความสามารถในทางภาษาและเทคโนโลยี

อุปสรรคของสตรีที่เกิดจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) ทำให้กลุ่มสตรีที่ไม่มีทักษะเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสซ้ำซ้อนเพิ่มมากขึ้น

(2) ข้อตกลงการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือ 7 สาขาวิชาชีพ และ 1 กลุ่มอาชีพจะทำให้สตรีไทยที่มีทักษะทางภาษาอังกฤษและความสามารถทางวิชาชีพเพียงพอในระดับนานาชาติต้องเผชิญกับการแข่งขันและการแย่งงานจากแรงงานที่มีฝีมือในประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวิชาชีพพยาบาล และกลุ่มอาชีพด้านการท่องเที่ยว

(3) การดำรงอยู่ของทัศนคติและค่านิยมที่ไม่มีความเสมอภาคทางเพศ อาจทำให้สตรีไทยไม่สามารถก้าวหน้าได้

(4) ปัญหาความรุนแรงในสตรีรวมถึงปัญหาการค้ามนุษย์และเพศพาณิชย์

ข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ กลไก รองรับผลกระทบทางสังคมในการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียนด้านสตรี

มาตรการระยะสั้น

(1) นโยบายการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีทำงานด้านสตรีให้สอดคล้องกับกรอบการทำงานประชาคมอาเซียน

(2) นโยบายเตรียมการรองรับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายสตรีและครอบครัว

มาตรการระยะยาว

(1) นโยบายสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานด้านสตรีตามกรอบความร่วมมืออาเซียน

(2) โครงการจัดตั้งศูนย์กลางการพัฒนาศักยภาพสตรีไทยและสตรีอาเซียน

(3) โครงการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากประชาคมอาเซียนและการเตรียมพร้อมของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายสตรี

3) ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุโอกาสของผู้สูงอายุจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) เศรษฐกิจที่จะเติบโตจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีความพร้อมทั้งด้านกายภาพและภาษาสามารถประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเอง โดยอาจกู้ยืมเงินจากกองทุนผู้สูงอายุมาใช้ในการลงทุน

(2) การเปิดรับผู้สูงอายุจากประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมและอาจช่วยแก้ไขปัญหาด้านทัศนคติที่ไม่ดีต่อประเทศสมาชิกอาเซียนอีกด้วย

(3) เมื่อเปิดประชาคมอาเซียนแล้ว เศรษฐกิจเติบโตขึ้น เป็นโอกาสให้รัฐส่งเสริมอาชีพ เพื่อเลี้ยงตนเองของผู้สูงอายุ โดยรัฐควรหาจุดสมดุลระหว่างวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุกับผลิตผล (Productivity) ที่ได้จากการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ

(4) การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาของผู้สูงอายุระหว่างประเทศในอาเซียน เพื่อส่งเสริมการสร้างคลังภูมิปัญญาผู้สูงอายุอาเซียน

อุปสรรคของผู้สูงอายุไทยจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) ทัศนคติที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้านของผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งค่อนข้างที่จะไม่ยอมรับการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทย

(2) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของประเทศไทยไม่มีทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ ทำให้เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน

(3) การใช้ทรัพยากรและสวัสดิการต่างๆ เมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียนมีความเป็นไปได้ที่ผู้สูงอายุที่มาจากประเทศสมาชิกเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้นและอาจจะทำให้ทรัพยากรและสวัสดิการต่างๆ ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ กลไก รองรับผลกระทบทางสังคมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านผู้สูงอายุ

มาตรการระยะสั้น

(1) นโยบายการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมีคุณค่า

(2) นโยบายการปรับปรุงสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุเพื่อให้สอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

มาตรการระยะยาว

(1) นโยบายการปรับปรุงแนวทางการดูแลผู้สูงอายุไทยและผู้สูงอายุที่มาจากประเทศสมาชิกอาเซียน

(2) นโยบายการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการสร้างคลังภูมิปัญญา

4) ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเด็นที่เกี่ยวกับคนพิการ

โอกาสของสังคมไทยจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) การมีงานทำมากขึ้นจากการเปิดประชาคมอาเซียน ซึ่งจะช่วยให้คนพิการมีงานทำเพิ่มมากขึ้น และสามารถไปทำงานในต่างประเทศได้

(2) การเรียนรู้เทคโนโลยีและแบบอย่างของการพัฒนาจากประเทศต่างๆ โดยศึกษาการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีที่เจริญกว่าเพื่อนำสิ่งเหล่านั้นมาพัฒนาคนพิการในประเทศไทย

อุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทยจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

- (1) ปัญหาโรคติดต่อและการละเมิดสิทธิคนพิการด้วยสภาพร่างกายที่มีข้อจำกัดบางประการ คนพิการจะถูกเอารัดเอาเปรียบหรือตกเป็นเหยื่อมากขึ้น
- (2) จำนวนคนพิการที่เข้ามาในประเทศไทยจะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปิดประชาคมอาเซียน อาจมีโอกาสนั้นเป็นไปได้สูงที่จะมีคนพิการอาเซียนถูกทิ้งไว้ในประเทศไทยมากขึ้น
- (3) ปัญหาการรองรับบริการด้านสุขภาพของคนพิการ เนื่องจากการบริการด้านสุขภาพของคนพิการ จะไม่ได้มีเฉพาะคนพิการไทยแต่จะรวมถึงคนพิการอาเซียน คนพิการที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้านจะเข้ามารับบริการมากขึ้น

ข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ กลไก รองรับผลกระทบทางสังคมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านคนพิการ

มาตรการระยะสั้น

- (1) นโยบายส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนให้คนพิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านประชาคมอาเซียนอย่างทั่วถึง
- (2) นโยบายส่งเสริมอาชีพของคนพิการไทยสู่อาเซียน
- (3) โครงการการฝึกอาชีพและสร้างงานของคนพิการในระดับชุมชน

มาตรการระยะยาว

- (1) นโยบายส่งเสริม ทบทวน และปรับปรุงการจัดสวัสดิการสังคมและกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิคนพิการ
- (2) นโยบายการประสานงานเพื่อการเสริมสร้างและการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเดินทางของคนพิการ

5) ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส

โอกาสของผู้ด้อยโอกาสจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาสจะมีการเร่งประสิทธิภาพมากขึ้น และการจัดสรรงบประมาณอาจจะมีมากขึ้น

อุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับผู้ด้อยโอกาสจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

- (1) ผู้ด้อยโอกาสจะมีทั้งคนไทยและคนอาเซียนและจะทำให้ภาครัฐต้องใช้งบประมาณสูงขึ้นในการจัดการปัญหา
- (2) ผู้ด้อยโอกาสจะตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์มากขึ้น
- (3) ความเหลื่อมล้ำจะมีมากขึ้นและจะส่งผลกระทบต่อจำนวนของคนเร่ร่อนและคนไร้บ้านให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพราะรัฐยังไม่มีมาตรการที่จะจัดการปัญหานี้
- (4) ผู้ด้อยโอกาสที่เป็นผู้สูงอายุอาจจะเพิ่มขึ้น และเป็นกลุ่มที่ถูกมองข้ามจากหน่วยงานรัฐ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ กลไก รองรับผลกระทบทางสังคมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านผู้ด้อยโอกาส

มาตรการระยะสั้น

- (1) นโยบายการเข้าถึงผู้ด้อยโอกาสอาเซียนในประเทศไทย

มาตรการระยะยาว

(1) โครงการสร้างระบบการคุ้มครองและปรับปรุงกฎหมายผู้ด้อยโอกาส

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2555) ได้ทำการศึกษาการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน พบว่า การเปิดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีภายใต้ประชาคมอาเซียนจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ ผลกระทบทางด้านบวกจะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือได้เนื่องจากแรงงานต่างชาติที่มีฝีมือเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้สะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของแรงงานไทยเนื่องจากการแข่งขันกันมากขึ้น ส่วนผลกระทบทางด้านลบที่ตามมาคือ แรงงานฝีมือไทยในสาขาวิชาชีพที่สำคัญ และมีความขาดแคลน รวมทั้งใน 7 สาขาวิชาชีพได้ทำข้อตกลง MRAs ร่วมกันแล้ว อาจถูกแย่งงานหรือลดบทบาทในการทำงานลง รวมทั้งการเข้ามาทดแทนแรงงานที่มีค่าตอบแทนต่ำกว่าไทย เพราะข้อจำกัดทางด้านภาษาและค่าตอบแทนที่ไม่เท่ากันของแต่ละประเทศจะก่อให้เกิดการขาดบุคลากรและบุคลากรวิชาชีพความชำนาญของไทยอาจมีการเคลื่อนย้ายออกไปทำงานในต่างประเทศจำนวนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีภายใต้ประชาคมอาเซียนอย่างรูปธรรม คือ การที่ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนต่างได้รับประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายจากแรงงานฝีมือเสรีโดยไม่แตกต่างกันมาก กล่าวคือทุกประเทศได้รับประโยชน์ร่วมกันแรงงานฝีมือทั้งภูมิภาคมีโอกาสหางานทำได้มากขึ้นเพราะตลาดแรงงานไทยขยายใหญ่ขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสในการแก้ปัญหาการขาดแรงงานฝีมือของแต่ละประเทศอีกด้วย ดังนั้น ควรมีการทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องของการเคลื่อนย้ายแรงงานซึ่งจากหลายฝ่ายยังมีความเข้าใจที่แตกต่างกันเช่นเข้าใจว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีคือการเดินเข้าออกในประเทศอาเซียนได้เลยโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนอะไรยุ่งยาก แท้ที่จริงแล้วการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบเสรีระบุมติใน AEC Blueprint คือการนำเอาความสะดวกให้มีการเคลื่อนย้ายได้ง่ายขึ้นเท่านั้น ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมรับแรงงานที่มีการเคลื่อนย้าย ซึ่งจุดอ่อนของแรงงานไทยคือ ภาษา ระเบียบวินัย และเทคโนโลยี ฉะนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานในด้านภาษาและเทคโนโลยีสารสนเทศพร้อมกับการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกกลุ่มอื่นควบคู่ไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องขับเคลื่อนกลไกต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และกมลชนก ขำสุวรรณ (2555: 208-218) ได้เขียนบทความ เรื่อง ใครคือผู้ด้อยโอกาสคนต่อไป? ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2558 เพื่อสะท้อนภาพอนาคต (Foresight) ในการที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้ความสัมพันธ์ทางความคิดที่มีกระบวนการมองเป็นภาพเกี่ยวกับอนาคต (Scenario) เกี่ยวกับ “ผู้ด้อยโอกาสคนต่อไป” และแนวทางการดูแลและคุ้มครองจากผลกระทบเมื่อประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ.2558 โดยใช้ข้อมูลทฤษฎีที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเอกสารของโครงการ “ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสจากการเป็นประชาคมอาเซียน” โดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล สนับสนุนโดย สำนักส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส (สทอ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้ให้ข้อมูล

สำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส อาทิ จาก กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงผู้ด้อยโอกาสรวมตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 500 ราย ผลการสังเคราะห์พบว่า ผู้ด้อยโอกาสคนต่อไป มีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มนักศึกษา และกลุ่มคนทำงาน ใน 8 สาขาอาชีพตามข้อตกลง MRAs ซึ่งมีโอกาสที่จะได้รับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ถูกเลือกปฏิบัติ ในการเติบโตตามสายงาน สิ่งทีรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ได้แก่ สนับสนุนให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานศึกษาองค์ความรู้รับทราบและติดตาม ข้อมูลอาเซียน ที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลิตหลักสูตรการอบรมระดับนานาชาติ หรือพัฒนา สร้างศูนย์ฝึกปฏิบัติ เพื่อเป็นแหล่งเพิ่มพูนทักษะให้กับนักศึกษาและบัณฑิตจบใหม่ หรือคนทำงาน สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเรียนรู้ภาษาอังกฤษและภาษาเพื่อนบ้าน วัฒนธรรม ประเพณีของเพื่อนบ้าน และสร้างความร่วมมือกับประเทศสมาชิก เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารจัดการปัญหาที่จะเกิดสำหรับกลุ่มนี้ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ผลกระทบทางด้านสังคมที่เห็นชัดเจนในขณะนี้คือ ผลกระทบด้านการศึกษา ประเทศไทย หรือประเทศสมาชิกที่มีปัญหาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และมีเด็กนักเรียนในประเทศอ่อน ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในชนบทที่ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ ด้านในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่สามารถใช้ และสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เท่าที่ควรจะเป็นการเข้าถึงระบบการศึกษาของกลุ่มเด็กด้อยโอกาส เช่น เด็กยากจน หรือเด็กที่ไม่มี สถานะทางทะเบียนราษฎรซึ่งประสบปัญหาอยู่แล้ว รวมทั้งเด็กทั่วๆ ไปที่มีความเหลื่อมล้ำทาง โอกาสของการศึกษา เมื่อประเทศสมาชิกเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน แนวโน้มการมีปัญหานี้จะทวียิ่งขึ้น เด็กที่ได้รับความไม่เท่าเทียมโอกาสทางการศึกษามีแนวโน้มสูงที่จะเป็นผู้ด้อยโอกาสใหม่มี แนวโน้มที่จะถูกชักจูง หรือนำพาไปสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ละเมิดสิทธิทางเพศ สิ่งเสพติด และ ประกอบอาชญากรรมต่างๆ จะเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจะมีการเปิดโรงเรียน นานาชาติกันมากขึ้น เด็กที่มีโอกาสจะได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ก็จะมีสถานภาพทาง สังคมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งจะมีโอกาสมากในการแข่งขันสมัครเข้า ทำงาน การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งหน้าที่ในการทำงาน ก็ยังมีความแตกต่างและขยายความเป็นชน ชั้นทางสังคมมากยิ่งขึ้น

สำหรับเด็กที่มีโอกาสจะออกไปศึกษาต่างประเทศมากยิ่งขึ้น เนื่องจากต้องการให้เกิด ทักษะภาษาอังกฤษ และอาจทำงาน ณ ต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาสมองไหล เด็กที่เก่งจะออกไป พัฒนาให้กับประเทศอื่น เด็กที่ด้อยโอกาสจะถูกซ้ำเติมจากการเป็นประชาคมอาเซียน และไปไหน ไม่ได้ ต้องทำงานในประเทศไทย มีโอกาสในการถูกเลือกปฏิบัติสูงจากทั้งนายจ้าง และระบบการ พัฒนาสร้างเสริมบุคลากร

ดังนั้น ประเด็นคุณภาพชีวิตของแรงงาน จึงไม่ใช่แค่มิติทางเศรษฐกิจอย่างเดียว มีเรื่อง สังคม วัฒนธรรม การเมือง เพราะฉะนั้นต้องพิจารณาวิถีชีวิต ความสนใจ ความสามารถ ความฝันของ คนงานไม่ว่าจะเป็นหญิงชาย หรือมุ่งความสนใจไปที่ความสามารถในการผลิตของแรงงาน หรือผล กำไร ที่มีต่อนายจ้าง หรือเศรษฐกิจของประเทศเพียงอย่างเดียว ควรพูดถึงการมีตัวตน การได้รับการ คุ้มครองสิทธิ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะพลเมือง หรือในสถานะที่เป็นแรงงาน ส่วนแรงงานข้ามชาติต้องมี

การพัฒนานโยบายที่คุ้มครองสิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สามารถบังคับใช้มาตรฐานแรงงานอย่างเท่าเทียม โดยไม่อยู่ในลักษณะของการบีบบังคับ ไม่ปลอดภัย ไม่มั่นคง เพราะหากจะเป็นประชาคมเดียวกันย่อมต้องสร้างความไว้วางใจ และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีลักษณะการทำงานแบบเป็นภาคีเครือข่าย รวมทั้งการประสานความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน องค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายอาสาสมัครในชุมชน และสื่อ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนดูแลกันเอง ควรลดบทบาทด้านการสงเคราะห์ มาเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดีและมาถ่ายทอดไปยังพื้นที่อื่นๆ ใช้ทุนทางสังคมเพื่อบรรเทาผลกระทบทางสังคมส่งเสริมระบบความสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นฐานของความร่วมมือกันช่วยเหลือ เกื้อกูลกันเป็นสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานสามารถบรรลุผลสำเร็จได้มากขึ้น โดยการแก้ปัญหาจะต้องเริ่มจากชุมชนขึ้นไปหาโครงสร้างส่วนกลาง เพราะออกมาจากความคิดของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนทุกกลุ่ม ควรให้ความสำคัญหรือเห็นประโยชน์ของงานที่ริเริ่มโดยชุมชนเข้ามาร่วมทำร่วมสนับสนุน ขยายสู่การพัฒนาด้านอื่น ๆ โดยมุ่งเน้นให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ทำงานในลักษณะจิตอาสาเป็นกลไกขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับภูมิภาค และระดับชาติที่ทำงานเชื่อมต่อกันอย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งการนำเสนอกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมออกสู่สาธารณะ เพื่อลดการตีตราและให้สังคมมีความคาดหวังในตัวผู้ด้อยโอกาสเพิ่มขึ้น โดยใช้รูปแบบการต่อยอดทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมในชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีปัจจุบัน เนื่องจากทุนทางสังคมด้านต่างๆ ในชุมชน สามารถช่วยรองรับการแก้ปัญหาจากภายนอกได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการศึกษาชุมชนอาเซียนในประเทศไทย : มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคม โดยเฉพาะผลกระทบทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอันได้แก่ เด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนไทย และชาวอาเซียนที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนไทยเป็นสำคัญ คณะผู้วิจัย เลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา
- 3.2 วิธีที่ใช้ในการศึกษา
- 3.3 การเลือกพื้นที่เป้าหมาย
- 3.4 การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีประเด็นหลักที่ทำการศึกษา 3 ประเด็นหลักดังนี้

3.1.1 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (อดีต ปัจจุบัน อนาคต) ใน 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

ประเด็นที่ 1 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมชั้นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย (1) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสัดส่วนประชากรในชุมชน และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงประชากรแฝงและชาวอาเซียน (2) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงสถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ก่อนและหลัง 31 ธ.ค. 58)

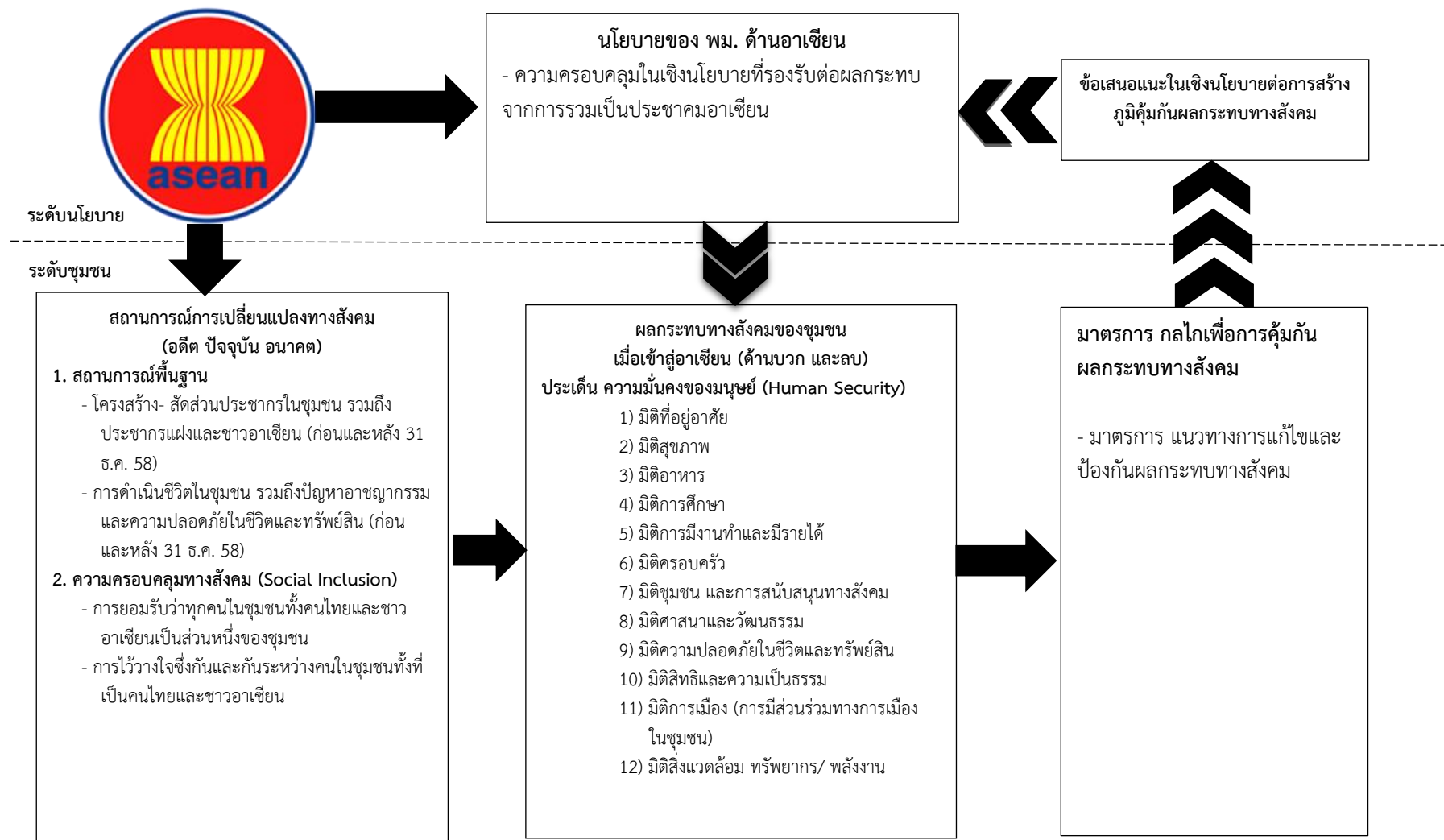
ประเด็นที่ 2 ความครอบคลุมทางสังคม ประกอบไปด้วย (1) การยอมรับว่าทุกคนในชุมชนทั้งคนไทยและชาวอาเซียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และ (2) ความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนทั้งที่เป็นคนไทยและชาวอาเซียน

3.1.2 ผลกระทบทางสังคมของชุมชนเมื่อเข้าสู่อาเซียน (ด้านบวกและลบ) ต่อประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ใน 12 มิติ คือ 1) มิติที่อยู่อาศัย 2) มิติสุขภาพ 3) มิติ

อาหาร 4) มิติการศึกษา 5) มิติการมีงานทำและมีรายได้ 6) มิติครอบครัว 7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม 8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม 9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม 11) มิติการเมือง และ 12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ พลังงาน

3.1.3 มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม โดยจะทำการศึกษาในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับมาตรการ แนวทางการแก้ไขและป้องกันผลกระทบทางสังคมของชุมชนเมื่อเข้าสู่อาเซียน ตลอดจนรูปแบบและวิธีการในการนำมาตรการลงสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายต่อการสร้างภูมิคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

(ดังปรากฏในภาพที่ 3.1)

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

3.2 วิธีที่ใช้ในการศึกษา

วิธีที่ใช้ในการศึกษา คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) ซึ่งมีกระบวนการที่สร้างความเชื่อมั่นพื้นฐานที่ผสมรวมแนวคิดทางวิจัยกลุ่มแนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) ของแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณ กับแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ของการวิจัยเชิงคุณภาพเกิดเป็นกระบวนการวิจัยแนวคิดพหุนิยม (Pluralism) ที่เน้นในการแสวงหาความรู้จากหลากหลายวิธี (Johnson and Onwuegbuzie, 2004) และในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานแบบรองรับภายใน (Embedded Design) (Creswell 2013: 69)

3.3 การเลือกพื้นที่เป้าหมาย

คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกชุมชนจากจังหวัดที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่มากที่สุด ในพื้นที่รับผิดชอบของ สสว. 1-12 ตามข้อมูลสถิติจากสำนักบริหารชาวอาเซียน กระทรวงแรงงาน หรือตามความเป็นไปได้ของพื้นที่

3.4 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และกลุ่มตัวอย่าง

3.4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คนในชุมชน จำนวน 6-10 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) ผู้นำหรือผู้แทนชุมชนคนไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร เป็นต้น
- 2) ผู้นำชุมชน/ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน (อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 5 ปี)
- 3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัด อปท. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- 4) ตัวแทนภาครัฐที่ดำเนินการเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (จำนวน 1 คน) เป็นต้น
- 5) NGO และองค์กรอิสระที่ดำเนินงานเกี่ยวกับชาวอาเซียน

กลุ่มที่ 2 ชาวอาเซียน ประกอบไปด้วย จำนวน 6-10 คน โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) ผู้นำชุมชนชาวอาเซียนในพื้นที่
- 2) อาศัยอยู่ในชุมชนไทยอย่างน้อย 1 ปี

3.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

วิธีการที่ใช้ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane, Taro (1973) โดยมีการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรรวมของทั้ง 12 ชุมชน คือ 377,551 คน (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรของแต่ละพื้นที่จำแนกตามเขตพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละ สสว.

เขตพื้นที่ สสว.*	ชุมชนที่ทำการศึกษา			
	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนประชากร (N)
สสว.1	เทศบาลเมืองท่าโขลง ตำบลคลองหนึ่ง	คลองหลวง	ปทุมธานี	58,586
สสว.2	ตำบลหนองกี่	กบินบุรี	ปราจีนบุรี	14,725
สสว.3	เทศบาลนครเจ้าพระยา สุรศักดิ์	ศรีราชา	ชลบุรี	128,664
สสว.4	ตำบลท่าทราย	เมือง	สมุทรสาคร	28,153
สสว.5	ตำบลด่าน	กาบเชิง	สุรินทร์	12,577
สสว.6	ตำบลสำราญ	เมือง	ขอนแก่น	9,885
สสว.7	ตำบลมุกดาหาร	เมือง	มุกดาหาร	5,574
สสว.8	ตำบลวัดไทร	เมือง	นครสวรรค์	18,709
สสว.9	ตำบลแม่ปะ	แม่สอด	ตาก	15,768
สสว.10	ตำบลศรีภูมิ	เมือง	เชียงใหม่	10,594
สสว.11	ตำบลปากน้ำ	เมือง	ระนอง	9,949
สสว.12	เทศบาลนครสงขลา	หาดใหญ่	สงขลา	64,367
รวม (N)				377,551

หมายเหตุ: *สสว. ย่อมาจากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ

เมื่อทราบจำนวนประชากรรวมของทั้ง 12 ชุมชน (ตารางที่ 3.1) คณะผู้วิจัยได้ทำการกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของมาตรฐานสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้อยู่ที่ ร้อยละ 2.5 หรือที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.025 ซึ่งมีสูตรในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ
 N = จำนวนประชากร
 e = ความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า

จากสูตรดังกล่าว สามารถแทนค่าได้

$$n = \frac{377,551}{1 + 377,551 (0.25)^2}$$

$$n = 1,593 \text{ คน}$$

เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้ว (n) คณะผู้วิจัยได้ทำการกระจายจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการเก็บแบบสอบถามของทั้ง 12 ชุมชน ในจำนวนที่เท่าๆ กัน ซึ่งจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละชุมชนที่จำนวน 133 คน

3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร (Document Study and Literature Review) ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ภาควิชา บทความฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และรายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา โดยเฉพาะเรื่องชุมชนอาเซียนในประเทศไทย : มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

3.5.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ 3 วิธี ดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐาน บริบทและสภาพทั่วไปของชุมชน
- 2) การจัดเวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากคนในชุมชน (1 ครั้ง จำนวน 6-10 คน)
- 3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากชาวอาเซียนที่เป็นผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในมุมมองของชาวอาเซียนที่อาศัยอยู่ในชุมชนไทย (จำนวน 6-10 คน) โดยใช้ประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือหลัก

3.5.3 การเก็บแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการเตรียมความพร้อม และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงความคิดเห็นต่อมาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ในมุมมองของคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนอาเซียน เพื่อเป็นการนำข้อมูลมาใช้ในการสนับสนุนข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการวิจัยในเชิงคุณภาพ (การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก)

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6.1 เชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ คือ ประเด็นการสัมภาษณ์เจาะลึกที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (บทที่ 2) และเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้มีด้วยกัน 2 กลุ่มหลัก คณะผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาประเด็นการสัมภาษณ์ขึ้นมา 2 ชุด ดังนี้

3.6.1.1 ประเด็นสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สำหรับคนในชุมชนที่เป็นคนไทย ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ประกอบไปด้วย

- เพศ
- อายุ
- ศาสนา
- สถานภาพการสมรส
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว หน้าที่หลักของท่านที่มีต่อครอบครัว
- ระดับการศึกษา
- อาชีพ
- รายได้ต่อเดือน
- ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน
- บทบาทและหน้าที่ต่อชุมชน

ส่วนที่ 2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

1) สถานการณ์พื้นฐาน

- ท่านคิดว่าตั้งแต่หลัง 31 ธ.ค. 58 ประชากรชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชนของท่านมีจำนวนเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร และกลุ่มชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ของท่านเป็นคนชาติใดบ้าง

- กลุ่มชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนของท่านส่วนใหญ่เข้ามาทำงานประเภทไหน และเป็นแรงงานกลุ่มใด (เยาวชน สตรี ชาย ฯลฯ)
- ระยะเวลาที่ชาวอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนของท่านในแต่ละครั้ง จะอยู่นานเท่าไร
- หลังจาก 31 ธ.ค. 58 ระยะเวลาที่กลุ่มชาวอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยยาวนานขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ อย่างไร และทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
- หลังจาก 31 ธ.ค. 58 การใช้ชีวิตในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนของท่านหรือไม่ และอย่างไร
- หลังจาก 31 ธ.ค. 58 ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนของท่านมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เท่าเดิมหรือลดลงหรือไม่ ส่วนใหญ่ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนของท่านเกี่ยวกับเรื่องอะไรมาจากสาเหตุใด
- ท่านคิดว่าปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดในชุมชนของท่านมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวอาเซียนหรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

2) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion)

- เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธ.ค. 58) ชุมชนของท่านมีความหลากหลายทาง เชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม เพิ่มมากขึ้นหรือไม่
- ท่านคิดว่ากลุ่มชาวอาเซียนในชุมชนของท่าน มีความแตกต่างจากพวกท่านหรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น (ถ้าหากแตกต่าง อะไรคือสิ่งที่แตกต่าง ทำไมท่านถึงคิดเช่นนั้น)
- ท่านคิดว่ากลุ่มชาวอาเซียนในชุมชนของท่านสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ แตกต่างไปจากท่านหรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
- ท่านให้การยอมรับกลุ่มชาวอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนของท่าน ว่าเป็นสมาชิกของชุมชนของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ท่านคิดว่ากลุ่มชาวอาเซียนเหล่านั้นเป็นภาระของชุมชนท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ท่านสามารถให้อาเซียนที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชนของท่านไปทำธุระส่วนตัวแทนท่านได้หรือไม่ (เช่น ไปซื้อของ ไปเบิกเงินธนาคาร ไปรับลูก ดูแลคนในครอบครัว) เพราะเหตุใด
- เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น (เช่น คนในบ้านล้มป่วยกระทันหัน ไฟไหม้ รถชน ฯลฯ) ท่านกล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากชาวอาเซียนหรือไม่ เพราะเหตุใด

ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน

เมื่อกลุ่มชาวอาเซียนเข้ามาทำงาน หรือพักอาศัยในพื้นที่ของท่าน ส่งผลกระทบทางบวกหรือทางลบต่อชุมชนของท่านหรือไม่ ทำให้ถึงเป็นเช่นนั้น (หากเป็นผลกระทบทางลบท่านคิดว่าควรจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร โดยเน้นผลกระทบในประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ)

- 1) มิติที่อยู่อาศัย
 - ความเพียงพอของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา)
 - ความเพียงพอของที่อยู่อาศัย
 - พื้นที่สาธารณะในชุมชน
- 2) มิติสุขภาพ
 - ปัญหาโรคติดต่อ
 - การเข้ารับการรักษาพยาบาล
- 3) มิติอาหาร
 - ความหลากหลายในการบริโภค
 - ความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภคในชุมชน
- 4) มิติการศึกษา
 - การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย
 - การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาวอาเซียน
 - สถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาวอาเซียน
- 5) มิติการมีงานทำและมีรายได้
 - การมีงานทำของคนในชุมชน
 - สภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน
- 6) มิติครอบครัว
 - ความสัมพันธ์ในครอบครัว
- 7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม
 - การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชน
- 8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม
 - การซึมซับทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชน
 - ภาษาและการสื่อสารในชุมชน
 - ความหลากหลายทางศาสนา
- 9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม
 - ความเสมอภาคทางสังคมในชุมชน
 - สิทธิและหน้าที่ (รวมถึงเรื่องจิตสาธารณะและจิตอาสา)
- 11) มิติการเมือง

- การมีส่วนร่วมทางการเมือง
- ธรรมาภิบาลในการบริหาร
- 12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ พลังงาน
 - การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า
 - การประหยัดพลังงาน
 - การจัดการภัยพิบัติ
 - สุขลักษณะ

ส่วนที่ 4 มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

ท่านมีข้อเสนอแนะต่อแนวทางการแก้ไข และป้องกันผลกระทบ (ส่วนที่ 3) อย่างไร และท่านคิดว่าจะทำให้อย่างไรให้แนวทางการแก้ไขและป้องกันผลกระทบดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้จริงในชุมชนของท่าน

3.6.1.2 ประเด็นสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 สำหรับชาวอาเซียน ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ประกอบไปด้วย
- เพศ
 - อายุ
 - ศาสนา
 - เชื้อชาติ
 - สถานภาพการสมรส (ถ้าสมรสแล้ว คู่สมรสของท่านอยู่ด้วยกันที่ชุมชนหรือไม่ อย่างไร ทำไม) คู่สมรสของท่านเป็นคนเชื้อชาติไหน
 - จำนวนสมาชิกในครอบครัว (ครอบครัวอยู่ในชุมชนกับท่านหรือไม่ อยู่ที่ไหน ทำไม)
 - หน้าที่หลักของท่านที่มีต่อครอบครัว
 - ระดับการศึกษา
 - อาชีพ
 - รายได้ต่อเดือน
 - ท่านเข้ามาทำงานในประเทศตั้งแต่เมื่อไร และทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน (ปัจจุบัน) ก็ปี ใครเป็นคนชักจูงให้เข้ามาทำงาน
 - กิจกรรมที่ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนที่ท่านทำงานและอาศัยอยู่ (มี / ไม่มี ถ้ามี คือ กิจกรรมอะไร)

ส่วนที่ 2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

1) สถานการณ์พื้นฐาน

- ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของท่านในชุมชนเป็นอย่างไร และมีความแตกต่างกับก่อนการเปิดเป็นประชาคมอาเซียนในวันที่ 31 ธ.ค. 58 หรือไม่และอย่างไร
- ท่านคิดว่าหลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาวอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย มีผลต่อการตัดสินใจให้ประชากรชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชน (ชุมชนเดียวกันท่าน) เพิ่มมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
- การเปิดเป็นประชาคมอาเซียนตั้งแต่ 31 ธ.ค. 58 เป็นต้นมา มีผลต่อการตัดสินใจของท่านในการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ หรือไม่ เพราะเหตุใด
- งานที่พวกท่านส่วนใหญ่นิยมเข้ามาทำงานในชุมชนคืออะไร และทำไมถึงเลือกทำงานนั้น และส่วนใหญ่เป็นแรงงานกลุ่มใด (เยาชน สตรี ชาย ฯลฯ) มีการเปลี่ยนแปลงงานบ่อยหรือไม่ อย่างไร
- การเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในแต่ละครั้ง ท่านจะอยู่นานเท่าไร (กี่เดือน) เพราะอะไร
- เมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาวอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ท่านเข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชนได้นานกว่าเดิมหรือไม่ และทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
- ท่านคิดว่าปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนของท่านมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวอาเซียนหรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น
- ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับการเข้ามาทำงาน หรือพักอาศัยในชุมชน

2) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion)

- ท่านสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ ในชุมชน (เมืองไทย) แตกต่างจากคนไทยหรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
- ท่านรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ท่านที่ทำงานหรือพักอาศัยอยู่หรือไม่ อย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น
- ท่านสามารถให้वानคนไทยไปทำธุระส่วนตัวแทนท่านได้หรือไม่ (เช่น ไปซื้อของ ไปเบิกเงินธนาคาร ไปรับลูก ดูแลคนในครอบครัว)
- เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น (เช่น คนในบ้านล้มป่วยกะทันหัน ไฟไหม้ รถชน ฯลฯ) ท่านกล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากคนไทยหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด
- ท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ

ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน

ตั้งแต่ท่านเข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชน (ไทย) ท่านคิดว่าท่านได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันคนไทยหรือไม่

- 1) มิติที่อยู่อาศัย
 - ความเพียงพอของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา)
 - ความเพียงพอของที่อยู่อาศัย
 - พื้นที่สาธารณะในชุมชน
- 2) มิติสุขภาพ
 - ปัญหาโรคติดต่อ
 - การเข้ารับการรักษาพยาบาล
- 3) มิติอาหาร
 - ความหลากหลายในการบริโภค
 - ความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภค
- 4) มิติการศึกษา
 - การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย
 - การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทย
 - สถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาวอาเซียน
- 5) มิติการมีงานทำและมีรายได้
 - การมีงานทำ
 - สภาพทางรายได้
- 6) มิติครอบครัว
 - ความสัมพันธ์ในครอบครัว
- 7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม
 - การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชน
- 8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม
 - การซึมซับในวัฒนธรรมไทย
 - ภาษาและการสื่อสาร
 - ความหลากหลายทางศาสนา
- 9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม
 - ความเสมอภาคทางสังคมในชุมชน
 - สิทธิและหน้าที่ (รวมถึงเรื่องจิตสาธารณะและจิตอาสา)

11) มิติการเมือง

- การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อชุมชน
- ธรรมนูญในการบริหาร

12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/พลังงาน

- การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า
- การประหยัดพลังงาน
- การจัดการภัยพิบัติ

ส่วนที่ 4 มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

ท่านคิดว่าประเทศไทยควรมีนโยบาย กลไก มาตรการหรือแนวทางอะไรที่จะทำให้ท่านสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข

3.6.2 เชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเพื่อใช้ในการสำรวจข้อมูลด้านการเตรียมความพร้อม สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และระดับผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ชาวอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยร่วมอยู่ด้วย โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งข้อคำถามออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน คือ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว หน้าที่หลักของท่านที่มีต่อครอบครัว ระดับการศึกษาอาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน และตำแหน่งต่างๆ ในชุมชน

ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อม และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 2 ข้อคำถามหลัก คือ

- 1) การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากประชาคมอาเซียนของชุมชน
- 2) การเป็นประชาคมอาเซียนที่มีผลตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหรือไม่

ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นข้อคำถามในการสำรวจระดับของผลกระทบต่อมิติความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ใน 12 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) ด้านที่อยู่อาศัย

- ความเพียงพอของสาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย
- การใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชน

- 2) ด้านสุขภาพอนามัย
 - ปัญหาโรคติดต่อ
 - การเข้ารับการรักษาพยาบาล
- 3) ด้านอาหาร
 - การมีความหลากหลายในการบริโภค
 - ปัญหาความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภคในชุมชน
- 4) ด้านการศึกษา
 - การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย
 - การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาวอาเซียน
 - สถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาวอาเซียน
- 5) ด้านมีงานทำและรายได้
 - การมีงานทำของคนในชุมชน
 - สภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน
- 6) ด้านครอบครัว
 - ความสัมพันธ์ในครอบครัว
- 7) ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม
 - การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชน
- 8) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม
 - การซึมซับทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชน
 - ภาษาและการสื่อสารในชุมชน
 - ความหลากหลายทางศาสนา
- 9) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 10) ด้านสิทธิและความเป็นธรรม
 - ความเสมอภาคทางสังคมในชุมชน
 - สิทธิและหน้าที่ (รวมถึงเรื่องจิตสาธารณะและจิตอาสา)
- 11) ด้านการเมือง
 - การมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - ธรรมาภิบาลในการบริหาร
- 12) ด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากร/ พลังงาน
 - การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า
 - การประหยัดพลังงาน
 - การจัดการภัยพิบัติ

ส่วนที่ 4 ความครอบคลุมทางสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการยอมรับว่าชาวอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนของท่าน เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนชุมชน

ส่วนที่ 5 มาตรการ เพื่อการควบคุมผลกระทบทางสังคม ประกอบด้วย 2 ข้อคำถามหลัก คือ 1) ความคิดเห็นต่อมาตรการการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในรายด้าน ที่มีความจำเป็นต่อชุมชนมากที่สุด และ 2) ความคิดเห็นต่อมาตรการกลไกที่มีความจำเป็นต่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมในชุมชน

ส่วนที่ 6 ความเห็นเพิ่มเติม อื่น ๆ

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ที่สำคัญ ดังนี้

3.7.1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้ตามแนวทางของ Diekelmann and Allen เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญ คือ การค้นหาประเด็นที่สำคัญ โดยการแยกข้อความที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ตรวจสอบความเชื่อมโยงกันเป็นประเด็นหลัก หลังจากนั้นจำแนกประเด็นหลัก กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของประเด็นหลัก เพื่อเสนอผลการวิเคราะห์ (อัญญา พลดเปลื้อง, 2554: 7) ดังนี้

- 1) อ่านข้อความที่ได้จากการถอดเทปหรือเนื้อหาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ
- 2) เขียนสรุปข้อความที่แปลความได้จากการสัมภาษณ์
- 3) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อความตามที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือจากเนื้อหา
- 4) เมื่อตีความข้อมูลแล้ว พบว่า ไม่สอดคล้องให้ศึกษาเพิ่มเติมจากตำรา หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 5) เปรียบเทียบความเหมือนความต่างของเนื้อหา
- 6) ค้นหาความสัมพันธ์ของประเด็นสำคัญเกิดขึ้น
- 7) นำเสนอเค้าโครงของประเด็นสำคัญกับทีม เพื่อรวมกันเป็นเค้าโครงสุดท้าย

3.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ มาช่วยในการบรรยายข้อมูล เพื่อให้เห็นทิศทางและแนวโน้มต่อประเด็นข้อคำถามในรายข้อที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.7.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อรองรับผลกระทบทางสังคม คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มาทำการวิเคราะห์ผลการศึกษาในภาพรวม และทำการลงข้อสรุปผลการศึกษา พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความสอดคล้องต่อความต้องการ และสถานการณ์ปัญหาในเชิงพื้นที่ที่ค้นพบ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงการศึกษาชุมชนอาเซียนในประเทศไทย: มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคม คณะผู้วิจัย เลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนไทย และชาติอาเซียน ที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนไทยเป็นสำคัญ ร่วมกับการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร และใช้เทคนิค วิธีการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ที่ต้องการ รวมถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 (สสว.1-12) โดยสามารถสรุปผลการศึกษาที่น่าสนใจของแต่ละ สสว.ได้ ดังนี้

- 1) ผลการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ พื้นที่ สสว.1- 12
- 2) บริบทของพื้นที่ศึกษาของ สสว.1-12
- 3) ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ สสว.1-12 จากกลุ่มคนไทยและกลุ่มชาติอาเซียน ประกอบด้วย
 - 3.1) ข้อมูลพื้นฐาน
 - 3.2) สถานการณ์พื้นฐาน
 - 3.3) ความครอบคลุมทางสังคม
 - 3.4) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
 - 3.5) มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม
- 4) อภิปรายผล

4.1 ผลการสำรวจเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	741	46.31
หญิง	859	53.69
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	65	4.06
อายุ 21 - 30 ปี	269	16.81
อายุ 31 - 40 ปี	351	21.94
อายุ 41 - 50 ปี	393	24.56
อายุ 51 - 60 ปี	306	19.13
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	215	13.44
ไม่ระบุ	1	0.06
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
ศาสนา		
พุทธ	1548	96.75
อิสลาม	32	2.00
คริสต์	7	0.44
ไม่ระบุ	13	0.81
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
สถานภาพ		
โสด	454	28.38
สมรส	949	59.31
หม้าย	115	7.19
หย่าร้าง	72	4.50
ไม่ระบุ	10	0.63

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
จำนวนสมาชิก		
น้อยกว่า 3 คน	558	34.88
จำนวน 4 - 7 คน	885	55.31
จำนวน 8 - 11 คน	45	2.81
จำนวนมากกว่า 12 คน	8	0.50
ไม่ระบุ	104	6.50
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
หน้าที่หลัก		
หัวหน้าครอบครัว	654	40.88
สมาชิกครอบครัว	838	52.38
ไม่ระบุ	108	6.75
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา/ต่ำกว่า	464	29.00
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	614	38.38
อนุปริญญา/เทียบเท่า	133	8.31
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	336	21.00
สูงกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า	33	2.06
ไม่ระบุ	20	1.25
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
อาชีพ		
ข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	200	12.50
พนักงานบริษัทเอกชน	115	7.19
เกษตรกร	149	9.31
ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ	381	23.81
ผู้ใช้แรงงาน/รับจ้างทั่วไป	479	29.94
พ่อบ้าน-แม่บ้าน/เกษียณอายุ/ว่างงาน	104	6.50
นักเรียน/นักศึกษา	61	3.81
ไม่ระบุ	111	6.94

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
รายได้ต่อเดือน		
ไม่มีรายได้	38	2.38
น้อยกว่า 5,000 บาท	227	14.19
5,001 - 10,000 บาท	583	36.44
10,001 - 15,000 บาท	312	19.50
15,001 - 20,000 บาท	138	8.63
20,001 - 25,000 บาท	39	2.44
มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป	109	6.81
ไม่ระบุ	154	9.63
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
น้อยกว่า 5 ปี	125	7.81
6 - 15 ปี	331	20.69
16 - 25 ปี	327	20.44
26 - 35 ปี	258	16.13
36 - 45 ปี	477	29.81
ไม่ระบุ	82	5.13
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00
ตำแหน่งในชุมชน		
ไม่มี	1280	80.00
มี	320	20.00
อสม.	111	34.69
คณะกรรมการหมู่บ้าน	42	13.13
คณะกรรมการชุมชน	33	10.31
ประธานกรรมการชุมชน	21	6.56
สมาชิกอบต./เทศบาล	19	5.94
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	16	5.00
ชรบ.	11	3.44
ที่ปรึกษาชุมชน	9	2.81

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ประธานกลุ่มสตรี	9	2.81
ผู้ใหญ่บ้าน	8	2.50
ตำรวจอาสา	7	2.19
อพม.	5	1.56
รองประธานชุมชน	4	1.25
กรรมการกองทุนชุมชน	3	0.94
ผู้นำชุมชน	3	0.94
ประธานประชาคม	2	0.63
กรรมการกลุ่มออมทรัพย์	1	0.31
กรรมการผู้พิการ	1	0.31
กรรมการฝ่ายป้องกัน	1	0.31
กรรมการไฟฟ้า	1	0.31
กู้ภัย	1	0.31
คณะกรรมการโรงเรียน	1	0.31
เจ้าหน้าที่อนามัย	1	0.31
ประธานกรรมการโรงเรียน	1	0.31
ประธาน อสม.ประจำตำบล	1	0.31
รองประธาน อสม.	1	0.31
เลขานุการชุมชน	1	0.31
เลขาประธานชุมชน	1	0.31
ศูนย์พัฒนาครอบครัว	1	0.31
สมาชิกกลุ่มเลี้ยงไหม	1	0.31
สมาชิกในการทอผ้า	1	0.31
สารวัตรกำนัน	1	0.31
หน่วยป้องกัน	1	0.31
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00

จากผลการสำรวจ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ในตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น จำนวน 1,600 คน แยกเป็นเพศชาย 741 คน คิดเป็นร้อยละ 46.31 เพศหญิง 859 คน คิดเป็นร้อยละ 53.69

โดยมีช่วงอายุ 41 - 50 ปี มากที่สุด จำนวน 393 คน คิดเป็นร้อยละ 24.56 รองลงมาคือมีช่วงอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 351 คน คิดเป็นร้อยละ 21.94 และช่วงอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 19.13 ตามลำดับ

นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด จำนวน 1,548 คน คิดเป็นร้อยละ 96.75 รองลงมาคือนับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 และไม่ระบุศาสนา จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 0.81 ตามลำดับ

สถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 949 คน คิดเป็นร้อยละ 59.31 รองลงมาคือโสด จำนวน 454 คน คิดเป็นร้อยละ 28.38 และเป็นหม้าย จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 7.19 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า จำนวนสมาชิก 4 - 7 คน มากที่สุด จำนวน 885 คน คิดเป็นร้อยละ 55.31 รองลงมาคือมีจำนวนสมาชิก น้อยกว่า 3 คน จำนวน 558 คน คิดเป็นร้อยละ 34.88 และไม่ระบุจำนวนสมาชิก จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 ตามลำดับ

หน้าที่หลักคือเป็นสมาชิกครอบครัวมากที่สุด จำนวน 838 คน คิดเป็นร้อยละ 52.38 รองลงมาคือเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 654 คน คิดเป็นร้อยละ 40.88 และไม่ระบุหน้าที่หลัก จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา/เทียบเท่า มากที่สุด จำนวน 614 คน คิดเป็นร้อยละ 38.38 รองลงมาคือประถมศึกษา/ต่ำกว่า จำนวน 464 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 และปริญญาตรี/เทียบเท่า จำนวน 336 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า ผู้ใช้แรงงาน/รับจ้างทั่วไปมากที่สุด จำนวน 479 คน คิดเป็นร้อยละ 29.94 รองลงมาคือธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ จำนวน 381 คน คิดเป็นร้อยละ 23.81 และข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ตามลำดับ

รายได้ต่อเดือน พบว่า 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน มากที่สุด จำนวน 583 คน คิดเป็นร้อยละ 36.44 รองลงมาคือ 10,001 - 15,000 บาทต่อเดือน จำนวน 312 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 และน้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 14.19 ตามลำดับ

ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน พบว่า 36 - 45 ปี มากที่สุด จำนวน 477 คน คิดเป็นร้อยละ 29.81 รองลงมาคือ 6 - 15 ปี จำนวน 331 คน คิดเป็นร้อยละ 20.69 และ 16 - 25 ปี จำนวน 327 คน คิดเป็นร้อยละ 20.44 ตามลำดับ

ตำแหน่งในชุมชน พบว่า ไม่มีตำแหน่งในชุมชน มากที่สุด จำนวน 1,280 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาตอบว่ามีตำแหน่งในชุมชน จำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 34.69 รองลงมาคือ คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 13.13 และคณะกรรมการชุมชน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 10.31

ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อม และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 2 การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากประชาคมอาเซียนในชุมชน

การเตรียมพร้อม	จำนวน	ร้อยละ
มีการเตรียมพร้อม	1089	68.06
ด้านข้อมูลประชากร	662	61.13
ด้านภาษา	668	61.68
ด้านสาธารณสุข	750	69.25
ด้านเทคโนโลยี	329	30.38
อื่น ๆ	18	1.66
ด้านสังคม เช่น การอยู่ร่วมกัน, การเฝ้าระวังเหตุร้ายและยาเสพติด	5	27.76
ด้านวัฒนธรรม เช่น มีการสอนเด็กให้เรียนรู้วัฒนธรรม	3	16.67
ด้านการท่องเที่ยว	2	11.11
ด้านการศึกษา	2	11.11
ด้านแรงงาน	2	11.11
ด้านการอุปโภคบริโภค	1	5.56
ด้านความพร้อมและสามัคคีปรองดอง	1	5.56
ด้านภาษา มี พตส. และ อสต. ต่างด้าวในพื้นที่เป็นล่าม	1	5.56
ด้านเศรษฐกิจ	1	5.56
ไม่มีการเตรียมพร้อม	181	11.31
คนในชุมชนไม่ให้ความสนใจ	134	74.44
ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสนใจ	70	38.89
หน่วยงานท้องถิ่นไม่ให้ความสนใจ	64	35.56
อื่น ๆ	4	2.22
ต่างคนต่างอยู่	1	0.25

การเตรียมพร้อม	จำนวน	ร้อยละ
ปกติ	1	0.25
เป็นเรื่องไกลตัวของคนในชุมชน	1	0.25
ไม่เห็นว่ามีกิจกรรมใดเกี่ยวกับเรื่องนี้	1	0.25
ไม่ทราบ	330	20.63
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00

จากผลการสำรวจ ส่วนที่ 2 การเตรียมความพร้อม และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ในตารางที่ 2 การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากประชาคมอาเซียนในชุมชน พบว่า มีการเตรียมพร้อม จำนวน 1,089 คน คิดเป็นร้อยละ 68.06 คือ การเตรียมพร้อมด้านสาธารณสุขมากที่สุด จำนวน 750 คน คิดเป็นร้อยละ 69.25 รองลงมาคือด้านภาษา จำนวน 668 คน คิดเป็นร้อยละ 61.68 และด้านข้อมูลประชากร จำนวน 662 คน คิดเป็นร้อยละ 61.13 ตามลำดับ

ส่วนไม่มีการเตรียมพร้อม จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 11.31 คือ คนในชุมชนไม่ให้ความสนใจ มากที่สุด จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 74.44 รองลงมาคือผู้นำชุมชนไม่ให้ความสนใจ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 38.89 และหน่วยงานท้องถิ่นไม่ให้ความสนใจ จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 35.56 ตามลำดับ

ทั้งนี้ยังพบว่า มีผู้ตอบว่าไม่ทราบ จำนวน 330 คน คิดเป็นร้อยละ 20.63

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตในชุมชนจากการเป็นประชาคมอาเซียนที่มีผล ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558

การเปลี่ยนแปลง	จำนวน	ร้อยละ
มีการเปลี่ยนแปลง	1208	75.50
ด้านเศรษฐกิจ	850	70.66
ด้านสังคม	643	53.45
ด้านสาธารณสุข	492	40.90
ด้านการศึกษา	482	40.07
ด้านการเมือง การปกครอง เช่น การปรับกฎระเบียบ หรือกติกาในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน	446	37.07
ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน	351	29.18

การเปลี่ยนแปลง	จำนวน	ร้อยละ
อื่น ๆ	9	0.75
ชุมชนเริ่มแออัด, มีชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในชุมชนมาก	2	22.23
ด้านความปลอดภัย	2	22.22
ปกติ	2	22.22
ด้านการสื่อสาร	1	11.11
ด้านแรงงาน	1	11.11
ดีมาก	1	11.11
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	148	9.25
ไม่ได้รับผลกระทบ คนในชุมชนยังใช้ชีวิตปกติ เพราะข้อจำกัดของการเข้ามาของแรงงาน, ชุมชนเป็นบ้านจัดสรร	53	35.81
ไม่ได้ติดต่อสื่อสารกัน และไม่ได้ให้ความสนใจ	9	6.08
ไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ไม่มีการเตรียมพร้อม	9	6.08
คนต่างชาติอาศัยในชุมชนไม่มาก	4	2.70
มีชาวต่างชาติอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว	4	2.70
ยังไม่เข้ามาอยู่ในชุมชน	3	2.03
แค่เข้ามาทำงานแล้วกลับบ้าน	2	1.35
ไม่มีผู้นำในการเปลี่ยนแปลง	2	1.35
เข้ามาอยู่แบบเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือกันในบางครั้ง	1	0.68
ไม่ระบุ	61	41.22
ไม่ทราบ	224	14.00
ไม่ระบุ	20	1.25
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00

จากตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตในชุมชนจากการเป็นประชาคมอาเซียนที่มีผลตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 1,208 คน คิดเป็นร้อยละ 75.50 คือ ด้านเศรษฐกิจ มากที่สุด จำนวน 850 คน คิดเป็นร้อยละ 70.66 รองลงมาคือด้านสังคม จำนวน 643 คน คิดเป็นร้อยละ 53.45 และด้านสาธารณสุข จำนวน 492 คน คิดเป็นร้อยละ 40.07 ตามลำดับ

ส่วนไม่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 9.25 คือ ไม่ระบุการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 41.22 รองลงมาคือไม่ได้รับผลกระทบ คนในชุมชนยังใช้ชีวิต

ปกติ เพราะข้อจำกัดของการเข้ามาของแรงงาน, ชุมชนเป็นบ้านจัดสรร จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 35.81 และไม่ได้ติดต่อสื่อสารกัน และไม่ได้ให้ความสนใจ และไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ไม่มีการเตรียมพร้อม เท่ากัน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.08 ตามลำดับ

ทั้งนี้ยังพบว่า มีผู้ตอบว่าไม่ทราบ จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 และไม่ระบุการเปลี่ยนแปลง การดำเนินชีวิตในชุมชนจากการเป็นประชาคมอาเซียน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25

ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ตารางที่ 4 จำนวนและค่าร้อยละของผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ประเด็น	มีผลกระทบ ทางบวก	มีผลกระทบ ทางลบ	มีผลกระทบทั้งด้าน บวกและลบเท่าๆ กัน	ไม่มีผล กระทบใดๆ	ไม่ระบุ
ด้านที่อยู่อาศัย					
ความเพียงพอของสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์	279 (17.44)	296 (18.50)	418 (26.13)	602 (37.63)	5 (0.31)
ความเพียงพอของที่อยู่อาศัยในชุมชน	245 (15.31)	325 (20.31)	411 (25.69)	598 (37.38)	21 (1.31)
ความเพียงพอของการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชน	242 (15.13)	317 (19.81)	445 (27.81)	581 (36.31)	15 (0.94)
ด้านสุขภาพอนามัย					
ปัญหาโรคติดต่อ	180 (11.25)	540 (33.75)	446 (27.88)	426 (26.63)	8 (0.50)
การเข้าการรักษาพยาบาล	196 (12.25)	467 (29.19)	450 (28.13)	475 (29.69)	12 (0.75)
การรักษาความสะอาดของชุมชน	178 (11.13)	557 (34.81)	439 (27.44)	423 (26.44)	3 (0.19)
ด้านอาหาร					
การมีความหลากหลายในการบริโภค	440 (27.50)	174 (10.88)	489 (30.56)	489 (30.56)	8 (0.50)

ประเด็น	มีผลกระทบ ทางบวก	มีผลกระทบ ทางลบ	มีผลกระทบทั้งด้าน บวกและลบเท่าๆ กัน	ไม่มีผล กระทบใดๆ	ไม่ระบุ
ความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภคในชุมชน	360 (22.50)	234 (14.63)	473 (29.56)	524 (32.75)	9 (0.56)
ความสะอาดของอาหารที่บริโภค	290 (18.13)	322 (20.13)	522 (32.63)	440 (27.50)	26 (1.63)
ด้านการศึกษา					
มีการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย	547 (34.19)	140 (8.75)	481 (30.06)	404 (25.25)	28 (1.75)
การเข้ามศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาติอาเซียน	367 (22.94)	212 (13.25)	555 (34.69)	462 (28.88)	4 (0.25)
ความเพียงพอของสถานศึกษาสำหรับเด็กไทย	319 (19.94)	221 (13.81)	506 (31.63)	548 (34.25)	6 (0.38)
ความเพียงพอของสถานศึกษาสำหรับเด็กต่างชาติ	285 (17.81)	231 (14.44)	539 (33.69)	538 (33.63)	7 (0.44)
สถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาติอาเซียน	273 (17.06)	257 (16.06)	526 (32.88)	530 (33.13)	14 (0.88)
ด้านการมีงานทำและรายได้					
การมีงานทำของคนในชุมชน	220 (13.75)	431 (26.94)	524 (32.75)	418 (26.13)	7 (0.44)
ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน	308 (19.25)	346 (21.63)	553 (34.56)	382 (23.88)	11 (0.69)

ประเด็น	มีผลกระทบ ทางบวก	มีผลกระทบ ทางลบ	มีผลกระทบทั้งด้าน บวกและลบเท่าๆ กัน	ไม่มีผล กระทบใดๆ	ไม่ระบุ
การเป็นเจ้าของกิจการของชาติอาเซียนในชุมชน	223 (13.94)	380 (23.75)	528 (33.00)	453 (28.31)	16 (1.00)
ความอบอุ่นในครอบครัว	218 (13.63)	149 (9.31)	505 (31.56)	721 (45.06)	7 (0.44)
การแต่งงานของคนไทยกับแรงงานชาติอาเซียน	193 (12.06)	194 (12.13)	558 (34.88)	643 (40.19)	12 (0.75)
ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม					
การให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	257 (16.06)	201 (12.56)	516 (32.25)	620 (38.75)	6 (0.38)
การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน	270 (16.88)	155 (9.69)	558 (34.88)	615 (38.44)	2 (0.13)
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน	279 (17.44)	125 (7.81)	556 (34.75)	638 (39.88)	2 (0.13)
ด้านศาสนาและวัฒนธรรม					
การซึมซับวัฒนธรรมอาเซียนของคนไทยในชุมชน	430 (26.88)	160 (10.00)	459 (28.69)	551 (34.44)	0 (0.00)
การซึมซับวัฒนธรรมไทยของแรงงานชาติอาเซียน	403 (25.19)	167 (10.44)	520 (32.50)	507 (31.69)	3 (0.19)
การใช้ภาษาและการสื่อสารในชุมชน	380 (23.75)	210 (13.13)	513 (32.06)	481 (30.06)	16 (1.00)

ประเด็น	มีผลกระทบ ทางบวก	มีผลกระทบ ทางลบ	มีผลกระทบทั้งด้าน บวกและลบเท่าๆ กัน	ไม่มีผล กระทบใดๆ	ไม่ระบุ
การเรียนรู้และการยอมรับความแตกต่างระหว่างศาสนาในชุมชน	369 (23.06)	156 (9.75)	514 (32.13)	556 (34.75)	5 (0.31)
การทำภารกิจทางศาสนาของคนในพื้นที่	316 (19.75)	168 (10.50)	457 (28.56)	628 (39.25)	31 (1.94)
ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน					
จำนวนคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่	129 (8.06)	561 (35.06)	517 (32.31)	385 (24.06)	8 (0.50)
ความไว้วางใจกันระหว่างคนไทยกับแรงงานชาตือาเซียน	145 (9.06)	482 (30.13)	604 (37.75)	363 (22.69)	6 (0.38)
ด้านสิทธิและความเป็นธรรม					
การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อคนไทยและแรงงานชาตือาเซียนอย่างเท่าเทียมกัน	224 (14.00)	225 (14.06)	624 (39.00)	525 (32.81)	2 (0.13)
การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับคนชาตือาเซียน (แรงงานชาตือาเซียน)	222 (13.88)	234 (14.63)	626 (39.13)	513 (32.06)	5 (0.31)
ด้านการเมือง					
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชุมชน	247 (15.44)	164 (10.25)	564 (35.25)	620 (38.75)	5 (0.31)

ประเด็น	มีผลกระทบ ทางบวก	มีผลกระทบ ทางลบ	มีผลกระทบทั้งด้าน บวกและลบเท่าๆ กัน	ไม่มีผล กระทบใดๆ	ไม่ระบุ
ธรรมาภิบาลในการบริหารงานของภาครัฐ	215 (13.44)	181 (11.31)	574 (35.88)	615 (38.44)	15 (0.94)
ด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากร/พลังงาน					
การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า	204 (12.75)	295 (18.44)	543 (33.94)	552 (34.50)	6 (0.38)
การประหยัดพลังงาน	199 (12.44)	296 (18.50)	557 (34.81)	546 (34.13)	2 (0.13)
การจัดการภัยพิบัติ	175 (10.94)	278 (17.38)	559 (34.94)	580 (36.25)	8 (0.50)
การรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	178 (11.13)	353 (22.06)	543 (33.94)	519 (32.44)	7 (0.44)
โดยภาพรวมของการอยู่ร่วมในชุมชนเดียวกับชาติอาเซียนส่ง ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต	188 (11.75)	241 (15.06)	652 (40.75)	510 (31.88)	9 (0.56)

จากผลการสำรวจ ส่วนที่ 3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในตารางที่ 4 จำนวนและค่าร้อยละของผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ ความเพียงพอของสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 602 คน คิดเป็นร้อยละ 37.63 รองลงมาคือ มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 418 คน คิดเป็นร้อยละ 26.13 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 17.44 และไม่ระบุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.31 ตามลำดับ

ความเพียงพอของที่อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 598 คน คิดเป็นร้อยละ 37.38 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 411 คน คิดเป็นร้อยละ 25.69 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 20.31 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 15.31 และไม่ระบุ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 1.31 ตามลำดับ

ความเพียงพอของการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 581 คน คิดเป็นร้อยละ 36.31 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 445 คน คิดเป็นร้อยละ 27.81 13 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 19.81 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 15.13 และไม่ระบุ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 0.94 ตามลำดับ

ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ ปัญหาโรคติดต่อ พบว่า มีผลกระทบทางลบ มากที่สุด จำนวน 540 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 446 คน คิดเป็นร้อยละ 27.88 ไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 426 คน คิดเป็นร้อยละ 26.63 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และไม่ระบุ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

การเข้าการรักษาพยาบาล พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 475 คน คิดเป็นร้อยละ 29.69 รองลงมาคือมีผลกระทบทางลบ จำนวน 467 คน คิดเป็นร้อยละ 29.19 มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 450 คน คิดเป็นร้อยละ 28.13 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 และไม่ระบุ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75 ตามลำดับ

การรักษาความสะอาดของชุมชน พบว่า มีผลกระทบทางลบ มากที่สุด จำนวน 557 คน คิดเป็นร้อยละ 34.81 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 439 คน คิดเป็นร้อยละ 27.44 ไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 423 คน คิดเป็นร้อยละ 26.44 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 11.13 และไม่ระบุ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.19 ตามลำดับ

ด้านอาหาร ได้แก่ การมีความหลากหลายในการบริโภค พบว่า มีมากที่สุด 2 ด้าน คือ มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 489 คน คิดเป็นร้อยละ 30.56 และไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 489 คน คิดเป็นร้อยละ 30.56 รองลงมาคือมีผลกระทบทางบวก จำนวน 440 คน คิดเป็นร้อยละ

27.50 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 10.88 และไม่ระบุ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

ความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภคในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 524 คน คิดเป็นร้อยละ 32.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 473 คน คิดเป็นร้อยละ 29.56 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 22.50 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 14.63 และไม่ระบุ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 0.56 ตามลำดับ

ความสะอาดของอาหารที่บริโภค พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 522 คน คิดเป็นร้อยละ 32.63 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 440 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 20.13 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 18.13 และไม่ระบุ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 1.63 ตามลำดับ

ด้านการศึกษา ได้แก่ มีการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย พบว่า มีผลกระทบทางบวก มากที่สุด จำนวน 547 คน คิดเป็นร้อยละ 34.19 รองลงมาคือ มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 481 คน คิดเป็นร้อยละ 30.06 ไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 404 คน คิดเป็นร้อยละ 25.25 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 และไม่ระบุ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 ตามลำดับ

การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาตินีอาเซียน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 555 คน คิดเป็นร้อยละ 34.69 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 462 คน คิดเป็นร้อยละ 28.88 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 367 คน คิดเป็นร้อยละ 22.94 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 13.25 และไม่ระบุ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25 ตามลำดับ

ความเพียงพอของสถานศึกษาสำหรับเด็กไทย พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 548 คน คิดเป็นร้อยละ 34.25 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 506 คน คิดเป็นร้อยละ 31.63 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 19.94 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 13.81 และไม่ระบุ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 0.38 ตามลำดับ

ความเพียงพอของสถานศึกษาสำหรับเด็กต่างชาติ พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 539 คน คิดเป็นร้อยละ 33.69 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 538 คน คิดเป็นร้อยละ 33.63 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 17.81 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 14.44 และไม่ระบุ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.44 ตามลำดับ

สถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาตินีอาเซียน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 530 คน คิดเป็นร้อยละ 33.13 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 526 คน คิดเป็นร้อยละ 32.88 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 17.06 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 16.06 และไม่ระบุ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 0.88 ตามลำดับ

ด้านการมีงานทำและรายได้ ได้แก่ การมีงานทำของคนในชุมชน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 524 คน คิดเป็นร้อยละ 32.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทางลบ จำนวน 431 คน คิดเป็นร้อยละ 26.94 ไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 418 คน คิดเป็นร้อยละ 26.13 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 และไม่ระบุ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.44 ตามลำดับ

ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 553 คน คิดเป็นร้อยละ 34.56 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 382 คน คิดเป็นร้อยละ 23.88 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 346 คน คิดเป็นร้อยละ 21.63 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 308 คน คิดเป็นร้อยละ 19.25 และไม่ระบุ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 0.69 ตามลำดับ

การเป็นเจ้าของกิจการของแรงงานชาติดาเยียนในชุมชน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 528 คน คิดเป็นร้อยละ 33.00 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 453 คน คิดเป็นร้อยละ 28.31 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 13.94 และไม่ระบุ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ด้านครอบครัว ได้แก่ ความอบอุ่นในครอบครัว พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 721 คน คิดเป็นร้อยละ 45.06 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 505 คน คิดเป็นร้อยละ 31.56 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 13.63 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 9.31 และไม่ระบุ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.44 ตามลำดับ

การแต่งงานของคนไทยกับชาติดาเยียน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 643 คน คิดเป็นร้อยละ 40.19 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 558 คน คิดเป็นร้อยละ 34.88 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 12.13 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 12.06 และไม่ระบุ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75 ตามลำดับ

ด้านชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 620 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 516 คน คิดเป็นร้อยละ 32.25 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 16.06 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 12.56 และไม่ระบุ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 0.38 ตามลำดับ

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 615 คน คิดเป็นร้อยละ 38.44 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 558 คน คิดเป็นร้อยละ 34.88 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 16.88 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 9.69 และไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 638 คน คิดเป็นร้อยละ 39.88 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 556 คน คิดเป็นร้อยละ 34.75 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 17.44 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 7.81 และไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13 ตามลำดับ

ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ การซึมซับวัฒนธรรมอาเซียนของคนไทยในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 551 คน คิดเป็นร้อยละ 34.44 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 459 คน คิดเป็นร้อยละ 28.69 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 430 คน คิดเป็นร้อยละ 26.88 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ตามลำดับ

การซึมซับวัฒนธรรมไทยของคนชาติอาเซียน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 520 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 507 คน คิดเป็นร้อยละ 31.69 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 403 คน คิดเป็นร้อยละ 25.19 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 10.44 และไม่ระบุ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.19 ตามลำดับ

การใช้ภาษาและการสื่อสารในชุมชน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 513 คน คิดเป็นร้อยละ 32.06 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 481 คน คิดเป็นร้อยละ 30.06 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 และไม่ระบุ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

การเรียนรู้และการยอมรับความแตกต่างระหว่างศาสนาในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 556 คน คิดเป็นร้อยละ 34.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 514 คน คิดเป็นร้อยละ 32.13 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 369 คน คิดเป็นร้อยละ 23.06 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 9.75 และไม่ระบุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.31 ตามลำดับ

การทำภารกิจทางศาสนาของคนในพื้นที่ พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 628 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 457 คน คิดเป็นร้อยละ 28.56 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 316 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50 และไม่ระบุ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 1.94 ตามลำดับ

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้แก่ จำนวนคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ พบว่า มีผลกระทบทางลบ มากที่สุด จำนวน 561 คน คิดเป็นร้อยละ 35.06 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 517 คน คิดเป็นร้อยละ 32.31 ไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 24.06 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 8.06 และไม่ระบุ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

ความไว้วางใจกันระหว่างคนไทยกับคนชาติอาเซียน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 604 คน คิดเป็นร้อยละ 37.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทางลบ จำนวน 482 คน คิดเป็นร้อยละ 30.13 ไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 363 คน คิดเป็นร้อยละ 22.69 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 9.06 และไม่ระบุ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 0.38 ตามลำดับ

ด้านสิทธิและความเป็นธรรม ได้แก่ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อคนไทยและชาติอาเซียนอย่างเท่าเทียมกัน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 624 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 525 คน คิดเป็นร้อยละ 32.81 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 14.06 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 และไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13 ตามลำดับ

การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับคนชาติอาเซียน (คนต่างชาติ) พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 626 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 513 คน คิดเป็นร้อยละ 32.06 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 14.63 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 13.88 และไม่ระบุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.31 ตามลำดับ

ด้านการเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชุมชน พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 620 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 564 คน คิดเป็นร้อยละ 35.25 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 15.44 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 และไม่ระบุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.31 ตามลำดับ

ธรรมาภิบาลในการบริหารงานของภาครัฐ พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 615 คน คิดเป็นร้อยละ 38.44 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 574 คน คิดเป็นร้อยละ 35.88 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 13.44 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 11.31 และไม่ระบุ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 0.94 ตามลำดับ

ด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากร/พลังงาน ได้แก่ การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 552 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 543 คน คิดเป็นร้อยละ 33.94 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 295 คน คิดเป็นร้อยละ 18.44 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 12.75 และไม่ระบุ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 0.38 ตามลำดับ

การประหยัดพลังงาน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 557 คน คิดเป็นร้อยละ 34.81 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 546 คน คิดเป็นร้อยละ 34.13 มี

ผลกระทบทางลบ จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 12.44 และไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13 ตามลำดับ

การจัดการภัยพิบัติ พบว่า ไม่มีผลกระทบใดๆ มากที่สุด จำนวน 580 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25 รองลงมาคือมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน จำนวน 559 คน คิดเป็นร้อยละ 34.94 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 17.38 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 10.94 และไม่ระบุ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

การรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 543 คน คิดเป็นร้อยละ 33.94 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 519 คน คิดเป็นร้อยละ 32.44 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 22.06 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 11.13 และไม่ระบุ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.44 ตามลำดับ

โดยภาพรวมของการอยู่ร่วมในชุมชนเดียวกับชาติอาเซียน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบเท่าๆ กัน มากที่สุด จำนวน 652 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75 รองลงมาคือไม่มีผลกระทบใดๆ จำนวน 510 คน คิดเป็นร้อยละ 31.88 มีผลกระทบทางลบ จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 15.06 มีผลกระทบทางบวก จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 11.75 และไม่ระบุ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 0.56 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ความครอบคลุมทางสังคม

ตารางที่ 5 การยอมรับชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในการเป็นสมาชิกของชุมชน

การยอมรับชาติอาเซียน	จำนวน	ร้อยละ
ยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชน	625	39.06
เข้ากันได้ดีในชุมชน และไม่สร้างปัญหาให้ชุมชน	72	11.52
เป็นคนเหมือนกัน มีสิทธิและความเสมอภาคกัน	50	8.00
อยู่กันมานานเหมือนสมาชิกครอบครัว	32	5.12
เป็นแรงงานถูกกฎหมาย ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้ดีขึ้น	31	4.96
ช่วยเหลือชุมชนและคนในชุมชน	24	3.84
มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา	24	3.84
มีทักษะการทำงาน ชยัน ค่าแรงต่ำ	20	3.20
เข้ามาเพื่อทำงานเลี้ยงครอบครัว ช่วยเหลืองานดี	19	3.04
ต้องการใช้แรงงานชาติอาเซียน	18	2.88
ต่างคนต่างทำงาน	17	2.72
คนที่อาศัยในชุมชนทุกคนคือสมาชิก	15	2.40
ต้องอยู่ร่วมกันพึ่งพากัน และอยู่ในกฎระเบียบของชุมชน	15	2.40
ทำให้ชุมชนมีรายได้ ขยายของได้เยอะ	12	1.92
สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตกันได้	9	1.44
มีเพื่อนเป็นชาวต่างชาติ	8	1.28
แรงงานชาติอาเซียนเข้ามาอาศัยอยู่นานแล้ว	6	0.96
ทำงานด้วยกัน	4	0.64
ยังไม่ได้รับผลกระทบ	3	0.48
ยอมรับวัฒนธรรม ประเพณีไทย	2	0.32
เปิดโอกาสให้คนต่างชาติ	2	0.32
มีลูกค้าชาติอาเซียนเข้ามาใช้บริการ	1	0.16
ไม่ระบุ	241	38.56
ไม่ยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชน	321	20.06
เกิดความวุ่นวายในชุมชน, ไม่ยอมรับ, ปกครองยาก	51	15.89
กลัวความปลอดภัย เช่น การก่ออาชญากรรม, การขโมย	30	9.35
ไม่ใช่คนไทย, เข้ากันยาก, ขนบธรรมเนียมต่างกัน	24	7.48

การยอมรับชาติอาเซียน	จำนวน	ร้อยละ
มาแย่งอาชีพ แย่งทรัพยากร แย่งที่อยู่อาศัยคนในชุมชน	16	4.98
กลัวโรคติดต่อ, สกปรก	15	4.67
เข้ามาอยู่ชั่วคราว	15	4.67
ไม่ช่วยเหลือชุมชน	12	3.74
ไม่ไว้วางใจ	11	3.43
ชาวต่างชาติมีสิทธิมากเกินไป ไม่รักชุมชน รวมตัวอยู่เฉพาะกลุ่ม	7	2.18
ชาวต่างชาติเอง		
บางคนมาแบบผิดกฎหมาย	2	0.62
ทำงานขาดคุณภาพและประสิทธิภาพ	1	0.31
ไม่ระบุ	137	42.68
เฉลี่ย ๆ	627	39.19
ต่างคนต่างอยู่	76	12.12
ไม่ทราบข้อมูล	34	5.42
ไม่มีผลกระทบ	31	4.94
ไม่เกี่ยวข้องกัน	29	4.63
แค่เข้ามาทำงาน	14	2.23
เข้ามาอยู่ชั่วคราว	12	1.91
ไม่ได้พูดคุยกัน	12	1.91
อยู่ร่วมกันได้	11	1.75
ไม่ได้สร้างความเดือดร้อน	9	1.44
ชาติอาเซียนมาอยู่นานแล้ว	5	0.80
ไม่มีแรงงาน	4	0.64
จำนวนยังไม่มาก	3	0.48
ถือว่าเป็นเพื่อนร่วมชาติ	2	0.32
บางคนนิสัยดี บางคนนิสัยไม่ดี	2	0.32
เป็นผลต่างตอบแทน	1	0.16
มีสิทธิเท่าเทียมกัน	1	0.16
สามารถจัดการแรงงานได้	1	0.16
ไม่ระบุ	372	59.33
ไม่ระบุ	27	1.69
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00

จากผลการสำรวจ ส่วนที่ 4 ความครอบคลุมทางสังคม ในตารางที่ 5 การยอมรับแรงงานชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในการเป็นสมาชิกของชุมชน พบว่า มีความรู้สึกเฉยๆ มากที่สุด จำนวน 627 คน คิดเป็นร้อยละ 39.19 รองลงมาคือ ยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนชุมชน จำนวน 625 คน คิดเป็นร้อยละ 39.06 และไม่ยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนชุมชน จำนวน 321 คน คิดเป็นร้อยละ 20.06

ในกลุ่มประชาชนมีความรู้สึกเฉยๆ ส่วนใหญ่ไม่ระบุเหตุผล จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 59.33 ต่างคนต่างอยู่ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 และไม่ทราบข้อมูล จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 5.42 ในส่วนของผู้ที่ยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนชุมชน ให้เหตุผลว่า เข้ากันได้ดีในชุมชน และไม่สร้างปัญหาให้ชุมชน จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 11.52 เป็นคนเหมือนกัน มีสิทธิและความเสมอภาคกัน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 และอยู่กันมานานเหมือนสมาชิกครอบครัว จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 5.12 ส่วนในกลุ่มที่ไม่ยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนชุมชนให้เหตุผลโดยระบุว่า เกิดความไม่ลงรอยในชุมชน, ไม่ยอมรับ, ปกครองยาก จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 15.89 กลัวความปลอดภัย เช่น การก่ออาชญากรรม, การขโมย จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 9.35 และไม่ใช้คนไทย, เข้ากันยาก, ขนบธรรมเนียมต่างกัน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.48 ตามลำดับ

ส่วนที่ 5 มาตรการกลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

ตารางที่ 6 ลำดับความสำคัญของมาตรการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

อันดับ	มาตรการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม	ร้อยละ
1	มาตรการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	18.13
2	มาตรการด้านที่อยู่อาศัย	16.51
3	มาตรการด้านการมีงานทำและรายได้	13.93
4	มาตรการด้านสุขภาพอนามัย	13.39
5	มาตรการด้านการศึกษา	7.36
6	มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม	7.28
7	มาตรการด้านอาหาร	6.41
8	มาตรการด้านสิทธิและความเป็นธรรม	4.12
9	มาตรการด้านการสนับสนุนทางสังคม	3.93
10	มาตรการด้านศาสนาและวัฒนธรรม	3.66
11	มาตรการด้านครอบครัว	2.91
12	มาตรการด้านการเมือง	2.35
รวมทั้งสิ้น		100.00

จากผลการสำรวจ ส่วนที่ 5 มาตรการกลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ในตารางที่ 6 ลำดับความสำคัญของมาตรการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งการจัดลำดับความสำคัญ 3 อันดับ พบว่า อันดับที่ 1 คือ มาตรการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 18.13 อันดับที่ 2 คือ มาตรการด้านที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 16.51 และอันดับที่ 3 คือ มาตรการด้านการมีงานทำและรายได้ คิดเป็นร้อยละ 13.93

ตารางที่ 7 มาตรการกลไกที่มีความจำเป็นต่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

มาตรการกลไก	ทำโดยด่วน	ทำภายหลัง	ไม่ควรทำ	ไม่ระบุ
1) จัดทำฐานข้อมูลประชากรไทยและแรงงาน ชาติอาเซียนในตำบล	1,350 (84.38)	212 (13.25)	29 (1.81)	9 (0.56)
2) จัดระเบียบที่อยู่อาศัยของแรงงานชาติอาเซียน ให้ถูกสุขลักษณะ	1,386 (86.63)	184 (11.50)	25 (1.56)	5 (0.31)
3) จัดทำฐานข้อมูลด้านสวัสดิการสังคมของ ประชากรไทยและชาติอาเซียนในตำบล	1,323 (82.69)	238 (14.88)	33 (2.06)	6 (0.38)
4) จัดทำระบบข้อมูลการใช้บริการด้านสุขภาพ ของประชากรไทยและอาเซียนในตำบล	1,352 (84.50)	216 (13.50)	22 (1.38)	10 (0.63)
5) ฝึกอบรมภาษาและวัฒนธรรมอาเซียนให้แก่ คนในชุมชน	1,234 (77.13)	320 (20.00)	38 (2.38)	8 (0.50)
6) เฝ้าระวังเด็กและสตรี ผู้ด้อยโอกาส เพื่อ ป้องกันการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์	1,431 (89.44)	144 (9.00)	22 (1.38)	3 (0.19)
7) พัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพร้อมแข่งขันกับชาติอาเซียน	1,337 (83.56)	228 (14.25)	27 (1.69)	8 (0.50)
8) ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น	1,231 (76.94)	323 (20.19)	32 (2.00)	14 (0.88)
9) สร้างเครือข่ายชาติอาเซียนร่วมกับคนไทยเพื่อ เฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน	1,277 (79.81)	284 (17.75)	33 (2.06)	6 (0.38)
10) สนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัด สวัสดิการสังคมอาเซียน	1,199 (74.94)	332 (20.75)	59 (3.69)	10 (0.63)

มาตรการกลไก	ทำโดยด่วน	ทำภายหลัง	ไม่ควรทำ	ไม่ระบุ
11) การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมอาเซียน	1,040 (65.00)	454 (28.38)	99 (6.19)	7 (0.44)
12) จัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ประชาชนอาเซียน	1,140 (71.25)	378 (23.63)	75 (4.69)	7 (0.44)
13) จัดเก็บภาษีชาติอาเซียนเพื่อการพัฒนาด้านสวัสดิการสังคม	1,192 (74.50)	329 (20.56)	75 (4.69)	4 (0.25)

จากผลการสำรวจ ส่วนที่ 5 มาตรการกลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ในตารางที่ 7 มาตรการกลไกที่มีความจำเป็นต่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า มาตรการกลไกที่ควรทำโดยด่วน ได้แก่ ฝักระวังเด็กและสตรี ผู้ด้อยโอกาส เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ จำนวน 1,431 คน คิดเป็นร้อยละ 89.44 รองลงมาคือจัดระเบียบที่อยู่อาศัยของชาติอาเซียนให้ถูกสุขลักษณะ จำนวน 1,386 คน คิดเป็นร้อยละ 86.63 และจัดทำระบบข้อมูลการใช้บริการด้านสุขภาพของประชากรไทยและอาเซียนในตำบล จำนวน 1,352 คน คิดเป็นร้อยละ 84.50

มาตรการกลไกที่ควรทำภายหลัง ได้แก่ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมอาเซียน จำนวน 454 คน คิดเป็นร้อยละ 28.38 รองลงมาคือจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ประชาชนอาเซียน จำนวน 378 คน คิดเป็นร้อยละ 23.63 และสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมอาเซียนจำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 20.75

มาตรการกลไกที่ไม่ควรทำ ได้แก่ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมอาเซียน จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 6.19 รองลงมาคือ จัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ประชาชนอาเซียน จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 4.69 และจัดเก็บภาษีชาติอาเซียนเพื่อการพัฒนาด้านสวัสดิการสังคม จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 4.69

ตารางที่ 8 มาตรการกลไกอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

มาตรการกลไกอื่น ๆ	จำนวน	ร้อยละ
ระบุ	58	3.63
ด้านความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ของคนในชุมชน	12	20.69
ด้านข้อมูลสารสนเทศ ควรมีฐานข้อมูล จำนวนชาติอาเซียน อาชีพ ที่อยู่ ที่ทันสมัย เป็นปัจจุบัน	6	10.34
มาตรการด้านที่อยู่อาศัย	5	8.62
ทางรัฐต้องคอยเข้ามาเช็ครายชื่อและสำรวจที่อยู่อาศัย แล้วเก็บข้อมูลไว้ในระบบ และควรอัปเดตข้อมูลตลอดเวลา	4	6.90
ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม	4	6.90
จัดกิจกรรมให้เกิดความรู้จัก สามัคคี ผูกพัน กับคนในชุมชน	4	6.90
พัฒนาการศึกษา ของประชากรไทย	3	5.17
จัดการฝึกอบรมให้คนในประชาคมอาเซียน เข้าใจ วัฒนธรรม ประเพณี ระเบียบ และกฎหมาย	3	5.17
มีมาตรการคุ้มครองชาติอาเซียน เกี่ยวกับปัญหาการค้าชาติอาเซียนที่ผิดกฎหมาย	3	5.17
ด้านกฎหมายและความยุติธรรม ในการจัดการคนจากประเทศอาเซียน	2	3.45
มาตรการด้านอาชีพ การมีงานทำ และรายได้	2	3.45
ด้านการเมือง การปกครอง เช่น การปรับกฎระเบียบ หรือ กติกาในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน	2	3.45
ควรออกกฎระเบียบหมู่บ้าน และช่วยกันสอดส่องดูแลคนแปลกหน้าที่เข้ามาในหมู่บ้าน	2	3.45
ควรปรับปรุงและเร่งรัด มาตรการด้านสิทธิแรงงาน ในการเข้าถึงสวัสดิการ ภาครัฐควรมีรูปแบบที่ชัดเจน	1	1.72
ควรเน้นด้านสุขภาพ เพื่อให้คนไทยและชาติอาเซียน มีสุขภาพแข็งแรงและพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อมในชุมชน	1	1.72
มาตรการด้านการให้ความรู้ ด้านสิทธิและเสรีภาพ	1	1.72
มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม และการรักษาความสะอาด	1	1.72
ภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์ แจกข้อมูลข่าวสาร และแนะนำข้อมูลข่าวสาร อย่างถูกต้องทั่วถึง ทุกครัวเรือน	1	1.72

มาตรการกลไกอื่น ๆ	จำนวน	ร้อยละ
มาตรการด้านเศรษฐกิจ การค้าขาย	1	1.72
ไม่ระบุ	1,542	96.37
รวมทั้งสิ้น	1,600	100.00

จากผลการสำรวจ ตารางที่ 8 มาตรการกลไกอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคม จากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ระบุมาตรการกลไกอื่น ๆ จำนวน 1,542 คน คิดเป็นร้อยละ 96.37 และระบุมาตรการกลไกอื่น ๆ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 3.63 ได้แก่ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของคนในชุมชน มากที่สุด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 20.69 รองลงมาคือ ด้านข้อมูลสารสนเทศ ควรมีฐานข้อมูล จำนวนชาติอาเซียน อาชีพ ที่อยู่ ที่ทันสมัย เป็นปัจจุบัน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10.34 และมาตรการด้านที่อยู่อาศัย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.62 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
ระบุข้อเสนอแนะ	71	4.44
อยากให้รัฐบาล จัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ และการใช้ชีวิตในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	10	12.99
ความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรมทำให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่ม ควรมีการส่งเสริม ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ร่วมกัน ลดการแบ่งแยก ให้เกียรติกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	5	6.49
คนไทยส่วนใหญ่ ยังไม่ได้เตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาครัฐควรเร่งประชาสัมพันธ์ รวมถึงบอกข้อดี และข้อเสียให้ประชาชนทราบ	4	5.19
คนจากประชาคมอาเซียน เข้ามาแย่งงานคนไทย	4	5.19
ควรมีการลงพื้นที่ ตรวจสอบคนในชุมชนที่เป็นคนต่างด้าว ที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย และควรมีกฎหมายที่ชัดเจนในการจัดการผู้กระทำผิด	4	5.19
ควรเน้นด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนคนไทยเป็นอย่างแรก	4	5.19
ควรมีมาตรการ จัดโซนที่พักอาศัยให้กับคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงาน ในประเทศไทย เมื่อคนต่างด้าวได้มาอยู่กันเป็นกลุ่มก็จะสามารถ นำมาตรการอื่นๆ เข้ามาควบคุมได้	3	3.90

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
เราต้องรู้ว่าประชากรอาเซียนที่เข้ามาในประเทศไทย เข้ามาทำงานเท่าไร ทำอะไร ตอนนี้ย้ายไปไหน ควรมีข้อมูลที่ชัดเจน และจำกัดจำนวนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชน เพื่อที่จะได้ไม่มีผลกระทบ ต่อการดำรงชีวิตของคนไทย	3	3.90
ถ้าคนต่างชาติมีรายได้ ควรเสียภาษีเหมือนคนไทย เพื่อนำมาบำรุงชาติ	3	3.90
อยากให้ภาครัฐเข้ามาดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม ในชุมชนโดยด่วน เช่น ขยะส่งกลิ่นเหม็น และสกปรกมาก	3	3.90
ให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่และจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว โดยเร่งด่วน	3	3.90
การอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกันกับชาติอาเซียนย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต อยากให้ภาครัฐเข้ามาจัดการด้านภาษา ด้านสาธารณสุข และด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม	2	2.60
ควรมีการควบคุมจำนวนประชากร ชาติอาเซียน ให้พอเหมาะ พอควร ไม่ให้มาอาศัยอยู่ในชุมชนมากเกินไป จนคนไทยเป็นชนกลุ่มน้อย และควรมีผู้นำชุมชนไว้ประสานงานกับภาครัฐ และกำกับดูแลคนในชุมชนของตนให้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด	2	2.60
ควรเริ่มทำมาตรการในการรับมือกับประชาคมอาเซียน อย่างจริงจัง และเร่งด่วน	2	2.60
สร้างองค์ความรู้เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ให้เท่ากันทุกด้าน พร้อมๆ กัน ไม่ใช่ทำด้านใดด้านหนึ่ง	1	1.30
ควรมีการปรับปรุงระบบการศึกษา และสาธารณูปโภค เพื่อรองรับการขยายตัวของจำนวนประชากร	1	1.30
ควรมีการจัดระเบียบคนต่างด้าวให้ชัดเจน และใช้กฎหมายเดียวกับคนไทย จะได้ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เจ้าของประเทศ	1	1.30
ควรมีศูนย์ที่คนในประชาคมอาเซียนเข้าถึงได้ด้วยตนเอง สะดวก และเป็นศูนย์รวมการจัดเก็บข้อมูล ทั้งด้านที่อยู่อาศัย การทำงาน และสามารถให้ความช่วยเหลือคนในประชาคมอาเซียนเวลาที่มีเรื่องเดือดร้อน	1	1.30
หากในชุมชน มีชาติอาเซียนเข้ามาอยู่อาศัย ควรที่จะให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาให้ความรู้ ในด้านอาชีพ สุขภาพ เพื่อที่จะให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น	1	1.30
ควรจะศึกษาผลกระทบระยะยาว ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จากการอยู่ร่วมกันของประชาคมอาเซียน	1	1.30
การแบ่งปันสวัสดิการต่างๆ แก่ชาวต่างชาติ อาจส่งผลกระทบต่อประมาณ ทำให้คนไทยได้รับประโยชน์จากสวัสดิการน้อยลง ส่งผลต่อคุณภาพของคนในชาติระยะ	1	1.30

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
ยาว		
อยากให้จัดอบรมชาตือาเซีย่น ที่เข้ามาประกอบอาชีพในไทย ให้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ขอบเขต และสิทธิ ของคนต่างชาติ โดยให้ฝ่ายปกครองและตำรวจจัดร่วมกัน	1	1.30
ช่วยกันสอดส่องดูแลคนในชุมชน เมื่อมีคนแปลกหน้า หรือชาวต่างชาติ เข้ามาชุมชน ควรแจ้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ให้รับทราบ	1	1.30
อยากให้มีโครงการสำรวจ เพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน	1	1.30
ภาครัฐควรให้การสนับสนุน เพิ่มหลักสูตร ภาษาในกลุ่มอาเซียน เข้าไปในหลักสูตรการศึกษาของเด็กไทย และควรเปิดหลัก ภาษาในกลุ่มอาเซียน สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจและควรเปิดการสอนฟรี	1	1.30
ควรมีข้อมูลของชาวต่างชาติ ที่ชัดเจนถูกต้อง และสมบูรณ์ ทั้งทางด้านตัวตน ที่อยู่อาศัย เวลามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการติดตาม	1	1.30
ควรจะเข้มงวด เรื่องด่านตรวจคนเข้าเมือง และกลุ่มคนลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย	1	1.30
อยากให้ภาครัฐตรวจเข้ม เกี่ยวกับการขโมยตัดไม้ประดู่ ไม้พยุง ของประเทศเพื่อนบ้าน (กัมพูชา) เนื่องจากการขโมยตัดไม้ทุกวัน	1	1.30
ควรเปิดจุดลงทะเบียนชาตือาเซีย่นให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อที่จะได้มีแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีข้อมูลที่ชัดเจน	1	1.30
คนต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในชุมชน ไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้าน ไม่ค่อยเชื่อฟังผู้นำคนไทย และไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน	1	1.30
อยากให้ทางภาครัฐ สำรวจจำนวนประชากร ของคนต่างชาติ ว่ามีตัวตนจริง ไม่แอบอ้าง ไม่เข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย และควรเป็นข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน	1	1.30
ควรให้ประชากรจากอาเซียน ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข	1	1.30
อยากให้เน้นเรื่องการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้มาก ถ้าคนในชุมชนรู้และเข้าใจ จะสามารถพึ่งพาตนเองให้ปลอดภัยได้ เน้นการศึกษาตั้งแต่วัยเด็ก ปลูกฝังให้รักชาติ อาจช่วยชาติพัฒนาไปต่อไป	1	1.30
ไม่ระบุข้อเสนอแนะ	1529	95.56
รวมทั้งสิ้น	1600	100.00

จากผลการสำรวจ ในตารางที่ 9 ข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ระบุข้อเสนอแนะ จำนวน 1,529 คน คิดเป็นร้อยละ 95.56 และระบุข้อเสนอแนะ จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 4.44 ได้แก่ อยากให้รัฐบาล จัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ และการใช้ชีวิตในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มากที่สุด จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 12.99 รองลงมาคือ ความแตกต่างของ ภาษาและวัฒนธรรมทำให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่ม ควรมีการส่งเสริม ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ร่วมกัน ลด การแบ่งแยก ให้เกียติกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.49 และมี ข้อเสนอแนะที่มีจำนวนเท่ากัน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 5.19 ได้แก่ คนไทยส่วนใหญ่ ยังไม่ได้เตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาครัฐควรเร่งประชาสัมพันธ์ รวมถึงบอกข้อดี และข้อเสียให้ ประชาชนทราบ, คนจากประชาคมอาเซียน เข้ามาแย่งงานคนไทย, ควรมีการลงพื้นที่ ตรวจสอบคนใน ชุมชนที่เป็นคนต่างด้าว ที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย และควรมีกฎหมายที่ชัดเจนในการจัดการผู้กระทำความผิด, ควรเน้นด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนคนไทยเป็นอย่างแรก ตามลำดับ

4.2 ผลการศึกษาของ สสว.1

4.2.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.1

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 มีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัด ได้แก่ ปทุมธานี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา และสระบุรี ได้คัดเลือกตำบลท่าโขลง อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าว สัญชาติ เมียนมา ลาว กัมพูชา จำนวน มากได้เข้ามาอาศัยในชุมชน จากข้อมูลสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน ณ เดือนธันวาคม 2559 ของสำนักงานจัดหางานจังหวัดปทุมธานี ณ มกราคม 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 242,701 คน โดยจำแนกได้ ดังนี้

1) แยกตามการจดทะเบียน

- พิสูจน์สัญชาติ	118,873 คน
- นำเข้า MOU	44,788 คน
- ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (มติ ครม. 3 สัญชาติ)	68,246 คน
- สัญชาติ อื่นๆ	10,794 คน

2) แยกตามประเภทการทำงาน

- ทำงานในสถานประกอบการ	32,096 คน
- งานภาคเกษตร	6,751 คน
- งานบริการ	129,810 คน
- งานก่อสร้าง	50,412 คน
- กิจการค้าส่ง ค้าปลีก แผงลอย	12,838 คน

ตำบลท่าโขลง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2539 โดยครอบคลุมพื้นที่ 63 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 31 ชุมชน สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม เดิมนั้นมีอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันพื้นที่ที่เคยเป็น เกษตรกรรมค่อยๆเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อาศัยของประชาชน และโรงงานอุตสาหกรรม สภาพส่วนใหญ่ เป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านสังคมและ เศรษฐกิจ โดยชุมชนอยู่ใกล้กับ “ตลาดไท” ซึ่งเป็นตลาดกลางค้าส่งสินค้าเกษตรครบวงจรที่ใหญ่ที่สุดใน ภาคตะวันออกเฉียงใต้ เป็นศูนย์กลางการค้าขายสินค้าเกษตรครบวงจร เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งผู้ซื้อ ผู้ขาย และเกษตรกรที่ต้องการซื้อ-ขายสินค้าเกษตรทั้งในและต่างประเทศ ผู้ประกอบการกว่า 3,500 ราย โดยมีสินค้าหลักที่สำคัญ อาทิ ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ เนื้อปลา อาหารทะเล ข้าวสาร ัญพืช ดอกไม้ อาหาร แปรรูป สินค้าอุปโภคบริโภค อุปกรณ์สัตว์เลี้ยง และพันธุ์ไม้ต่างๆ และผู้ให้บริการชั้นนำของประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

แหล่งน้ำสำคัญภายในเขตเทศบาล ได้แก่ คลองส่งน้ำของชลประทาน คือ คลองรพีพัฒน์ คลอง ระบายน้ำที่ 1 คลองระบายน้ำที่ 2 ประชาชนในเขตเทศบาลใช้สำหรับอุปโภคบริโภค และทำการเกษตร ลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวสีดำอุ้มน้ำได้ดี เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชผล สภาพแวดล้อมใน พื้นที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม

4.2.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.1

4.2.2.1 กลุ่มคนไทย

กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่ร่วมเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีจำนวนทั้งสิ้น 30 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 17 เพศชาย 13 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมาอายุ 31- 40 ปี กลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านสถานภาพการสมรส ส่วนใหญ่โสด รองลงมาสมรส มีสมาชิก ในครอบครัว จำนวน 4-7 คนมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นสมาชิกของครอบครัว มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำธุรกิจส่วนตัวหรืออาชีพ อิสระ มีรายได้ประมาณเดือนละ 5,000-10,000 บาท นอกจากนี้ส่วนใหญ่มิมีระยะเวลาอาศัยในชุมชน เป็น เวลา 16-25 ปี รองลงมาคือ 6-15 ปี

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ตั้งแต่หลัง 31 ธ.ค. 58 ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง “คนต่างด้าวได้เข้ามาก่อนที่จะมีการประกาศเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” โดยกลุ่ม แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่เป็นชาวพม่า ลาว กัมพูชา และชาวไทยใหญ่ โดยกลุ่ม แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาจะเป็นวัยแรงงานส่วนใหญ่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีทั้งชายและหญิง เข้ามาทำงาน

รับจ้าง ก่อสร้าง ทำโรงงาน เกษตรกรรม ขายของ (รวมถึงเป็นเจ้าของร้าน) และระยะเวลาที่เข้ามาทำงาน หรือพักอาศัยจะอยู่เป็นระยะเวลานาน (มากกว่า 2 ปี) จะไม่ค่อยกลับบ้านนอกจากช่วงเทศกาลถึงจะกลับ ส่วนคนที่ไม่มีใบอนุญาตก็จะไม่กลับบ้านเลย เพราะกลัวที่จะโดนจับแล้วส่งกลับประเทศ แต่จะฝากเงินกับเพื่อนบ้านกลับไปให้ครอบครัวหรือญาติ

หลังจาก 31 ธ.ค. 58 ระยะเวลาที่กลุ่มแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานหรือพักอาศัย ยาวนานขึ้นกว่าเดิม มีปัจจัยมาจาก ค่าจ้างที่สูงขึ้น ความสะดวกสบาย เนื่องจากการจดทะเบียนเป็น แรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมาย “เขาก็จะทำงานเก็บเงินเพื่อส่งกลับให้ครอบครัวสร้างบ้าน บางรายพอสร้าง บ้านเสร็จก็กลับไปอยู่บ้านเลยไม่กลับมาอีกก็มี” โดยการใช้ชีวิตของแรงงานต่างด้าวจะอยู่รวมกันเป็น กลุ่มๆ ไม่ค่อยเข้ามาวุ่นวายกับคนไทยมาก ที่พักอาศัยของแรงงานต่างด้าวจะเช่าห้องอยู่กันเป็นตึกๆเลยก็มี บางรายก็จะอาศัยกับนายจ้างโดยนายจ้างสร้างเป็นที่พักห้องแถวให้อยู่

ปัญหาด้านอาชญากรรม เป็นที่ทราบกันดีว่า แรงงานต่างด้าวบางส่วนว่างงาน จึงมัก พบว่า บ่อยครั้งมีการทะเลาะวิวาทจากการดื่มสุรา สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนอีกประการที่เห็นได้ชัดเจน คือ เรื่องสิ่งแฉ้วลอม มีขยะมาก ชุมชนสกปรกขึ้นเพราะความไม่มีระเบียบของแรงงานต่างด้าว โดยกลุ่ม ตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นว่า “ปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นจากคนไทยเองมากกว่าที่ก่อคดี คนต่างด้าวไม่ กล้าก่อเรื่องเพราะกลัวโดนจับแล้วส่งกลับ”

2) ความครอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธ.ค. 58) ชุมชนไม่มีความแตกต่าง จากเดิม ความหลากหลายทาง เชื้อชาติ วัฒนธรรม ไม่ได้มีมากขึ้นหรือลดลง “แต่มีบ้างที่ฟังภาษาพม่า กัมพูชาไม่ออก” แต่นั่นไม่ใช่ปัญหาใหญ่เพราะมีการใช้ท่าทาง หรือให้เพื่อนที่พูดได้เป็นตัวกลางในการ สื่อสาร

คนในชุมชนคิดว่าแรงงานต่างด้าวมีความแตกต่างจากคนในชุมชนมาก โดยเฉพาะ ลักษณะทางกายภาพ ภาษา การแต่งกาย อาหาร และสุขอนามัย เช่น ส่วนมากชาวต่างชาติกับเราก็จะ กลมกลืนกัน แต่จะสังเกตเห็นได้ชัดเวลาเขาเดินไปไหนเขาจะไปเป็นกลุ่ม เราแยกออกชัดเจน พม่าจะนั่ง โสร่ง ปะแบ่งทานาคา ชาวกัมพูชาจะผิวดำ ผิวน้ำ แต่ถ้าเป็นชาวลาวก็จะแยกไม่ออก

แรงงานต่างด้าวในชุมชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะแรงงาน ที่เข้ามาแบบถูกกฎหมายเข้ามาทำงานในโรงงานจะมีสิทธิ์ใช้บัตรประกันสังคม ในด้านการศึกษามีการส่ง บุตรหลานกลับบ้านเกิดของตนเอง แต่ถ้ามีการแต่งงานกับคนไทยลูกก็จะเรียนในไทย กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า “ถ้าพ่อเป็นคนไทย แม่เป็นแรงงานต่างด้าว ก็จะแจ้งแค่ชื่อพ่ออย่างเดียวไม่ใส่ชื่อ แม่” ในการแจ้งเกิดให้กับเด็ก สาเหตุที่แรงงานเข้ามาทำงานในชุมชนเพราะมีรายได้ที่ดีกว่าอยู่ประเทศ ตนเอง แต่ถ้าเกิดการถูกละเมิดสิทธิ์ก็จะมีอาการแค้นแค้นโดยมีคนไทยเข้ามาให้ความช่วยเหลือแค้นแค้นให้

แต่ถ้าเป็นแรงงานที่เข้ามาแบบผิดกฎหมายก็จะไม่กล้าไปแจ้งความเพราะกลัวว่าถ้าแจ้งแล้วตัวเองก็จะโดนจับไปด้วยแล้วส่งกลับประเทศ ทำให้ไม่กล้าไปแจ้งความ

การยอมรับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาพักอาศัยในชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับกลุ่มแรงงานเหล่านี้เป็นสมาชิกของคนในชุมชน เพราะมีความคุ้นเคย อยู่กันมานาน และต้องใช้แรงงานจากแรงงานต่างด้าวในการประกอบอาชีพ มีการแบ่งโซนในการอาศัยอย่างชัดเจนไม่สร้างความเดือดร้อน จึงไม่คิดว่าเป็นภาระของชุมชน แต่ก็ยังไม่สามารถไว้วางใจให้แรงงานต่างด้าวไปทำธุระแทนเพราะต่างคนต่างอยู่ “เวลาเจอหน้ากันมีอึดให้กัน” แต่ถ้าในชุมชนมีงานหรือให้อะไรช่วยเหลือหรือช่วยงานอะไรก็ยินดีที่จะช่วย แต่ต้องไม่ใช่เวลานาน แต่เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินก็จะเป็นบางกรณี เพราะการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันทำให้ไม่สามารถร้องขอความช่วยเหลือ

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย เพราะแรงงานต่างด้าวจะเช่าหอพักอยู่ มีการอยู่ที่พักที่นายจ้างจัดให้ แต่จะเป็นประเด็นด้านพื้นที่สาธารณะ ที่คนไทยไม่สามารถเข้ามาใช้บริการได้ แรงงานต่างด้าวจะเข้ามาเล่นกีฬามากกว่าคนไทย “เขาจะรวมกันเป็นกลุ่มๆมาเล่นฟุตบอล ในศูนย์การเรียนรู้และสวนสาธารณะท่าโขลง” เวลาเราเห็นแรงงานต่างด้าวเข้ามาเล่นเราก็จะไม่เข้าไปเล่นแล้ว

(2) มิติสุขภาพ แรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย จะได้รับการตรวจสุขภาพและค้นหาโรคจากหน่วยงานสาธารณสุขของจังหวัด และได้รับบัตรประกันสุขภาพ บัตรประกันสังคม แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก โดยส่วนใหญ่จะจ่ายเงินสดในการใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน บางรายก็จะรักษาพยาบาลด้วยตนเองตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เด็กชายหนึ่งไม่สบาย เป็นไข้ตัวร้อน เขาจะ “ใช้ไม้ขีดไฟที่แชนให้เป็นรอยแดงๆแล้วซื้อยาหม่องมาที่แชนเพื่อเป็นการระบายความร้อนในการลดไข้”

(3) มิติอาหาร มีความหลากหลายในการบริโภค เช่น มีการเปิดร้านขายอาหารของแรงงานต่างด้าวเอง โดยเปิดร้านค้าที่ห้องพักและนำเครื่องอุปโภคบริโภคมาจากประเทศของตนเอง และแรงงานต่างด้าวนิยมซื้อสินค้าจากร้านค้าของแรงงานต่างด้าวกันเอง

(4) มิติการศึกษา โอกาสในการศึกษาของเด็กในครอบครัวแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่จะได้รับการศึกษามีอยู่ 2 ลักษณะคือ การศึกษาจากชั้นเรียนที่ไม่เป็นทางการที่จัดขึ้นกันเอง ในกลุ่มแรงงานต่างด้าวและการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาของไทย แต่การที่ลูกของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้จะได้รับการศึกษาเหมือนเด็กไทยนั้น เป็นไปได้ยาก เนื่องจากสถานศึกษาหลายแห่งอ้างว่าเด็กไม่มีสัญชาติไทย และมีการ “จ้างคนไทยสอนภาษาบุตรหลานของชาติอาเซียน ชั่วโมงละ 50 บาท” เพื่อที่จะให้บุตร

หลานได้รู้ภาษาไทยจะได้อ่านออก เขียนได้ แต่ในพื้นที่ชุมชน “ไม่มีสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาติอาเซียน” จึงไม่มีผลกระทบ

(5) มิติการมีงานทำและรายได้ เป็นไปในทางที่ดี เศรษฐกิจดีขึ้นได้ การค้าขายดีขึ้น ในปัจจุบันนายจ้างนำเข้าชาติอาเซียนจำนวนมาก เพราะแรงงานในประเทศไทยไม่พอ หากแต่เพราะคนต่างด้าวไม่เลือกงาน ทำงานอะไรก็ได้ขอให้ได้เงิน “แรงงานไทยไม่สู้งาน เลื่องงาน แรงงานต่างด้าวไม่เลือกหนักเอาเบา” เนื่องจากชาติอาเซียนเข้ามาเพื่อมาหางานทำที่รายได้และความสบายดีกว่าประเทศตนเอง ในส่วนของแรงงานต่างด้าวที่อยู่มานานก็ขยายโอกาสในการทำมาหากิน “เกิดการจ้างคนไทยโดยใช้ชื่อคนไทยในการเปิดร้านขายของแต่การบริหารจัดการเป็นของแรงงานต่างด้าว”

(6) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม คนไทยโดยพื้นเดิมเป็นคนที่มีความเอื้ออาทรต่อกันอยู่แล้ว ทำให้ชุมชนมี การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนบ้างแต่ยังไม่มากเท่าไรนัก เพราะส่วนใหญ่แรงงานต่างด้าวจะอยู่กันเป็นกลุ่มๆ มุ่งหวังเพื่อทำงานเพียงอย่างเดียว แต่ถ้าให้ช่วยอะไร เช่น มีงานบุญจะช่วยพัฒนาชุมชน ช่วยเหลืองานสังคมได้ดี และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนไทย บ้างแต่ไม่มาก เช่น กิจกรรมวันเด็ก วันสงกรานต์ และงานบุญต่างๆ

(7) มิติศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนมากแรงงานต่างด้าวใช้ภาษาของตนเอง ทำให้คนไทยไม่เข้าใจในการสื่อสาร แต่อาจให้แรงงานที่พูดภาษาไทยได้เป็นตัวกลางในการสื่อสาร แต่ชาวพม่าจะชอบทำบุญ ชอบเข้าวัด “วันหยุดมีการนั่งรถไปทำบุญกันในกรุงเทพฯ” เขามีวัดที่ชาวพม่าชอบไปทำบุญกันในกรุงเทพฯ

(8) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ พลังงาน สภาพแวดล้อมที่พกอาศัยของแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่สกปรกไม่ถูกสุขลักษณะ ปัญหาด้านขยะ สิ่งแวดล้อม พื้นที่สาธารณะเช่นชายคลองโดนรื้อล้าง พื้นที่รกร้างของเอกชนโดนรื้อล้าง ซึ่งบางกรณีเป็นคนไทยปลูกที่พกแล้วให้แรงงานต่างด้าวมาเช่าอยู่ ชุมชนแออัด ขาดการควบคุมดูแล และขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

4) มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่า ควรมีการจัดการสภาพแวดล้อมที่พกอาศัยของแรงงานต่างด้าวให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แบ่งเป็นโซนให้กับแรงงานต่างด้าว เพราะส่วนใหญ่สกปรก ไม่ถูกสุขลักษณะ อาจเสี่ยงต่อโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน เช่น โรคไข้เลือดออก วัณโรค เป็นต้น ที่สำคัญควรมีการจัดทำข้อมูลผู้พกอาศัยให้เป็นปัจจุบัน

4.2.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

กลุ่มตัวอย่างแรงงานต่างด้าวที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก มีจำนวน 7 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ และยังไม่ได้สมรส มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ทำอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้เดือนละ 10,001- 15,000 บาท กลุ่มตัวอย่างทุกคนอาศัยในชุมชนนาน 6-15 ปี

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ตั้งแต่หลัง 31 ธ.ค. 58 ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะในปัจจุบันสามารถดำรงชีวิตได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีการขึ้นทะเบียนชาติอาเซียนถูกกฎหมาย ทำให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้ สามารถไปรักษาพยาบาลได้ ซึ่งหลังจากที่ประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย มีผลทำให้ชาติอาเซียนเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น เพราะไม่ต้องหลบซ่อน หรือการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และค่าใช้จ่ายน้อยลงในการเข้ามาทำงานแต่ละครั้ง

หลังจาก 31 ธ.ค. 58 การเข้ามาทำงานของกลุ่มแรงงานต่างด้าวไม่มีผลกับชุมชน เพราะการเข้ามาทำงานของกลุ่มแรงงานจะทำงานคนละประเภทอยู่แล้ว และมีการหลังไหลเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวตั้งแต่ยังไม่มีการประกาศเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาส่วนใหญ่นิยมทำงานประเภทโรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้าส่ง - ค้าปลีก เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป

การเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในชุมชนในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนระยะเวลา ประมาณ 1 ปี โดยจะกลับบ้านในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยจะกลับบ้านเป็นระยะเวลา 1-2 เดือนแล้วกลับเข้ามาทำงานอีกครั้ง และมีบางกลุ่มที่เข้ามาอาศัยอยู่นาน 2-5 ปี และ กลุ่มบางกลุ่มเข้ามาพักอยู่นาน 5-10 ปี

ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดในชุมชนไม่เกี่ยวข้องกับแรงงานชาวต่างชาติเนื่องจากไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมกับชุมชน หรือคนไทยในพื้นที่อาชญากรรมเกิดจากคนไทยมากกว่า และส่วนน้อยในชุมชนไม่มีปัญหาอาชญากรรม

การเข้ามาทำงาน หรือพักอาศัยในชุมชนส่วนใหญ่รู้สึกดีที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย เพราะได้ค่าจ้างดี คนไทยมีน้ำใจ และคนไทยใจดี

2) ความครอบคลุมทางสังคม

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในชุมชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ แต่ต้องเป็นแรงงานที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย แต่ถ้าเป็นแรงงานไม่เข้ามาไม่ถูกกฎหมายก็จะรักษาพยาบาลโดยจ่ายเงินสดในการรักษาพยาบาลเอง

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอยู่นานเกิน 10 ปี จะรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แต่ถ้าอยู่ระยะสั้นไม่เกิน 2 ปี จะรู้สึกเฉยๆ ไม่ค่อยร่วมกิจกรรมของชุมชน นอกจากจะมีการบอกกล่าว แต่ถ้าเป็นการเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น กล่าวขอความช่วยเหลือจากคนไทย เนื่องจากต้องการความช่วยเหลือจริง ๆ และอาศัยอยู่ด้วยกันมานานกับคนในชุมชน แต่เมื่อแรงงานต่างด้าวพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ จะรู้สึกกลัว เจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากกลัวโดนจับกุมและส่งกลับประเทศ (สาเหตุจากประสบการณ์เดิมในอดีต) และคิดว่าคนไทยมองว่าแรงงานต่างด้าวเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพราะมีการเข้ามาอยู่ในชุมชนมานานแล้ว และเป็นความคุ้นเคยของคนในชุมชน

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไม่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงมากนักเนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวอยู่แล้ว ในสถานประกอบการที่มีแรงงานต่างด้าวทำงานร่วมกับแรงงานไทย พบว่าแรงงานไทย ส่วนใหญ่มีการติดต่อสัมพันธ์ (กับแรงงานต่างด้าว ในเรื่องการทำงานร่วมกัน การสอนงาน การมอบหมายงาน มีปฏิสัมพันธ์ (เกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยพบปัจจัยที่เป็น อุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่การติดต่อสื่อสาร ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมา เช่น การละเมิดกฎข้อบังคับ การทะเลาะวิวาท การเปลี่ยนงาน การหลบหนีสอดคล้องกับข้อมูลจากนายจ้าง ที่พบว่าแรงงานข้ามชาติระดับล่าง มักมีการศึกษาที่ไม่สูงมากนัก รายได้ค่อนข้างต่ำ เมื่อเกิดความขัดสนจึงนำไปสู่การก่ออาชญากรรม เช่น การลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท เป็นต้น

(1) มิติการรักษาพยาบาล

ถ้าเป็นแรงงานนอกระบบหรือที่เข้ามาแบบผิดกฎหมายจะจ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง แต่ถ้าเป็นแรงงานที่เข้ามาถูกกฎหมายมีทำในโรงงานจะได้สิทธิในการรักษาพยาบาล แต่ส่วนใหญ่จะจ่ายค่ารักษาพยาบาลเองเพราะสะดวกกว่า ส่วนเรื่องอาหารไม่มีผลกระทบ เพราะในชุมชนมีแรงงานชนชาติเดียวกันอยู่เยอะ มีการนำอาหารในประเทศของตนเองมาโดยเปิดขายของในที่พักของตนเองเลย

(2) มิติการศึกษา

มีสถานศึกษาของไทยเปิดโอกาสให้ลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียน ไทยแต่ไม่มีสิทธิในการรับใบวุฒิการศึกษา และการมีงานทำและรายได้ ผลกระทบในทางบวก เพราะไม่เลือกงานทำงานทุกอย่างได้ รายได้มากขึ้น

(3) มิติครอบครัวและชุมชน การสนับสนุนทางสังคม

ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในชุมชนและกิจกรรมในชุมชนตามปกติ ในเรื่องของศาสนาและวัฒนธรรม มีการซึมซับในวัฒนธรรมไทย เพราะเราอยู่ด้วยกัน จึงซึมซับโดยไม่รู้ตัว สามารถฟังได้แต่พูดไม่ได้ และเข้าใจสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ ส่วนในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหา เพราะ ต่างฝ่ายต่างรักษาทรัพย์สิน ของตนเอง ระวังระวังทรัพย์สินของตนเอง และมี กฎกติกา ข้อบังคับชุมชนอยู่แล้วการอยู่ร่วมกัน

(4) มิติการเมือง

มีการเรียกร้องผลประโยชน์จากนายจ้างในเรื่องต่างๆ ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ พลังงานมีการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า ประหยัดพลังงาน ช่วยเหลือกันในชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

ยังคงมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายทำงานในสถานประกอบการ และพักอาศัยในชุมชน จากข้อมูลที่สอดคล้องตรงกันระหว่างนายจ้าง แรงงานไทย และชุมชน โดยพบว่าในชุมชนมีแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย อาศัยอยู่ปะปนกันมากกว่า นอกจากนั้น ยังพบว่ามีในชุมชนมีแรงงานต่างด้าวทำงานเป็นครั้งคราว มีแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีนายจ้าง จ้างงานแนนอนอาศัยอยู่ และมีการพบปะเพื่อจ้างงานเป็นครั้งคราวระหว่างแรงงานต่างด้าวกับประชาชนใน จึงสรุปได้ว่านอกจากจะมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายแล้ว ยังมีแรงงานต่างด้าวส่วนหนึ่งทำงานรับจ้างทั่วไปโดยไม่มีนายจ้าง หรือเป็นผู้ประกอบการเปิดร้านค้าเอง จึงเห็นควรให้มีการจัดโซนให้เป็นระบบ และสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่อาศัย

อภิปรายผลการศึกษาพื้นที่ สสว.1

1. ควรมีการออกกฎหมายควบคุมแรงงานต่างด้าวไม่ให้ทำบางงาน
2. ควรมีองค์กรที่เข้ามารับรู้และเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับแรงงานต่างด้าว
3. ควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
4. ควรมีการจัดโซนนิ่งให้กับแรงงานต่างด้าว เพื่อป้องกันไม่ให้เดือดร้อนกับประชาชน
5. ควรมีการจัดทำข้อมูลแรงงานต่างด้าว หรือบัตรประจำตัวแรงงานต่างด้าว จัดทำบาร์โค้ดประจำตัวแรงงานต่างด้าว
6. อยากให้มีการจัดอบรมภาษาให้กับคนในชุมชน
7. การประชาสัมพันธ์ให้นายจ้างขึ้นทะเบียนแรงงานต่างอย่างถูกกฎหมาย

4.3 ผลการศึกษาของ สสว.2

4.3.1 บริบทของพื้นที่ สสว.2

ตำบลหนองกี่ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็น 1 ใน 14 ตำบลในเขตอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้ คือ

ทางทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลห้วยโพธิ์	อำเภอนาดี
ทางทิศใต้	มีอาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลเมืองเก่า	อำเภอกบินทร์บุรี
ทางทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลแก่งดินสอ	อำเภอนาดี
ทางทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดต่อกับ	ตำบลสำพันตา	อำเภอนาดี

มีพื้นที่ จำนวน 68.26 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 42,667 ไร่ ในตำบลหนองกุ่มมีศูนย์กลางการค้าขาย(ตลาดสด) และเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชน (เขตอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี) โดยมีโรงงานอุตสาหกรรม ประมาณ 67 โรง

จากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรอำเภอกบินทร์บุรี ตำบลหนองกุ่มมีจำนวนประชากรทั้งหมดโดยประมาณ 13,343 คน แยกเป็นชายประมาณ 6,603 คน แยกเป็นหญิงประมาณ 6,740 คน มีครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 6,358 ครัวเรือน ทั้งนี้มีจำนวนประชากรแฝงจำนวนประมาณ 40,000 คน โดยประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลหนองกุ่มประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และประกอบอาชีพอื่นๆ ดังนี้

- 1) เกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมดในตำบล
- 2) อุตสาหกรรม ประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมดในตำบล
- 3) รับจ้างทั่วไป ประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมดในตำบล
- 4) ค้าขาย ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดในตำบล
- 5) อื่น ๆ ประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมดในตำบล

4.3.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สว.2

4.3.2.1 กลุ่มคนไทย

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มในพื้นที่ตำบลหนองกุ่ม มีจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงเรียน) ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และผู้ประกอบการ

ตำบลหนองกุ่ม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยแรงงานชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ที่เป็นแรงงานในเกษตรกรรมและแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่ที่เข้ามาเป็นแรงงานจากประเทศกัมพูชา โดยในอดีตหลัง 31 ธันวาคม 2558 ก่อนเปิดประชาคมอาเซียน ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานพื้นที่ส่วนใหญ่เข้ามาเป็นแรงงานด้านการเกษตร และเข้ามาแบบผิดกฎหมาย คือการลักลอบเข้าประเทศตามบริเวณชายแดนธรรมชาติ

แต่หลังจาก 31 ธันวาคม 2558 ที่มีการเปิดประชาคมอาเซียนและมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานชาวต่างชาติ มีการเปลี่ยนด้านชาติอาเซียนทั้งในด้านจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น และการเข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานประเภทกรรมกร รับจ้างทั่วไป และเป็นแรงงานในการเกษตร ซึ่งเป็นแรงงานชาวกัมพูชาเป็นจำนวนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากเป็นประเทศที่อยู่ใกล้จังหวัดปราจีนบุรี ลำดับรองมาเป็นชาวกัมพูชา และชาวลาวตามลำดับ

การย้ายเข้ามาทำงานของชาตินีเซียนในพื้นที่ ส่วนใหญ่ย้ายเข้ามาในลักษณะเป็นคู่สามีภรรยา โดยแรงงานที่มาจากประเทศกัมพูชา จะทำอาชีพกรรมกร รับจ้างทั่วไป รับจ้างทำไร่-สวน สำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรของแรงงานชาวต่างชาติไม่ค่อยพบในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากพอแรงงานชาวต่างชาติมีบุตร จะส่งบุตรไปให้ ปู่-ย่า-ตา-ยาย เป็นผู้เลี้ยงดู และแรงงานชาวต่างชาติแต่ละประเทศก็จะมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน โดยแรงงานชาวกัมพูชาจะทำอาชีพกรรมกร รับจ้างทั่วไป รับจ้างทำไร่-สวน แรงงานชาวลาวจะทำอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำงานโรงงานอุตสาหกรรม และแรงงานชาวลาวจะทำเข้ามาทำงานในร้านอาหาร งานบริหาร และโรงงาน

การอาศัยอยู่ของแรงงานชาวต่างชาติในพื้นที่ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลาประมาณ 5-10 ปี แต่กลับบ้านปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ และกลับไปบ้านเกิดเป็นระยะเวลา 1-2 เดือน แล้วจึงกลับมาทำงานในประเทศไทยใหม่อีกครั้ง ทั้งนี้การกลับมาทำงานของแรงงานชาวต่างชาติอีกครั้งอาจมีการเปลี่ยนนายจ้างหรือทำงานกับนายจ้างคนเดิม ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ความชอบพอกับนายจ้าง หรือการชักชวนจากเพื่อนๆ แรงงานชาวต่างชาติด้วยกันเป็นสำคัญ

การอาศัยอยู่ในชุมชนของแรงงานชาวต่างชาติในชุมชน ในปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญของเมือง และการขยายของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานชาวต่างชาติต้องการเข้ามาทำงานในพื้นที่ แต่ก็ไม่ได้สร้างปัญหาให้กับพื้นที่มากนักเนื่องจากแรงงานชาวต่างชาติจะรวมตัวกันอยู่ใกล้แหล่งที่ตนทำงาน ซึ่งปัญหาที่พบบ่อยมักจะเป็นปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมในแหล่งที่อยู่อาศัย แต่ปัญหาการขาดแคลนอาหารยังไม่พบในพื้นที่ รวมถึงปัญหาอาชญากรรมเช่นกัน

ทั้งนี้ในพื้นที่พบแรงงานชาวต่างชาติจำนวน 3 ชาติ คือ แรงงานชาวกัมพูชา แรงงานชาวลาว และแรงงานชาวลาว โดยคนในชุมชนมีทัศนคติกับแรงงานแต่ละชาติแตกต่างกัน โดยมีทัศนคติดังนี้ แรงงานชาวลาว “แรงงานชาวลาวมีความใกล้เคียงกับคนไทย พูด-ฟังภาษาไทยได้ และมีดูสะอาดสะอ้าน” ตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ส่วนแรงงานชาวกัมพูชา “แรงงานชาวกัมพูชาอดทนทำงานหนักได้ แต่ไม่ค่อยสะอาดและไม่ค่อยรู้มารยาทของประเทศไทย” ตัวแทนจากผู้นำชุมชน

2) ความครอบคลุมทางสังคม

หลักจากประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน คือมีแรงงานชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ทั้งแรงงานชาวกัมพูชา ลาว และลาว ทำให้เกิดความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมอย่างมาก โดยสังเกตได้จากการสิ่งของที่ขายในตลาด มีสินค้าของแต่ละประเทศเข้ามาขาย เช่น เครื่องเทศของประเทศกัมพูชา แป้งทาน้ำพริก เป็นต้น โดยเป็นคนไทยเป็นผู้นำเข้ามาขายในร้านค้า/ตลาด เพราะเนื่องจากแรงงานชาวต่างชาติที่อาศัยในชุมชนมีความต้องการสินค้าประเภทดังกล่าว

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนที่สังเกตได้คือ ในตลาดของชุมชน หรือตลาดนัดในชุมชน จะมีแรงงานชาวต่างชาติเดินจับจ่ายสินค้าเป็นจำนวนมาก แต่คนไทยกลับไม่ค่อยเดินจับจ่ายในตลาด เพราะไปซื้อของใช้ในห้างสรรพสินค้าแทน เช่น โลตัส บิ๊กซี ซึ่งก็ไม่ได้ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนย่ำแย่ เพราะมีแรงงานชาวต่างชาติเข้ามาซื้อแทนคนไทย

สำหรับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างคนไทยกับแรงงานชาวต่างชาติ ยังมีการแบ่งแยกกันอยู่ เพราะเนื่องจากแรงงานชาวต่างชาติจะรวมตัวกันอยู่ และคนในชุมชนไม่นิยมอาศัยอยู่ร่วมกันกับแรงงานชาวต่างชาติ ตัวอย่างเช่น นายจ้างที่มีลูกจ้างเป็นแรงงานชาวต่างชาติ จะจัดหาที่อยู่ให้แรงงานชาวต่างชาติ ในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านแต่แยกออกจากบริเวณบ้านของตนเอง และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเท่านั้น ไม่เปรียบเสมือนเพื่อนหรือญาติพี่น้อง

ความสัมพันธ์ของแรงงานชาวต่างชาติกับคนในชุมชน โดยคนในชุมชนคิดว่าแรงงานชาวต่างชาติเป็นผู้เข้ามาอาศัยในชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (ประมาณ 5-10 ปี) และก็จะย้ายออกจากชุมชนไป กลับไปประเทศของตนเอง ดังนั้นความผูกพัน หรือความเชื่อมโยงระหว่างชาติอาเซียนกับคนในชุมชนจึงมีน้อย แต่ในกรณีที่ต้องการความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคม เช่น การทำความสะอาดชุมชน การทำบุญภายในชุมชน เป็นต้น ก็จะได้รับความร่วมมือจากแรงงานชาวต่างชาติเป็นอย่างดี

คนในชุมชนคิดว่าการอยู่อาศัยในพื้นที่ของแรงงานชาวต่างชาติภายในชุมชน จะอยู่อาศัยประมาณ 5-10 ปี และในทุกปีก็จะกลับไปยังประเทศของตนเองเพื่อเยี่ยมครอบครัว แต่ก็มีแรงงานชาวต่างชาติบางคนอาศัยอยู่ในชุมชนนาน และสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี นายจ้างหรือคนในชุมชนก็จะเชื่อใจ เพราะความคุ้นเคย และความเข้าใจทางภาษา จึงให้เป็นตัวแทนในการทำธุระเล็กน้อยๆ ให้ เช่น การไปซื้อของในตลาด แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยของแรงงานชาวต่างชาติคนนั้นด้วย และสำหรับธุระสำคัญ เช่น การทำธุรกรรมทางการเงิน ก็ยังไม่เชื่อใจให้สามารถทำได้

ในด้านสวัสดิการที่แรงงานชาวต่างชาติได้รับ สวัสดิการที่สำคัญคือสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล โดยในกรณีที่แรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย สามารถเข้าถึงสิทธิด้านการรักษาพยาบาลได้โดยการแสดงบัตรสีชมพู “บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย” เข้าไปในสถานพยาบาล และใช้สิทธิเหมือนสิทธิการรักษาพยาบาล 30 บาทของคนไทย แต่ถ้าไม่มีบัตรดังกล่าวในกรณีที่เจ็บป่วยนายจ้างจะเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดเอง (ข้อมูลจากผู้แทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล) และในด้านการศึกษาของลูกชาวต่างชาติสามารถเข้าโรงเรียนได้เช่นกัน แต่อาจต้องเสียค่าใช้จ่ายเองบางส่วนเพราะระบบการศึกษาของภาครัฐยังไม่รองรับการบุคคลที่เป็นต่างชาติ แต่ถ้าเป็นโรงเรียนเอกชนในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวน 2 โรงเรียนก็อาจจะเรียนได้ (ข้อมูลจากผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

สำหรับสิทธิอื่นๆ เช่น การฝึกอาชีพ การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ยังไม่มีการให้โอกาสกับแรงงานชาวต่างชาติ เพราะปัญหาต่างๆ เช่น ระเบียบในการเบิกจ่ายงบประมาณ หรือการมีผู้แทนของแรงงานชาวต่างชาติที่เชื่อใจได้เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ให้กับแรงงานชาวต่างชาติภายในชุมชน

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน

ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน ในปัจจุบันมีเพียงผลกระทบด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ที่ไม่สะอาดและอาจจะนำมาซึ่งโรคติดต่อต่างๆเข้ามาในชุมชน สำหรับในด้านอื่นๆ เช่น อาหาร การมีงานทำ หรือวัฒนธรรม ยังไม่มีผลกระทบที่เป็นปัญหาของชุมชนมากนัก แต่มีข้อกังวลที่ชุมชนคาดว่าจะปัญหาในอนาคต คือ ด้านสุขภาพที่แรงงานชาติดีอาจจะนำโรคติดต่อที่ประเทศไทยไม่มีเข้ามาอีกครั้ง เช่น โรคเท้าช้าง โรคมาเรเลีย โรคไข้ทรพิษ เป็นต้น โดยเฉพาะการเข้ามาของชาติดีอาเซียนที่ผิดกฎหมาย และการไม่รู้ภาษาต่างชาติของคนในชุมชน ที่อาจจะทำให้เสียเปรียบหรือทำให้เสียโอกาสในทางเศรษฐกิจ

4) มาตรการ กลไก เพื่อค้ำกันผลกระทบทางสังคม

มาตรการ กลไก เพื่อค้ำกันผลกระทบทางสังคม ที่สามารถทำได้ โดยเป็นแนวทางแก้ไข และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน ดังนี้

- (1) การจัดทำฐานข้อมูลชุมชน ระหว่างคนไทยกับชาติดีอาเซียน
- (2) การประชาสัมพันธ์ให้นายจ้างขึ้นทะเบียนแรงงานต่างอย่างถูกกฎหมาย
- (3) ประชาสัมพันธ์ให้นายจ้างช่วยควบคุมดูแลชาติดีอาเซียนไม่ให้กระทำความผิดกฎหมาย หรือระเบียบของสังคม
- (4) ให้ความรู้เรื่องวัฒนธรรม และภาษาของคนไทยให้ชาติดีอาเซียนได้รู้ และให้คนไทยได้รับรู้ภาษาและวัฒนธรรมต่างชาติ
- (5) เฝ้าระวังเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน
- (6) ให้ชาติดีอาเซียนตรวจสอบสุขภาพทุกคน เพื่อป้องกันโรคติดต่อ

4.3.2.2 กลุ่มแรงงานชาติดีอาเซียน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

แรงงานชาวต่างชาติที่เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มในพื้นที่ตำบลหนองกี่ มีจำนวน 10 คน ประกอบด้วย โดยเป็นแรงงานชาวกัมพูชาทั้งหมด มีทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่มีอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น รับจ้างคัดแยกขยะ เป็นธุรกิจภายในครัวเรือน รับจ้างทำสวน เป็นแรงงานภาคเกษตร และรับจ้างทำก่อสร้าง เป็นธุรกิจขนาดย่อม

แรงงานชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย ก่อนวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ที่มีการเปิดประชาคมอาเซียน ส่วนใหญ่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย เพราะต้องลักลอบเข้าประเทศไทยเพื่อมาทำงาน เนื่องจากความเป็นอยู่ของตนภายในประเทศยากลำบาก ประกอบกับไม่มีงานให้ทำ จึงต้องดิ้นรนมาประเทศไทยเพื่อหางานทำ ให้มีรายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

ในการมาทำงานภายในประเทศไทยแต่ในอดีตมีความยากลำบากมาก เพราะต้องเดินเท้าเข้ามาบริเวณชายแดนประเทศไทยและขึ้นรถตู้รับจ้าง ราคาหัวละ 4,000-5,000 บาท โดยในหนึ่งคันจะบรรทุกผู้โดยสารประมาณ 30 คน แต่ในปัจจุบันมีความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้น โดยแรงงานชาวกัมพูชาไม่ต้องเดินเท้าเข้ามายังฝั่งไทย จะมีรถตู้ออกจากภายในชุมชนวิ่งมายังประเทศไทย และมีค่าใช้จ่ายหัวละ 4,000-5,000 บาท โดยในหนึ่งคันจะบรรทุกผู้โดยสารประมาณ 20 คน และปลายทางของการส่งแรงงานชาวต่างชาติคือกรุงเทพมหานคร แต่ถ้าแรงงานชาวกัมพูชาคนใดประสงค์จะลงระหว่างทางก็สามารถทำได้ โดยจังหวัดปราจีนบุรีจึงเป็นทางผ่านที่แรงงานชาวกัมพูชาเลือกลงเพื่อทำงานจังหวัดหนึ่ง

สำหรับแรงจูงใจในการเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานชาวต่างชาติ คือ ค่าแรงวันละ 300 บาท และไม่ห่างไกลจากประเทศภูมิลำเนามากนัก สามารถเดินทางกลับประเทศได้ง่าย ในการเข้ามาทำงานของแรงงานชาวกัมพูชาครั้งแรกจะเป็นผู้ชาย หรือผู้นำครอบครัวเข้ามาทำงานในประเทศไทยก่อน เมื่อคิดว่างานที่ตนเองทำได้จึงชักชวนภรรยา ญาติพี่น้อง ให้เข้ามาทำงานตามตนเอง โดยส่วนมากนิยมทำงานประเภทกรรมกรใช้แรงงาน หรือรับจ้างทั่วไป เช่น คัดแยกขยะ ทำงานในสวน เนื่องจากไม่มีความรู้ พูดภาษาไทยไม่ได้

แต่ก็จะมีแรงงานชาวกัมพูบางกลุ่ม มีนายหน้าเป็นผู้คัดเลือกเข้ามาทำงานประเทศไทย โดยจะเป็นธุระในการพามาประเทศไทย และหางานให้ทำ โดยนายหน้าจะเก็บเงินจากแรงงานชาวกัมพูชาส่วนหนึ่งและจากผู้ที่จะว่าจ้างอีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้จะเป็นกลุ่มแรงงานภาคเกษตรกรรม และจะเปลี่ยนงานตามที่นายหน้ากำหนดไว้ในส่วนนี้มักเป็นแรงงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

สำหรับการอาศัยอยู่ในประเทศไทยของแรงงานชาวต่างชาติ จะอาศัยอยู่ในชุมชนระยะเวลา ประมาณ 1 ปี โดยจะกลับบ้านในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยกลับบ้านเป็นระยะเวลา 1-2 เดือน เพื่อเล่นน้ำช่วงเทศกาลสงกรานต์ประมาณ 1 เดือน และพบปะญาติพี่น้อง และเมื่อครบกำหนดเวลาจะกลับเข้ามาทำงานในประเทศไทยอีกครั้ง

ด้านความเป็นอยู่ของแรงงานชาวกัมพูในปัจจุบันสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่ต้องกลัวโดนจับกุมกลับประเทศ และยังมีเงินเพียงพอในการใช้จ่ายซื้อของและส่งกลับบ้านอีกด้วย โดยส่วนมากแรงงานชาวกัมพูจะเข้ามาทำงานแบบคู่สามี-ภรรยา และให้ปู่-ย่า-ตา-ยาย ที่อยู่ที่ประเทศกัมพูชาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตร โดยในทุกเดือนจะส่งเงินกลับไปให้ประมาณ 3,000-5,000 บาท

2) ความครอบคลุมทางสังคม

การได้รับสวัสดิการภายในประเทศไทย ชาวกัมพูชาที่เป็นแรงงานถูกกฎหมายได้รับสิทธิในเรื่องการรักษาพยาบาลเพียงอย่างเดียว ซึ่งสวัสดิการดังกล่าวแรงงานชาวกัมพูชาที่รู้สึกเพียงพอแล้ว เพราะเนื่องจาก

- สวัสดิการด้านการศึกษา แรงงานชาวกัมพูชาไม่ต้องการเนื่องจากต้องการส่งบุตรกลับไปเรียนที่ประเทศกัมพูชา
- สวัสดิการด้านการทำงานทำหรือกาฝีกอาชีพก็ไม่ต้องการ เนื่องจากมีงานทำอยู่แล้ว
- สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยก็เช่นกัน เพราะแรงงานชาวกัมพูชามีบ้านอยู่ที่กัมพูชาแล้ว และมีความต้องการจะกลับไปอยู่บ้านเมื่อสามารถทำงานเก็บเงินได้เยอะหรือสร้างบ้าน
- สวัสดิการด้านสิทธิ ต้องการเรื่องการแต่การจ่ายค่าแรงอย่างเป็นธรรม และการจะให้ออกเสียงหรือการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ยังไม่ต้องการ

โดยสิทธิที่แรงงานชาวต่างชาติต้องการมีเพียงพอ ตามที่ประเทศไทยให้จากการขึ้นทะเบียนแรงงานถูกกฎหมายแล้ว แต่มีประเด็นในการทำบัตรสีชมพู “บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย” นั้นแรงงานชาวต่างชาติจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง แต่นายจ้างจะเป็นคนพาไปทำและสำรองเงินค่าทำบัตรให้ก่อน โดยหักจากเงินเดือนที่ได้รับ สำหรับค่าทำบัตร มีค่าใช้จ่ายจำนวน 5,700 บาท/2 ปี ซึ่งอาจจะเป็นเงินจำนวนที่มากไป และเป็นการบังคับให้ต้องทำงานกับนายจ้างคนนั้นเพียงคนเดียวตลอดระยะเวลาที่มีบัตรอยู่

สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานชาวต่างชาติกับคนในชุมชน ส่วนใหญ่แรงงานจะมีความรู้สึกผูกพันกับนายจ้าง เพราะเนื่องจากนายจ้างให้ความเมตตา และคอยช่วยเหลือในเรื่องเครื่องอุปโภคบริโภคอยู่เสมอ แต่สำหรับความสัมพันธ์กับคนในชุมชนยังไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กันมากนัก แต่จะชอบช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชน เช่น งานทำบุญ กิจกรรมกีฬา เป็นต้น

แรงงานชาวต่างชาติส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับนายจ้าง โดยให้ความไว้วางใจในการทำธุระที่สำคัญๆ ให้ เช่น การโอนเงินไปยังบ้านที่ต่างประเทศ การฝากบุตรไว้ให้ดูแล เป็นต้น แต่สำหรับคนในชุมชนคนอื่นๆ ยังไม่มีการให้ช่วยเหลือเรื่องใด

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแรงงานชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่ได้ทำงานในประเทศไทย เนื่องจากได้รับค่าจ้างที่สูงและได้รับสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล โดยส่วนใหญ่เชื่อว่าการรักษาของประเทศไทยดีกว่าประเทศของตนเอง แต่ก็อาจจะติดปัญหาเรื่องการสื่อสาร ที่ไม่สามารถบอกการเจ็บป่วยกับแพทย์ได้อย่างชัดเจน

สำหรับสวัสดิการในด้านอื่นๆ เช่น การศึกษา สิทธิ ที่อยู่อาศัย ยังไม่ต้องการ หรือถ้าต้องการก็มีความเพียงพออยู่แล้ว โดยสามารถหาได้ภายในชุมชน โดยแรงงานชาวกัมพูชาส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในประเทศอย่างมีจุดมุ่งหมาย ที่ต้องการสร้างบ้านที่กัมพูชา มีเงินไปประกอบอาชีพที่ประเทศกัมพูชาจำนวนหนึ่ง ไม่ได้คิดจะอยู่ประเทศไทยตลอดไป จึงอาจจะยังไม่ต้องการสวัสดิการอะไรเพิ่มเติม

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ที่สามารถทำได้ โดยเป็นแนวทางแก้ไข ป้องกันปัญหา และสร้างความเป็นธรรมให้แก่แรงงานชาวต่างชาติในชุมชน สามารถทำได้ดังนี้

- (1) ช่วยเหลือในการขึ้นทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- (2) ช่วยเหลือในการเดินทางผ่านแดนเพื่อกลับบ้าน
- (3) ควรให้เจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาลสามารถพูดภาษาต่างชาติได้

4.4 ผลการศึกษาของ สสว.3

4.4.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.3

เทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งอาณาเขต เขตการปกครอง มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 276.98 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 6.35 ของพื้นที่จังหวัดชลบุรี มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์เป็นเนินเชิงเขา สลับที่ราบลุ่ม ลาดลงสู่ทะเลพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเหมาะแก่การเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งมีชุมชน จำนวน 45 ชุมชน ปัจจุบันเทศบาลมีประชากรประมาณ 109,832 คน และประชากรแฝงอีกประมาณแสนกว่าคน ที่โยกย้ายเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ แต่คนพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลฯ จะมีอาชีพทำไร่ ทำสวน เป็นส่วนใหญ่ เช่น ไร่มันสำปะหลัง สับปะรด แก้วมังกร เป็นต้น และเนื่องจากมีผู้คนหลั่งไหลเข้ามาอยู่ในอำเภอศรีราชา ในส่วนพื้นที่ของเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ จึงทำให้คนพื้นที่ ที่มีที่ดินลงทุนสร้างห้องแถว หอพัก และอาคารชุดให้เช่าเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการค้าและการบริการหลากหลาย ทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลมีรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 95 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และมีวัด จำนวน 32 วัด สำนักสงฆ์ จำนวน 7 แห่ง มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 2 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และมีมัสยิด จำนวน 3 แห่ง มีผู้นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 2 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และมีโบสถ์ จำนวน 3 แห่ง และมีผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ตามลำดับ

ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ มีประเพณีวิ่งควาย ประเพณีกองข้าว และประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ด้านการศึกษา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 8 แห่ง (สังกัดเทศบาลฯ 2 แห่ง รับโอนภารกิจจาก สปช. เดิม 4 แห่ง รับโอนภารกิจจากกรมการศาสนา 2 แห่ง) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี (สพท.) เขตที่ 3 จำนวน 20 โรงเรียน ด้านสถานบริการสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโค้งดารา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาพรวัว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหุบบอน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไทรหนึ่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ่อวิน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตลาดบึง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองค้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาหิน และสถานอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯ สำหรับด้าน

การจราจร สภาพการจราจรในเขตเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ ในเวลาเร่งด่วนจะมีปัญหาการจราจรติดขัดในถนนเกือบทุกสาย สาเหตุเนื่องจากการใช้เส้นทางในการจราจรในการเดินทางไปทำงาน รับ - ส่งนักเรียน และในช่วงเวลาจากเวลาเย็นถึงค่ำจะมีสาเหตุเพิ่มขึ้นอีกเนื่องจากการจัดตลาดนัดจำนวนหลายจุดในถนนหลายสาย ยิ่งเพิ่มให้การจราจรติดขัดมากยิ่งขึ้น รวมทั้งในถนนบางสายต้องรอให้รถไฟวิ่งผ่านไปเสียก่อนจึงจะเดินทางได้ นอกจากนั้น ยังมีการทำผิดกฎจราจร รวมทั้งขับรถเร็วทั้งที่การจราจรคับคั่งและถนนมีตรอกซอยเป็นจำนวนมาก ทำให้มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้งอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งในเขตอำเภอศรีราชา มีผู้มาอาศัยเพื่อประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก และเป็นทางผ่าน ไปสู่เมืองท่องเที่ยวและจังหวัดในภาคตะวันออก จึงทำให้มีการจราจรคับคั่งตลอดทั้งปี

4.4.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.3

4.4.2.1 กลุ่มคนไทย

กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่เข้าร่วมประชุมเวทีสนทนากลุ่ม มีจำนวน 12 คน เป็นเพศชายและเพศหญิง จำนวน 6 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา มีระหว่างอายุ 51-60 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาพุทธ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีสถานภาพสมรส จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และมีสถานภาพโสด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 มีสมาชิกในครอบครัว 4-7 คน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา มีสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่า 3 คน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีสมาชิกในครอบครัว 8 - 11 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีหน้าที่หลักเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และเป็นสมาชิกครอบครัว จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 มีระดับการศึกษาประถมศึกษา/ต่ำกว่า จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 รองลงมา มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/เทียบเท่า จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และปริญญาตรี/เทียบเท่า จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเป็นข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.34 รองลงมา มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ ผู้ใช้แรงงาน/รับจ้างทั่วไป จำนวน 3 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 25.00 มีอาชีพเกษตรกร พ่อบ้าน-แม่บ้าน/เกษียณอายุ/ว่างงาน จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ต่อเดือน 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท มีรายได้ 20,001 - 25,000 บาท มีรายได้มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และมีรายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท มีรายได้ 15,001 - 20,000 บาท และไม่มีรายได้ จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 36 - 45 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 รองลงมามีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 6 - 15 ปี และ 16 - 25 ปี จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และมีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 26 - 35 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีตำแหน่งในชุมชน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยเป็นผู้นำชุมชน และ ราชการดูแลบริการประชาชน จำนวน 3 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาเป็น อสม. จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.68 และเป็น รพ.สต. คณะกรรมการชุมชน ประธานกรรมการชุมชน เลขาธิการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ตามลำดับ

1) สถานการณ์พื้นฐาน

สถานการณ์ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วมีจำนวนกลุ่มชาติอาเซียน เช่น กัมพูชา พม่า เขมร โดยตามสถานที่ต่างๆ จะพบแต่ชาติอาเซียนอยู่ปะปนทั่วไป มีทั้งชายและหญิงจำนวนมากเป็นสัดส่วนโดยประมาณเท่ากัน ส่วนมากอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป โดยส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน ส่วนคนที่อายุต่ำกว่า 30 ปี และผู้สูงอายุมีจำนวนน้อย ส่วนเด็กที่มาพร้อมกับครอบครัวชาติอาเซียนหรือรวมทั้งเกิดในประเทศไทยด้วย โดยส่วนมากกลุ่มชาติอาเซียนมาจากประเทศกัมพูชามากที่สุด รองลงมาเป็นพม่า และบังคลาเทศ “แขกบังคลาเทศมาขายโรตี่”

นอกจากนั้นเป็นคนจีน ญี่ปุ่น และลาว แต่มีจำนวนน้อย และชาติอื่นๆ “มีฝรั่ง” รวมไปถึง “ฝรั่งที่มีเมียเป็นคนไทยบ้าง” แต่ไม่พบว่ามีชาวมาเลย์ ไม่มีอินโดนีเซียและบรูไน แต่มีชาวฟิลิปปินส์ที่สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนในบางแห่งเท่านั้น โดยกลุ่มชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน ซึ่งที่อยู่อาศัยมีหลายลักษณะ ได้แก่ แคมป์คนงานในที่ก่อสร้าง คอนโดห้องเช่า และอยู่ตามไร่สวน ชาติอาเซียนเข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดปัญหาเพราะชาติอาเซียนเหล่านี้พักอาศัยในพื้นที่จำกัดของนายจ้าง โดยชาติอาเซียนบางส่วนได้ทำงานตามบริษัทบ้าง งานก่อสร้างบ้าง ซึ่งโดยทั่วไปจะมีทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน สตรี ชาย

การทำงานก่อสร้างส่วนมากจะเป็นแรงงานกัมพูชา พม่า มีทั้งชายและหญิง รับจ้างเป็นคนงานก่อสร้าง ทำไร่ ทำการเกษตร ซึ่งกัมพูชาเข้ามาใช้แรงงานเหมือนกับพม่า ส่วนแรงงานพม่านั้นเข้ามาทำงานก่อสร้าง ลูกจ้างตามร้านค้า ทั้งชายและหญิงเป็นลูกจ้างทำไร่ ส่วนคนลาวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงวัยรุ่นที่เข้ามาอยู่กับรถ เข้ามาค้าขายหรือเป็นลูกจ้างรับจ้างค้าขายตามตลาดสดแต่ไม่ใช้แรงงานและบางคนเข้ามารับเลี้ยงดูแลเด็ก ส่วนแขกบังคลาเทศส่วนใหญ่เข้ามาขายโรตี่ อาศัยอยู่ในห้องเช่า ส่วนมากมาเป็นครอบครัว ทำโรตี่เอง และเป็นเจ้าของกิจการ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มต่างชาติชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะรับงานที่ทำเป็น MC บริษัทและสตรีเป็นแม่บ้าน ทั้งนี้แรงงานกัมพูชาโดยส่วนมากนั้นจะเข้ามาทำงานก่อสร้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อายุ 20 ปีขึ้นไป

“.....ส่วนใหญ่คนกัมพูชาเข้ามาทำงานก่อสร้าง และเป็นลูกจ้างไรมั่น ” (ผู้นำชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

อีกทั้งชาตินาเซียคนที่ทำงานในโรงงาน มักจะพักอยู่เป็นกลุ่มตามแคมป์คนงานก่อสร้าง และนายจ้างจะเช่าคอนโดให้อยู่รวมกัน

“.....จะเรียกว่าสถานทูตเลยก็ได้...เป็นที่ทำการต่างชาติเพราะมีแต่คนกัมพูชา ” (คณะกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....เฉพาะในพื้นที่หนองค้อ ประชากรพื้นที่มีประมาณ 4,000 คน แต่มีต่างชาติน่าจะมากกว่า 4,000 คน... เฉพาะห้องที่คอนโดที่นายจ้างเขาเช่าให้อยู่มี 2,000 ห้อง ห้องละ 2 คน คุณแล้วเป็นเท่าไหร่ล่ะ... ต้องมากกว่าสี่พันอยู่แล้ว ” (ผู้นำชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ส่วนกลุ่มชาตินาเซียในพื้นที่หนองค้อมีมากที่สุด อีกทั้งยังมีเด็กที่เกิดจากสามีภรรยาที่เข้ามาทำงานอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก หากผู้ใดที่มีอายุเยอะจะกลับประเทศของตนเอง แต่บางคนนั้น หากยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน จะมีหน้าที่เลี้ยงเด็กหรือลูกหลานที่อยู่อยู่ในแคมป์ โดยพูดภาษาไทยพอได้บ้าง ทั้งนี้นอกจากการทำงานเป็นลูกจ้างแรงงานแล้ว ในพื้นที่ยังพบชาวกัมพูชาในพื้นที่หนองค้อที่กลายเป็นเจ้าของกิจการโรงน้ำแข็ง และสามารถทำงานเก็บเงินจนสามารถซื้อตึกแถวได้ โดยในปัจจุบันนายจ้างนำเข้าชาตินาเซียจำนวนมาก เพราะแรงงานในประเทศไทยไม่พอ คนไทยไม่นิยมทำงานใช้แรงงาน

“.....คนไทยอยู่ในคุก... ถูกจับเสพยา ” (เจ้าหน้าที่เทศบาล วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....คนไทยไม่ชอบทำงานหนัก ชอบสบาย ” (อสม. วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....ลูกหลานของคนไทยละแวกนี้ไม่จำเป็นต้องทำงานก็มีกิน พ่อแม่ขายที่ดินได้ไร่ละ 10 ล้าน ขายสัก 10 ไร่ก็ได้เป็นร้อยล้านแล้ว อยู่ได้สบาย ลูกหลานคนไทยจึงมีหน้าที่เรียน รองานที่ตนเองชอบ ไม่ทำก็อยู่ได้แล้ว ” (เลขากองทุนหมู่บ้าน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ระยะเวลาที่ชาตินาเซียเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในแต่ละครั้ง จะมีระยะเวลาไม่แน่นอน โดยส่วนใหญ่จะมาอยู่ในระยะยาวเป็นปี ประมาณ 1-2 ปี บางคนจะอยู่ในชุมชนประมาณ 3-6 เดือน บางคนอยู่เป็นปี บางคนก็อยู่เกิน 1 ปีขึ้นไป อาจเป็นรอบๆ ตามประมาณอายุบัตร พอหมดอายุจะมีผู้รับเหมาต่ออายุการพักอาศัย บางคนเป็นปี แต่คนขายโรตีสวนใหญ่ 1 ปี ขึ้นไป ซึ่งจะมาทีละสองคนเพื่อดูพื้นที่คร่าวๆ จากนั้นจะทยอยตามกันเข้ามา โดยหลังจาก 31 ธ.ค. 58 ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่นานขึ้นมากกว่าเดิม เพราะประเทศไทยเป็นเมืองเปิด ที่อยู่อาศัยสะดวกสบาย และค่าแรงงานสวัสดิการดีมีสิทธิเท่าคนไทย โดยเมื่อก่อนมีชาตินาเซียเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยยาวนานจะน้อยกว่านี้ เพราะไม่มีบัตร และบางคนอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ แต่หลังจาก 31 ธ.ค. 58 เพิ่มจำนวนมากขึ้นพอมีบัตรอนุญาตการทำงานสามารถอยู่ได้นานมากขึ้น อีกทั้งอาจเพราะอาชีพที่ทำนั้น ทำให้มีรายได้มากกว่าในประเทศของตนเอง

โดยกฎหมายของประเทศไทยให้สิทธิต่างชาติพักอาศัยยาวนานเกินไป บางคนอยู่ 3-6 เดือน กลับไปบ้านแล้วมาใหม่ บ้างก็อยู่จนแล้วแต่งงานเสร็จ ซึ่งโดยรวมนั้นมีระยะเวลายาวนานกว่าเดิม

จากสถานการณ์ดังกล่าว การใช้ชีวิตในชุมชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กล่าวว่า “ไม่มีเปลี่ยนแปลง” กลุ่มตัวอย่างบางคนกล่าวว่า “มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย”

“.....เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ก็ย่อมมีทั้งคนดีและไม่ดี” (ผู้นำชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....มีการเปลี่ยนแปลงบ้างแต่ไม่มีผลกระทบ” (ผู้นำชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ซึ่งในช่วงนี้แม้มีการเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงไม่มีผลกระทบจากชาติอาเซียน

“.....เปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ประชาชนในพื้นที่ที่มีความหวาดระแวงขึ้นกับกลุ่มแรงงาน” (ประธานชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

การใช้ชีวิตไม่เปลี่ยนแปลงมาก ไม่กระทบอะไร เพราะคนละอาชีพกันไม่ได้แข่งกัน แต่พึ่งพาอาศัยกันได้ นอกจากนี้ชาติอาเซียนบางรายสามารถพูดภาษาไทยได้ โดยการเรียนรู้จากคนไทย เปิดร้านอาหารตามสั่ง กิจการของตัวเอง มีความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านมากขึ้น แต่ปัญหาส่วนมากจะเกิดการขโมยของของชาวบ้าน เช่น

“.....กล้วยที่สวนหายประจำเขาตัดไปกินก่อนเรา เขาขโมยผลไม้ กระท้อนจนเกลี้ยงต้นเลย อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจประเพณีของคนไทย และมีรถมอเตอร์ไซด์หายตามตลาดนัดแต่จับไม่ได้ แต่คิดว่าน่าจะเป็นฝีมือคนไทยมากกว่า และเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ขโมย” (ผู้นำชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

โดยชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหา อาชญากรรม มักจะอยู่อย่าง “.....เจียมเนื้อเจียมตัว” (ประธานกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ชาติอาเซียนไม่กล้าที่จะก่ออาชญากรรม เพราะถ้าถูกจับได้จะต้องโทษและถูกส่งกลับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติอาเซียน เพราะอาชญากรรมเกิดขึ้นได้ทุกชาติ ไม่ว่าไทยหรือชาติอื่นๆ แต่เคยมีกรณีคนงานกัมพูชาทะเลาะกันเองแต่ไม่รุนแรงและมีหัวหน้างานคอยคุม

2) ความครอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธ.ค. 58) ชุมชนมีความหลากหลายเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อย จากกลุ่มตัวอย่างไม่มีใครสามารถพูดภาษากัมพูชาหรือพม่าได้เลย

“.....พูดไม่ได้เลย แต่เขาพูดภาษาของเราได้” (เจ้าหน้าที่เทศบาล วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2560)

เด็กๆ นักเรียนไทยพูดภาษากัมพูชาและพม่าไม่ได้แม้จะมีเด็กชาวกัมพูชามาเรียนด้วย แต่เด็กต่างชาติพูดภาษาไทยได้ สามารถสื่อสารกันได้

“.....เด็กที่มีพ่อแม่เป็นแรงงานกัมพูชาบางคนยังพูดภาษากัมพูชาไม่ได้เลย พ่อแม่เขาก็พูดกันด้วยภาษาไทย...ลองคิดว่าเด็กกัมพูชาที่พูดภาษากัมพูชาไม่ได้จะเป็นอย่างไร ถ้าเขากลับไปแล้วจะเป็นอย่างไร” (ประธานชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ในด้านเชื้อชาติส่วนมากชาติอาเซียนกับเรมมีความกลมกลืนกัน แต่หากสังเกตจะเห็นได้ชัดเวลาเขาเดินไปไหนเขาจะไปเป็นกลุ่ม ซึ่งแยกออกอย่างชัดเจน โดยพม่านั้นจะนั่งโสร่ง ทาแป้งทานาคา นอกจากนั้นสามารถสังเกตจากสีผิว กัมพูชาจะผิวดำ ผิวเข้ม ส่วนพม่าจะผิวเหลือง คนลาวผิวขาว หน้าสั้นๆ และสังเกตจากการพูด

“.....กัมพูชาจะพูดมีลิ้นร้วรือเร็ว ส่วนพม่าจะพูดเหมือนลิ้นคับปาก” (อสม. วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ในด้านวัฒนธรรมพม้ามักอยู่กันเป็นกลุ่ม เมื่อถึงวันพระจะทำคล้ายผ้าป่าไปถวายพระที่วัด และบำเพ็ญกุศลโดยอุทิศแรงงาน ช่วยเหลืองานวัด เช่น ก่ออิฐ ทำความสะอาด พัฒนาวัด กวาดลานวัด ทำร่วมกันกับคนไทย แต่ชาติอาเซียนเขาจะไปเป็นกลุ่ม ไปวัดเดียวกันกับคนไทย

“.....ที่วัดหนองค้อ เวลาถึงงานวัด ชาติอาเซียนกัมพูชาจะบริจาคน้ำแข็ง น้ำดื่มให้วัด” (ประธานกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

นอกจากนี้ชาติอาเซียนโดยส่วนใหญ่จะประหยัด ทำงานเพื่อเก็บเงินส่งไปบ้าน เวลากินข้าวจะกินกับเพียงอย่างเดียว ไม่เหมือนกับคนไทยซึ่งต้องกินกับข้าวหลายอย่าง อาจมากถึง 3-5 อย่าง ในด้านอาหารการกินไม่เปลี่ยนแปลง อาหารยังเหมือนเดิม ซึ่งในชุมชนไม่มีร้านอาหารพม่า หรือร้านอาหารเขมร “.....มีแต่ร้านลาบยโส” (อสม. วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....ในแคมป์แรงงานพม่าจะฟังเพลงลูกทุ่งไทย เขาจะเปิดทุกวัน บ้านผมเลยได้ฟังไปด้วย ผมไม่ได้เปิดเครื่องเสียงของผมนานแล้วจนไม่แน่ใจว่ายังใช้ได้หรือเปล่า คนงานเขาจะเปิดเพลงเป็นเวลาไม่ทำให้รำคาญ เปิดเพลงไม่เกินสามทุ่ม” (คณะกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....พม่ามีวินัยมากกว่ากัมพูชา คนพม่าเกรงใจเรามากกว่าคนกัมพูชา ไม่ก่อเรื่องและระมัดระวังไม่รบกวนเพื่อนบ้าน รวมไปถึงคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขต่ำกว่าของชาติอาเซียนกว่าคนไทยอีกด้วย” (คณะกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

การสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของชาติอาเซียน บางอย่างคล้ายกับของคนไทย เช่น การเบิกประสังคมนาัยจ้างทำให้เบิกค่าเลี้ยงดูบุตร 400 บาทเหมือนคนไทยมีบัตรแล้วที่เบิกได้แต่เด็กต้องเกิดที่ไทยถ้าเกิดที่ประเทศเขาแล้วเข้ามาเรียนที่ไทยได้แต่จะเบิกเรื่องการศึกษาไทยไม่ได้ ซึ่งชาติ

อาเซียนรับรู้ได้ดี ในส่วนของการรักษาพยาบาลนายจ้างจะทำประกันให้แรงงานต่างด้าวเป็นประกันสุขภาพ โดยหักจากค่าแรงที่ได้ อีกทั้งในโรงเรียนแต่ละแห่งจะดำเนินการเหมือนกัน โดยทำเป็นประกันอุบัติเหตุให้เด็กนักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนต่างด้าว แต่การรักษาพยาบาลคนบางกลุ่มที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวจะต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเอง และต้องมีคนในชุมชนหรือผู้ประกอบการท้องถิ่นลงลายมือชื่อรับรองว่าเป็นคนในพื้นที่จริง ในด้านรายได้ แรงงานต่างด้าวมีรายได้ที่ดีกว่าอยู่ประเทศตนเองรายได้แต่ละคนแล้วแต่งานที่ทำ สามารถเก็บเงินส่งกลับบ้านได้ แต่มีแรงงานชาติอาเซียนบางกลุ่มเลือกค่าแรงที่ดีกว่า เช่น ถ้ารู้จักคนอื่นว่าค่าจ้างถูกจะหนีนายจ้างไปทำงานที่ค่าแรงแพงกว่า

ด้านการยอมรับกลุ่มชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนว่าเป็นสมาชิกของชุมชน เนื่องจากอยู่กันกลมกลืนอยู่นานจนชิน ไม่สร้างความเดือดร้อนบางคนสามารถพึ่งพากันได้เหมือนครอบครัวเดียวกัน เช่น ช่วยก่อกองไฟช่วยทำอะไรชาติอาเซียนก็ช่วยโดยไม่คิดค่าแรง ส่วนมากเขาจะเดินไปเป็นกลุ่มตามชุมชน ซึ่งเข้ากันได้ระดับหนึ่ง แต่บางกลุ่มก็ต่างคนต่างอยู่ มีการแบ่งปันอาหารการกินให้ชาติอาเซียนด้วยกันได้ อีกทั้งชาติอาเซียนยังช่วยเหลืองานสังคมได้ดี แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่คิดว่าเป็นสมาชิกในชุมชนเพราะคนที่เป็สมาชิกชุมชนจะต้องมีทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชนเท่านั้น บางคนมีความหวาดระแวงขึ้นกับกลุ่มชาติอาเซียน เนื่องจากกลัวเรื่องความสกปรก การลักขโมย อาชญากรรม หรือสร้างความเดือดร้อนและแรงงานต่างด้าวเข้ามาเพื่อทำงานโดยหาเงินโดยเฉพาะโดยไม่คำนึงถึงประเทศไทย และความใกล้ชิด ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และติดต่อประสานงาน อีกทั้งชาติอาเซียนเข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ในปัจจุบันยังไม่มีปัญหาเพราะแรงงานเหล่านี้พักอาศัยในพื้นที่จำกัดของนายจ้างไม่เป็นภาระกับชุมชน ไม่สร้างความเดือดร้อน

“.....เราอยู่ในแบบพี่น้องกันเลย เขาก็ช่วยเหลือเรา ถ้าเป็นคนเก่านี้ใช้อย่างเลย เขาก็ดูแลตัวเองได้แล้วเลยไม่เป็นภาระของเรา” (คณะกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

โดยที่ชาติอาเซียนบางคนเข้ามาทำงานเพื่อหาเงินส่งกลับประเทศ จึงต่างคนต่างอยู่ แต่บางคนบอกว่าเป็นภาระเพราะแรงงานต่างด้าวพม่าและกัมพูชาก่อปัญหาก่อเหตุ unruly สร้างปัญหาขยะเยอะ และใช้ทรัพยากรของประเทศไทยไปวันๆ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่กล้าให้वानชาติอาเซียน

“.....คนไทยยังไว้วางใจไม่ได้ แล้วคนต่างชาติจะไว้วางใจได้อย่างไร และถ้าหายไปตามตัวได้ยาก” (เจ้าหน้าที่เทศบาล วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

คนไทยไม่ค่อยจ้างพี่เลี้ยงเด็ก หรือแม่บ้าน ที่เป็นชาติอาเซียน หรือให้वानให้ไปรับลูกหลาน เพราะยังไม่ไว้วางใจ เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉินให้วานได้แต่ต้องระมัดระวังและให้วานได้เป็นบางคน ที่สามารถพึ่งพากันได้ เหมือนครอบครัวเดียวกัน หรือแม้กระทั่งใช้ทำงานส่วนตัวก็ได้ หรือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินและจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากชาติอาเซียนกล้าที่จะขอความช่วยเหลือได้ แต่ต้องเป็นคนกันเองเหมือนกันเป็นเพื่อนกันได้ ซึ่งส่วนใหญ่ชาติอาเซียนที่เข้ามาจะอาศัยอยู่กันมานานสามารถพึ่งพากันได้

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

ยังไม่มีผลกระทบของสาธารณูปโภค มีน้ำประปา ไฟฟ้า มีความพอเพียงแต่ค่าไฟแพงขึ้น ค่าครองชีพถูกลงต้องเพิ่มปริมาณการใช้น้ำประปา ไฟฟ้า ของประเทศไทย

“.....ควรเพิ่มค่า hp ขึ้นเป็น 4-5 บาทหรือต้องจ่าย ค่าความเป็นต่างด้าว” (เลขากองทุนหมู่บ้าน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

เนื่องจากชาตินาเซียเข้ามาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในประเทศไทย แรงงานต่างด้าวควรจ่ายเพิ่มขึ้นมากกว่าคนไทย ส่วนความเพียงพอของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันมีบ้านเช่าเพิ่มขึ้นมาก เพื่อให้เพียงพอต่อชาตินาเซีย จนปัจจุบันชาตินาเซียบางรายกลับบ้าน ทำให้บ้านเช่าว่างหลายที่ ซึ่งที่อยู่อาศัยมีหลายลักษณะ ได้แก่ แค้มป์คนงานในที่ก่อสร้าง คอนโดห้องเช่า และอยู่ตามไร่สวน ชาตินาเซียเข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ในปัจจุบันยังไม่มีปัญหาเพราะแรงงานเหล่านี้พักอาศัยในพื้นที่ จำกัดของนายจ้าง ในส่วนของพื้นที่สาธารณะในชุมชน ยังไม่มีผลกระทบแต่ปัจจุบันมีคนใช้เยอะขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนไทย เนื่องจากคนต่างด้าวจะทำแต่งงานไม่ค่อยมีวันหยุด และจะอยู่แต่ที่พักของตนเอง

(2) มิติสุขภาพ

เกี่ยวกับปัญหาโรคติดต่อ ซึ่งที่ผ่านมายังไม่เคยมีปัญหาเรื่องโรคติดต่อที่ร้ายแรงแต่โดยส่วนมากชาตินาเซียในประเทศไทยมักจะเป็นโรคไวรัสตับอักเสบ และเคยมีถึงขั้นเสียชีวิต ทั้งนี้การเข้ารับการรักษาพยาบาล นายจ้างจะทำการกันให้แรงงานต่างด้าวเป็นประกันสุขภาพ โดยหักจากค่าแรงที่ได้ และโรงเรียนแต่ละที่จะทำเหมือนกัน โดยจะเป็นประกันอุบัติเหตุให้เด็กนักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนต่างด้าว แต่การรักษาพยาบาลคนบางกลุ่มที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวจะต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเอง แต่ต้องมีคนในชุมชนหรือผู้ประกอบการท้องถิ่นที่ลงลายมือชื่อรับรองว่าเป็นคนในพื้นที่จริง แต่การให้การรักษายาบาลในผู้ป่วยชาตินาเซียบางรายของโรงพยาบาลบางแห่งอาจไม่ให้การรักษาเพราะค่ารักษาพยาบาลแพง จึงให้น่ากลับไปรักษาที่บ้าน อีกทั้งในการตรวจหรือให้การรักษในช่วงวันจันทร์จะมีผู้ป่วยมากทั้งต่างด้าวและไทย โดยส่วนมากต่างด้าวจะเข้าไปเจาะเลือด เช่น โรคไวรัสตับอักเสบ จึงอยากให้มีส่วนแยกแยะระหว่างคนไทยกับแรงงานต่างด้าว เพื่อความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

(3) มิติอาหาร

อาหารต่างชาตินีมีความคล้ายคลึงกับอาหารไทย ไม่แตกต่างกันมากนัก แรงงานต่างชาติส่วนใหญ่มักจะชอบมาซอยโขมดแดงหรือผลไม้ในสวนบ้างจะมีที่แตกต่างจากไทยคือ พม่าจะไม่นิยมทานแมวหรือสุนัข แต่กัมพูชาชอบจับสุนัขไปทาน ทั้งนี้ในชุมชนจะมีร้านอาหารเวียดนามญี่ปุ่น เกาหลีในพื้นที่มากขึ้นเป็นตัวเลือกให้กับคนไทย ซึ่งเป็นของนายทุนต่างด้าว มีรถเข็นโรตีสมี “รถพุ่มพวง หรือรถโตงเตง” ของนายทุนคนไทยแต่จ้างชาตินาเซียให้ซื้อมอเตอร์ไซด์ขายในพื้นที่ชุมชน โดยความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภคในชุมชน ชาตินาเซียจะประหยัดในเรื่องของการกิน เพราะเขาทำงานเก็บเงินส่งไป

บ้าน เวลากินข้าวจะกินกับข้าวเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอ ไม่เหมือนคนไทยต้องกินกับข้าวหลายอย่างซึ่งอาจมากถึง 3-5 อย่าง อีกทั้งยังมีร้านอาหารตามตลาดนัดซึ่งขายดี มีให้เลือกบริโภคที่หลากหลายและเพียงพอ โดยคนไทยมีการแบ่งปันอาหารการกินให้ชาติอาเซียนในชุมชน

(4) มิติการศึกษา

การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อย โดยส่วนใหญ่คนไทยผู้ไม่มีใครพูดภาษากัมพูชาหรือพม่าได้เลย ส่วนเด็กๆ นักเรียนไทยก็พูดภาษากัมพูชาและพม่าไม่ได้ แม้จะมีเด็กชาวต่างชาติมาเรียนด้วย แต่เด็กต่างชาติพูดภาษาไทยได้สื่อสารกันได้ เพราะส่วนมากแรงงานต่างด้าวใช้ภาษาของตนเอง จึงทำให้คนไทยไม่เข้าใจในสิ่งที่เขาสื่อสารกัน และด้วยความที่คนไทยคิดว่าประเทศเขาเป็นเมืองขึ้นประเทศของเขาเลยต้องพยายามพูดภาษาอื่นให้ได้แต่ประเทศไทยไม่ได้เป็นเมืองขึ้นเลยเป็น “ความโชคดีในความโชคร้าย” ที่คนไทยไม่พยายามที่จะพูดหรือเรียนรู้ภาษาอื่นแต่คนไทยบางส่วนอยากมีเรียนภาษาต่างด้าวเพิ่มเติม และอยากให้ลูกหลานเรียนภาษาต่างด้าวเพิ่มด้วย เนื่องจากปัจจุบันเปิดอาเซียนจึงทำให้มีคนต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่มาก ซึ่งการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาติอาเซียนนั้น มีเด็กต่างชาติจำนวนค่อนข้างเยอะที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทย และเข้ากันได้ดีสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเด็กไทยได้เป็นอย่างดี โดยที่คุณครูผู้สอนให้ความร่วมมือไม่แบ่งแยกกว่าเป็นเด็กชาติใด ซึ่งเด็กบางคนคิดว่าตนเองเป็นคนไทย เด็กต่างชาติบางคนพูดภาษากัมพูชาไม่ได้เพราะรู้แต่ภาษาไทย แต่ในโรงเรียนไทยนั้นไม่มีครูที่สอนภาษากัมพูชา พม่า ส่วนมากมีแต่ภาษาจีน อีกทั้งมีคนไทยบางคนมีโอกาสได้เรียนภาษาเพื่อใช้ทำงานกับชาวต่างชาติ เกาหลี ญี่ปุ่น ในส่วนของสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาติอาเซียน ยังไม่มีการเปิดสอน ส่วนมากจะเรียนรวมกัน หรือเป็นศูนย์เด็กเล็กที่รับเด็กต่างชาติ แต่มีโรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ที่ลูกหลานคนญี่ปุ่นเข้าไปเรียน

(5) มิติการมีงานทำและรายได้

การมีงานทำของคนในชุมชน โดยปัจจุบันนายจ้างนำเข้าชาติอาเซียนจำนวนมาก เพราะแรงงานในประเทศไทยไม่พอ หากแต่เพราะคนต่างชาติไม่ได้แย่งงานจากคนไทย จึงมีการเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานเกิดขึ้น เพราะคนไทยขี้เกียจ คนไทยไม่ทำ จึงทำให้คนไทยตกงานเยอะ คนไทยไม่นิยมทำงานใช้แรงงาน เลือกรางาน ไม่ชอบทำงานหนัก ชอบสบาย เป็นงานที่ไม่ลำบาก อีกทั้งลูกหลานของคนไทยไม่จำเป็นต้องทำงานก็มีกิน ลูกหลานคนไทยจึงมีหน้าที่เรียน ร้องานที่ตนเองชอบ ไม่ทำก็อยู่ได้แล้ว เพราะพ่อแม่ทำให้หมด จนปัจจุบันมีผลกระทบเนื่องจากชาติอาเซียนเข้ามาทำงานในประเทศเยอะขึ้น ซึ่งแตกต่างจากคนไทยคือต่างชาติมีความอดทนในการทำงาน โดยส่วนมากบริษัทรับแต่ต่างชาติ หรืองานก่อสร้างบ้าง โดยทั่วไปจะมีทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน สตรี ชาย เหตุผลที่คนต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาเพื่อทำงานเพราะชาติอาเซียนมีรายได้ที่ดีกว่าอยู่ประเทศตนเอง รายได้แต่ละคนแล้วแต่งานที่ทำ สามารถเก็บเงินส่งกลับบ้านได้ แต่มีแรงงานต่างด้าวบางกลุ่มเลือกค่าแรง ถ้ารู้จักคนอื่นว่าค่าจ้างถูกจะหนีนายจ้างไปทำงานที่ค่าแรงแพงกว่า โดยคนต่างด้าวบางคนสามารถพูดภาษาไทยได้ เปิดกิจการเป็นของตนเอง เรียนรู้จากคนไทย พอแรงงานต่างด้าวเริ่มเก่งก็ไปเปิดกิจการเป็นของตนเอง แต่ในบางกลุ่มมองว่าการ

ทำงานนั้นเป็นคนละอาชีพกัน ไม่ได้แข่งกัน แต่พึ่งพาอาศัยกันได้ โดยสภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น เป็นการกระจายรายได้ ค่าขายดีมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งชาติอาเซียนบางคนรู้จักถอดอม และใช้เงินให้เกิดประโยชน์จริงๆ

(6) มิติครอบครัว

ในความสัมพันธ์ในครอบครัวยังไม่มีผลกระทบใดๆ เกิดขึ้น แรงงานต่างด้าวไม่มีการผิดลูกผิดเมียใคร มีแต่คนไทยด้วยกันเอง แต่การสมรสระหว่างคนไทยและคนต่างด้าวในปัจจุบันที่พบมีมากขึ้น

(7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนมีบ้างแต่ยังไม่มากเท่าไรนัก เพราะส่วนใหญ่ชาติอาเซียนจะอยู่กันเป็นกลุ่มๆ มุ่งหวังเพื่อทำงานเพียงอย่างเดียว แต่ถ้าให้ช่วยกันช่วยเหลืออะไร เช่น มีงานบุญจะช่วยพัฒนาชุมชน ช่วยเหลืองานสังคมได้ดี โดยส่วนมากแรงงานพม่าเป็นคนพูดจารับปากตลอดแต่พอถึงเวลาจริงอาจไม่มาช่วย ในส่วนของแรงงานกัมพูชายังไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าไร แต่ไม่ถึงขั้นขัดขืนหรือดื้อรั้นมาก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชนต่างชาติที่ร่วมทำบุญกับคนไทยส่วนมากจะไม่ค่อยร่วมนอกเสียจากจะมีนายจ้างที่มีตำแหน่งในชุมชนพามาช่วย เช่น เมื่อถึงวันพระจะทำคล้ายผ้าป่าไปถวายพระที่วัด และบำเพ็ญกุศลโดยอุทิศแรงงาน ช่วยเหลืองานวัด เช่น ก่ออิฐ ทำความสะอาด พัฒนาวัด กวาดลานวัด โดยจะมาร่วมกันแต่เขาจะไปเป็นกลุ่ม ซึ่งไปวัดเดียวกันกับคนไทย มีการบริจาคน้ำแข็งและน้ำดื่มให้วัด หรือกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้มีรายได้น้อย ยังไม่ได้รับผลกระทบ เพราะคนไทยจัดให้มีกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น วันผู้สูงอายุ วันเด็ก โดยคนต่างชาติบางคนจะเข้าร่วมบ้าง

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

การซึมซับทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชน ศาสนาของคนต่างชาติไม่แตกต่างจากคนไทย มีหลายศาสนาแต่โดยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ และอิสลาม มีการทำบุญใส่บาตรได้เหมือนไทย อิสลามจะแยกออกไปถือของอิสลาม โดยในวันศุกร์จะไปละหมาดที่มัสยิด ในส่วนของบทสวดของศาสนาพุทธจะเป็นบาลีเหมือนกันแต่ต่างกันที่สำเนียงและทำนองในการสวด และกัมพูชามีหมอดูลายมือ ทำนายโชคชะตา

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

“.....เราไม่ได้เอาเขามาอยู่ในบ้าน ก็ต่างคนต่างอยู่ไม่ได้มีอะไร และคนต่างด้าวไม่กล้าทำอาจเป็นเพราะ ไม่รู้ทางหนีทีไร” (อสม. วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

มีบ้างที่คนไทยเกิดความระแวงเนื่องจากไม่ไว้วางใจ แต่ส่วนมากจะเป็นการขโมยของชาวบ้าน เช่น ผลไม้ มะม่วง มะขาม หน่อไม้ กล้วย กระท้อน อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจประเพณีของคนไทย รถมอเตอร์ไซด์หายตามตลาดนัดแต่จับไม่ได้ แต่คิดว่าน่าจะเป็นฝีมือคนไทยมากกว่า และเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ขโมย แต่บางส่วนคิดว่าอาชญากรรมการขโมยหรือปล้นไม่มี ต่างชาติที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหา อาชญากรรม มักจะอยู่อย่าง “เจียมเนื้อเจียมตัว” ไม่กล้าที่จะก่ออาชญากรรม เพราะถ้าถูกจับได้จะต้องโทษและ ถูกส่งกลับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติอาเซียน อาชญากรรมเกิดขึ้นได้ทุกชาติ ไม่ว่าไทยหรือชาติอื่นๆ แต่เคยมีกรณีคนงานกัมพูชาทะเลาะกันเองแต่ไม่รุนแรงและมีหัวหน้างานคอยคุม

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ความเสมอภาคทางสังคมในชุมชนไม่เท่ากันเท่าไร เพราะคนไทยชอบหักหัวคิวชาติอาเซียน ต้องมีคนรับพาเข้ามาทำงาน มีการหักหัวคิวและกักค่าแรงไทย จะขึ้นอยู่กับความสามารถเท่าไรก็เท่านั้นแล้วแต่เขาจะขึ้น

“.....ไม่เท่าเทียมแต่ก็ไม่ได้เป็นการเอาเปรียบ แค่เป็นความเท่าเทียมที่ไม่ถูกต้อง เราจะให้เขามาเท่าเทียมกับเราได้ไง ที่นี้ประเทศเรา อยู่เมืองไทยคนไทยก็ใจดีอยู่แล้ว” (คณะกรรมการชุมชน วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2560)

รวมไปถึงสิทธิและหน้าที่ไม่เท่ากันกับคนไทย ถ้าให้เท่ากันก็ไม่ได้ เช่น เด็กที่เรียนวุฒิการศึกษาที่เขาเรียนในประเทศไทย ไม่สามารถเอาไปประกอบกับงานที่ประเทศเขาได้ โดยประเทศไทยจะเขียนเป็นใบรับรองการศึกษา ไม่ใช่ใบสำเร็จการศึกษา แต่เป็นการเรียนเพื่อรู้เหมือนรับรองการได้เรียน ซึ่งคนต่างชาติที่เรียนภาษาไทย เพราะเขาอยู่เมืองไทย เขาก็ต้องเรียนรู้ภาษาไทย

(11) มิติการเมือง

ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่ต่างชาติเข้ามาเพื่อมาทำงานหาเงินส่งกลับประเทศตามสิทธิเขา การให้เข้ามาทำงานได้อย่างอิสระ จึงไม่ควรเรียกร้องค่าแรงงานเพิ่มขึ้นควรเคารพกฎหมายไทย โดยเมื่อถึงเวลาเลือกตั้งของประเทศเขาชาติอาเซียนจะกลับไปเลือกตั้งท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ไปแล้วกลับมาทำงานที่ประเทศไทยต่อ

(12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร / พลังงาน

การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่าด้านพลังงานต้องเพิ่มค่าปริมาณการใช้งาน เนื่องจากคนต่างดาวเขามาทำให้มีทรัพยากรเปลี่ยนแปลงไป น้ำประปาไฟฟ้าต้องพลังงานต้องเพิ่มขึ้นแน่นอน ซึ่งน่าจะเพิ่มค่า hp ขึ้นเป็น 4-5 บาทมันหรือต้องจ่ายเป็นค่าต่างดาว เพราะเขามาหาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในประเทศไทยคนต่างดาวก็อาจจะเพิ่มขึ้น จึงควรมีค่าภาษีของแต่ละอย่างมากกว่าคนไทย เช่น เราซื้อแก๊สในประเทศไทยมาเพื่อมาผลิตกระแสไฟฟ้าในไทย แล้วแรงงานต่างดาวก็เข้ามาใช้ไฟฟ้าในไทย ในการจัดการภัยพิบัติ

จังหวัดชลบุรีในบางพื้นที่น้ำจะท่วมบ่อย แต่จะไม่ท่วมขัง มีการระบายที่รวดเร็ว เนื่องจากปัจจุบันมีการสร้างบ้านปิดทางระบายน้ำ โดยส่วนใหญ่ชาตือาเซีย่นไม่ค่อยช่วยเหลือ แต่จะขอให้เทศบาลช่วยเหลือมากกว่า เว้นแต่ช่วยเก็บกวาดเล็กน้อย เพราะมีความยุ่งยากในการประสานงานเมื่อเกิดเหตุสถานการณ์ต่างๆ เรื่องสุขลักษณะคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของต่างชาติต่ำกว่าคนไทย แต่คนพม่าจะดูแลเรื่องความสะอาดมากกว่าคนกัมพูชา ส่วนกัมพูชาก็ต้องคอยบอกหรือเตือนตลอด

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

(1) ด้านการรักษาพยาบาลควรมีช่องแยะระหว่างคนไทยกับชาตือาเซีย่น เพื่อรองรับในกรณีที่เร่งด่วน

(2) ด้านพลังงานต้องเพิ่มค่าปริมาณการใช้งาน เนื่องจากคนต่างด้าวเขามาทำให้มีทรัพยากรเปลี่ยนแปลงไป น้ำประปาไฟฟ้าต้องพลังงานต้องเพิ่มขึ้นแน่นอน ต้องจ่ายเป็นค่าต่างด้าว เพราะเขามาหาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในประเทศไทยคนต่างด้าวก็ว่าจะเพิ่มขึ้น จึงควรมีค่าภาษีของแต่ละอย่างมากกว่าคนไทย

(3) ควรมีมาตรการการรักษาความปลอดภัย เนื่องจากห้องแถวอยู่ใกล้กัน สิ่งสำคัญที่สุดคือเรื่องอาชญากรรม เช่น เด็กหาย

(4) ภาษาที่ใช้สื่อสารกันยังเป็นปัญหาในปัจจุบัน เพราะไม่สามารถสื่อสารกันได้ หรือต้องมีล่ามคอยสื่อสารเพื่อให้เข้าใจกันมากขึ้น อีกทั้งควรมีการจัดอบรมการใช้ภาษาท้องถิ่นของอาเซีย่นเพื่อให้สะดวกแก่การติดต่อสนทนากัน และมีการแก้ไขในระยะยาว ถ้าเกิดเราไม่รู้ภาษาเขา เขาอาจเข้ามามาก่อการร้าย หรือทำอันตรายในประเทศไทยได้

(5) ไม่ควรมีโรงเรียนที่เป็นของชาตือาเซีย่น เพราะจะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ

4.4.2.2 กลุ่มชาตือาเซีย่น

กลุ่มตัวอย่างชาตือาเซีย่นที่ได้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก มีจำนวน 6 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีอายุระหว่าง อายุ 15 - 20 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมามีอายุระหว่าง 21 - 25 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีอายุระหว่าง อายุ 25 - 30 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีเชื้อชาติกัมพูชา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาเชื้อชาติลาว จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีเชื้อชาติพม่า จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ มีสถานภาพโสด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และสมรส จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 โดยเชื้อชาติของคู่สมรส มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ซึ่งการอยู่ด้วยกันของคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกัน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 2 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67

กลุ่มตัวอย่างมีหน้าที่หลักที่มีต่อครอบครัว จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีระดับการศึกษาไม่ได้เรียนหนังสือ และจบประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาจบประถมศึกษาปีที่ 3 และ 5 จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.67 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และซ่อมรถยนต์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีรายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ซึ่งระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย 4 - 5 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา 0 - 1 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ 2 - 3 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ โดยมีระยะเวลาที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนนี้ 0 - 1 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 มีระยะเวลาที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนนี้ 2 - 3 ปี และ 4 - 5 ปี จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.67 มีผู้ชักจูงให้เข้ามาทำงานเป็นญาติ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 เป็นเพื่อน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 โดยไม่มีกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนที่ทำงานและอาศัยอยู่ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และมีกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนที่ทำงานและอาศัยอยู่ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67

1) สถานการณ์พื้นฐาน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันการดำเนินชีวิตในชุมชนทั้งก่อนและหลังการเปิดเป็นประชาคมอาเซียนโดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ไม่แตกต่างแต่อย่างใด มีความคล้ายกัน และเข้ามาอย่างถูกกฎหมาย มีคือสวัสดิการดี อีกทั้งในปัจจุบันยังเดินทางเข้าออกประเทศง่ายขึ้น เพราะมีพาสปอร์ต

“.....มีความเป็นอยู่เป็นอย่างดี รู้สึกว่าไม่แตกต่างทั้งก่อนและหลังเปิดอาเซียน อีกทั้งยังชอบประเทศไทยมากกว่าเพราะประเทศไทยหางานง่าย แต่ก็พวพวหางานยากมากกว่า” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....ชุมชนเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ในไทยมีความเจริญมากกว่าที่ชุมชนโพธิ์ไทรที่ประเทศลาว” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

โดยหลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาตอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย มีผลต่อการตัดสินใจให้ประชากรชาตอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะหากขึ้นทะเบียนถูกกฎหมายแล้ว เวลาทำอะไรก็สะดวกขึ้นมาก ไม่ต้องกลัวว่าจะผิดกฎหมายการเข้าเมืองเพื่อมาอาศัยหรือทำงานอยู่ในไทย

“.....คิดว่าเข้ามาทำงานเพิ่มขึ้น เพราะพื้นที่เป็นนิคมอุตสาหกรรม มีคนอยู่เยอะโอกาสหรือทางเลือกในการทำงานมีมาก” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

แต่ในเรื่องของการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าวนั้นมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง กลุ่มคนบางกลุ่มจึงยังไม่ลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว

“.....มีผลกระทบเรื่องค่าใช้จ่ายการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าวใช้เงินค่อนข้างเยอะ แต่ไม่รู้สิอะไรเพราะนายจ้างเป็นคนดำเนินการ” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....ตอนนี้ตัวเองยังไม่มีใบอนุญาตทำงาน แต่คิดว่าหลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย น่าจะมีคนต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ผลต่อการตัดสินใจในการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนหลังเปิดประชาคมอาเซียนของชาติอาเซียนไม่มีผล เพราะกลุ่มตัวอย่างบางคนรู้ดีว่าการเข้าประเทศไทยมีโอกาสนในการประกอบอาชีพมากกว่าอยู่ในประเทศของตนเอง การเข้ามาทำงานหารายได้ซึ่งน่าจะมีคนต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

“.....มีผลต่อการตัดสินใจมาก เพราะมาที่ประเทศไทยมีงานทำและมีรายได้มากกว่าประเทศพม่าที่ทำงานทำยากมากและรายได้น้อยกว่าประเทศไทย” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2560)

ซึ่งส่วนใหญ่นิยมเข้ามาทำงานในชุมชนมากที่สุดคืออาชีพก่อสร้างและรับจ้างทั่วไปเพราะเป็นอาชีพที่ได้เงินเยอะ

“.....ทำงานอะไรก็ได้ที่ได้เงิน แต่ที่ชอบที่สุดคืองานก่อสร้าง เพราะได้เงินเยอะ มีโอกาสให้ทำ” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

แต่บางคนเลือกทำงานที่ไม่ใช่แรงงานมาก เช่น

“.....ทำงานในโรงงาน ที่เลือกทำเพราะงานในโรงงานสบาย กว่างานก่อสร้าง” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

“.....คิดว่านิยมทำงานช่างซ่อมเพราะเป็นความชอบส่วนตัวก็จะมีแรงงานเยาวชนสตรีชายเข้ามาหลากหลาย” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

สำหรับการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในแต่ละครั้ง โดยส่วนใหญ่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์แต่เริ่มแรก เพื่อเข้ามาทำงานแล้วส่งเงินกลับประเทศของตนเอง โดยจะใช้เวลาอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกันออกไป โดยกลุ่มตัวอย่างบางคนจะอยู่ทำงานจนถึงช่วงเทศกาลและลากลับประเทศของตนเองเพื่อไปหาครอบครัว จากนั้นจึงเดินทางกลับเข้ามายังประเทศไทยเพื่อทำงานหารายได้ต่อไป ส่วนกลุ่มตัวอย่างบางคนนั้นเข้ามาอาศัยอยู่นานเป็นปีเนื่องจากสมรสหรือสร้างครอบครัวที่ไทย โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 ปี จึงเดินทางกลับไปหาญาติที่ประเทศของตนเอง

อีกทั้งเมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาตือาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย การเข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชนได้นานมากขึ้น เนื่องจากโดยส่วนใหญ่จะขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย

“.....อยู่นานกว่าเดิมเพราะว่าลงทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็สบายใจไม่ต้องหลบหนีทำงานได้อย่างสบายใจ ไม่ต้องกลัวหรือระแวงว่าตำรวจจะมาจับ และไม่ค่อยมีคนมาตรวจมากเหมือนเมื่อก่อน” (ชาวลาว, ชาวพม่า, ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

สำหรับปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดในชุมชนชาตือาเซียนส่วนใหญ่คิดว่าไม่เกี่ยวข้องกับชาตือาเซียน เพราะไม่กล้าทำอะไรที่ไม่ดีเนื่องจากไม่ใช่ประเทศของตนเองและเพียงเพื่อเข้ามาหางานทำ และเป็นเพราะตัวบุคคลนั่นเอง

“.....ชนชาติใดก็ทำผิดได้เหมือนกัน และต้องถูกลงโทษ” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ความรู้สึกกับการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนซึ่งไม่มีความแตกต่างจากคนไทย รู้สึกกลมกลืนและเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย

“.....คุณสามารถพูดภาษาไทยได้จึงทำให้รู้สึกกลมกลืนไปกับคนไทย เพราะภาษามีความคล้ายกัน รู้สึกชอบเพราะว่าชุมชนที่นี่ทำให้มีอาชีพ มีรายได้และมีที่พักอาศัย” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

อีกทั้งในด้านการเข้ามาทำงานกลุ่มตัวอย่างกล่าวว่า

“.....รู้สึกดีเพราะงานที่ทำค่อนข้างสบาย อยู่แบบอิสระสบายใจ และมีที่อยู่อาศัยหรืออาหารให้กินเพียงพอดี แต่ตอนนี้ยังทำงานรับจ้างทั่วไปซึ่งได้เงินน้อยกว่างานก่อสร้าง (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

2) ความครอบคลุมทางสังคม

การสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานในชุมชน กลุ่มตัวอย่างบางคนกล่าวว่าไม่มีความแตกต่าง เช่น การเข้ารับการรักษาพยาบาลได้ตามปกติ ลงทะเบียนตามกฎหมายอย่างถูกต้อง และขอใบรับรองแพทย์เพื่อลางาน แต่โดยส่วนใหญ่มักไปไม่โรงพยาบาล

“.....เวลาป่วยจะหายาทานเอง หรือถ้าป่วยหนักจะให้นายจ้างพาไปหาหมดที่อนามัย แต่จะมีค่าใช้จ่ายซึ่งนายจ้างจะเป็นคนจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

โดยความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนกลุ่มตัวอย่างบางคนยังไม่คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชน เพราะไม่ได้ไปไหนอยู่แต่ที่พัก และต่างคนต่างทำงาน (ชาวกัมพูชา, ชาวพม่า)

แต่ในคนลาวส่วนใหญ่ จะคิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชน ด้วยความที่พูดภาษาไทยได้ จึงคิดว่าตนเองก็เป็นคนไทย อีกทั้งมีความผูกพัน อยู่ไทยแล้วมีความรู้สึกสบายใจ สบายใจ และไม่เจ็บป่วย (ชาวลาว) การให้वानคนไทยไปทำธุระส่วนตัวแทนจะให้วานได้เฉพาะคนที่คุ้นเคยหรือสนิทด้วย เช่น นายจ้าง และญาติพี่น้อง (ชาวพม่า, ชาวลาว) โดยนายจ้างจะให้วานให้ส่งเงินกลับประเทศให้ครอบครัว (กัมพูชา)

“.....ให้วานคนไทยได้ มีความเชื่อใจกัน เช่น เจ้าของร้านยิมมอเตอร์ไซค์ ก็เอากลับมาคืนทุกครั้ง” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

อีกทั้งเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น โดยกล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากนายจ้างที่เป็นคนไทยเพราะคิดว่าเป็นคนเหมือนกัน

“.....ไม่กลัว เพราะตนไม่ได้ทำอะไรผิด และตนก็เข้ามาในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

หรือโทรแจ้งตำรวจเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน และเมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ขาดอาเซียนโดยส่วนใหญ่มีความรู้สึกกลัว แต่ในกลุ่มตัวอย่างบางคนมีความรู้สึกกลัว เนื่องจากเมื่อก่อนการเปิดอาเซียน มีการตรวจคนเข้าเมืองที่เคร่งครัด ซึ่งมีผลต่อมุมมองระหว่างชาติอาเซียนเจ้าหน้าที่รัฐของไทย

“.....กลัวตำรวจเพราะเคยโดนทำร้ายร่างกายมาก่อน เพราะโดนข้อหาว่าเป็นคนผอมติดยา แต่ความจริงนั้นไม่ได้ติดยา ยังไม่ทันได้ตรวจร่างกายใดๆ ก็โดนทำร้ายร่างกายเสียก่อน” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน

เมื่อเข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชน การได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันกับคนไทย

(1) มิติที่อยู่อาศัย

มีความเพียงพอของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา) มีการใช้งานที่ดี มีความเพียงพอของที่อยู่อาศัยที่ดี ไม่มีปัญหาเรื่องที่พักอาศัย อีกทั้งชาติอาเซียนยังมีความรู้สึกที่ดีที่ได้อยู่ในชุมชนนี้ โดยกลุ่มตัวอย่างบางคนอาศัยในบ้านเช่า แค้มป์คนงาน หรือสถานที่นายจ้างจัดให้ อยู่แบบพออยู่ได้ นอกจากนี้พื้นที่สาธารณะในชุมชนชาติอาเซียนคิดว่าเพียงพอแล้ว เพราะโดยส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยได้ไปไหน ทำแต่งงานหรืออยู่กับที่พักของตนเอง และเพิ่งเข้ามาทำงานในประเทศไทย

(2) มิติสุขภาพ

ด้านปัญหาโรคติดต่อยังไม่เคยเป็นปัญหาหรือพบในชุมชน โดยการเข้ารับการรักษายาบาล ส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้ารับการรักษายาบาล เนื่องจากไม่เจ็บป่วย และเพิ่งเข้ามาทำงานในไทยได้ไม่นาน แต่ถ้าป่วยจะหายาทานเอง หรือถ้าป่วยหนักจะให้นายจ้างพาไปหาหมอที่อนามัย แต่จะมีค่าใช้จ่ายซึ่งนายจ้างจะเป็นคนจ่ายค่ารักษายาบาลให้

“.....ไม่กินเนื้อสัตว์มาตั้งแต่เด็กแล้ว และไม่เคยเจ็บป่วยจนเข้าโรงพยาบาล ” (ชาวพม่า วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

(3) มิติอาหาร

ด้านความหลากหลายในการบริโภค ส่วนใหญ่อาหารจะไม่แตกต่างกันมากนัก มีความคล้ายคลึงกันมาก โดยมีหาซื้อได้ตามตลาดได้อย่างสะดวกสบาย แต่ในกลุ่มตัวอย่างบางมักจะทำอาหารทางเอง

“.....เป็นคนไม่เลือกกินสามารถกินอะไรก็ได้ กินได้ทุกอย่าง และสามารถทำอาหารกินเองได้ โดยที่ทำเป็นอาหารคล้ายๆ อาหารไทยแต่เครื่องแกงและรสชาติเผ็ดกว่า ” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

โดยอาหารนั้นมีความเพียงพอในการบริโภค แต่ราคาส่วนใหญ่จะแพงกว่าของประเทศของแรงงานชาติ

“.....มีอาหารที่เพียงพอแล้ว ซึ่งหุงข้าวคนละหนึ่งหม้อ เวลาทำกับข้าวกินร่วมกับคนอื่น ” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

(4) มิติการศึกษา

มีการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลายโดยกัมพูชาและพม่าในกลุ่มตัวอย่างบางคนพูดภาษาไทยได้เล็กน้อย อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ แต่มีความอยากเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งบางคนการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยตนเองจากชีวิตประจำวันและคนรอบข้าง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนลาวนั้น ส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ แต่สามารถพูดคุยภาษาไทยและลาวได้เพราะภาษาลาวคล้ายกัน (ชาวลาว) ส่วนการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยในระบบส่วนใหญ่ไม่คิดจะเรียนต่อ เนื่องจากไม่มีเวลา และมีความต้องการหางานทำมากกว่า เพื่อส่งเงินกลับไปยังประเทศของตนเอง สำหรับสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาติอาเซียน กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป

“.....อยากให้มีโรงเรียนสำหรับชาติอาเซียน แต่ถ้าไม่มีก็อยากให้เรียนร่วมกับคนไทย ” (ลาว) “ไม่ อยากให้มีสถานศึกษาเฉพาะ อยากเรียนร่วมกับคนไทยมากกว่า ” (ชาวกัมพูชา วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

(5) มิติการมีงานทำและมีรายได้

การมีงานทำในไทยเป็นประเทศที่หางานทำได้ง่าย ถ้าไม่เลือกงาน มีความมั่นคง โดยชาตือาเซียนนั้นไม่ได้คิดว่าแย่งงานคนไทย และส่วนใหญ่มีนายจ้างที่ดี มีสภาพทางรายได้ ส่วนใหญ่ได้วันละ 300 – 350 บาท (ยังไม่รวมโอที) ซึ่งเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและมีเงินเหลือเพียงพอที่จะส่งกลับไปยังประเทศของตนเอง

(6) มิติครอบครัว

ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ไม่เคยมีปัญหาจนถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างบางคนจะไม่อยู่กับครอบครัว

(7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน มีการช่วยเหลือในชุมชนที่ดีไว้ใจได้ แต่ในกลุ่มตัวอย่างบางคนกล่าวว่า

“.....ตอนนี้ยังไม่มี การขอความร่วมมือในด้านใด แต่ถ้าหากขอความร่วมมือจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะรู้สึกว่าจะต้องตอบแทนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ ยังไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากทำงานทุกวัน มีแต่ร่วมงานเทศกาลต่างๆ (ลาว)

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

การซึมซับในวัฒนธรรมไทย ประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยกับต่างชาติมีความคล้ายคลึงกัน มีการทำบุญตักบาตรพระ ร่วมประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง แห่เทียนพรรษา

“.....เคยทำบุญตักบาตร ร่วมประเพณีไทย แต่งานสงกรานต์ของพม่าจะแตกต่างกับงานสงกรานต์ของไทยคือ แต่ละบ้านที่พม่าจะทำอาหารและขนมไว้ทุกบ้าน โดยสามารถไปกินอาหารของบ้านไหนก็ได้ไม่เสียเงิน โดยแต่ละบ้านต้อนรับกันเสมอถึงแม้จะไม่รู้จักกัน แต่ของประเทศไทยทำไม่ได้ ” (ชาวมม่า วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

ในด้านภาษาและการสื่อสารสำหรับคนลาวมักจะสื่อสารกับคนไทยได้ดี เพราะเนื่องจากมีภาษาที่คล้ายคลึงกัน แต่พม่าและกัมพูชานั้นพูดภาษาไทยได้บ้าง โดยมีการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยตนเองจากชีวิตประจำวันและคนรอบข้าง สำหรับความหลากหลายทางศาสนา มีศาสนาคริสต์ อิสลาม พุทธ เช่นเดียวกับไทย แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

มีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยตรวจตราความปลอดภัยในชุมชนอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยมีการปล้นหรือทรัพย์สินหาย แต่ต้องระมัดระวังตัวเองไว้ก่อน ซึ่งไม่เกี่ยวกับคนชาติใดทำ

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ความเสมอภาคทางสังคมในชุมชน ชาตือาเซียนรู้สึกไม่ถูกเลือกปฏิบัติ อาจเป็นเพราะมีความเท่าเทียมกับเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนไทย มีความเสมอภาค เพราะเป็นคนเหมือนกัน กัน ไม่แบ่งแยกชาติใด สำหรับสิทธิและหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้สิทธิอะไร ไม่เคยช่วยเหลือหรือไปเป็นจิตอาสา เพราะอยู่แต่ที่พักและทำงานอย่างเดียว แต่กลุ่มตัวอย่างบางคน ช่วยเหลือคนอื่นบ้างเป็นบางครั้ง

“.....เวลาเจออุบัติเหตุจะช่วยเหลือคน เช่นเคยเจอเหตุการณ์คนขี่มอเตอร์ไซด์ตกคลอง เลยเข้าไปช่วยคนขึ้นมา และเรียกรถมูลนิธิให้พาส่งโรงพยาบาล” (ชาวม้ง วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2560)

(11) มิติการเมือง

ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อชุมชน ในด้านธรรมาภิบาลในการบริหารคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีธรรมาภิบาลดีอยู่แล้ว แต่ตัวเองยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอะไร

(12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร / พลังงาน

การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า กลุ่มตัวอย่างบางคนกล่าวว่า

“.....ที่พักเป็นของนายจ้าง ซึ่งนายจ้างจ่ายค่าน้ำค่าไฟ เสมือนว่าให้เผื่ออะไรรถยนต์ เผื่อซ่อมรถ” (ชาวลาว วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2560)

อีกทั้งชาตือาเซียนนั้นใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่สิ้นเปลือง ในการประหยัดพลังงาน จะใช้เท่าที่จำเป็น ช่วยกันประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้าเห็นไฟเปิดทิ้งไว้จะเดินไปปิดตลอด สำหรับการจัดการภัยพิบัติส่วนใหญ่ยังไม่เคยช่วยเหลือแต่อย่างใด แต่หากมีเหตุการณ์ภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ จะเข้าไปช่วยเหลือ รวมทั้งทำความสะอาดเก็บกวาดบริเวณรอบๆ ที่พักดีไม่ให้รก เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุไฟไหม้

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

(1) ด้านการเดินทางกลับประเทศ ยังมีความยากลำบาก อยากให้เดินทางไปกลับสะดวกมากยิ่งขึ้น

(2) บุตรที่ของชาตือาเซียนที่เกิดในประเทศไทย เมื่อกลับประเทศของตนเองเด็กจะไม่สามารถเข้าประเทศได้

(3) ด้านการรักษาพยาบาล อยากให้มีโรงพยาบาลหรือคลินิกต่างชาติ เพื่อจะได้ไม่ต้องไปแย่งกับคนไทย

(4) รายได้ที่ทำงานในไทย อยากให้เพิ่มเงินเดือนให้มากขึ้นกว่าเดิม

(5) การลงทะเบียนแรงงานต่างด้าวถูกต้องตามกฎหมายมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ชาวอาเซียนบางคนจึงยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน

(6) การมีใบขับขี่ในประเทศไทย

อภิปรายผลการศึกษาพื้นที่ สสว.3

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวอาเซียนเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก เทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอสัตร์ราชา จังหวัดชลบุรี เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีจำนวนชาวอาเซียนเข้ามาอาศัย โดยในพื้นที่ส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม มีชุมชนจำนวน 45 ชุมชน ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 109,832 คน และประชากรแฝงอีกประมาณแสนกว่าคน ที่โยกย้ายเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ เนื่องจากมีผู้คนหลั่งไหลเข้ามาอยู่ในอำเภอสัตร์ราชา จึงทำให้คนพื้นที่ที่มีที่ดินลงทุนสร้างห้องแถว หอพัก และอาคารชุดให้เช่าเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการค้าและการบริการหลากหลาย ทำให้ ประชาชนในเขตเทศบาลมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สำหรับด้านการจราจรในเวลาเร่งด่วนจะมีปัญหาการจราจรติดขัดในถนนเกือบทุกสาย สาเหตุเนื่องจากการใช้เส้นทางในการจราจรในการเดินทางไปทำงาน รับ - ส่งนักเรียน และในช่วงเวลาจากเวลาเย็นถึงค่ำจะมีสาเหตุเพิ่มขึ้นอีกเนื่องจากการจัดตลาดนัดจำนวนหลายจุดในถนนหลายสาย ยิ่งเพิ่มให้การจราจรติดขัดมากยิ่งขึ้น รวมทั้งในถนนบางสายต้องรอให้รถไฟวิ่งผ่านไปเสียก่อนจึงจะเดินทางได้ นอกจากนั้น ยังมีการทำผิดกฎจราจร รวมทั้งขับรถเร็วทั้งที่การจราจรคับคั่ง และถนนมีตรอกซอยเป็นจำนวนมาก ทำให้มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้งอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งในเขตอำเภอสัตร์ราชามีผู้มาอาศัยเพื่อประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก และเป็นทางผ่าน ไปสู่เมืองท่องเที่ยวและจังหวัดในภาคตะวันออก จึงทำให้มีการจราจรคับคั่งตลอดทั้งปี

สถานการณ์ประชากรชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วมีจำนวนกลุ่มชาวอาเซียน ตามสถานที่ต่างๆ ปะปนทั่วไป มีทั้งชายและหญิงจำนวนมากเป็นสัดส่วนโดยประมาณเท่ากัน ส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน ส่วนมากกลุ่มชาวอาเซียนมาจากประเทศกัมพูชามากที่สุด รองลงมาเป็นพม่า และบังคลาเทศ กลุ่มชาวอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน มีที่อยู่อาศัยมีหลายลักษณะ เช่น แคมป์คนงานในที่ก่อสร้าง คอนโดห้องเช่า และอยู่ตามไร่นา ชาวอาเซียนเข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดปัญหาเพราะชาวอาเซียนเหล่านี้พักอาศัยในพื้นที่จำกัดของนายจ้าง โดยชาวอาเซียนบางส่วนได้ทำงานตามบริษัทบ้าง งานก่อสร้างบ้าง โดยทั่วไปจะมีทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน สตรี ชาย ซึ่งสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันการดำเนินชีวิตในชุมชนทั้งก่อนและหลังการเปิดเป็นประชาคมอาเซียนไม่แตกต่างแต่อย่างใด มีความคล้ายกัน และเข้ามาอย่างถูกกฎหมาย มีสวัสดิการดี อีกทั้งในปัจจุบันยังเดินทางเข้าออกประเทศง่าย

ขึ้น เพราะมีพาสปอร์ต และประเทศไทยหางานง่าย จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้คนชาติเข้ามาประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้มีผลต่อการตัดสินใจให้ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะหากขึ้นทะเบียนถูกกฎหมายแล้ว เวลาทำอะไรก็สะดวกขึ้นมาก ไม่ต้องกลัวว่าจะผิดกฎหมายการเข้าเมืองเพื่อมาอาศัยหรือทำงานอยู่ในไทย แต่ในเรื่องของการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว นั้นมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง กลุ่มคนบางกลุ่มจึงยังไม่ลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว และประเทศไทยมีโอกาสในการประกอบอาชีพมากกว่าอยู่ในประเทศของตนเอง การเข้ามาทำงานหารายได้จึงเพิ่มมากขึ้น โดยการเข้ามาทำงานก่อสร้างส่วนมากจะเป็นแรงงานกัมพูชา พม่า มีทั้งชายและหญิง รับจ้างเป็นคนงานก่อสร้าง ทำไร่นา ทำการเกษตร ซึ่งกัมพูชาเข้ามาใช้แรงงานเหมือนกับพม่า ส่วนแรงงานพม่านั้นเข้ามาทำงานก่อสร้าง ลูกจ้างตามร้านค้า ทั้งชายและหญิงเป็นลูกจ้างทำไร่ เพราะคิดว่าเป็นอาชีพที่ได้เงินเยอะ ส่วนคนลาวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงวัยรุ่นที่เข้ามาขับรถ เข้ามาค้าขายหรือเป็นลูกจ้างรับจ้างค้าขายตามตลาดสดแต่ไม่ใช้แรงงานและบางคนเข้ามารับเลี้ยงดูแลเด็ก ส่วนแขกบังกลาเทศส่วนใหญ่เข้ามาขายโรตีสี อยู่อาศัยอยู่ในห้องเช่า ส่วนมากมาเป็นครอบครัว ทำโรตีสีเอง และเป็นเจ้าของกิจการ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มต่างชาติชาวญี่ปุ่น ส่วนใหญ่จะรับงานที่ทำเป็น MC บริษัทและสตรีเป็นแม่บ้าน ทั้งนี้แรงงานกัมพูชาโดยส่วนมากนั้นจะเข้ามาทำงานก่อสร้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อายุ 20 ปีขึ้นไป อีกทั้งชาติอาเซียนที่ทำงานในโรงงาน มักจะพักอยู่เป็นกลุ่มตามแคมป์คนงานก่อสร้าง และนายจ้างจะเช่าคอนโดให้อยู่ร่วมกัน อีกทั้งยังมีเด็กที่เกิดจากสามีภรรยาที่เข้ามาทำงานอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก หากผู้ใดที่มีอายุเยอะจะกลับประเทศของตนเอง แต่บางคนนั้นหากยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน จะมีหน้าที่เลี้ยงเด็กหรือลูกหลานที่อยู่อยู่ในแคมป์ พูดภาษาไทยพอได้บ้าง ทั้งนี้นอกจากการทำงานเป็นลูกจ้างแรงงานแล้ว ในพื้นที่ยังพบชาวกัมพูชาในพื้นที่กลายเป็นเจ้าของกิจการ และสามารถทำงานเก็บเงินจนสามารถซื้อตึกแถวได้ โดยในปัจจุบันนายจ้างนำเข้าชาติอาเซียนจำนวนมาก เพราะแรงงานในประเทศไทยไม่พอ คนไทยไม่นิยมทำงานใช้แรงงานเพราะชอบงานที่สบายและถ้าไม่ทำงานก็ยังมียกมีใช้เนื่องจากมีที่ดินเป็นของตนเอง

ระยะเวลาที่ชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในแต่ละครั้ง จะมีระยะเวลาไม่แน่นอน โดยส่วนใหญ่จะมาอยู่ในระยะยาวเป็นปี ประมาณ 1-2 ปี บางคนจะอยู่ในชุมชนประมาณ 3-6 เดือน แต่คนขายโรตีสีส่วนใหญ่ 1 ปี ขึ้นไป ซึ่งจะมาทีละสองคนเพื่อดูพื้นที่คร่าวๆ จากนั้นจะทยอยตามกันเข้ามา บางคนจะอยู่ทำงานจนถึงช่วงเทศกาลและลากลับประเทศของตนเองเพื่อไปหาครอบครัว จากนั้นจึงเดินทางกลับเข้ามายังประเทศไทยเพื่อทำงานหารายได้ต่อไปโดยหลังจาก 31 ธ.ค. 58 ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่นานขึ้นมากกว่าเดิม เพราะประเทศไทยเป็นเมืองเปิด ที่อยู่อาศัยสะดวกสบาย และค่าแรงงานสวัสดิการดี มีสิทธิเท่าคนไทย ซึ่งเมื่อก่อนมีชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยยาวนานจะน้อยกว่านี้ เพราะไม่มีบัตรและบางคนอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ แต่หลังจาก 31 ธ.ค. 58 เพิ่มจำนวนมากขึ้นพอมีบัตรอนุญาตการทำงานสามารถอยู่ได้นานมากขึ้น เนื่องจากโดยส่วนใหญ่จะขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งอาจเพราะอาชีพที่ทำนั้น ทำให้มีรายได้มากกว่าในประเทศของตนเอง โดยเข้ามาทำงานแล้วส่งเงินกลับประเทศของตนเอง อีกทั้งเมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียน

จากสถานการณ์ดังกล่าว การใช้ชีวิตในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เปลี่ยนแปลงมาก ไม่กระทบอะไร เพราะคนละอาชีพกันไม่ได้แข่งขันกัน แต่พึ่งพาอาศัยกันได้ นอกจากนี้ชาตืออาเซียนบางรายสามารถพูดภาษาไทยได้ โดยการเรียนรู้จากคนไทย บางคนมีกิจการของตัวเอง มีความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านมากขึ้น แต่ปัญหาส่วนมากที่พบในชุมชนจะเกิดการขโมยของของชาวบ้าน โดยชาตืออาเซียนที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหา อาชญากรรม มักจะอยู่อย่างเจียมเนื้อเจียมตัว เพราะถ้าถูกจับได้จะต้องโทษและถูกส่งกลับ และเห็นว่าเห็นว่ามันเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาตืออาเซียน เพราะอาชญากรรมเกิดขึ้นได้ทุกชาติ ไม่ว่าไทยหรือชาติอื่นๆ โดยความรู้สึกกับการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนซึ่งไม่มีความแตกต่างจากคนไทย รู้สึกกลมกลืนและเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย เพราะชาตืออาเซียนบางคนสามารถพูดภาษาไทยได้จึงทำให้รู้สึกกลมกลืนไปกับคนไทย อีกทั้งยังรู้สึกดีเพราะงานที่ทำค่อนข้างสบาย อยู่แบบอิสระสบายใจ และมีที่อยู่อาศัยหรืออาหารให้กินเพียงพอ

จากความครอบคลุมทางสังคม เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธ.ค. 58) ชุมชนมีความหลากหลายเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อย ไม่มีใครสามารถพูดภาษากัมพูชาหรือพม่าได้เลย แต่คนชาตืออาเซียนสามารถพูดภาษาไทยได้ เด็กๆ นักเรียนไทยพูดภาษากัมพูชาและพม่าไม่ได้แม้จะมีเด็กชาวกัมพูชามาเรียนด้วย แต่เด็กต่างชาติพูดภาษาไทยได้ สามารถสื่อสารกันได้ ในด้านเชื้อชาติส่วนมากชาตืออาเซียนกับเรามีความกลมกลืนกัน แต่หากสังเกตจะเห็นได้ชัดเจนเขาเดินไปไหนเขาจะไปเป็นกลุ่มซึ่งแยกออกอย่างชัดเจน โดยพม่านั้นจะนั่งไ้สร้าง ทาแป้งทานาคา นอกจากนั้นสามารถสังเกตจากสีผิว กัมพูชาจะมีผิวดำ ผิวเข้ม ส่วนพม่าจะมีผิวเหลือง คนลาวมีผิวขาว หน้าสั้นๆ และสังเกตจากการพูด ในด้านวัฒนธรรมพม่านั้นมักอยู่กันเป็นกลุ่ม เมื่อถึงวันพระจะทำคล้ายผ้าป่าไปถวายพระที่วัด และบำเพ็ญกุศลโดยอุทิศแรงงาน ช่วยเหลืองานวัด นอกจากนี้ชาตืออาเซียนโดยส่วนใหญ่จะประหยัด ทำงานเพื่อเก็บเงินส่งไปบ้าน เวลากินข้าวจะกินกับเพียงอย่างเดียว ไม่เหมือนกับคนไทยซึ่งต้องกินกับข้าวหลายอย่าง อาจมากถึง 3-5 อย่าง ในด้านอาหารการกินไม่เปลี่ยนแปลง อาหารยังเหมือนเดิม ซึ่งในชุมชนไม่มีร้านอาหารพม่าหรือร้านอาหารเขมร และพมามีวินัยมากกว่ากัมพูชา คนพม่าเกรงใจเรามากกว่าคนกัมพูชา ไม่ก่อเรื่องและระมัดระวังไม่รบกวนเพื่อนบ้าน รวมไปถึงคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขต่ำของชาตืออาเซียนกว่าคนไทย

การสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของชาตืออาเซียน บางอย่างคล้ายกับของคนไทย เช่น การเบิกประสังคมนาัยจ้างทำให้เบิกค่าเลี้ยงดูบุตร 400 บาทเหมือนคนไทยมีบัตรแล้วที่เบิกได้แต่เด็กต้องเกิดที่ไทยถ้าเกิดที่ประเทศเขาแล้วเข้ามาเรียนที่ไทยได้แต่จะเบิกเรื่องการศึกษาไทยไม่ได้ ซึ่งชาตืออาเซียนรับรู้ได้ดี ในส่วนของการรักษาพยาบาลนาัยจ้างจะทำประกันให้แรงงานต่างด้าวเป็นประกันสุขภาพ โดยหักจากค่าแรงที่ได้ หากลงทะเบียนตามกฎหมายอย่างถูกต้อง และขอใบรับรองแพทย์เพื่อลาทำงาน อีกทั้งในโรงเรียนแต่ละแห่งจะดำเนินการเหมือนกัน โดยทำเป็นประกันอุบัติเหตุให้เด็กนักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนต่างด้าว แต่การรักษาพยาบาลคนบางกลุ่มที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวจะต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเอง และต้องมีคนในชุมชนหรือผู้ปกครองท้องที่ลงลายมือชื่อรับรองว่าเป็นคนใน

พื้นที่จริง ในด้านรายได้ แรงงานต่างด้าวมีรายได้ที่ดีกว่าอยู่ประเทศตนเอง รายได้แต่ละคนแล้วแต่งงานที่ทำได้สามารถเก็บเงินส่งกลับบ้านได้ แต่มีแรงงานชาติอาเซียนบางกลุ่มเลือกค่าแรงที่ดีกว่า

ด้านการยอมรับกลุ่มชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนว่าเป็นสมาชิกของชุมชน เนื่องจากอยู่กันกลมกลืนอยู่นานจนชิน ไม่สร้างความเดือดร้อนบางคนสามารถพึ่งพากันได้เหมือนครอบครัวเดียวกัน ส่วนมากเขาจะเดินไปเป็นกลุ่มตามชุมชน ซึ่งเข้ากันได้ระดับหนึ่ง แต่บางกลุ่มก็ต่างคนต่างอยู่ มีการแบ่งปันอาหารการกินให้ชาติอาเซียนด้วยกันได้ อีกทั้งชาติอาเซียนยังช่วยเหลืองานสังคมได้ดี แต่คนไทยบางคนมีความหวาดระแวงขึ้นกับกลุ่มชาติอาเซียน เนื่องจากกลัวเรื่องความสกปรก การลักขโมย อาชญากรรม หรือสร้างความเดือดร้อนและแรงงานต่างด้าวเข้ามาเพื่อทำงานโดยหาเงินโดยเฉพาะโดยไม่คำนึงถึงประเทศไทย และความใกล้ชิด ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และติดต่อประสานงาน อีกทั้งชาติอาเซียนเข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ในปัจจุบันยังไม่มีปัญหาเพราะแรงงานเหล่านี้พักอาศัยในพื้นที่จำกัดของนายจ้างไม่เป็นภาระกับชุมชน ไม่สร้างความเดือดร้อน อีกทั้งการไหว้วานซึ่งกันและกัน คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่กล้าไหว้วานชาติอาเซียน เพราะคิดว่าคนไทยยังไว้วางใจไม่ได้ แล้วคนต่างชาติจะไว้วางใจได้อย่างไร แต่ชาติอาเซียนจะไหว้วานคนไทยไปทำธุระส่วนตัวแทนจะไหว้วานได้เฉพาะคนที่คุ้นเคยหรือสนิทด้วย เช่น นายจ้าง และญาติพี่น้อง และเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินและจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากชาติอาเซียนกล้าที่จะขอความช่วยเหลือได้ แต่ต้องเป็นคนกันเองเหมือนกันเป็นเพื่อนกันได้ ซึ่งส่วนใหญ่ชาติอาเซียนที่เข้ามาจะอาศัยอยู่กันมานานสามารถพึ่งพากันได้

ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน ในมิติที่อยู่อาศัยยังไม่มีผลกระทบของสาธารณูปโภค มีน้ำประปา ไฟฟ้า มีความพอเพียงแต่ค่าไฟแพงขึ้น ค่าครองชีพถูกลงต้องเพิ่มปริมาณการใช้น้ำประปา ไฟฟ้า ของประเทศไทย แต่เนื่องจากชาติอาเซียนเข้ามาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในประเทศไทย แรงงานต่างด้าวควรจ่ายเพิ่มขึ้นมากกว่าคนไทย ส่วนความเพียงพอของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันมีบ้านเช่าเพิ่มขึ้นมาก เพื่อให้เพียงพอต่อชาติอาเซียน แต่ในปัจจุบันชาติอาเซียนบางรายกลับบ้าน ทำให้บ้านเช่าว่างหลายที่ อีกทั้งชาติอาเซียนยังมีความรู้สึกรู้สิดีที่ได้อยู่ในชุมชนนี้ โดยบางคนอาศัยในบ้านเช่า แค้มป์คนงาน หรือสถานที่นายจ้างจัดให้อยู่แบบพออยู่ได้ นอกจากนี้พื้นที่สาธารณะในชุมชนชาติอาเซียนคิดว่าเพียงพอแล้ว เพราะโดยส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยได้ไปไหน ทำแต่งงานหรืออยู่กับที่พักของตนเอง

มิติสุขภาพเกี่ยวกับปัญหาโรคติดต่อ ซึ่งที่ผ่านมายังไม่เคยมีปัญหาระบาดติดต่อที่ร้ายแรงแต่โดยส่วนมากชาติอาเซียนประเทศกัมพูชา มักจะเป็นโรคไวรัสตับอักเสบ และเคยมีถึงขั้นเสียชีวิต ทั้งนี้การเข้ารับการรักษาพยาบาล นายจ้างจะทำการประกันให้แรงงานต่างด้าวเป็นประกันสุขภาพ โดยหักจากค่าแรงที่ได้ และโรงเรียนแต่ละที่จะทำเหมือนกัน โดยจะเป็นประกันอุบัติเหตุให้เด็กนักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนต่างด้าว แต่การรักษาพยาบาลคนบางกลุ่มที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวจะต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเอง แต่ต้องมีคนในชุมชนหรือผู้ประกอบการท้องถิ่นลงลายมือชื่อรับรองว่าเป็นคนในพื้นที่จริง แต่การให้การรักษาพยาบาลในผู้ป่วยชาติอาเซียนบางรายของโรงพยาบาลบางแห่งอาจไม่ให้การรักษาเพราะค่ารักษาพยาบาลแพงจึงให้น่ากลับไปรักษาที่บ้าน

มิติอาหาร อาหารต่างชาติมีความคล้ายคลึงกับอาหารไทย ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยมีหาซื้อได้ตามตลาดได้อย่างสะดวกสบาย แต่ในกลุ่มตัวอย่างบางมักจะทำอาหารทานเอง ทั้งนี้ในชุมชนจะมีร้านอาหารเวียดนามญี่ปุ่น เกาหลี ในพื้นที่มากขึ้นเป็นตัวเลือกให้กับคนไทย โดยความเพียงพอของอาหารที่ใช้บริโภคในชุมชน ชาวอาเซียนจะประหยัดในเรื่องของการกิน เพราะเขาทำงานเก็บเงินส่งไปบ้าน เวลากินข้าวจะกินกับข้าวเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอ ไม่เหมือนคนไทยต้องกินกับข้าวหลายอย่างซึ่งอาจมากถึง 3-5 อย่าง อีกทั้งยังมีร้านอาหารตามตลาดนัดซึ่งขายดี มีให้เลือกบริโภคที่หลากหลายและเพียงพอ

มิติการศึกษา การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อย โดยส่วนใหญ่คนไทยผู้ไม่มีใครพูดภาษากัมพูชาหรือพม่าได้เลย เพราะส่วนมากแรงงานต่างด้าวใช้ภาษาของตนเอง จึงทำให้คนไทยไม่เข้าใจในสิ่งที่เขาสื่อสารกัน และด้วยความที่คนไทยคิดว่าประเทศเขาเป็นเมืองขึ้นประเทศของเขาเลยต้องพยายามพูดภาษาอื่นให้ได้แต่ประเทศไทยไม่ได้เป็นเมืองขึ้นเลยเป็นความโชคร้ายในความโชคร้ายที่คนไทยไม่พยายามที่จะพูดหรือเรียนรู้ภาษาอื่นแต่คนไทยบางส่วนอยากมีเรียนภาษาต่างด้าวเพิ่มเติม และอยากให้ลูกหลานเรียนภาษาต่างด้าวเพิ่มด้วย เนื่องจากปัจจุบันเปิดอาเซียนจึงทำให้มีคนต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่มาก ซึ่งการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาวอาเซียนนั้น มีเด็กต่างชาติจำนวนค่อนข้างเยอะที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทย และเข้ากันได้ดีสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเด็กไทยได้เป็นอย่างดี โดยที่คุณครูผู้สอนให้ความร่วมมือไม่แบ่งแยกว่าเป็นเด็กชาติใด ซึ่งเด็กบางคนคิดว่าตนเองเป็นคนไทย เด็กต่างชาติบางคนพูดภาษากัมพูชาไม่ได้เพราะรู้แต่ภาษาไทย แต่ในโรงเรียนไทยนั้นไม่มีครูที่สอนภาษากัมพูชา พม่า ส่วนมากมีแต่ภาษาจีน อีกทั้งมีคนไทยบางคนมีโอกาสได้เรียนภาษาเพื่อใช้ทำงานกับชาวต่างชาติ เกาหลี ญี่ปุ่น ในส่วนของสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาวอาเซียน ยังไม่มีการเปิดสอน ส่วนมากจะเรียนรวมกัน หรือเป็นศูนย์เด็กเล็กที่รับเด็กต่างชาติ แต่มีโรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ที่ลูกหลานคนญี่ปุ่นเข้าไปเรียน แต่ชาวอาเซียนบางคนพูดภาษาไทยได้เล็กน้อย อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ แต่มีความอยากเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งบางคนการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยตนเองจากชีวิตประจำวันและคนรอบข้าง อีกทั้งการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยในระบบส่วนใหญ่ไม่คิดจะเรียนต่อเนื่องจากไม่มีเวลา และมีความต้องการหางานทำมากกว่า เพื่อส่งเงินกลับไปยังประเทศของตนเอง สำหรับสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาวอาเซียน

มิติการมีงานทำและรายได้ การมีงานทำของคนในชุมชน โดยปัจจุบันนายจ้างนำเข้าชาวอาเซียนจำนวนมากเพราะแรงงานในประเทศไทยไม่พอ หากแต่เพราะคนต่างชาติไม่ได้แย่งงานจากคนไทย จึงมีการเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานเกิดขึ้น เพราะคนไทยขี้เกียจ คนไทยไม่ทำ จึงทำให้คนไทยตกงานเยอะ คนไทยไม่นิยมทำงานใช้แรงงาน เลือ่งาน ไม่ชอบทำงานหนัก ชอบสบาย เป็นงานที่ไม่ลำบาก อีกทั้งลูกหลานของคนไทยไม่จำเป็นต้องทำงานก็มีกิน ลูกหลานคนไทยจึงมีหน้าที่เรียน รองานที่ตนเองชอบ ไม่ทำก็อยู่ได้แล้ว เพราะพ่อแม่ทำให้หมด จนปัจจุบันมีผลกระทบเนื่องจากชาวอาเซียนเข้ามาทำงานในประเทศเยอะขึ้น ซึ่งแตกต่างจากคนไทยคือต่างชาติมีความอดทนในการทำงาน โดยส่วนมากบริษัทรับแต่ต่างชาติ หรืองานก่อสร้างบ้าง โดยทั่วไปจะมีทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเยวชน สตรี ชาย เหตุผลที่คนต่างชาติ

หลังไหลเข้ามาเพื่อทำงานเพราะชาติอาเซียนมีรายได้ที่ดีกว่าอยู่ประเทศตนเอง รายได้แต่ละคนแล้วแต่งงานที่ทำ สามารถเก็บเงินส่งกลับบ้านได้ แต่มีแรงงานต่างด้าวบางกลุ่มเลือกค่าแรง ถ้ารู้จักคนอื่นว่าค่าจ้างถูกจะหนีนายจ้างไปทำงานที่ค่าแรงแพงกว่า โดยคนต่างด้าวบางคนสามารถพูดภาษาไทยได้ เปิดกิจการเป็นของตนเอง เรียนรู้จากคนไทย พอแรงงานต่างด้าวเริ่มเก่งก็ไปเปิดกิจการเป็นของตนเอง แต่ในบางกลุ่มมองว่าการทำงานนั้นเป็นคนละอาชีพกัน ไม่ได้แข่งกัน แต่พึ่งพาอาศัยกันได้ โดยสภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น เป็นการกระจายรายได้ ค่าขายดีมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งชาติอาเซียนบางคนรู้จักอดออม และใช้เงินให้เกิดประโยชน์จริงๆ

มิติครอบครัว ในความสัมพันธ์ในครอบครัวยังไม่มีผลกระทบใดๆ เกิดขึ้น แรงงานต่างด้าวไม่มีการผิดลูกผิดเมียใคร ถึงแม้บางคนจะอยู่ห่างไกลจากครอบครัว มีแต่คนไทยด้วยกันเอง แต่การสมรสระหว่างคนไทยและคนต่างด้าวในปัจจุบันที่พบมีมากขึ้น

มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนมีบ้างแต่ยังไม่มากเท่าไรนัก เพราะส่วนใหญ่ชาติอาเซียนจะอยู่กันเป็นกลุ่มๆ มุ่งหวังเพื่อทำงานเพียงอย่างเดียว แต่ถ้าให้ช่วยเหลืออะไร เช่น มีงานบุญจะช่วยพัฒนาชุมชน ช่วยเหลืองานสังคมได้ดี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ต่างชาติที่ร่วมทำบุญกับคนไทยส่วนมากจะไม่ค่อยร่วมนอกเสียจากจะมีนายจ้างที่มีตำแหน่งในชุมชนพามาช่วย เช่น เมื่อถึงวันพระจะทำคล้ายผ้าป่าไปถวายพระที่วัด และบำเพ็ญกุศลโดยอุทิศแรงงาน ช่วยเหลืองานวัด เช่น ก่ออิฐ ทำความสะอาด พัฒนาวัด กวาดลานวัด โดยจะมาร่วมกันแต่เขาจะไปเป็นกลุ่ม ซึ่งไปวัดเดียวกันกับคนไทย มีการบริจาคน้ำแข็งและน้ำดื่มให้วัด หรือกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้มีรายได้น้อย ยังไม่ได้รับผลกระทบ เพราะคนไทยจัดให้มีกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น วันผู้สูงอายุ วันเด็ก โดยคนต่างชาติบางคนจะเข้าร่วมบ้าง

มิติศาสนาและวัฒนธรรม การซึมซับทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชนศาสนาของคนต่างชาติไม่แตกต่างจากคนไทย มีหลายศาสนาแต่โดยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ และอิสลาม มีการทำบุญใส่บาตรได้เหมือนไทย อิสลามจะแยกออกไปถือของอิสลาม โดยในวันศุกร์จะไปละหมาดที่มัสยิด ในส่วนของบทสวดของศาสนาพุทธจะเป็นบาลีเหมือนกันแต่ต่างกันที่สำเนียงและทำนองในการสวด และกัมพูชามีหมอดูลายมือ ทำนายโชคชะตา

มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีบ้างที่คนไทยเกิดความระแวงเนื่องจากไม่ไว้วางใจมีการขโมยของชาวบ้านบ้าง เช่น ผลไม้ในสวน อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจประเพณีของคนไทย แต่บางส่วนคิดว่าอาชญากรรมการขโมยหรือปล้นไม่มี ต่างชาติที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มักจะอยู่อย่างเจียมเนื้อเจียมตัวไม่กล้าที่จะก่ออาชญากรรม เพราะถ้าถูกจับได้จะต้องโทษและ ถูกส่งกลับ โดยบางคนเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติอาเซียนอาชญากรรมเกิดขึ้นได้ทุกชาติ ไม่ว่าไทยหรือชาติอื่นๆ แต่เคยมีกรณีคนงานกัมพูชาทะเลาะกันเองแต่ไม่รุนแรงและมีหัวหน้างานคอยคุม อีกทั้ง

มีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยตรวจตราความปลอดภัยในชุมชนอยู่ตลอด ไม่เคยมีการปล้น หรือทรัพย์สินหาย แต่ต้องระมัดระวังตัวเองไว้ก่อน ซึ่งไม่เกี่ยวกับคนชาติใดทำ

มิติสิทธิและความเป็นธรรม ความเสมอภาคทางสังคมในชุมชนไม่เท่ากันเท่าไร เพราะคนไทยชอบหักหัวคิวชาติอาเซียน ต้องมีคนรับพาเข้ามาทำงาน มีการหักหัวคิวและค่าแรงไทย จะขึ้นอยู่กับความสามารถเท่าไรก็เท่านั้นแล้วแต่นายจ้าง รวมไปถึงสิทธิและหน้าที่ไม่เท่ากันกับคนไทย ถ้าให้เท่ากันก็ไม่ได้ เช่น เด็กที่เรียนวุฒิมัธยมศึกษาที่เขาเรียนในประเทศไทย ไม่สามารถเอาไปประกอบกับงานที่ประเทศเขาได้ โดยประเทศไทยจะเขียนเป็นใบรับรองการศึกษา ไม่ใช่ใบสำเร็จการศึกษา แต่เป็นการเรียนเพื่อรู้เหมือนรับรองการได้เรียน ซึ่งคนต่างชาติที่เรียนภาษาไทย เพราะเขาอยู่เมืองไทย เขาก็ต้องเรียนรู้ภาษาไทย แต่ในชาติอาเซียนความเสมอภาคทางสังคมในชุมชน ชาติอาเซียนรู้สึกไม่ถูกเลือกปฏิบัติ อาจเป็นเพราะมีความเท่าเทียมกับเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนไทย มีความเสมอภาค เพราะเป็นคนเหมือนๆ กัน ไม่แบ่งแยกชาติใด สำหรับสิทธิและหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้สิทธิอะไร ไม่เคยช่วยเหลือหรือไปเป็นจิตอาสา เพราะอยู่แต่ที่พักและทำงานอย่างเดียว

มิติการเมือง ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่ต่างชาติเข้ามาเพื่อมาทำงานหาเงิน ส่งกลับประเทศตามสิทธิเขา การให้เข้ามาทำงานได้อย่างอิสระ จึงไม่ควรเรียกร้องค่าแรงงานเพิ่มขึ้น ควรเคารพกฎหมายไทย โดยเมื่อถึงเวลาเลือกตั้งของประเทศเขาชาติอาเซียนจะกลับไปเลือกตั้งท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ไปแล้วกลับมาทำงานที่ประเทศไทยต่อ อีกทั้งชาติอาเซียนคิดว่าในด้านธรรมาภิบาลในการบริหารคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีธรรมาภิบาลดีอยู่แล้ว ซึ่งตัวเองยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอะไร

มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรและพลังงาน การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่าด้านพลังงานต้องเพิ่มค่าปริมาณการใช้งาน เนื่องจากคนต่างดาวเข้ามาทำให้มีทรัพยากรเปลี่ยนแปลงไป น้ำประปาไฟฟ้าต้องพลังงานต้องเพิ่มขึ้นแน่นอน ซึ่งน่าจะเพิ่มค่า hp ขึ้นเป็น 4-5 บาทมันหรือต้องจ่ายเป็นค่าต่างดาว เพราะเขามาหาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในประเทศไทยคนต่างดาวก็น่าจะเพิ่มขึ้น จึงควรมีค่าภาษีของแต่ละอย่างมากกว่าคนไทย เช่น เราซื้อแก๊สในประเทศพม่าเพื่อมาผลิตกระแสไฟฟ้าในไทย แล้วแรงงานต่างดาวก็เข้ามาใช้ไฟฟ้าในไทย ในการจัดการภัยพิบัติ จังหวัดชลบุรีในบางพื้นที่น้ำจะท่วมบ่อย แต่จะไม่ท่วมขัง มีการระบายที่รวดเร็ว เนื่องจากปัจจุบันมีการสร้างบ้านปิดทางระบายน้ำ โดยส่วนใหญ่ชาติอาเซียนไม่ค่อยช่วยเหลือ แต่จะขอให้เทศบาลช่วยเหลือมากกว่า เว้นแต่ช่วยเก็บกวาดเล็กน้อย เพราะมีความยุ่งยากในการประสานงานเมื่อเกิดเหตุสถานการณ์ต่างๆ เรื่องสุขลักษณะคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของต่างชาติต่ำกว่าคนไทย แต่คนพม่าจะดูแลเรื่องความสะอาดมากกว่าคนกัมพูชา ส่วนกัมพูชาที่ต้องคอยบอกหรือเตือนตลอด โดยทุกภาคส่วนควรมีมาตรการกลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

(1) ด้านการรักษาพยาบาลควรมีช่องแยกระหว่างคนไทยกับชาติอาเซียน เพื่อรองรับในกรณีที่เร่งด่วน หรือควรมีโรงพยาบาลหรือคลินิกต่างชาติ เพื่อจะได้ไม่ต้องแย่งกับคนไทย

(2) ด้านพลังงานต้องเพิ่มค่าปริมาณการใช้งาน เนื่องจากคนต่างด้าวเข้ามาทำให้มีทรัพยากรเปลี่ยนแปลงไป น้ำประปาไฟฟ้าต้องพลังงานต้องเพิ่มขึ้นแน่นอน ต้องจ่ายเป็นค่าต่างด้าว เพราะชาติอาเซียนมาหาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในประเทศไทยคนต่างด้าวก็น่าจะเพิ่มขึ้น จึงควรมีค่าภาษีของแต่ละอย่างมากกว่าคนไทย

(3) ควรมีมาตรการการรักษาความปลอดภัย เนื่องจากห้องแถวอยู่ใกล้กัน สิ่งสำคัญที่สุดคือเรื่องอาชญากรรม เช่น เด็กหาย

(4) ภาษาที่ใช้สื่อสารกันยังเป็นปัญหาในปัจจุบัน เพราะไม่สามารถสื่อสารกันได้ หรือต้องมีล่ามคอยสื่อสารเพื่อให้เข้าใจกันมากขึ้น อีกทั้งควรมีการจัดอบรมการใช้ภาษาท้องถิ่นของอาเซียนเพื่อให้สะดวกแก่การติดต่อสนทนากัน และมีการแก้ไขในระยะยาว ถ้าเกิดเราไม่รู้ภาษาเขา เขาอาจเข้ามาทำการร้าย หรือทำอันตรายในประเทศไทยได้

(5) ควรมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในแต่ละด้าน และบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและทันต่อสถานการณ์

4.5 ผลการศึกษาของ สสว.4

4.5.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.4

สสว.4 ได้คัดเลือก ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนแรงงานต่างด้าวสูงที่สุดในเขต 8 จังหวัดที่อยู่ในความดูแล รวมทั้งตำบลท่าทราย ยังมีจำนวนชาติอาเซียนสูงที่สุดในจังหวัดสมุทรสาครอีกด้วย ตำบลท่าทรายมีพื้นที่ประมาณ 25.85 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 16,156 ไร่ ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน สภาพทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมเป็นหลัก มีอัตราการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมสูง เนื่องจากเป็นเขตปริมณฑลและชุมชน ทำให้เหมาะแก่การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่รับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย และการเกษตรเพียงเล็กน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าทรายมีรายได้ประมาณ 200 ล้านบาทต่อปี จากข้อมูลจำนวนชาติอาเซียนที่ได้รับอนุญาตทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ตำบลท่าทรายมีชาติอาเซียนอาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 44,530 คน เป็นชนชาติเมียนมามากที่สุด 41,763 คน รองลงมาเป็นกัมพูชา 1,952 คน และชนชาติลาว 813 คน ตามลำดับ (ข้อมูลจากจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2559) แต่จากรายงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าทราย และการให้ข้อมูลของผู้นำในพื้นที่พบว่าตำบลท่าทรายมีประชากรแฝงเป็นชาวต่างชาติไม่น้อยกว่า 100,000 คน ในขณะที่ประชากรไทยในพื้นที่มีจำนวน 28,902 คน (ข้อมูลจากงานทะเบียนราษฎรและบัตร อำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วันที่ 30 มีนาคม 2559)

4.5.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.4

4.5.2.1 กลุ่มคนไทย

กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมี จำนวน 9 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย รองลงมาเป็นเพศหญิง อายุอยู่ระหว่าง 31-60 ปี ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่สมรส รองลงมาคือ โสด มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 4-7 คน ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า รองลงมาเป็นระดับสูงกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว รองลงมารับราชการและรับจ้างทั่วไป มีรายได้ส่วนใหญ่ 15,001 - 20,000 บาท/เดือน ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลามากกว่า 46 ปี มีบทบาทหน้าที่ในชุมชนในฐานะผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด รองลงมาเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2558 จำนวนประชากรต่างชาติไม่ได้เพิ่มจำนวนขึ้น แต่ช่วงนี้จำนวนแรงงานก็ยังทรงๆเท่าเดิมหรืออาจจะลดลง เพราะค่าแรงสูงขึ้น โรงงานบางแห่งจึงต้องลดจำนวนคนงาน มีจำนวนมากตอนปี 2553-2554 เนื่องจากตอนนั้นความต้องการแรงงานมีมาก ข้อมูลแรงงานจดทะเบียนของสำนักงานจัดหางานกับจำนวนคนต่างชาติในพื้นที่น่าจะไม่ตรงกัน โดยในรายงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าทราย และผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวถึงจำนวนชาติอาเซียนว่า “คาดว่าในตำบล ท่าทรายน่าจะมีเป็นแสนคน”

ผู้นำเห็นว่ากลุ่มชาติอาเซียนเข้ามาทำงานในพื้นที่ได้ง่ายกว่าเมื่อก่อนมาก “มีการนำเข้าแรงงานได้ง่ายขึ้น โรงงานสามารถไปเจรจาที่ประเทศต้นทางเลยว่าเอาแรงงานกี่คน แล้วทำpassportไว้ก่อน จากนั้นก็พาแรงงานเข้ามา”

กลุ่มชาติอาเซียนส่วนใหญ่เข้ามาทำงานโรงงาน โดยผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่า ในช่วงแรกทำเฉพาะในโรงงานอาหารสัตว์ เพราะเป็นประเภทงานที่คนไทยไม่ค่อยทำเนื่องจากมีกลิ่นเหม็น แต่ตอนนี้ขยายมาทำในโรงงานทอผ้า โรงงานห้องเย็น “ทุกโรงงานมีต่างชาติหมดเลย” คนไทยลาออกหมด สู้งานคนต่างชาติไม่ไหว ไม่มีการลาหยุด รวมทั้งทำงานก่อสร้าง มีชาติอาเซียนผู้หญิงผู้ชายพอกัน

ระยะเวลาที่ชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในตำบลท่าทราย จะอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานาน โดยหลังจาก 31 ธันวาคม 2558 ระยะเวลาที่กลุ่มชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยไม่แตกต่างไปจากช่วงเวลาก่อนหน้านี้ ส่วนใหญ่จะอยู่อาศัยเป็นระยะเวลานาน โดยผู้นำกล่าวว่า “อยู่นานประเทศไทยสบาย” การใช้ชีวิตในชุมชนจึงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

หลังจาก 31 ธันวาคม 2558 ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนไม่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งส่วนใหญ่ ผู้ก่อปัญหาอาชญากรรมถ้าเทียบระหว่างคนไทยกับชาติอาเซียน ผู้นำกล่าวว่า “คนไทยทำเยอะกว่า”

2) ความคลอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในตำบลท่าทรายมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากก่อนหน้านี้ แต่มีความแตกต่างเรื่องอาหารการกิน

พอประมาณ โดยคนต่างชาติจะชอบรับประทานน้ำมันพืชมาก นำมาใช้ปรุงอาหาร นอกจากนี้คนต่างชาติ
ขยันทำงาน ไม่ค่อยลาไม่ค่อยหยุดงาน และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับคนไทย

ชาติอาเซียนสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ถ้าเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายจะมีสิทธิ
ประกันสังคม กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่ในชุมชน เข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การ
รักษาพยาบาล รายได้ กระบวนการยุติธรรมได้ครบถ้วนไม่แตกต่างไปจากคนไทย ผู้นำกล่าวว่า “ชาติ
อาเซียนรู้สึกสิทธิของตนเองมากขึ้น เค้าจะมีสภาพแรงงานพม่า มีนายหน้า ช่วยหางานให้ทำดีกว่าเราอีก
ต้องการแรงงานตรงไหนรู้หมด” นอกจากนี้ยังให้การยอมรับกลุ่มชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยใน
ชุมชนว่าเป็นสมาชิกของชุมชน โดยผู้นำและคนในชุมชนบางหมู่ สามารถพูดภาษามอญได้เช่นเดียวกับ
แรงงานพม่าด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่ได้คิดว่าชาติอาเซียนเป็นภาระของชุมชน เพราะชาติอาเซียนก็มาช่วย
ทำงานที่คนไทยไม่ทำ “งานบางงานที่คนไทยไม่ทำ งานที่มีกลิ่นเหม็นมากๆ แรงงานต่างด้าวก็มีความ
จำเป็น”

ทั้งยังสามารถไหว้วานชาติอาเซียนไปทำธุระส่วนตัวแทนได้ โดยจะไหว้วานเฉพาะธุระ
ที่ไม่สำคัญมาก เช่น ซื้อของ แต่กับคนไทยก็เช่นเดียวกัน หากเกิดเหตุฉุกเฉินก็สามารถขอความช่วยเหลือ
จากคนต่างชาติได้

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

แรงงานต่างด้าวจะพักเช่าห้องแถวเพื่อพักอาศัย ราคาประมาณ 2,000 บาท/เดือน
แต่บริเวณหอพักมักมีปัญหาด้านความสกปรก ขยะ และส่งเสียงดัง รวมทั้งมีการขยายตัวของอาคารสร้างห้อง
เช่าในพื้นที่บริเวณใกล้โรงงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชาติอาเซียนเช่าพักอาศัย ผู้นำกล่าวว่า คนต่างชาติจะ
ชอบ “บ้านน้ำหมาก คุยกันส่งเสียงดัง ถ้าทำได้อย่างให้มีการแบ่งโซนของแรงงานต่างด้าว”

ในชุมชนมีการขยายตัวของอาคารสร้างห้องเช่า เพื่อให้ชาติอาเซียนเช่าพักอาศัย
จำนวนมาก และบริเวณที่คนต่างชาติพักอาศัยจะมีปัญหาขยะจำนวนมาก องค์การบริหารส่วนตำบล
ดำเนินการจัดเก็บไม่ทัน ทำให้มีปัญหายุ่งยาก “ตั้งแต่เข้าบ้ายก็เต็มแล้ว” นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่พัก
อาศัยของแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะไม่ถูกสุขลักษณะ

(2) มิติสุขภาพ

มีผลกระทบด้านสุขภาพในด้านที่มีแรงงานต่างด้าวไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลของ
รัฐเป็นจำนวนมาก ผู้นำกล่าวว่า “โรงพยาบาลสมุทรสาคร ต่างด้าวเยอะมาก การรักษาพยาบาล การฝาก
ครรภ์ แทบจะยัดพื้นที่ 80-90% ของโรงพยาบาลสมุทรสาคร ทุกคนไม่ยอมเดินเข้าไป คนไทยเลยเลี่ยง
ไปฝากโรงพยาบาลเอกชนแทน”

นอกจากนี้ในด้านการมีบุตรของชาตืออาเซียน ผู้นำเห็นว่าชาตืออาเซียนมีบุตรหลายคน ไม่มีการคุมกำเนิด เพราะการรักษาพยาบาลในประเทศไทยไม่เสียค่าใช้จ่าย “น่าจะมีการปลูกฝังเรื่องการคุมกำเนิด บางคนอยู่ 4 ปี มีลูก 3 คน อยู่บ้านเขามีลูกคนเดียวมีค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ถ้ามีลูกในเมืองไทย มีรถมารับไปโรงพยาบาล ไม่มีค่าใช้จ่าย เบิกประกันสังคมได้อีก”

ในด้านของโรคระบาดที่มีการกลับมาอุบัติใหม่ ผู้นำเห็นว่าเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ “กว่าประเทศไทยจะทำให้ปลอดโรคระบาดใช้ระยะเวลานานสิบปี แต่พอต่างด้าวเข้ามาอยู่ไม่กี่ปีมีโรคระบาดกลับมาระบาดใหม่ เราไม่ได้ทำให้เขาแข็งแรงเหมือนเรา ไม่มีการบังคับให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรค”

(3) มิติอาหาร

ในด้านอาหารมีผลกระทบบ้างเล็กน้อย เนื่องจากชาวต่างชาติในพื้นที่ นิยมรับประทานน้ำมันพืชเป็นวัตถุดิบสำคัญในการประกอบอาหาร ดังนั้นหากมีการลดราคาน้ำมันพืชในห้างสรรพสินค้า ชาวต่างชาติจะไปต่อคิวรอกันตั้งแต่ห้างเปิด ทำให้น้ำมันพืชหมดอย่างรวดเร็วคนไทยไปซื้อไม่ทัน แต่อย่างไรก็ดี ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านอาหารมากขึ้น เช่น “มีก้วยเตี่ยวลูกชิ้นเกาลูนสูตรพม่า หอยทอดสูตรพม่า” เป็นต้น

(4) มิติการศึกษา

การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาตืออาเซียน มีผลกระทบด้านการสื่อสารระหว่างกัน จำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอ จำนวนครูไม่พอ “ครูและเด็กไทยไม่สามารถพูดภาษาพม่าได้ ทำให้การสื่อสารกันลำบาก จำนวนห้องเรียน จำนวนครู เท่าเดิม แต่มีนักเรียนพม่ามาเรียนร่วมด้วย”

(5) มิติการมีงานทำและรายได้

ผู้นำเห็นว่าแรงงานต่างด้าวสามารถหาง่ายกว่าคนไทย เพราะมีนายหน้าช่วยหางานให้ “แรงงานต่างด้าว หางานง่ายกว่าคนไทย มีนายหน้า หัวหน้าฝ่ายบุคคลมีเปอร์เซ็นต์” นอกจากนี้ผู้นำพูดตรงกันว่าผู้ประกอบการโรงงานมักนิยมรับคนต่างชาติเข้าทำงานมากกว่าคนไทย เพราะขยันทำงานมากกว่า “บางโรงงานไม่รับคนไทยเข้าทำงาน และไม่รับคนในพื้นที่บอกว่าคนในพื้นที่หัวแข็ง หัวดี คนต่างด้าวไม่ลาหยุดเลย ใครก็อยากจ้าง” นอกจากนี้บางโรงงานมีการมอบหมายให้ชาตืออาเซียนเป็นหัวหน้า “คนไทยอยู่ไม่ได้เพราะเอาพม่าไปเป็นหัวหน้า คนไทยออกหมด”

นอกจากนี้มีการประกอบอาชีพอิสระและการเป็นเจ้าของกิจการของแรงงานต่างชาติดีเพิ่มมากขึ้น โดยใช้ชื่อคนไทยรับเป็นนายจ้างให้ “อาชีพอัฒต้า แม่ค้าแรงงานต่างด้าวเริ่มยัด มีคนไทยรับเป็นนายจ้างให้ ทั้งๆที่คนต่างด้าวเป็นเจ้าของที่แท้จริง เปิดร้านซ่อมโทรศัพท์ ขายอาหาร ขายก้วยเตี่ยวลูกชิ้นเกาลูน ขายหอยทอดสูตรพม่า ขายของใช้พม่า ขายไอติมตัก ขั้ววินมอเตอร์ไซด์ ในตลาดคลองครูเยอะมาก คนต่างด้าวจะมาอุดหนุนที่พวกเขาขาย อาชีพของคนในชุมชนลดลง”

ผู้นำกล่าวว่าคนที่คนต่างชาตินิยมอุดหนุนร้านค้าของคนต่างชาติด้วยกัน “อาจจะ เป็นเพราะเค้าคุยกันรู้เรื่อง ก็เลยอุดหนุนพวกเดียวกัน ตลาดริมทางรถไฟเมื่อก่อนร้อยละ 20 ตอนนี้ น่าจะเพิ่มเป็น 60-70% แล้วที่ต่างตัวมาขายของ” อย่างไรก็ตามผู้นำเห็นว่าชาติอาเซียนก็มีความ จำเป็น เพราะงานบางประเภทคนไทยไม่ทำ

ในขณะเดียวกัน โรงงานในพื้นที่ที่รับคนต่างตัวเข้าทำงาน ไม่มีการแจ้งจำนวน แรงงานต่างตัวให้ผู้นำชุมชนรับทราบ ทำให้ข้อมูลจำนวนแรงงานต่างตัวในพื้นที่มีจำนวนไม่ชัดเจน ไม่ ทราบจำนวนที่แท้จริง

(6) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

มีการขอความร่วมมือให้คนต่างชาติเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับคนไทยในวัน สำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ โดยจะให้ตัวแทนชาติอาเซียนมาประกาศเสียงตามสาย เพื่อขอความ ร่วมมือแรงงานให้มาช่วยพัฒนาความสะอาดในชุมชน

(7) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

เนื่องจากชาติอาเซียนชอบทำบุญที่วัดเป็นประจำ จนผู้นำบางคนรู้สึกว่ “วัดโดน ยึด” นอกจากนี้ยังมีการเรียรายเงินทำบุญจากคนชาติเดียวกัน โดยนำเงินบริจาคทำบุญให้กับวัดในพื้นที่ อีกส่วนหนึ่งส่งกลับไปพม่า แต่การเรียรายเงินเช่นนี้ต้องได้รับอนุญาตจากอำเภอท้องที่เสียก่อน ผู้นำ ชุมชนจึงได้ดำเนินการป้องปรามด้วยการตักเตือนแจ้งให้แก่นำคนต่างชาติทราบว่าการเดินเรียรายเงิน ทำบุญ ผิดกฎหมาย หากจะดำเนินการต้องขออนุญาตจากอำเภอท้องที่เสียก่อน ตอนนี้จึงมีการเดิน เรียรายลดน้อยลง “คนต่างตัวยืนเรียรายในตลาด พอตักเตือนก็ลดจำนวนลง”

การจัดงานบุญต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างกันในด้านพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้บาง กรณีส่งผลให้คนไทยไม่ยอมเข้าวัด “คนต่างตัวจะขอใช้พื้นที่วัดหลายวัน บางครั้งเปิดเครื่องเสียง ด้านหน้าวัดเสียงดัง มีการนิมนต์พระดังๆ ในพม่า หรือจากสังฆะบุรี มาจำวัดในพื้นที่ เจอสวดแบบ แปลกๆ คนไทยเขาก็ไม่เข้าวัด”

(8) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

คนต่างชาติจะขับขี่จักรยาน และจักรยานยนต์ ไม่เป็นระเบียบ มีการขับย้อนศร ทำให้เกิดอุบัติเหตุความไม่ปลอดภัยบนท้องถนน “เวลาเกิดอุบัติเหตุก็จะแหกกันมายกรถกลับไปเลย ซึ่งการ ขับรถสร้างปัญหามาก” “ช่วงเช้า ๆ จะขี่รถจักรยานเยอะมาก เพื่อเข้าโรงงาน ทำให้รถที่สัญจรบริเวณนั้น ติดยาวเหยียด” สำหรับปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ คนไทยและต่างชาติก่อคดีพอ ๆ กัน

(9) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

คนต่างชาติจะรู้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของตนเป็นอย่างมาก โดยจะมีแกนนำคนต่างชาติให้ความช่วยเหลือเวลาเกิดปัญหา “ต่างด้าวรู้กฎหมายมากกว่าคนไทย เพราะเขามีแกนนำคนต่างด้าวคอยช่วยเหลือ” เช่น กรณีไฟไหม้ห้องแถวที่คนต่างด้าวพักอาศัย คนต่างด้าวไปร้องนักสิทธิมนุษยชนว่าทำให้ไม่มีที่พักอาศัย ทรัพย์สินเสียหาย ทำให้เจ้าของห้องแถวต้องจ่ายเงินชดเชยให้กับคนต่างด้าว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยังมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐแสวงหาประโยชน์จากแรงงานต่างด้าวเช่นกัน “คนต่างด้าวเป็นช่องทางทำมาหากินของเจ้าหน้าที่”

4) มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มครองผลกระทบทางสังคม

ผู้นำชุมชนเสนอให้มีมาตรการกลไก เพื่อการคุ้มครองผลกระทบทางสังคม ดังนี้

- (1) ควรพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครเพื่อดูแลความเรียบร้อยในชุมชน โดยประสานการทำงานกับแกนนำชาติอาเซียนในพื้นที่ เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยของคนในชุมชนร่วมกัน
- (2) ควรจัดทำข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่ชัดเจน โดยให้โรงงานหรือผู้ประกอบการที่รับชาติอาเซียนเข้าทำงานต้องแจ้งผู้นำในพื้นที่ด้วย และโรงงานควรอบรมมารยาทคนต่างชาติในการอยู่ร่วมกับคนไทย
- (3) ควรจัดระเบียบที่พักอาศัยของแรงงานต่างด้าวให้ถูกสุขลักษณะ
- (4) การปฏิบัติของผู้นำในพื้นที่ควรแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ คนต่างชาติจะได้รู้สึกไว้วางใจ โดยให้คนต่างด้าวเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลความเรียบร้อยของคนในชาติเดียวกัน โดยเอากิจกรรมทางศาสนา หรือสารณประโยชน์มาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยจัดทำเป็นคู่มือการใช้ชีวิตร่วมกับคนไทยแบบสองภาษา เพื่อให้ชาติอาเซียนปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง “เราต้องบอกให้เขาเข้าใจว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ เวลาเราไปบ้านท่านเรายังปฏิบัติตามเลย ท่านมาอยู่บ้านเราท่านก็ต้องทำตามเรา”
- (5) หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย ควรมีการตรวจตราโรงงานอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง เกี่ยวกับการใช้แรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย เพราะผู้นำในพื้นที่ยังมีความกลัวผู้มีอำนาจที่เป็นหุ้มส่วน หรือเป็นที่ปรึกษา ให้กับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่

4.5.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

กลุ่มตัวอย่างชาติอาเซียนที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 1 คน อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-40 ปี รองลงมาอายุ 21 – 30 ปี และ 41-50 ปี ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ เชื้อชาติพม่า สถานภาพการสมรส สมรสแล้วทุกคน มีสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในประเทศไทย ไม่เกิน 3 คนต่อครอบครัว แต่มีบุตรที่อยู่ในประเทศพม่าด้วย มีหน้าที่เป็นสมาชิกครอบครัวมากที่สุด รองลงมาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงาน มี 1 รายรับจ้างขายของตามบ้านคนไทย และมี 1 รายว่างงานเพราะยังไม่ได้ต่อpassport รายได้ส่วนใหญ่ไม่เกินเดือนละ 10,000

บาท รองลงมามีรายได้ 10,001-15,000 บาท นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศไทยต่ำกว่า 6 ปีมากที่สุด รองลงมาอาศัยในประเทศไทย นาน 6-15 ปี และ 16-25 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมของชุมชน มี 2 รายที่ร่วมกิจกรรมของชุมชนและช่วยเหลือความเรียบร้อยในโรงงาน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างชาตือาเซียนให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันสามารถดำรงชีวิตได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการขึ้นทะเบียนชาตือาเซียนถูกกฎหมาย ทำให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้โดยไม่ต้องกลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม

“ไปไหนมาไหนสะดวกขึ้น รู้สึกว่าปลอดภัยขึ้น หลังจากที่มีการทำ MOU ทำให้เดินทางไปได้ทั่วประเทศไม่ต้องกลัวตำรวจ”

“ดีกว่าเมื่อก่อน สมัยก่อนจะเข้ามาทำงาน ต้องเรียกเงินเยอะ ต้องหลบซ่อน สมัยนี้สบายมาก”

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาตือาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามึผลทำให้ชาตือาเซียนตัดสินใจเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น เพราะไม่ต้องกลัวว่าจะโดนตามจับกุม มีผลอย่างมากเพราะดีกว่าเมื่อก่อน สมัยก่อนจะเข้ามาทำงาน ต้องเรียกเงินเยอะ ต้องหลบซ่อน สมัยนี้สบายมาก ง่ายขึ้น บางคนก็สามารถไปทำ passport ที่พม่าให้แล้วมาลงทะเบียนที่นี่ สะดวกกว่าเมื่อก่อน ค่าใช้จ่ายไม่สูง” อีกรายกล่าวว่า “มีผลต่อการตัดสินใจมากเพราะเข้ามาได้ง่าย อยู่อาศัยได้ง่ายขึ้น”

ประเภทงานที่กลุ่มชาตือาเซียนนิยมเข้ามาทำงานในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างขายของและเป็นแม่บ้านตามบ้านเรือน ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเปลี่ยนงาน บางรายทำงานที่โรงงานแห่งเดิมเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปี แต่จะเดินทางกลับบ้านปีละครั้งหรือ 2 ปีครั้งตามช่วงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ

เมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาตือาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ชาตือาเซียนเห็นว่า ระยะเวลาในการทำงานหรือพักอาศัยไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ส่วนปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มตัวอย่างชาตือาเซียนเห็นว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับชาตือาเซียน ส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร สงบเรียบร้อยดี

“เวลาเกิดอาชญากรรม คนที่ก่อเหตุส่วนใหญ่เป็นคนไทยและพม่า แต่ผู้เสียหายจะเป็นคนพม่ามากกว่า”

ความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างกับการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน กลุ่มตัวอย่างทุกคนรู้สึกที่ดีที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทย เพราะได้ค่าจ้างดี คนใจดี มีน้ำใจ รู้สึกว่าอยู่กันแบบพี่น้องกันหมด

2) ความคลอบคลุมทางสังคม

ในด้านการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานกลุ่มชาติอาเซียนเห็นว่า ได้รับสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลไม่แตกต่างกับคนไทย เพราะมีการประกันสังคม อย่างไรก็ตาม มีบางรายเห็นว่า การรักษาพยาบาลต้องรอนานกว่าคนไทย และบางรายเห็นว่าสวัสดิการด้านอื่น ๆ เช่น เรื่องรายได้ คนไทยมีสิทธิมากกว่าชาติอาเซียน

“ไปโรงพยาบาลไม่เสียตังค์ แต่รู้สึกว่ารอนานกว่าคนไทย ไปตั้งแต่เช้ากว่าจะได้รักษาที่หลังเลย”

“สิทธิก็ได้เหมือนกัน คือการรักษาพยาบาล เพราะมีประกันสังคม แต่นอกเหนือจากนั้น แตกต่างจากคนไทย เช่น เรื่องรายได้

ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ทำงานหรือพักอาศัย ชาติอาเซียนส่วนใหญ่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน “อยู่กันแบบพี่แบบน้อง”

ชาติอาเซียนเห็นว่าสามารถให้อาสาคนไทยไปทำธุระส่วนตัวได้ เช่น เพื่อนคนไทยผู้จัดการที่สนิทกัน “กล้าขอความช่วยเหลือคนไทย เพราะที่ทำงานคนไทยที่อยู่โรงงานเดียวกันใจดีทุกคน” รวมทั้งหากเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น ก็สามารถขอความช่วยเหลือจากคนไทยได้

สำหรับความรู้สึกเมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชาติอาเซียนบางส่วนยังมีความรู้สึกกลัว แม้ว่าจะเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายก็ตาม

“กลัวไม่มีเหตุผล รู้แต่ว่ากลัว” “กลัว เพราะเราเป็นคนต่างด้าว กลัวโดนจับ แต่จริงๆ เราก็มีบัตรครบ แต่ใจจริงๆ ก็กลัว”

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

ชาติอาเซียนเห็นว่าที่อยู่อาศัยมีเพียงพอ ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง “มีห้องเช่าราคาไม่แพง” ไฟฟ้าประปาเพียงพอบางคนโรงงานออกค่าใช้จ่ายให้ด้วย

(2) มิติสุขภาพ

ได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลเพียงพอ ชาติอาเซียนส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับสิทธิไม่แตกต่างจากคนไทย “ไม่แตกต่างกัน เหมือนคนไทย บางอย่างได้เร็วกว่าด้วย”

(3) มิติอาหาร

มีอาหารเพียงพอให้รับประทาน “กินอาหารไทยได้ทุกอย่าง”

(4) มิติการศึกษา

ไม่มีสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาตืออาเซียน แต่เด็กต่างชาติสามารถเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนไทยได้

(5) มิติการมีงานทำและรายได้

มีรายได้เพียงพอเพราะในครอบครัวมีคนทำงานหลายคน และมีรายได้ไม่แตกต่างจากคนไทย

(6) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมในชุมชน

(7) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

คนต่างชาติและคนไทยนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน “ไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ ดุละครไทยทุกวันทำให้พูดภาษาไทยได้”

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

คือ คนต่างชาติเห็นว่าควรส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือกันระหว่างชาตืออาเซียนกับคนไทย

อภิปรายผลการศึกษาพื้นที่ สสว.4

จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มคนไทย และสัมภาษณ์เชิงลึกชาตืออาเซียนจะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรแรงงานต่างด้าวที่แท้จริงมีจำนวนไม่ชัดเจน โดยมีประชากรชาตืออาเซียนแฝงในพื้นที่มากกว่าจำนวนที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรชาตืออาเซียนในพื้นที่ โดยการรับคนต่างชาติเข้ามาทำงานของโรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีการแจ้งให้ผู้นำชุมชนในพื้นที่รับทราบ

อย่างไรก็ดี กลุ่มคนไทยไม่ได้คิดว่าชาตืออาเซียนเป็นภาระให้กับชุมชน เพราะงานบางงานที่คนไทยไม่ทำ ก็จำเป็นต้องจ้างชาตืออาเซียน และชาตืออาเซียนก็ไม่ได้ก่อคดีที่รุนแรงในพื้นที่ แต่ความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนต่างชาติบางประการ ยังทำให้คนไทยรู้สึกมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันพอสมควร เช่น การประกอบอาชีพอิสระของชาตืออาเซียน พฤติกรรมการเสี่ยงดัง การควบคุมโรคติดต่อ การรักษาความสะอาด การขับขี่ยานพาหนะบนท้องถนนอย่างไม่เป็นระเบียบ ความแออัดของชาตืออาเซียนในสถานพยาบาลของรัฐ รวมทั้งความหนาแน่นของห้องเช่าชาตืออาเซียนในพื้นที่ เป็นต้น

ในขณะที่ชาตืออาเซียนมีความรู้สึกปลอดภัยและใช้ชีวิตได้อย่างปกติในชุมชน โดยเห็นว่าคนไทยให้ความเป็นมิตรกับคนต่างชาติ การทำงานในประเทศไทยทำให้มีรายได้เพียงพอว่าการอยู่ที่

ประเทศของตน สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสบาย แต่มีบางส่วนที่คนต่างชาติยังกลัวเกรงเจ้าหน้าที่ตำรวจ อยู่บ้าง

จากการเก็บข้อมูลยังพบว่า ในบางหมู่บ้านของตำบลท่าทรายมีการจัดตั้ง “อาสาสมัคร ตาสับปะรด” โดยผู้ที่มีจิตอาสาจะร่วมเป็นหูเป็นตาดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน จึงควรขยาย ผลมาตรการดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมทั้งตำบล นอกจากนี้การสร้างความเข้าใจในรูปแบบการดำเนินชีวิต ของคนไทย วัฒนธรรมประเพณี ให้ชาวต่างชาติได้รับทราบ เป็นมาตรการที่ควรกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยให้ชาวต่างชาติที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ร่วมเป็นแกนนำในการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในชุมชน ร่วมกับผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ระหว่างคนไทยและชาติอาเซียนในพื้นที่ต่อไป

4.6 ผลการศึกษาของ สสว.5

4.6.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.5

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5 หรือ สสว.5 (The Technical Promotion and Support Office, Region 5) ได้คัดเลือกชุมชนตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ในการ ศึกษาวิจัย ตำบลด่านมีพื้นที่ประมาณ 103 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 87,578 ไร่ ผู้ว่าราชการ จังหวัดสุรินทร์ ได้กำหนดเขตตำบลภายในท้องที่โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 แห่ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลด่านมีเขตการ ปกครอง รวม 18 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 12,463 คน แยกเป็นชาย 6,293 คน หญิง 6,170 คน (ข้อมูลจากทะเบียนอำเภอกาบเชิง ณ วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2559) จำนวน 3,718 ครัวเรือน มีความ หนาแน่นเฉลี่ย 104 คน/ตารางกิโลเมตร

มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านจารย์ อำเภอสางขลา จังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ ติดต่อกับสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยกัมพูชา ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านตาตุม ตำบลตาตุม และทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านรุน ตำบลตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่เป็นเนินเขาบริเวณทางด้านทิศใต้ มีระดับความสูง 250 เมตร เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และสัตว์พอควรและ มีความลาดเอียงมาทางทิศเหนือระดับความสูงประมาณ 190 เมตร เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านต่างๆ ส่วนใหญ่ ใช้ในการทำเกษตร ได้แก่ ปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา เป็นต้น เป็นพื้นที่ชายแดนติดต่อกับ เขตพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชา มีการติดต่อซื้อขายสินค้าและการบริการนักท่องเที่ยว “จุดผ่าน แดนถาวร ช่องจอม” ลักษณะภูมิอากาศ เป็นลักษณะร้อนชื้น ฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือน พฤษภาคม ฤดูฝน ระหว่างช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน และฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม ถึง เดือนมกราคม สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อไว้ ใช้งานและเป็นอาหาร ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ ฯลฯ รับจ้าง ค้าขาย และอาชีพเสริม ในครอบครัว

เช่น ทองผ้า ทอเสื่อกก เป็นต้น มีหน่วยธุรกิจในเขตบริการ ได้แก่ โรงสีข้าวขนาดกลางและเล็ก ร้านค้าชุมชน ร้านซ่อมรถยนต์/รถจักรยานยนต์ ร้านเสริมสวย โรงงานด้ามจอบ ร้านรับซื้อของเก่า และสถานบริการห้องเช่า (ที่มา : ผู้เสียภาษีโรงเรือนและที่ดิน กันยายน 2556 องค์การบริหารส่วนตำบลด่าน)

สภาพทางสังคม ด้านการศึกษา มีโรงเรียนมัธยมศึกษา (ขยายโอกาส) โรงเรียนประถมศึกษา ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ สถานีวิทยุชุมชน สถาบันและองค์กรทางศาสนา มีวัด/สำนักสงฆ์ ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ส่วนใหญ่เป็นไปตามครรลองทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อของชาวบ้าน เช่น บุญบั้งไฟ การแห่เทียนเข้าพรรษา พิธีแซนโตนตา ประเพณีออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ประเพณีลอยกระทง ฯลฯ ด้านสาธารณสุขสถานบริการสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (บ้านด่าน,บ้านเกษตร) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน

4.6.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สทว.5

4.6.2.1 กลุ่มคนไทย

กลุ่มตัวอย่างมี จำนวน 11 คน พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 6 คน เพศชาย จำนวน 5 คน มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 3 คน และอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 2 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรส จำนวน 10 คน และโสด จำนวน 1 คน มีหน้าที่หลักเป็นสมาชิกครอบครัว จำนวน 7 คน และเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 4 คน มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี 8 คน และระดับมัธยมศึกษา จำนวน 3 คน อาชีพส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ/ลูกจ้างของรัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 8 คน และเกษตรกร จำนวน 3 คน ตามลำดับ

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ในพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5 มีการค้นพบว่า ก่อนการเปิดอาเซียน มีการเข้าออกของคนอาเซียนอย่างเสรีมาก และทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคมน้อย ซึ่งสถิติเมื่อปี พ.ศ. 2557 มีกลุ่มคนอาเซียนหลังไหลเข้ามาจำนวน 490,774 ราย และขาออกจำนวน 492,383 คน จากสถิติการเข้า-ออกที่มีจำนวนไม่เท่ากันอาจเป็นไปได้ว่าจะมีคนอาเซียนที่หลบหนีเพื่อมาทำงานในฝั่งของไทยเรา เช่น กลุ่มรับจ้างทำไร่ไถ่ มั่นสำปะหลัง เป็นต้น โดยมี พ.ต.ท.บรรชิต หวังแทนกลางสารวัตรตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสุรินทร์ ผู้ให้ข้อมูล และนางสาวกานต์กมล ชมพูทอง แรงงาน จังหวัดสุรินทร์ ให้ข้อมูลว่าสถานการณ์การเข้าออกของแรงงานต่างด้าวตามมาตรา 14 ที่เข้ามาและสามารถไปกลับได้ที่มีภูมิลำเนาและสัญชาติติดกัน เช่น ชาวกัมพูชา ที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย โดยมีหนังสือเดินทาง จำนวน 728 คน มีนายจ้าง 195 คน มีประกันสังคม 74 ราย การทำ MOU ตามพระราชกฤษฎีกาการนำคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศ พ.ศ. 2559 เป็นกัมพูชา 8 คน เดิมมีจำนวน 70 คน และตามมติ ครม. ที่มีการพิสูจน์สัญชาติมีบัตรเป็นของตนเอง เป็นชาวกัมพูชา 49 คน ส่วนด้านสาธารณสุข

พบว่า เดิมทีด้านการรักษาพยาบาลไม่ว่าจะเป็น รพ.สต. สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลประจำจังหวัด มีคนไทยเข้ารับการรักษาเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว แต่เมื่อเปิดประชาคมอาเซียนทำให้มีกลุ่มคนอาเซียนเข้ามารับบริการเพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเบิก-จ่ายอุปกรณ์ทางการแพทย์เพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่พบว่า คนอาเซียนเข้ารับการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลเอกชนมากกว่า

จากข้อมูลสถานการณ์การเข้าออกของประชากรคนอาเซียนพบว่า พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น และการเข้ามามีชีวิตอยู่ตามกฎหมายมากขึ้น ส่วนใหญ่มีผลมาจากนโยบายของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่คนต่างด้าวที่เข้ามาหลักๆ เป็นชาวกัมพูชา (กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มเข้ามาเพื่อรักษาพยาบาล และซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค) บางส่วนมีการนอนค้างตามห้องพักของตลาดชายแดนที่เรียกว่า ตลาดชายแดนช่องจอม และยังมีบางกลุ่มที่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลานานมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่แล้วจะเดินทางกลับไปยังบ้านของตัวเองในช่วงเทศกาล ซึ่งปัจจัยที่ทำให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่มากขึ้นคือเงินค่าจ้างที่สูง สภาพทางเศรษฐกิจ และความสะดวกสบาย อาจจะเนื่องจากการจดทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องกฎหมายนั่นเอง

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ในเรื่องของสวัสดิการที่กลุ่มคนอาเซียนได้รับจากคนไทย พบว่า ไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ทั้งค่าจ้างแรงงานที่ได้รับ การศึกษาของลูกที่เกิดกับคนไทย ซึ่งไม่ได้มีการแบ่งแยกและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนไทยเป็นอย่างดี จึงเกิดการยอมรับกลุ่มคนอาเซียนที่เข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในชุมชนว่าเป็นสมาชิกของชุมชนเพราะมีความเหมือนด้านภาษา อยู่อาศัยมานาน จนเกิดความคุ้นเคยต่อกัน ไม่สร้างความเดือดร้อน รวมถึงความไว้วางใจในธุรกิจที่สำคัญมากได้ เช่น การฝากซื้อของอีกทั้งยังมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนได้เป็นอย่างดี

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

จากการค้นพบทางสังคมที่เกิดจากประชาคมอาเซียน พบว่า มิติด้านสุขภาพ เรื่องของโรคติดต่อ (อาจพบกับแรงงานที่หลบหนีมาอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย) และส่วนของการเข้ารับการรักษาพยาบาล มีผลกระทบเช่น จำนวนกลุ่มคนอาเซียนไปขอรับการรักษาบริการมากในบางพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลของเอกชน เป็นต้น มิติการมีงานทำและรายได้ พบว่า งานบางประเภทที่คนไทยไม่ทำ จึงถูกมองว่าเป็นการแย่งงานคนไทยทำเสียมากกว่า มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเรื่องของอุบัติเหตุความปลอดภัยบนท้องถนน เนื่องจากความไม่เข้าใจในเรื่องกฎหมาย กฎจราจร และมีนิสัยแหว่งแหว่งหรือประมาท/พลังงาน จะมีในส่วนของขยะมูลฝอย และสิ่งแหว่งแหว่งในตลาดชายแดน “ช่องจอม”

กล่าวโดยสรุป เมื่อเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงมากนัก ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ที่ติดกับเขตชายแดนของประเทศกัมพูชา มีการเข้าออกของกลุ่มคนกัมพูชามานานก่อนการเปิด

อาเซียน แต่เมื่อมีนโยบาย กฎหมายการเดินทางเข้าออก ความเคลื่อนไหวต่างๆ จึงทำให้มีมาตรการแก้ไข ปัญหาอย่างครอบคลุมพอสมควร จะเพียงปัญหาบางส่วนที่ยังอาจต้องมีการแก้ไขต่อไป

4) มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

- (1) มาตรการการควบคุมคนต่างด้าว
- (2) การประชาสัมพันธ์เรื่องกฎหมาย และสิทธิต่างๆ ของคนต่างด้าว

4.6.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

กลุ่มตัวอย่างชาติอาเซียนผู้ให้ข้อมูล จำนวน 13 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 13 คน มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 3 คน และจำนวนที่เท่ากัน อายุระหว่าง 21-30 ปี และ อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 2 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรส จำนวน 12 คน และโสด จำนวน 1 คน มีหน้าที่หลักเป็นสมาชิกครอบครัว มีระดับ การศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 12 คน และอยู่ระหว่างการศึกษา จำนวน 1 คน มีอาชีพส่วนใหญ่ รับจ้างทั่วไป จำนวน 5 คน ค้าขาย จำนวน 4 คน และเกษตรกร จำนวน 3 คน ตามลำดับ

1) สถานการณ์พื้นฐาน

กลุ่มชาติอาเซียนชาวกัมพูชาเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัด สุรินทร์ ส่วนใหญ่มาเป็นสะใภ้ของคนไทยในชุมชน ด้วยในอดีตได้มีการติดตามพ่อแม่ที่มาค้าขายทางฝั่ง ของตลาดชายแดน “ช่องจอม” จึงพบกับคนไทย และบางรายพบกันที่โรงงานทางฝั่งจังหวัดชลบุรี และมี ประเพณีผูกข้อมือระหว่างชายไทยกับหญิงกัมพูชา

2) ความครอบคลุมทางสังคม

พบว่าคนกัมพูชาสามารถดำรงชีวิตประจำวันร่วมกันกับคนไทยอย่างพี่น้องลูกหลาน เนื่องจากได้มีการเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานหลายปีก่อนจะมีการเปิดประชาคมอาเซียน ซึ่งการเข้ามานั้นมีหลักฐานการเข้ามา อาทิเช่น พาสปอร์ต และบอดี้พาร์ท โดยมีอายุตั้งแต่ 7 วัน 1 เดือน และ 3 เดือน ทำให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้ จึงทำให้มี ผลในการตัดสินใจเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น โดยรวมแล้วมองว่าประเทศไทย มีสภาพทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่ดีกว่า อาทิเช่น การทำนาข้าวทางประเทศไทยเราสามารถทำผลผลิตได้มากกว่า เป็นต้น ตลอดจนรวมไปถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีมากกว่าทั้งเรื่องของอาชญากรรม โจรขโมย รวมไปถึงสิทธิที่กลุ่มคนอาเซียนได้รับไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิทธิด้านการศึกษาของบุตรการรักษาพยาบาล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน ที่มองว่าคนไทยไม่เคยแบ่งแยกกัน มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล้าที่จะขอความช่วยเหลือเพราะความสัมพันธ์ที่อยู่ด้วยกันมานาน

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติการศึกษา คนกัมพูชาเองไม่มีการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย และการศึกษาสำหรับลูกของกลุ่มคนอาเซียนมีผลกระทบถึงจิตใจเนื่องจากลูกเพื่อนเด็กไทยล้อเลียนว่าเป็น ลูกเขมร

(2) มิติศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า คนกัมพูชาสามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ แต่ไม่สามารถเขียนและอ่านภาษาไทยได้

4) มาตรการ กลไก เพื่อการค้ำกันผลกระทบทางสังคม

(1) การได้รับสัญชาติ

(2) สวัสดิการต่างๆ เช่น เบี้ยยังชีพเมื่อก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ เบี้ยสวัสดิการช่วยเหลือต่างๆ เป็นต้น

(3) การศึกษานอกระบบ (กศน.) เน้นการเขียนและอ่านภาษาไทย

4.7 ผลการศึกษาของ สสว.6

4.7.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.6

สสว.6 มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวนทั้งสิ้น 9 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น หนองบัวลำภู เลย อุดรธานี หนองคาย บึงกาฬ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในเขตของจังหวัดหนองคายและบึงกาฬ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้เลือกพื้นที่ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการรายงานจำนวนแรงงานต่างด้าวสูงที่สุดในจำนวน 9 จังหวัด (การรายงานสถิติการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน มีจำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นจำนวน 4,160 ราย) จากการศึกษาสภาพการอยู่อาศัยและการอพยพแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัย พบว่ากลุ่มแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นแรงงานฝีมือ ที่เข้ามาโดยผ่านการจัดหาคนงานผ่านนายหน้าจัดหาจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มคนพม่า ซึ่งได้เข้ามารับจ้างทำงานอยู่ในโรงงานที่ตั้งอยู่ในเขตของตัวเมืองจังหวัดขอนแก่น การอยู่อาศัยนั้นจะมีการรวมกลุ่มกันอยู่อาศัยในโรงงานที่ตนรับจ้าง หรือการเช่าพื้นที่พักอาศัยรวมกันเป็นกลุ่มๆ

4.7.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.6

4.7.2.1 กลุ่มคนไทย

การศึกษาในครั้งนี้ นักวิจัยลงพื้นที่เพื่อจัดเวทีสนทนากลุ่ม โดยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน รวมไปถึงตัวแทนคนไทยเข้าการสนทนากลุ่มจำนวน 20 ท่าน ส่วนใหญ่มีหน้าที่ในการดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน และคอยเป็นกำลังขับเคลื่อนสำคัญของเทศบาลตำบลในการดูแลลูกบ้าน และร่วมจัดงานประเพณีสำคัญๆ ต่างในหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นถิ่นที่มีภูมิลำเนาเป็นคนในพื้นที่ชุมชน มีเพียงบางส่วนที่ย้ายมาอยู่อาศัยใหม่(แต่งงานเข้ามาเป็นชาย สะใภ้ การย้ายมาจากหมู่บ้านอื่นเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่) การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย เนื่องจากเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง จึงมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิมที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ก็ยังคงมีบางส่วนที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ในพื้นที่รอบนอกหมู่บ้าน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีการเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 จากการสนทนากลุ่มทำให้ทราบว่า ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องด้วยมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานของคนต่างด้าวเป็นเวลานาน มากกว่า 30 ปี โดยกล่าวว่า “เมื่อเริ่มก่อตั้งโรงงานทำอวน (โรงงานผลิตอุปกรณ์ประมง) ก็เริ่มมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มคนพม่าเข้ามาทำงานในโรงงาน คนไทยก็มีบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเอามาจากพม่า มีคนลาวบ้างแต่ไม่เยอะเท่าพม่า มีเขมรบ้าง”

ก่อนโรงงานมาตั้ง (30 กว่าปีก่อนปีพ.ศ. 2558) คนในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย พอมีคนต่างด้าวเข้ามาก็มีการเปลี่ยนแปลง โดยกล่าวว่า “สมมุติว่า พื้นที่ที่ติดกับโรงงานจะกระทบในเรื่องผลผลิตทางการเกษตรเพราะช่วงที่ยังไม่มีมาตรการอะไรเข้ามา ก็มีการขโมยเอามะม่วงของชาวบ้าน เอาไปทั้งต้น ก็ต้องให้ตำรวจช่วยตามไล่จับกัน เอาไปหมดต้น โดยไม่ได้ขอ ต้นไม้อยู่ตามไร่นา หน่อไม้ ปลาในสระ ก็เอาแหเอาอวนไปลงเลย คนพม่ามาแต่ตัว เอากระเป๋ามาใบเดียว แต่ก่อนยังไม่มีมีการจำกัดพื้นที่อาศัยของคนพม่าที่มาอาศัยในพื้นที่ แต่อาศัยอยู่ในโรงงาน แต่ที่นี้มีผลกระทบมาว่า การขโมยของนี่แหละ ผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วย ก็ตามจับกัน เมื่อเกิดเหตุ หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็เลยมีการตั้งระเบียบขึ้นมาว่าห้ามไม่ให้ออกนอกพื้นที่เวลาเท่าไร (ห้ามคนพม่า) ส่วนใหญ่จะไม่เข้าไปในหมู่บ้าน แต่จะขโมยของในทุ่งนามากกว่า พืชผลตามรอบทุ่งนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นประมาณครั้งสองครั้ง คนนี้ก็มาแจ้งคนมาขโมยของ พม่าก็ยอมรับ พอโดนจับก็คุยกันว่าจะไม่ทำอีก”

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้คนไทยส่วนใหญ่มองว่าหลังมีการเปิดเสรีอาเซียน ก็ไม่ได้มีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากกลุ่มคนต่างด้าวมีย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานแล้ว มีเพียงช่วงแรกๆ เท่านั้น ที่ยังไม่มีมาตรการในการอยู่ร่วมกันทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน แต่ต่อมาเนื่องด้วยมีการเข้ามาอาศัยในพื้นที่ชุมชนเป็นเวลานานก็ได้มีการเจรจาพูดคุยกันระหว่างผู้นำชุมชนไทยและชุมชนพม่า (ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ในโรงงาน) ได้มีการตกลงเพื่อหาทางออกร่วมกัน โดยทางชุมชนพม่าเองก็ได้มีการแก้ไขปัญหา โดยการเริ่มต้นมาตรการป้องกันปัญหาการลักขโมยกล่าวคือ “เริ่มจากในหมู่บ้านคนไทยก่อน ตอนแรกคุยกับกรรมการหมู่บ้านก่อนว่าจะแก้ไขอย่างไร ตอนนั้น ก็ประชาคมรวมหลายเรื่อง แต่กับบอกว่ามีชาวพม่ามาหากินที่เรามาขโมยของที่เรา เราจะทำอย่างไร แคะเข้ามาเราจะจับเลยมัย ก็คุยกันว่าต้องจับเลย และส่งตำรวจ ช่วงนั้นมีไม่มากเท่าไร มีประมาณ 2 รายที่ส่งตำรวจ และถูกส่งกลับพม่าเลย

พวกที่อยู่ก็เลยไม่กล้าทำอีก เพราะกลัวไม่กล้าทำอีก ก็เลยทำให้ดีขึ้น ช่วงหลังพอรู้ว่าเป็นของมีเจ้าของ ก็ไม่กล้า แต่ถ้าเห็นเราอยู่ในพื้นที่ก็จะถามขอ “ขอหน่อยนะแม่”

จากวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก็ได้ทำให้ชุมชนพม่า เริ่มเรียนรู้ในการปรับตัวให้อยู่ในชุมชนได้อย่างสันติ มีการสื่อสารกันระหว่างผู้นำชุมชนไทยและพม่า เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานบุญ งานประเพณีต่างๆ ซึ่งพม่านั้นก็นับถือศาสนาพุทธ เช่นเดียวกับคนไทย จึงได้มีการใช้ศาสนาเป็นสื่อกลางที่จะประสานกันระหว่างสองวัฒนธรรม กล่าวคือ “คนในชุมชนก็ดำเนินชีวิตปกติ ไม่ได้มีผลอะไรที่มีพม่ามาอยู่ในพื้นที่ตำบล แต่ยังคงมองแยกอยู่ว่าเค้าคือพม่า ไม่ได้คิดว่าเป็นคนในชุมชน แต่เมื่อเวลามีงานบุญเค้าก็จะนิมนต์พระไทยไป และเชิญเราไปเอาบุญ แต่ในฝั่งไทยจะไม่เคยเชิญเค้ามาทำบุญด้วย มีงาน มีหมอลำอะไรก็ไม่ได้รับอนุญาตให้คนพม่าออกมาร่วมงาน มีเวลาเข้าออก แต่งานของในโรงงานมีการเชิญคนไทยเข้าไป (ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ผู้นำ ผู้สูงอายุ ตัวแทนระบุมารให้ผู้ใหญ่บ้านนำเข้าไป) วิถีชีวิตพม่าในโรงงานก็อยู่เหมือนคนไทย มีร้านค้าข้างใน ร้านทั่วไป ผู้ใหญ่บ้านพม่าเป็นคนเปิดร้านค้าขายของตัวเอง (หมู่บ้านพม่า) ผู้ใหญ่บ้านพูดภาษาไทยได้”

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ในเรื่องสวัสดิการที่คนต่างชาติได้รับ พบว่า แรงงานที่เข้ามาทำงานได้รับสวัสดิการที่ครบถ้วนไม่แตกต่างจากคนไทย เนื่องจากมีบัตรประกันสังคมสามารถใช้ในการรักษาพยาบาลได้ เช่น “มีคนมาคลอดที่เรา แต่ก็จ่ายค่ารักษาพยาบาล รพ.สต. หรือการส่งต่อโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นถ้ามีเคสหนัก” สำหรับด้านการศึกษานั้น พบว่า “มีศูนย์เด็กเล็กอยู่ข้างในโรงงาน พอโตก็จะส่งกลับพม่า ตอนนี้มีคนขึ้นมาเรียนอนุบาลที่โรงเรียนในไทย (เอกชน) การแต่งงานกับคนไทยก็มี แต่ไม่ได้โอนสัญชาติ จะใช้ต่อพาสปอร์ตเอา ในกรณีของคนลาว แต่ตอนนี้กลับไปแล้ว ผู้หญิงตอนนี้กลับไปลาวแล้ว แต่ก็ไปๆมาๆ”

ในเรื่องสิทธิสวัสดิการ กล่าวคือ “อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ก็ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับเราก็มียกเว้นประกันสังคมของโรงงานของเขา จ่ายกับกระทรวงแรงงาน แล้วสิทธิในการรักษาก็จะใช้สิทธิประกันสังคม แล้วจะให้รพ.สต.เข้าไปดูแล ก็คือใช้สวัสดิการรัฐของไทย แต่เรื่องอื่นๆ พม่าไม่ได้เข้ามาใช้ร่วมกันไทย กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ก็จะไม่ค่อยมี เพราะให้ทำงานที่นี้ได้ถึงอายุ 55 (คือมาแต่วัยแรงงาน)”

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

โดยรวมแล้วคนไทยยังมองถึงการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นปัญหา โดยกล่าวว่า “ไม่มีการแย่งงาน เพราะเค้าก็รับคนไทยเหมือนกัน ค่าแรงให้เท่ากัน เค้าตั้งหน้าตั้งตาท่าทำงานอย่างเดียว แต่คนไทยจะมีงานหลายอย่าง ทำงานเสร็จก็พัก แล้วก็ทำงานต่อ” วิถีชีวิตของคนในชุมชนเมื่อมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานาน วิถีชีวิตไม่ได้เปลี่ยนไป “เค้าก็อยู่ส่วนเค้า เราก็ออยู่ส่วนเรา คนไทยก็มีบ้างในโรงงาน แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นพม่า” ซึ่งมุมมองในการเปิดเสรีอาเซียนต่อผลกระทบที่เกิด คนในชุมชนมองว่า “แนวโน้มในอนาคตจากการเปิดอาเซียน เราคิดย้อนไปข้างหลังก็ไม่ค่อยดีเท่าไร ถ้ามองไปข้างหน้า

ก็ต้องไปตามยุคตามสมัยของเทคโนโลยี เราจะกีดกันก็ไม่ได้ โลกก็ไปไกลแล้ว เราก็ต้องมีมาตรการ ที่ขึ้นอยู่กับเทศบาล อำเภอก็จะอย่างไร ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ก็ค่อยๆ ปรับไป อนาคตข้างหน้า เรามีแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวอย่างไร คิดว่าเขาจะมาแย่งอาชีพเรา เราเสียสิทธิเยอะ แต่เมื่อเขาจะเปิดเสรีอาเซียน เราก็ต้องปรับไปตามเค้า”

(1) มิติสุขภาพ

พบว่า ทางโรงงานเองได้มีการประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปช่วยดูแลในเรื่องของการควบคุมโรคติดต่อ ตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งโรงงาน โดยกล่าวว่า “แต่ก่อนมีหัวหน้า รพ.สต. เข้าไปดูแลในโรงงานเพื่อควบคุมโรค เคยมีโรคไข้มาลาเลีย 1 คน แต่คุมได้ มีโรคไข้กาฬหลังแอ่น อีก 1 คน เราก็คุมได้ หลังจากนั้น อนามัยก็เข้าไปดูแลในโรงงาน” ซึ่งปัจจุบันเมื่อมีคนในโรงงานเจ็บป่วยก็จะมีระบบการดูแลที่ทาง รพ.สต.ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจรักษาอาการในเบื้องต้น แต่หากมีกรณีที่ต้องการการรักษาทางการแพทย์เฉพาะทางก็จะมีรถส่งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์จังหวัดขอนแก่นต่อไป ซึ่งคนงานในโรงงานมีสิทธิการเบิกค่ารักษาจากการทำประกันสังคมของโรงงาน

(2) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

การสื่อสารแลกเปลี่ยน คนไทยในชุมชนมองว่า เรื่องวัฒนธรรมนั้นอาจมีเพียงบางเรื่องที่มีความต่างกัน เช่น ภาษา ซึ่งก็ได้มีแนวทางที่จะให้ความรู้ด้านภาษาแก่คนในชุมชน และกลุ่มเด็กนักเรียน ที่มองว่าเมื่อเปิดเสรีอาเซียนแล้ว “ครู อาจารย์ต้องกระตุ้นเกี่ยวกับภาษาอาเซียน มีสอนภาษาจีน และภาษาต่างๆ เช่น ในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ก็มีการสอนภาษาอาเซียน มีการเตรียมความพร้อมต่างๆ” ส่วนในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีนั้น ชาวพม่าส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับคนไทย จึงมีประเพณีต่างๆ คล้ายๆกัน และได้มีการนิมนต์พระจากวัดไทยเข้าไปร่วมในการประกอบพิธีกรรมตามวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ เช่นเดียวกับคนไทย แต่จะต่างที่คนพม่ามีเพียงบางคนที่อยู่อาศัยเวลานานหรือเป็นผู้คุมคนงานก็จะเรียนรู้ภาษาไทย แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้ภาษาพม่า

(3) มิติครอบครัว

ในด้านชุมชนคนไทยนั้น ยังคงอยู่ในครอบครัวขยายที่อาศัยกันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งปัจจุบันก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งในส่วนคนพม่าเองก็มีวิถีครอบครัวไม่ต่างจากสังคมไทยมากนัก แต่ในการเข้ามาอาศัยเพื่อทำงานในโรงงานก็จะมีบางส่วนที่มากขึ้นสองคนสามีภรรยา บางกลุ่มมาทั้งครอบครัว บางกลุ่มก็มาคนเดียว ซึ่งก็ต้องอาศัยอยู่รวมกันในโรงงานซึ่งมีการจัดพื้นที่อยู่อาศัยในลักษณะของการเช่าที่อยู่รวมกัน จึงแยกไม่ค่อยออกว่ามีการดูแลกัน ครอบครัวอย่างไร

(4) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

คนไทยยังคงมองว่าสังคมพม่ากับสังคมไทยยังมีความแตกต่างกันหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะการอยู่อาศัย เพราะสังคมไทยจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นสังคมเครือญาติที่มีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง แต่สังคมพม่าที่เราสังเกตได้คือสังคมกลุ่มแรงงานที่มาเพื่อทำงาน เมื่อทำงานเสร็จก็จะ

แยกย้ายกันพักผ่อน ในมิติสังคมจึงยังไม่เห็นอะไรที่เด่นชัด แต่ก็คงมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ คล้ายๆ สังคมไทย

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ ถือว่ามีการเปลี่ยนแปลงไม่ค่อยมากเนื่องด้วยมีการย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากกว่า 30 ปี การอยู่อาศัยจึงไม่ค่อยเกิดผลกระทบมากเท่าไร เนื่องด้วยมีการปรับตัวกิจกรรมและสร้างมาตรการ กลไกในการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ และมีการพูดคุยสื่อสารกันระหว่างผู้นำคนไทยและคนพม่า ทำให้สามารถที่จะควบคุมปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

(1) การตั้งมาตรการในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน ยกตัวอย่างประกาศและกฎระเบียบของชุมชนพม่า ในเรื่องเวลาเข้า-ออก โรงงานจะมีการกำหนดเวลาให้ออกจากโรงงานได้ไม่เกิน 1 ทุ่ม (เวลาดังกล่าวเขาจะตัวเอง)

(2) หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น มีมาตรการในการดูแลคนต่างด้าวที่อาศัยในพื้นที่ชุมชน โดยการเข้ามาให้ความรู้และช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับชุมชน เช่นกรณีปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยกล่าวว่า “เดี๋ยวนี้เค้ามาอยู่ก็คุยกันได้ โรงงานมีน้ำเสียก็น่าจะมีปัญหาต่อไป ก็ต้องมีผลกระทบบ้าง การถมที่ปิดทางน้ำก็มีปัญหาอยู่ทำให้เทศบาลทางแก้ไข เพราะหมู่บ้านปิดทางไหลของน้ำ เราต้องหาทางป้องกันน้ำเสียจะลงไปทางไหน บำบัดอย่างไร แต่น้ำประปาหมู่บ้านก็มีการตรวจโรคอยู่ เป็นน้ำมาจากลำห้วยแต่ตอนนี้เลิกใช้แล้ว (ใช้น้อยลง) ปัจจุบันใช้ประปาภูมิภาค”

4.7.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

จากการเปิดประชาคมอาเซียน ทำให้กลุ่มคนพม่าที่เข้ามาอาศัยทำงานในไทย มีความมั่นใจในการเข้ามาทำงานมากขึ้น เนื่องด้วยการเข้ามานั้นถูกต้องตามกฎหมาย และมีมาตรการหลายๆ อย่างที่ช่วยคุ้มครองให้คนพม่าหรือกลุ่มคนต่างด้าว สามารถที่จะเข้าถึงสิทธิในการให้บริการหลายๆ อย่างในประเทศไทยมากขึ้น การทำงานก็ได้รับอัตราค่าแรงเท่ากับคนไทย คือ 308 บาท (อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ) ทำให้มองว่า “ทำงานในไทยสามารถทำให้มีรายได้ส่งกลับบ้านได้มากกว่าทำงานที่พม่า เช่น ทำให้ที่เมืองไทย 2,000 บาท ถ้าเทียบกับบ้านเขาก็ได้เงินเป็นแสน สามารถทำอะไรได้หลายอย่าง เพราะค่าเงินที่ไทยแพงกว่า” และคนพม่าเองก็มองว่าการมาทำงานในไทย เป็นทางหนึ่งที่จะสามารถหารายได้ได้มากกว่าในพม่า

การเปิดอาเซียนทำให้คนพม่าเอง ได้โอกาสในการมีงานทำและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกอย่างคนไทยก็มีน้ำใจ การอยู่ร่วมกันถึงจะต่างคนต่างอยู่ แต่ก็สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้หากมีเรื่องงานบุญงานประเพณี คนไทยก็นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกันก็มีวิถีชีวิตไม่ได้ต่างจากพม่ามากนัก แต่เรื่องอาหาร

การกินคนพม่าจะอยู่ง่ายกินง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เหมือนคนไทยพอสิ้นเดือนก็กินเหล้าซื้อของ แต่สำหรับคนพม่าเองก็จะเก็บเงินเพื่อส่งกลับบ้านตัวเอง

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ด้านสวัสดิการ คนพม่ามองว่า มาอยู่ที่นี่ก็ได้รับการบริการที่ดี มีหน่วยงานเข้าไปดูแลรักษาในโรงงาน โดยเฉพาะ รพ.สต. ในพื้นที่ที่เข้าไปให้ความรู้และดูแลรักษาพยาบาลในเบื้องต้นได้เป็นอย่างดี แต่หากมีกรณีที่ต้องรักษาอื่นๆ ก็ต้องเข้าโรงพยาบาลศูนย์ ซึ่งก็มีการดูแลที่ดีเช่นกัน ส่วนเรื่องการศึกษาก็มีโรงเรียนเด็กเล็กของเอกชนในพื้นที่ที่รับลูกของพม่าเข้าเรียนได้ แต่เมื่อโตขึ้นก็จะส่งกลับไปอยู่พม่าเพื่อเข้าเรียนตามปกติ

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ด้านผลกระทบทางสังคม ไม่ค่อยมีปัญหามากนักเนื่องด้วยมีการวางมาตรการในการอยู่อาศัยภายในโรงงานเอง เช่น เวลาในการเข้าออกโรงงาน (ที่พักอาศัยในโรงงาน) การกำหนดมาตรการทำโทษหากทำผิดในไทยก็จะถูกส่งกลับพม่าเป็นต้น ซึ่งหลังจากมีการเจรจากันในกรณีเริ่มแรกที่ย้ายเข้ามาอยู่ในโรงงาน แล้วคนงานไปขโมยพืชผลทางการเกษตรของคนไทย ก็ถูกแจ้งจับและถูกส่งกลับ จึงทำให้ไม่มีใครกล้ากระทำอีกเนื่องจากกลัวถูกเลิกจ้างและส่งกลับประเทศตน

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

เนื่องจากชุมชนในโรงงานเป็นชุมชนค่อนข้างใหญ่มีคนพม่าอาศัยอยู่ร่วมกันจำนวนมากหลายพันคน จึงมีการตั้งเป็นหมู่บ้านพม่า มีระบบการดูแลคนในชุมชน มีการตั้งผู้ใหญ่บ้านคอยดูแลลูกบ้าน การตั้งมาตรการในการดูแลคนในหมู่บ้านเพื่อไม่ให้ออกมาสร้างความเดือดร้อนหรือปัญหาให้กับคนไทย และมีการพูดคุยประสานงานกับผู้นำทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่องตลอดมา ทำให้ลดปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี โดยคนในโรงงานเองก็เคารพในกฎระเบียบที่ตั้งขึ้น และถือปฏิบัติเช่นเดียวกันทุกคน

4.8 ผลการศึกษาของ สสว.7

4.8.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.7

สสว.7 มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร สกลนคร นครพนม อำนาจเจริญ โยธธร และศรีสะเกษ ซึ่งมีจังหวัดที่มีชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี และจังหวัดที่มีชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา คือ ศรีสะเกษ ทั้งนี้กวัดวิจัยได้เลือกชุมชนอาเซียนในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งถือว่าเป็นชายแดนเชื่อมต่อทางการค้าที่สำคัญกับประเทศลาว และยังถือว่าเป็นจังหวัดที่มีระยะทางใกล้ประเทศเวียดนามแห่งหนึ่ง โดยมีพรมแดนเทศลาวกั้นอยู่ ซึ่งถือเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญของอาเซียน โดยประชาชนเวียดนามได้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในไทยจำนวนมากและมีการไปมาหาสู่กัน

ปัจจุบันชาวเวียดนามที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้รับสัญชาติเป็นคนไทยจำนวนมาก และมีชุมชนที่อาศัยอยู่หนาแน่น เป็นหลักแหล่ง และปัจจุบันญาติพี่น้องชาวเวียดนามที่ได้รับสัญชาติ ได้เข้ามาติดต่อเยี่ยมเยียนและเข้ามาทำงานในจังหวัดมุกดาหารอย่างถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งประชาชนชาวลาวยังสามารถข้ามแดนเข้ามาในไทยผ่าน สะพานมิตรภาพไทยลาว แห่งที่ 2 ทั้งที่เข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เข้ามาซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค เข้ามาท่องเที่ยว รวมทั้งแอบเข้ามาทำงานเป็นครั้งคราว เนื่องจากการเข้าออกเข้าไทยสามารถเข้าได้โดยง่าย ซึ่งการศึกษาชุมชนอาเซียนของจังหวัดมุกดาหารมีประเด็นที่มุ่งศึกษากลุ่มชาวเวียดนาม และชาวลาวที่เข้ามาทำงาน ชาวลาวโดยส่วนใหญ่ที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย บางส่วนแต่งงานกับคนไทยจะมีการอยู่อาศัยที่กระจัดกระจายไม่ได้อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม คือเช่าห้องพัก บ้านเช่าในเขตตัวเมืองมุกดาหารทั่วไป ต่างกับชาวเวียดนามซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติที่ได้รับสัญชาติไทยและค่อยเข้ามาประกอบอาชีพ แต่ต้องกลับไปต่อวีซ่าตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

ด้วยวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงมีภาษาพูดที่สามารถสื่อสารกันได้ของไทยและลาว จึงทำให้แทบจะไม่เห็นถึงความแตกต่างของรูปร่าง หน้าตา ของคนทั้ง 2 ต่างจากชาวเวียดนามที่มีลักษณะที่สามารถสังเกตเห็นได้ว่าเป็นคนเวียดนาม แต่ถึงอย่างไรยังมีลักษณะที่ใกล้เคียง อีกทั้งอาหารการกินซึ่งมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน เป็นอาหารที่ขึ้นชื่อของจังหวัดมุกดาหาร คืออาหารเวียดนาม ทำให้ลักษณะรวมทั่วไป ในตำบลมุกดาหารรวมถึงตัวเมืองมุกดาหาร จะประกอบไปด้วยแรงงานทั้งจากลาว และเวียดนามจำนวนมาก แต่ก็สามารถอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืน อีกทั้งบุคลิกของคนไทยภาคอีสานเป็นคนที่มีน้ำใจต่อกัน กับเพื่อนบ้านยังขบขันการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ของประชาชน ประเทศใกล้เคียง ทั้ง ลาว และ เวียดนามที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

4.8.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.7

4.8.2.1 กลุ่มคนไทย

นักวิจัยได้จัดเวทีสนทนากลุ่ม โดยให้ ประธาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อำเภอเมืองเป็นผู้คัดเลือกตัวแทนคนไทยเข้าร่วมประชุม จำนวน 15 ท่าน ซึ่งทั้งหมดมีบทบาทด้านอาสาสมัครด้านต่างๆ เกือบทั้งหมด และอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานมากกว่า 10 ปี หรือ มีภูมิลำเนาเดิมที่นี่ โดยเป็นเพศหญิงกว่าร้อยละ 80 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และมีพื้นที่เกษตรกรรม นอกเมืองบ้างบางส่วน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีการเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 คนไทยโดยส่วนใหญ่ไม่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงมากนักเนื่องจากพื้นที่จังหวัดมุกดาหารนั้นถือเป็นเส้นทางเข้าออกของประชาชนทั้ง 3 ประเทศ คือไทย ลาว และเวียดนาม โดยประชาชนลาวเข้ามาทำมาค้าขาย ท่องเที่ยวตามปกติอยู่แล้ว ซึ่งประชาชนลาวที่มีฐานะดีจะนำรถเข้า

มาท่องเที่ยว รวมถึงซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในฝั่งไทยซึ่งมีราคาถูกกว่า กลับไปใช้ หรือขายในประเทศตนเอง ซึ่งการเดินทางเข้าออกของประชาชนทั้งสองประเทศ เป็นไปด้วยความปกติ แต่การเคลื่อนไหวของแรงงานอาจมีจำนวนมากขึ้นบ้าง โดยลักษณะการเข้ามาทำงานของชนชาตินั้น จะเข้ามาในระยะเวลาที่สั้นกว่าประมาณ 3 – 6 เดือน หรือตามความพอใจ เนื่องจากสามารถเข้าออกได้สะดวกโดยมีพรมแดนติดกันโดยมีแม่น้ำโขงขวางกั้น ต่างจากคนเวียดนามการเข้ามาทำงานในประเทศไทยจะอยู่นานกว่าอย่างน้อย 1 ปี หรือตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อกลับไปต่อวิชาและจึงกลับมาทำงานใหม่

จากสถานการณ์ดังกล่าวคนไทยส่วนใหญ่จึงไม่รู้สึถึงความเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านปัญหาสังคม ซึ่งคนไทยมองว่า คนลาวและเวียดนามมีลักษณะพื้นฐานที่ใกล้เคียงกับคนไทย มีรูปร่างหน้าตาที่คล้ายกัน และบุคลิกของคนลาวซึ่งมีความอ่อนน้อมถ่อมตนจึงไม่มีปัญหาทางการดำเนินชีวิต แต่ลักษณะการทำงานของคนลาวและเวียดนามมีลักษณะการทำงานที่ต่างกัน คือคนไทยมองว่าคนเวียดนามขยันกว่า แต่ในเรื่องการดูแลสุขภาพคนลาวจะสะอาดกว่า และเนื่องจากการเป็นคนที่ยอ่อนน้อมถ่อมตนของชาติทั้งสองถึงทำให้คนทั้ง 3 ประเทศสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนโดนสิ่งที่ชี้ชัดคือเรื่องอาหารการกินซึ่ง อาหารเวียดนามเข้ามาแพร่หลายและถือว่าอาหารเวียดนามครองใจคนที่อยู่ในจังหวัดมุกดาหาร ไม่ว่าจะเป็นแหนมเนือง ยำหัวปลี และยังมีแม่ค้าชาวเวียดนามที่เปิดร้านขายอาหารโดยเฉพาะ ซึ่งคนไทยได้ไปซื้ออาหารกินกันตามปกติ อีกทั้งภาษาพูดของคนลาวกับคนไทยมีลักษณะที่ใกล้เคียง สามารถสื่อสารกันได้โดยไม่ต้องเรียนกันในหลักสูตรประจำ

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ในเรื่องสวัสดิการที่คนต่างชาติได้รับคนไทยเห็นว่า คนที่เข้ามาทำงานล้วนแล้วแต่ได้รับสวัสดิการที่ครบถ้วนไม่แตกต่างจากคนไทย ทั้งเรื่องการศึกษา ซึ่งลูกหลานสามารถเข้ารับการศึกษในโรงเรียนไทยได้ตามปกติ ไม่มีการแบ่งแยกหรือตั้งโรงเรียนเฉพาะของชาตินั้นๆ แต่สิ่งที่ยังถือว่ายังได้รับสวัสดิการที่ไม่เพียงพอคือเรื่องการรักษาพยาบาล ซึ่งคนต่างชาตินี้ยังไม่สามารถรับบริการเท่าคนไทย คือการใช้สิทธิบัตรทอง แต่สามารถที่จะสมัครจ่ายเป็นรายปี จะสามารถรักษาได้ตามสิทธิบัตรทอง ในด้านรายได้ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายควบคุมรายได้ขั้นต่ำ แต่ผู้ประกอบการบางส่วนใช้การตกลงกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยอาจจะให้สวัสดิการในการกินอยู่ หรือพักอาศัยกับชาติอาเซียน ขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่าย

ความรู้สึกที่คนไทยยอมรับในการอยู่ร่วมกันกับชนชาติทั้งสอง นั้น ถือว่าให้เกียรติซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข สามารถที่จะขอความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความสนิทกลมเกลียวนั้นไม่ได้อยู่ที่สัญชาติ แต่เป็นการอยู่ร่วมกันหรือความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา ความคุ้นชิน และการรู้จักกันสัใจคอ เช่น การให้वानเรื่องเล็กน้อยๆ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่บางเรื่องที่มีความสำคัญ จะพิจารณาเป็นคนๆ ไปตามความใกล้ชิด ระยะเวลาที่รู้จักกัน

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

โดยรวมแล้วคนไทยยังมองถึงการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นปัญหา ทั้งเรื่องพื้นที่สาธารณะซึ่งทุกคนสามารถมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ลานออกกำลังกาย ลานกิจกรรม ยังถือว่าเพียงพอต่อทุกคนไม่มีการแย่งกันใช้ทรัพยากรมากนัก แต่มีบางส่วนที่มองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นคือในเรื่องการจราจร แต่ไม่ได้เกิดกับแรงงานต่างชาตินัก แต่เกิดจากนักท่องเที่ยวรวมถึงคนลาวที่เข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้ามีจำนวนรถที่มากขึ้น ยังไม่มีการจัดระบบการจราจรที่ดีมากนัก และเนื่องจากรถที่เข้ามาจากฝั่งลาวใช้การเดินรถที่ต่างกัน คือไทยชิดซ้าย และลาวชิดขวาจึงอาจทำให้เกิดการสับสนได้

(1) มิติสาธารณสุข

คนไทยไม่ได้มองว่าชาวต่างชาติจะนำโรคติดต่อเข้ามา ผู้ให้ข้อมูลบางส่วน เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรือ อสม. อธิบายให้ฟังว่า สาธารณสุขทั้งสองประเทศได้มีข้อตกลงในการช่วยการสอดส่องเฝ้าระวังเรื่องอนามัย รวมถึงโรคติดต่อกันเป็นประจำทำให้ เรื่องสุขภาพอนามัยไม่มีปัญหาสามารถควบคุมได้ ซึ่งนั่นแสดงถึงการรับมือของหน่วยงานที่ตั้งอยู่ชายแดนมีการทำงานเชิงรุกในการป้องกัน เนื่องจากพื้นที่จังหวัดมุกดาหารถือเป็นประตูเข้าออกของอาเซียน ซึ่งจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเป็นประจำ

(2) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

คนไทยมองว่าถือว่าเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมร่วมกันแต่มองว่าทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ ของทั้งไทย ลาว เวียดนาม ถือว่ามีลักษณะที่ใกล้เคียง แต่ในด้านภาษาไทยยังไม่สามารถสื่อสารภาษาเวียดนามได้ แต่ชาวเวียดนามสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ซึ่งคนไทยยังให้ความสำคัญในการที่จะทำความรู้จักประเทศเพื่อนบ้านน้อยอยู่ คือยังไม่แสดงออกที่จะเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน อาศัยได้จาก ภาษาเวียดนามซึ่งคนเวียดนามที่รวมกลุ่มกันอยู่ใช้เป็นประจำ คนไทยส่วนมากยังไม่สามารถที่จะฟังหรือพูดได้

(3) มิติครอบครัว

การที่ชนชาติทั้งสองจะแต่งงานกันขึ้นอยู่กับทัศนคติส่วนตัวของครอบครัวนั้นๆ แต่การแต่งงานระหว่างไทยลาว หรือไทยกับเวียดนาม นั้นเกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติ แต่ปัญหาในด้านการเปลี่ยนสัญชาตินั้นถือว่าทำได้ยาก เนื่องจากมีขั้นตอนหลายขั้นตอนและมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าใช้จ่ายการเดินทางกลับประเทศตน ค่าธรรมเนียม ซึ่งมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยากและสิ้นเปลือง ทำให้เมื่อมีการแต่งงานแล้วบางส่วนยังไม่ได้รับสิทธิ์เท่าคนไทย

(4) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

ชาวเวียดนามที่เข้ามาตั้งรกรากนานจนได้สัญชาติไทย และบางส่วนได้มาอาศัยกับญาติที่ตั้งเป็นชุมชนชาวญวน มีการจัดตั้งสมาคมอย่างเป็นทางการ จัดงานประจำปีของชาวเวียดนาม มีการให้ความช่วยเหลือกันและยังประสานการทำงานร่วมกับชาวไทยที่ชัดเจนถือว่า มีการเข้าร่วมทางสังคม

และการสนับสนุนทางสังคมที่ชัดเจนกว่า เช่นการร่วมกันจัดงานทางศาสนาต่างๆ การร่วมกันจัดงานแสดงออกทางวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างจากชาวลาวซึ่งไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน และในกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน ชาวเวียดนามได้เข้ามาให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในหลายด้านคนไทยไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงมากนัก ตามที่กล่าวไว้ว่าจังหวัดมุกดาหารถือเป็นประตูเข้าออกทางการค้าที่สำคัญของอาเซียน ทำให้มีการเคลื่อนไหวทั้งแรงงาน การท่องเที่ยว การค้าการขาย มีมาอย่างยาวนาน ทำให้คนไทยไม่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงมากนัก รวมถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นถือว่าน้อยมาก และวัฒนธรรมของประชาชนทั้ง 3 ประเทศนั้นมีความกลมกลืน แต่อย่างไรก็ดีคนไทยมองว่าภาครัฐรวมถึงชุมชนต้องมีมาตรการที่สามารถจะทำให้ คนทั้ง 3 ชาติที่เขามาอยู่ด้วยกันทั้งทำงานท่องเที่ยว มาเยี่ยมญาติควรต้องมีการจัดระบบกันอย่างจริงจังมากขึ้น

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มครองผลกระทบทางสังคม

(1) การตั้งกฎระเบียบชุมชน ในการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน ปัจจุบัน แรงงานรวมถึงคนไทยยังสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่อนาคตต้องมีการขยายตัวที่มากขึ้น ชุมชนควรต้องออกระเบียบที่เปียบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันที่ชัดเจน ตั้งแต่ระดับชุมชนหมู่บ้าน จนถึงระดับจังหวัด

(2) หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่นต้องมีการทำงานเพื่อรองรับแรงงานรวมถึงต่างชาติที่มากขึ้น เช่นการจัดระเบียบจราจรให้ดีขึ้น การสอดส่องดูแลแรงงานผิดกฎหมาย และการจัดระเบียบทางสังคม ด้านต่างๆ ที่คุ้มครองทั้งคนไทย และต่างชาติให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะคนไทยพร้อมที่จะอยู่กับต่างชาติที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายเพื่อร่วมพัฒนาเศรษฐกิจ

4.8.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

สถานการณ์การเปิดประชาคมอาเซียนการเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการไม่มีผลกระทบมากนักแต่อาจทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการเข้ามาทำงาน บุคคลที่ให้ข้อมูลมีทั้งชาวเวียดนามที่อยู่มานานจนได้สัญชาติ คนเวียดนามที่มีเชื้อสายพม่าเป็นไทย แม่เป็นเวียดนาม รวมถึงคนลาวที่แต่งงานกลับคนไทยแต่ยังไม่ได้สัญชาติ และแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่า ขั้นตอนการเข้ามาทำงานไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก คนลาวจะเข้ามาไปกลับมีระยะเวลาที่สั้นกว่า คนเวียดนามเนื่องจากกระยะทางการไปกลับ แต่คนเวียดนามชอบค้าขายมากกว่า โดยคนเวียดนามที่ให้ข้อมูลเธอ เปิดร้านเย็บผ้าเธอเข้ามาอยู่กับสามีที่เป็นคนไทย จนมีลูกสาวหนึ่งคน ซึ่งลูกของเธอได้รับสวัสดิการเทียบเท่าคนไทย แต่ตัวเธอเองยังไม่ได้เปลี่ยนสัญชาติเนื่องจากมีขั้นตอนที่ยุ่งยากตามความเห็นของเธอ และต้องเดินทางไปกลับจึงทำให้ เธอยังไม่ได้รับสวัสดิการทางด้านการรักษาพยาบาล เธอต้องเสียเงินมากกว่าคน

ไทยในการเข้ารับการรักษายาบาล ซึ่งเธอยอมรับได้ แต่อย่างไรก็ยังอยากได้รับการรักษายาบาลเทียบเท่าคนไทย

ส่วนคนลาวมีการเคลื่อนไหวเดินทางเข้าออกถี่กว่า บางคนเข้ามาในระยะเวลานั้นๆ เพื่อเข้ามาเที่ยว แต่เมื่อเห็นช่องทางการทำงาน อาจจะเริ่มทำงานรับจ้าง งานบ้าน ตามสถานประกอบการ ร้านอาหาร พวกเขามองว่าคนไทยเป็นคนใจดี ไม่มีปัญหาการใช้ชีวิตของเขา แต่คนไทยบางส่วนยังมองด้วยสายตาแปลกแยกบ้าง แต่ไม่ได้เข้ามาคุกคามการใช้ชีวิตของพวกเขา

โดยรวมถือว่าการเปิดประชาคมอาเซียนเป็นแรงดึงดูดใจหนึ่งในการที่คนลาว หรือ เวียดนามจะเข้ามาทำงานในไทยมากขึ้น และเห็นโอกาสในด้านรายได้ที่ดีกว่า

2) ครอบคลุมทางสังคม

สวัสดิการด้านการรักษายาบาลเป็นเรื่องที่ชาวอาเซียนยังมองว่าเป็นปัญหาสำหรับเขา อยู่ คือต้องจ่ายค่ารักษายาบาลเต็มตามจำนวน ถึงแม้บางคนจะแต่งงานกับคนไทย แต่ก็ยังไม่ได้รับสิทธิการรักษายาบาลเท่าคนไทย ส่วนเรื่องการศึกษาของบุตรเขามองว่าไทยเปิดโอกาสให้เด็กที่เกิดในไทยได้เข้ารับการศึกษาก็ไม่ได้แตกต่างจากคนไทย โดยสามารถเข้าเรียนร่วมกับคนไทย และในด้านความปลอดภัยไม่เป็นปัญหา เจ้าหน้าที่รัฐให้ความเป็นธรรมกับพวกเขา ที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย พวกเขาพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ไม่ได้รู้สึกหวาดกลัวในการ พบเจอเจ้าหน้าที่ ทหาร หรือตำรวจ ซึ่งพวกเขามองว่าการเข้ามาอย่างถูกกฎหมายเป็นเกราะคุ้มกันพวกเขาได้ ซึ่งการเข้ามาทำงานในไทยเป็นโอกาสที่ดีกว่าการอยู่ในประเทศตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรายได้ ที่มากกว่าการทำงานในประเทศตน รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในประเทศไทย

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมดังที่ในกล่าวไว้ในเรื่องการมีส่วนร่วมทางสังคมของคนไทย ที่คนเวียดนามจะมีการรวมกลุ่มกันมากกว่า สามารถเป็นปากเป็นเสียงดูแลกัน แต่คนลาวยังมองตนเองเป็นแรงงานชั่วคราวที่ไม่ได้มีส่วนร่วมกับชุมชนมากนัก แต่ก็พร้อมให้ความร่วมมือหากมีการร้องขอความช่วยเหลือ ร่วมแรงต่างๆ เช่นงานบุญ งานพัฒนาชุมชน

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มครองผลกระทบทางสังคม

ดังที่ได้กล่าวไว้ ลักษณะคนเวียดนามจะอยู่นานกว่าเพราะการเดินทางไปกลับยากกว่า และการที่อยู่อาศัยนานกว่า ทำให้เกิดการแต่งงานกับคนไทยบ้าง และอยากที่จะทำงานอย่างมั่นคงถาวร และรู้สึกถึงความมีสำนึกเป็นคนไทย และมองว่าได้ทำประโยชน์ให้ประเทศไทย ในด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจ จึงอยากได้สวัสดิการที่มากขึ้น เช่นเรื่องการรักษายาบาล ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่ประสบอยู่เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่สูง

4.9 ผลการศึกษาของ สสว.8

4.9.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.8

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 จังหวัดลพบุรี (สสว.8) มีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลพบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และอุทัยธานี ได้คัดเลือกพื้นที่ตำบลวัดไทรย์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย เนื่องจากสถิติข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่ขอรับใบอนุญาตทำงาน 3 สัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ของสำนักงานจัดงานจังหวัดนครสวรรค์ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2560 พบว่าอำเภอเมืองนครสวรรค์มีแรงงานต่างด้าวสูงสุดจำนวนทั้งสิ้น 4,359 คน แยกเป็นแรงงานต่างด้าวกลุ่มที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติ จำนวน 1,586 คน แรงงานต่างด้าวกลุ่มแรงงานนำเข้าตามระบบ (MOU) จำนวน 499 คน และแรงงานต่างด้าวกลุ่มประกาศศสข. จำนวน 2,274 คน และเป็นแหล่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้

องค์การบริหารส่วนตำบลวัดไทรย์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับการยกฐานะจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลวัดไทรย์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 30.60 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำปิงไหลผ่านทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพสังคมผสมผสานระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน อาชีพในตำบลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ลักษณะพื้นที่ดังกล่าวทำให้เป็นแหล่งที่พักอาศัย เกษตรกรรม สถานประกอบการพาณิชยกรรม สถานประกอบการด้านบริการ และอุตสาหกรรมและโรงงาน

4.9.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.8

4.9.2.1 กลุ่มคนไทย

คนไทยที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีจำนวน 15 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 31-40 ปี และ 51-60 ปีมากที่สุด ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 4-6 คน ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามากที่สุด ประกอบอาชีพทำธุรกิจส่วนตัวหรืออาชีพอิสระ รองลงมารับราชการ มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 5,001-10,000 บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนสูงสุด 6 – 15 ปี รองลงมา 16- 25 ปี ส่วนใหญ่มีตำแหน่งในชุมชนโดยเป็นประธานหรือคณะกรรมการชุมชน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2558 พบว่าประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชน จำนวนชาติอาเซียนไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งแกนนำชุมชนบอกว่า “หลังวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ในพื้นที่ชุมชนจำนวนชาติอาเซียนยังไม่มีเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตยังปกติสุข

แต่คาดว่าจะระยะต่อไปน่าจะมีแนวโน้มของชาติอาเซียนเพิ่มขึ้น เพราะพื้นที่เป็นกิ่งเมืองและชนบท ผสมผสานกัน เหมาะกับการอยู่อาศัย จัดตั้งสถานประกอบการ จัดตั้งอุตสาหกรรม/โรงงาน) ชาติอาเซียนเข้ามาในลักษณะของการเคลื่อนย้ายแรงงานในรูปแบบงานก่อสร้าง งานรับใช้ในบ้าน งานสถานประกอบการพาณิชยกรรม งานสถานประกอบการด้านบริการ และงานอุตสาหกรรม/โรงงาน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยแรงงาน มีทั้งหญิงและชาย จะเข้าบ้านอยู่อาศัยเป็นครอบครัว รวมกลุ่มเข้าบ้านอยู่อาศัยด้วยกันเป็นญาติหรือเพื่อน บางส่วนก็อยู่อาศัยกับนายจ้าง ชาติอาเซียนจะอยู่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 1 ปีขึ้นไป และเป็นชาติอาเซียนที่มีญาติหรือเพื่อนแนะนำให้เข้ามาทำงานในพื้นที่ จากการที่มีชาติอาเซียนเข้าทำงานและอาศัยอยู่ในพื้นที่ยังพบว่าไม่ส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน หรือก่อให้เกิดมีปัญหาด้านอาชญากรรมร้ายแรง เนื่องจากต่างคนต่างอยู่และไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากนัก แกนนำชุมชนให้ความเห็นว่า “ชาติอาเซียนเขาก็ทำงานของเขา เขาก็ไม่ได้ทำอะไรให้คนในชุมชนเดือดร้อน ต่างคนต่างก็ทำงานกัน และดีกับชุมชนที่เขาก็เป็นลูกค้าของคนในชุมชน สร้างรายได้ให้คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง”

2) ความครอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธันวาคม 2558) พบว่าในพื้นที่ชุมชน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และมีภาษาที่ใช้เพิ่มขึ้น ส่วนทางด้านวัฒนธรรมจะมีความคล้ายคลึงหรือเหมือนกัน เนื่องจากชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานและอยู่อาศัย ส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แกนนำชุมชนยังให้ความเห็นว่า “กลุ่มชาติอาเซียนในพื้นที่ชุมชนสามารถเข้าถึงช่องทางสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้ เช่น การมีรายได้ การรักษาพยาบาล การศึกษา นันทนาการ หรือแม้แต่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งไม่ได้แตกต่างอะไรกับคนในชุมชนเลย และคนในชุมชนส่วนใหญ่มักรับชาติอาเซียน เพราะพวกเขาเป็นคนทำงาน ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน แถมเขายังเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในพื้นที่ชุมชนได้) รวมทั้งมีการยอมรับชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในพื้นที่ชุมชน ส่วนใหญ่จะยอมรับกลุ่มแรงงานเหล่านี้เป็นสมาชิกของคนในชุมชน เพราะมีความคุ้นเคย บางคนอยู่กันมานาน และต้องใช้แรงงานจากแรงงานชาติในการประกอบอาชีพ ไม่คิดว่าเป็นภาระของชุมชน แต่ก็ยังไม่สามารถไว้วางใจให้ชาติอาเซียนไปทำธุรกรรมได้ ซึ่งเจ้าของสถานประกอบการบอกว่า “ปลอดภัยไว้ดีกว่า และกันดีกว่าแก้”

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

พบว่าส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย เพราะชาติอาเซียนจะเข้าบ้านพักอาศัยอยู่เป็นครอบครัว รวมกลุ่มเข้าบ้านอยู่อาศัยแบบญาติ/เพื่อน หรืออยู่กับนายจ้างสถานประกอบการ จัดให้ สภาพที่พักอาศัยของชาติอาเซียนที่เข้ามาไม่ถูกต้องตามกฎหมายจะพบปัญหาสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยไม่ถูกสุขลักษณะอนามัย ไม่เป็นระเบียบ หน่วยงานในพื้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

(2) มิติสุขภาพ

พบว่าชาตือาเซียที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายกำหนดไว้ เป็นผู้มีสิทธิจะได้รับ การตรวจสุขภาพและค้นหาโรคจากหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข และได้รับบัตรประกันสุขภาพ บัตรประกันสังคม แต่ก็มีบางส่วนจะจ่ายเงินสดในการใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน คลินิก บางรายก็ จะรักษาพยาบาลด้วยการซื้อยาจากร้านขายในพื้นที่ชุมชนรับประทานเอง ในการส่วนการรักษาความ สะอาดของชุมชน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลวัดไทรย์ บอกว่า “ได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์จัด ระเบียบบ้านและชุมชนรักษาสะอาด เน้นปลูกกระแสให้คนไทยและชาตือาเซียในพื้นที่ร่วมกันดูแลความ สะอาดในบ้านเรือน การทิ้งขยะของเสียและปฏิกูล”

(3) มิติอาหาร

พบว่าในพื้นที่ชุมชนมีตลาดรองรับที่เพียงพอ และมีความหลากหลายในการเลือก บริโภค และองค์การบริหารส่วนตำบลวัดไทรย์ให้ความสำคัญกับความสะอาดของอาหารที่จะขายให้กับ ประชาชนทั่วไป

(4) มิติการศึกษา

พบว่าในพื้นที่ชุมชนมีสถานศึกษาเพียงพอสำหรับเด็กไทยและรองรับให้กับเด็กที่มี พ่อแม่เป็นชาตือาเซีย ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ให้ความเห็นว่า “สิทธิของเด็กย่อมได้รับความ ค้ำครองและพัฒนา มีโอกาสเข้าศึกษาในสถานศึกษา ถ้าชาตือาเซียมีความประสงค์จะให้ลูกเข้ารับ การศึกษา”

(5) มิติการมีงานทำและรายได้

พบว่าชาตือาเซียไม่ส่งผลกระทบกับการมีงานทำของแรงงานไทย เนื่องจาก ประเภทงานที่ชาตือาเซียทำส่วนใหญ่แรงงานไทยจะไม่ทำในพื้นที่ชุมชน เจ้าของสถานประกอบการให้ ความเห็นว่า “ชาตือาเซีย เป็นแรงงานที่มีราคาถูก ไม่เกี่ยงงาน สู้งาน ส่งผลทำให้ระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ ชุมชนเกิดการขับเคลื่อน ไม่ทำให้เกิดสภาวะขาดแรงงาน” แกนนนำชุมชนบอกว่า “ประเด็นที่ชาตือาเซีย เป็นเจ้าของกิจการในพื้นที่ชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าเล็กๆ หรือซื้อขายกันเองระหว่างชาตือาเซีย”

(6) มิติครอบครัว

พบว่าไม่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว และที่ครอบครัวคนไทยแต่งงาน กับชาตือาเซียไม่ได้เกิดขึ้นมากนัก อาสาสมัครให้ความเห็นว่า “คนในพื้นที่ชุมชนแต่งงานกับชาตือาเซีย มีน้อยมากๆ ส่วนใหญ่ชาตือาเซียจะชอบกันเองมากกว่า หรือไม่ก็แต่งงานมีครอบครัวกันมาแล้ว”

(7) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

พบว่าชาตือาเซียที่เข้ามาส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะใช้เวลาไปกับการทำงาน แกนนนำชุมชนบอกว่า “ชาตือาเซียในพื้นที่ชุมชน ส่วนใหญ่จะร่วมกิจกรรมเข้าวัดทำบุญเฉพาะประเพณีที่สำคัญๆ หรือไม่ก็มากับนายจ้างเป็นมากกว่า”

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

พบว่าแรงงานส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยได้แต่ไม่ชัดเจน ส่วนคนที่พูดไม่ได้จะใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร โดยเฉพาะแรงงานสัญชาติเมียนมา การซึบซับศาสนาและวัฒนธรรมไม่แตกต่างกัน นับถือศาสนาเดียวกัน และวัฒนธรรมที่ส่วนใหญ่จะคล้ายหรือใกล้เคียงกัน แกนนนำชุมชนบอกว่า “ชาตือาเซียพวกเมียนมา ลาว กัมพูชา ก็เข้าวัดทำบุญเหมือนกับคนไทย”

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

พบว่าในพื้นที่ชุมชนไม่มีปัญหาคตือาชญากรรมหรือปัญหาความรุนแรง ระหว่างคนไทยและชาตือาเซียในพื้นที่ แกนนนำชุมชนบอกว่า “ส่วนใหญ่ชาตือาเซียในพื้นที่จะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน และมุ่งหวังในเรื่องรายได้”

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

พบว่าในพื้นที่ชุมชนชาตือาเซียได้รับการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเสมอกัน ไม่มีความแตกต่างกัน แกนนนำชุมชนบอกว่า “ทุกคนก็ต้องเคารพกฎหมายบ้านเมือง ใครละเมิดก็ต้องรับผิด/ลงโทษ และได้รับสิทธิและความเป็นธรรมเสมอภาคกัน”

(11) มิติการเมือง

พบว่าในพื้นที่ชุมชนชาตือาเซียไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองและธรรมาภิบาลในการบริหารงานของภาครัฐแต่ประการใด แกนนนำชุมชนบอกว่า “ชาตือาเซียมุ่งหวังเรื่องการมีงานทำและรายได้เป็นหลักมากกว่า”

(12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร / พลังงาน

แกนนนำชุมชนให้ความเห็นว่า “ประเด็นด้านสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และพื้นที่สาธารณะในชุมชน ไม่มีปัญหาส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่ชุมชน เพราะค่าใช้จ่ายผู้ใช้เป็นผู้รับผิดชอบจ่าย ส่วนพื้นที่สาธารณะในชุมชนทุกคนมีสิทธิร่วมใช้ ร่วมรักษา และทำให้เกิดความสามัคคีของคนชุมชนได้ ทุกคนเป็นพี่น้องกัน”

4) มาตรการ กลไก เพื่อค้่มกันผลกระทบทางสังคม

(1) ดำเนินการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตทำงานแก่ชาตือาเซียที่อยู่ในประเทศไทยให้ถูกต้องตามกฎหมายทั้งหมด และจัดตั้งศูนย์จดทะเบียนชาตือาเซียในลักษณะคู่ขนาน

(2) จัดโซนแหล่งที่พักอาศัยให้กับชาติอาเซียนที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และที่พักอาศัยถูกสุขลักษณะ

(3) หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดระเบียบที่พักอาศัยของชาติอาเซียนให้ถูกสุขลักษณะ

(4) สร้างความรู้ความเข้าใจกับคนไทย ว่าเศรษฐกิจไทยยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพาชาติอาเซียน และร่วมรณรงค์ป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

4.9.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

ชาติอาเซียนที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 6 คน เป็นเพศชายและหญิงเท่าๆ กัน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรสแล้วและโสดจำนวนเท่ากัน ส่วนใหญ่ไม่จบการศึกษา ประกอบอาชีพผู้ใช้แรงงานและรับจ้างทั่วไป ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน ระยะเวลาอาศัยในชุมชน 1-10 ปี ทุกคนไม่มีตำแหน่งในชุมชน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ตั้งแต่หลัง 31 ธันวาคม 2558 พบว่าประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชนไม่มีผลกระทบกับการดำเนินชีวิต เพราะในปัจจุบันชาติอาเซียนสามารถดำรงชีวิตได้สะดวกมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากมีการขึ้นทะเบียนชาติอาเซียนถูกกฎหมาย ทำให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้ สามารถไปรักษาพยาบาลได้ ซึ่งหลังจากที่ประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย มีผลทำให้ชาติอาเซียนเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น ไม่ต้องหลบซ่อนหรือกลัวการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และค่าใช้จ่ายลดลงในการเข้ามาทำงานแต่ละครั้ง ทำให้มีรายได้และสิทธิต่างๆ ด้านสวัสดิการเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม ชาติอาเซียนสัญชาติเมียนมา บอกว่า “สาเหตุเข้ามาทำงานในพื้นที่ประเทศไทย เพราะว่ามีงานทำเยอะ ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือขั้นสูง ได้ค่าตอบแทนสูง การเข้ามาทำงานจะเป็นการชักชวนกันในหมู่ญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูง เข้ามาทำงานต้องการมีรายได้จะเก็บเงินเพื่อกลับไปสร้างอาชีพที่บ้านเกิดตนเอง การเข้ามาทำงานแต่เดิมเป็นการลักลอบเข้ามาทำงาน ตอนนี้ไม่มีความกลัวได้จดทะเบียนอย่างถูกต้อง” ส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานบางรายอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นเวลานาน แรงงานต่างสัญชาติกัมพูชาบอกว่า “มีความรู้สึกพอใจที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ประเทศ คนกัมพูชาต้องการมีรายได้ จะพักอาศัยอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำงานกันอย่างเดียว จะไม่มีการสร้างปัญหา และคนในพื้นที่ชุมชนต่างคนต่างอยู่ต่างก็ทำหน้าที่ของตัวเอง”

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ชาติอาเซียนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ชุมชน พบว่าชาติอาเซียนที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่างๆ ได้ เช่น การเข้ารับรักษาพยาบาลสถานพยาบาลของรัฐ บุตรสามารถเข้าศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ชุมชน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ชาติอาเซียนสัญชาติเมียนมา บอกว่า “ถ้าอยู่อาศัยเป็นเวลา 5 ปีขึ้นไปจะมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของคนในพื้นที่ชุมชน แต่ถ้าอยู่

ระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี จะรู้สึกเฉยๆ” ชาตืออาเซียนไม่ค่อยร่วมกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากจะต้องทำงานเกือบทุกวันให้กับนายจ้าง จะอยู่รวมกันมากกว่านอกจากเป็นประเพณีบุญที่สำคัญๆในพื้นที่ชุมชนหรือนายจ้างพาไป ไม่กล้าที่จะให้ว่านคนไทยไปทำธุระส่วนตัวส่วนใหญ่จะจัดการตนเองทำเองมากกว่า ยกเว้นถ้าเป็นกรณีฉุกเฉินสุดวิสัยจำเป็นจริงก็กล้าพอที่จะขอรับความช่วยเหลือได้ แรงงานสัญชาติกัมพูชาบอกว่า “ส่วนใหญ่เราก็มักกลัวพอที่จะขอให้ว่านให้เขาทำอะไรให้เราหรือทำเองหรือให้เพื่อนสนิททำให้จะดีกว่า ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ไม่มีความจำเป็นต้องกลัวตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถ้าเราไม่ทำผิดกฎหมายของประเทศไทย ทำอะไรสะดวกกว่าเดิม

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชาตืออาเซียนสะท้อนว่าได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตโดยปราศจากความกลัว ได้รับโอกาสที่ดีขึ้นกว่าเดิม

(1) มิติที่อยู่อาศัย

ชาตืออาเซียนไม่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย และสาธารณูปโภคต่างๆ รวมทั้งพื้นที่สาธารณะของชุมชนก็สามารถใช้พื้นที่ได้

(2) มิติสุขภาพ

แรงงานต่างชาตือสามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้สะดวกขึ้นกว่าเดิมมีบัตรประกันสุขภาพและได้รับสิทธิการรักษาพยาบาล

(3) มิติอาหาร

ชาตืออาเซียนส่วนใหญ่จะซื้อวัตถุดิบที่ขายในตลาดชุมชน มาประกอบอาหารกินเองหรือบางส่วนก็ซื้อรับประทานมีอาหารให้เลือกหลากหลาย

(4) มิติการศึกษา

ชาตืออาเซียนสามารถเข้าร่วมเรียนกับเด็กไทยในสถานการศึกษาของรัฐ

(5) มิติการมีงานทำและมีรายได้

ชาตืออาเซียนมีงานทำและมีรายได้มากกว่าอยู่ประเทศของตนเอง สามารถทำงานเก็บเงินและส่งกลับบ้านได้

(6) มิติครอบครัว

ไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว

(7) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

ชาตืออาเซียนจะอยู่เป็นครอบครัว หรืออยู่กันเป็นกลุ่ม หรืออยู่กับนายจ้าง จะช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ส่วนใหญ่จะไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากนัก เนื่องจากต้องทำงานทุกวัน ยกเว้นงานประเพณีบุญที่สำคัญๆ ในพื้นที่ชุมชน หรือนายจ้างพาไป

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

ชาตืออาเซียนจะซึบซับวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนโดยไม่รู้ตัว มีศาสนาเดียวกันและขนบธรรมเนียมประเพณีก็คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ชาตืออาเซียนไม่พบปัญหาก่อคดีอาชญากรรม

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ชาตืออาเซียนได้รับสิทธิและความเป็นธรรมที่ดีขึ้นกว่าเดิม

(11) มิติการเมือง

ชาตืออาเซียนจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จะเน้นแต่เรื่องการทำงานและมีรายได้ของตนเอง

(12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/พลังงาน

แรงงานชาตืออาเซียนให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนและการประหยัดพลังงาน จะมีการช่วยเหลือพื้นที่ชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

4) มาตรการ กลไก เพื่อค้ำกันผลกระทบทางสังคม

(1) ควรมีการจัดทะเบียนและออกใบอนุญาตทำงานแก่ชาตืออาเซียนที่อยู่ในประเทศไทยให้ถูกต้องตามกฎหมายที่กำหนดไว้ และจัดตั้งศูนย์ทะเบียนชาตืออาเซียนในลักษณะคู่ขนาน

(2) ควรจัดโซนแหล่งที่พักอาศัยให้กับชาตืออาเซียนที่เข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และแหล่งที่พักอาศัยที่ถูกสุขลักษณะ

(3) ควรใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมแรงงานต่างด้าวและสถานประกอบการอย่างจริงจัง

(4) ควรมีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษากับชาตืออาเซียนในระดับพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(5) สร้างศูนย์ข้อมูลชาตืออาเซียนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง

(6) สร้างเครือข่ายอาสาสมัครแรงงานให้ครอบคลุมพื้นที่ระดับตำบล และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวภารกิจชาตืออาเซียน

4.10 ผลการศึกษาของ สสว.9

4.10.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.9

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9 มีพื้นที่รับผิดชอบ 5 จังหวัดได้แก่ จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และอุตรดิตถ์ ซึ่งได้คัดเลือกตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ในการศึกษางานวิจัยนี้ เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่มีชาวต่างชาติอาเซียน (พม่า) ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน จากข้อมูลสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานประจำเดือน ธันวาคม 2559 ของสำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว จำนวน 21,308 คน

ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้คนที่มาอาศัยในหมู่บ้านแถบนี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากดินแดนทางล้านนา เช่น ลำปาง เชียงใหม่ และมีชาวบ้านที่เป็นคนพื้นที่อยู่บ้าง เช่น คนห้วยसान แม่แปบ (ปัจจุบันอยู่ในประเทศพม่า) สันนิษฐานว่ากลุ่มคนที่อพยพมาครั้งแรกน่าจะอพยพมาจากบ้านแม่ปะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านแม่ปะเหนือ หมู่ที่ ๑ ในปัจจุบัน จึงมีการตั้งชื่อตามถิ่นฐานเดิมที่ย้ายมา ต่อมาได้มีการขยายชุมชนไปตามเส้นทางของสายน้ำลำห้วยจนเกิดเป็นหมู่บ้านอื่นๆ เช่น บ้านแม่ปะกลาง บ้านแม่ปะใต้ เป็นต้น สำหรับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในตำบลแม่ปะนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นแม่สอดอย่างแยกกันไม่ออก มีการไปมาหาสู่ค้าขายกันโดยตลอด และเมื่อมีการประกาศใช้นามสกุลในสมัยรัชกาลที่ 6 ชาวบ้านที่อพยพมาอยู่ตำบลแม่ปะจึงนำเอาชื่อบ้านของตัวเองที่อพยพมาตั้งเป็นนามสกุล จึงทำให้คนตำบลแม่ปะสามารถทราบรากเหง้าของตนเองจากนามสกุลได้ เช่น นามสกุล “ดีะทองคำ” ซึ่งมาจากครอบครัวที่ย้ายมาจากอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ส่วนนามสกุล “กาสมนัน” ซึ่งเป็นครอบครัวที่ย้ายมาจากบ้านกาดบ้านสัน อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ลักษณะภูมิประเทศตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ โดยสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบประมาณ ร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกนั้นเป็นพื้นที่สูง มีสภาพอากาศเย็นขึ้นตลอดทั้งปี ที่ตั้งห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่สอด 3 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดตากทางทิศตะวันตก 90 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 198.325 ตารางกิโลเมตรหรือ 123,953 ไร่ โดยแบ่งเป็นที่อยู่อาศัย 3,113 ไร่, ที่นา 4,500 ไร่, ที่ไร่ 86,215 ไร่, ที่สวน 1,000 ไร่ และพื้นที่ป่า 29,125 ไร่

ด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่หมวดบ้านเมืองทอง หมู่ที่ 2 บ้านแม่ปะกลาง มีพื้นที่ติดต่อกับบ้านแม่กั ดหลวง ตำบลแม่กาษา โดยมีลำห้วยแม่ปะแล้งเป็นแนวแบ่งเขตตามธรรมชาติ ที่ประชาชนทั้งสองฝั่งได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันในเรื่องของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร รวมถึงมีถนนเส้นทางสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนใช้สัญจรไปมา หรือขนส่งสินค้าทางการเกษตรร่วมกันอย่างสะดวกถึง 2 เส้นทาง คือ ถนนทางหลวง สายแม่สอด-แม่ระมาด ซึ่งเป็นเส้นทางหลัก และถนนทางหลวงชนบทสายบ้านเมืองทอง-บ้านแม่กั ดหลวง ที่ส่วนใหญ่ใช้ในการขนส่งสินค้าทางการเกษตรมีการแลกเปลี่ยนการทำงานระหว่างกันของคนใน

หมู่บ้าน เช่น สหกรณ์รวมน้ำบวกลางในหลวง ที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านแม่กั๊ด แต่มีสมาชิกเป็นทั้งคนตำบลแม่ปะและตำบลแม่กาษาด้วย เป็นต้น

ด้านทิศใต้มีพื้นที่ของตำบลแม่ปะ จำนวน 3 หมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 มีบ้านแม่ปะเหนือ หมู่ที่ 1 และ บ้านร่วมใจพัฒนา หมู่ที่ 10 ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับชุมชนสักทอง เขตเทศบาลนครแม่สอด มีเส้นทางคมนาคมที่ประชาชนใช้ร่วมกันหลายเส้นทาง เช่น ถนนทางหลวงสายแม่สอด-แม่ระมาด และถนนโยธาธิการสายแม่สอด-บ้านแม่ปะได้ และเส้นทางใหม่ ถนนทางหลวงสายนครแม่สอดพัฒนา อีกทั้งยังมีบ่อกักจัดขยะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 10 ตำบลแม่ปะที่มีการใช้ในการเก็บ และกักจัดขยะร่วมกัน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในบริเวณนี้จึงเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีประชาชนจากเทศบาลนครแม่สอดได้ขยายพื้นที่อยู่อาศัยเข้ามาในพื้นที่ตำบลแม่ปะจำนวนหนึ่งด้วย ส่วนที่ 2 คือ บ้านหนองบัว หมู่ที่ 7 ที่มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่บ้านหัวฝาย ตำบลพระธาตุผาแดง โดยมีลำห้วยหัวฝายเป็นแนวเขตธรรมชาติ ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ในการเกษตรร่วมกันได้ รวมถึงเส้นทางคมนาคม 2 เส้นทาง คือ ถนนทางหลวงสายแม่สอด-พบพระ และถนนทางหลวงชนบทสายบ้านหนองบัว-อ่างเก็บน้ำหัวฝาย

ทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ของบ้านห้วยหินฝน หมู่ที่ 6 มีพื้นที่ติดต่อกับตำบลพะวอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าที่อยู่ในเขตสวนป่าพะวอ และพื้นที่ป่าดังกล่าวก็ยังเป็นแหล่งอาหารของประชาชนทั้งในตำบลแม่ปะและตำบลพะวอ รวมถึงคนในพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย เนื่องจากในแต่ละฤดูกาลจะมีของป่าที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก เช่น หน่อไม้ เห็ดเผาะหรือที่คนในพื้นที่เรียกว่า “เห็ดถอบ” ที่มีราคาสูง ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้ เป็นต้น

ทิศตะวันตก มีพื้นที่ของตำบลแม่ปะ จำนวน 2 หมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น คือ บ้านห้วยกะโหลก หมู่ที่ 4 ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยมีแม่น้ำเมยเป็นแนวเขตแดนตามธรรมชาติ ซึ่งประชาชนทั้งสองฝั่งก็ใช้เป็นเส้นทางในการข้ามไปมาเพื่อติดต่อและค้าขายระหว่างกัน และมีท่าเรือที่ใช้ขนส่งสินค้าระหว่างกันที่หมวดบ้านวังแก้ว ส่วนอีกหมู่บ้าน คือ บ้านปากห้วยแม่ปะ หมู่ที่ 5 ที่มีพื้นที่ติดต่อกับบ้านวังตะเคียน ตำบลท่าสายลวด มีลำห้วยแม่สอดและแนวสันภูเขาเป็นเส้นแบ่งเขตแดน ซึ่งลำห้วยดังกล่าวประชาชนทั้งสองตำบลสามารถใช้ในการเกษตรร่วมกันได้ ส่วนในพื้นที่ที่เป็นป่า ประชาชนทั้งสองตำบลก็สามารถเข้าไปหาของป่าเพื่อนำมาอุปโภค-บริโภคได้ ภายใต้กฎกติกาของป่าชุมชนที่มีอยู่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แถบนี้จึงมีความเป็นเครือญาติกันทั้งฝั่งประเทศไทยและประเทศพม่า เนื่องด้วยจากการอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งแต่วรรพบุรุษ และมาตั้งรกรากอยู่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเมย แต่พอมีกฎหมายการแบ่งแยกแนวเขตระหว่างประเทศชัดเจน จึงทำให้คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ ดังจะเห็นได้จากคนในพื้นที่ตำบลแม่ปะ และตำบลอื่นๆในอำเภอแม่สอด จะมีเครือญาติที่เป็นคนไทยสัญชาติพม่าอยู่จำนวนมาก และยังมีการไปมาหาสู่ มีการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างกันดังเดิม

หน่วยงานราชการที่มีที่ตั้งสำนักงานอยู่ในพื้นที่ของตำบลแม่ปะ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาตาก (สพฐ.ตาก) จำนวน 5 แห่ง, สังกัดสำนักงานกรมสามัญศึกษา จำนวน 1 แห่ง, สังกัดกรมอาชีวศึกษา จำนวน 1 แห่ง, สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (กศน.) จำนวน 1 แห่ง และสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 2 แห่ง หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) จำนวน 3 แห่ง จากการบูรณาการงานร่วมกันของชุมชนและองค์กรภาครัฐ ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วย เช่น แหล่งเรียนรู้กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลแม่ปะ ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันของ อบต. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และประชาชนตำบลแม่ปะ รวมถึงกลุ่มเยาวชนสร้างศิลป์ (ซึ่งสะท้อนเสียง) ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มาจากการทำงานร่วมกันของชุมชน ท้องถิ่น และโรงเรียนในพื้นที่

กลุ่มต่างๆ ในตำบลแม่ปะ มีวิทยากร แกนนำ จำนวน 230 คนที่มีการทำงานหรือขับเคลื่อนงานของตนเอง ตลอดจนร่วมกับชุมชน จนทำให้คนในชุมชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างเป็นระบบ สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้รู้จักแก้ไขปัญหาของตนเองหรือชุมชน เพิ่มศักยภาพ มูลค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุดจนเกิดเป็นองค์ความรู้หรือชุดความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้กับชุมชนได้ จนทำให้ตำบลแม่ปะค้นพบว่าชุมชนของคนตำบลแม่ปะเองนั้นมีความโดดเด่นในการจัดการสุขภาวะชุมชน

4.10.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สทว.9

4.10.2.1 กลุ่มคนไทย

กลุ่มตัวอย่างคนไทย จำนวน 10 คน เพศชาย จำนวน 6 คน เพศหญิง จำนวน 4 คน อายุช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 6 คน ช่วงอายุ 30-40 ปี จำนวน 2 คน และช่วงอายุ 41 จำนวน 2 คน สถานภาพส่วนใหญ่สมรส จำนวน 7 คน รองลงมา โสด จำนวน 1 คน หย่า จำนวน 1 คน หม้าย จำนวน 1 คน จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวน 3-4 คน จำนวน 5 คน และจำนวน 5-7 คนจำนวน 5 คน หน้าที่หลักในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 6 คน รองลงมา สมาชิกของครอบครัว จำนวน 4 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 4 คน รองลงมาระดับประถมศึกษา จำนวน 3 คน และระดับปริญญาตรี จำนวน 3 คน อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรวมจำนวน 4 คน รองลงมาข้าราชการและลูกจ้างของรัฐ จำนวน 3 คน รองลงมาธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย จำนวน 2 คน รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 7 คน รองลงมา มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป จำนวน 2 คน รองลงมา รายได้ 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 1 คน และรายได้ 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 1 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่เข้ามา มากกว่า 51 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน รองลงมา 31- 40 ปี จำนวน 2 คน และ 41-50 จำนวน 2 คน

บทบาทและหน้าที่ต่อชุมชนส่วนใหญ่ เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน สมาชิก อบต. จำนวน 1 คน คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพประธานกลุ่มเกษตรกรที่ปรึกษาชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพ จำนวน 1 คน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ตั้งแต่หลัง 31 ธ.ค. 58 ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนใหญ่จะเป็นพม่า และชนเผ่าอื่นๆ เช่น กะเหรี่ยง, ปะโอ, ตองสัว/ยะไข่, คะฉิ่น, มอญ และไทยใหญ่ ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น และการเข้ามามีอยู่ถูกต้องตามกฎหมาย และผิดกฎหมายมากขึ้น

“โดยวิถีชีวิต ของคนแม่ปะเกิดมา 50-60 ปี แล้ว ที่ไปมาหาสู่กับประเทศพม่ากันตลอด มีแค่แม่น้ำเมยกั้นระหว่างประเทศ” ผู้นำชุมชน กล่าว

“เปิดการเสรี การข้ามแดนอยู่ได้ถึง 2 ทุ่ม” (เวลา 06.00น.-20.00 น.) ผอ. กองสวัสดิการสังคมตำบลแม่ปะ กล่าว

กลุ่มชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัย เข้ามาในลักษณะเป็นคู่สามีภรรยา มีเด็กที่มาทำกับครอบครัวแรงงานหรือรวมทั้งเกิดในประเทศไทย ส่วนใหญ่ที่เข้ามาเป็นวัยแรงงานมีทั้งชายและหญิงอายุ 20 ปี ขึ้นไปงานที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่เข้ามาทำงานโรงงาน งานก่อสร้างรับจ้างเกษตรกรรม ร้านอาหารบริการ ขายของ (รวมถึงเป็นเจ้าของร้านด้วย) และรับจ้างทั่วไป

“ชายแรงงาน การมาอยู่อย่างถาวร แล้วแปลงสัญชาติ” ผู้นำชุมชน กล่าว

“80 เปอร์เซนต์ จะมาอยู่ก่อน อยู่ที่ไหนมันมีสิทธิ เสรี ได้เงิน ก็จะมีชักชวนครอบครัวมา”

ระยะเวลาที่ชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน มากกว่า 2 ปี ไม่ค่อยกลับบ้าน ส่วนใหญ่จะกลับช่วงเทศกาลสงกรานต์ บางคนจะอยู่ในชุมชนประมาณ 4-6 เดือน

หลังจาก 31 ธ.ค. 58 ระยะเวลาที่กลุ่มชาติอาเซียนเข้ามาหรือพักอาศัยยาวกว่าเดิม เพราะค่าจ้างที่สูงขึ้น ความสะดวกสบาย เนื่องจากมีการจดทะเบียนแรงงานที่ถูกกฎหมาย การใช้ชีวิตในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลง คนหลากหลายชนเผ่าเข้ามาได้ง่ายขึ้น จำนวนมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ตามมา เช่นขยะมากขึ้น

ส่วนปัญหาอาชญากรรม เช่น การลักขโมยรถยนต์ ปัญหานี้จะลดลงเพราะในตำบลมีกฎ ระเบียบ มีชุดรักษาความสงบในหมู่บ้าน (ชรบ.)

“มอเตอร์ไซด์คันหนึ่งหายเป็น 10 คัน” ผู้นำชุมชน กล่าว

2) ครอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธ.ค. 58) ในชุมชนไม่มีความแตกต่างจากเดิมในด้านความหลากหลายทาง เชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้มาอยู่ก่อนที่จะเปิดประชาคมอาเซียนแล้ว

กลุ่มชาติอาเซียนที่มีอยู่ในชุมชน เข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ กระบวนการยุติธรรมได้ครบถ้วนไม่แตกต่างไปจากคนไทยเพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ มีความอบอุ่นเอื้ออารี กับเพื่อนมนุษย์ (คนไทยใจดี)

คนในชุมชนตำบลแม่ปะ ยอมรับกลุ่มชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนว่าเป็นสมาชิกของชุมชน เพราะต้องใช้แรงงานความเป็นมนุษย์ธรรมเป็นวิถีชีวิตอยู่กันมานาน ต้องพึ่งพาอาศัยกันและอยู่กันกลมกลืนอยู่นานจนชิน ไม่สร้างความเดือดร้อน บางคนสามารถพึ่งพากันได้เหมือนครอบครัวเดียวกัน แต่มีผู้เข้าร่วมสนทนา 1 คน ไม่ยอมรับในด้านพฤติกรรม เช่นการทิ้งขยะ ไม่เป็นที่ การบ้วนน้ำหมาก ไม่รักษาความสะอาด

“ยอมรับ เพราะเป็นวิถีชีวิต เขาเขาไม่ได้ต้องใช้แรงงานเขา” ผู้นำชุมชน กล่าว

“ไม่ยอมรับ บางอย่าง เช่น ด้านพฤติกรรม” ตัวแทนจากหน่วยงานในพื้นที่ท่านหนึ่ง กล่าว

กลุ่มผู้ร่วมสนทนามีความคิดเห็นตรงกันว่ากลุ่มชาติอาเซียนที่มาพักอาศัยในชุมชนเป็นภาระของคนในชุมชน ดังนี้

- 1) ด้านสาธารณสุข การนำโรคติดต่อ เช่นโรคคอตีบ
- 2) ด้านการศึกษา ต้องรับภาระหรือต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับบุตรหลานชาวพม่าเหล่านั้น
- 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดขยะมูลฝอย มากขึ้น
- 4) ปัญหาการทะเลาะวิวาท ลักขโมย
- 5) การก่ออาชญากรรมข้ามชาติ

การให้ว่วานชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนไปทำธุระส่วนตัวแทนผู้เข้าร่วมสนทนา จำนวน 4 คน ตอบว่า สามารถให้ว่วานให้คนต่างชาติไปทำธุระส่วนตัวแทนได้ ไปซื้อของเนื่องจากเป็นคนชาติอาเซียนที่มารับจ้างอาศัยและอยู่ในความดูแลของตนเอง หากชาติอาเซียนไม่ได้ดูแลตนเอง เป็นเพียงแรงงานที่อาศัยที่อาศัยในชุมชน ก็ไม่สามารถให้ว่วานไปทำธุระส่วนตัวแทนได้ ผู้เข้าร่วมอีก 6 คน ตอบว่า ไม่สามารถให้ว่วานได้ให้ไปทำธุระส่วนตัวแทนได้ เนื่องจากไม่มีชาติอาเซียนอยู่ในความปกครองดูแล มีแต่แรงงานที่อยู่ในชุมชนทั่วไป (ถ้าเป็นการเบิกเงินธนาคาร ไม่สามารถให้ว่วานได้)

“ให้ว่วานได้ เช่นซื้อของ ดูแลคนแก่ ดูแลผู้ป่วย แต่ต้องเป็นลูกน้องคนสนิทเท่านั้นนะ”

ผู้นำชุมชน กล่าว

“ไม่ได้เลยเรื่องเงิน ไม่ไว้ใจ กลัวเขาเซตเงินหนี” ตัวแทน อสม. กล่าว

เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่นผู้เข้าร่วมสนทนา ให้ความเห็นตรงกันว่า การขอความช่วยเหลือ กรณีฉุกเฉิน ต้องดูเป็นกรณีไป เช่นการเกิดไฟไหม้ น้ำท่วม หรือภัยพิบัติ อื่นๆ ก็ขอความช่วยเหลือได้แต่กรณีเกิดอุบัติเหตุ รถชนได้รับบาดเจ็บ ต้องพึ่งศูนย์ช่วยเหลือของไทย เพราะพึ่งพม่าเขาคงไม่มีความรู้ในการจัดการหรือช่วยเหลือ

“อันนี้ไม่ได้เลย รถชน หรือเกิดอุบัติเหตุ ให้คนไทยช่วยเรียกรถกู้ภัย” ผู้นำชุมชน กล่าว

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยของแรงงานชาติอาเซียนส่วนใหญ่สกปรกไม่ถูกสุขลักษณะมีปัญหาด้านขยะ สิ่งแวดล้อม

(2) มิติสุขภาพ

เมื่อชาติอาเซียน เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนก็จะนำโรคติดต่อเข้ามา เช่น วัณโรค โรคคอติด และชาติอาเซียนก็จะเข้ามาใช้บริการด้านสาธารณสุข ตามสถานบริการ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในชุมชน โรงพยาบาล ซึ่งมีผลกระทบทั้งด้านงบประมาณที่ต้องแบกรับ และการมีผู้ใช้บริการที่มากขึ้นกว่าเดิม

(3) มิติการศึกษา

มีการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาติอาเซียนมีผลกระทบทำให้ไทยต้องจัดสรรงบประมาณเป็นค่าหัวลงไปที่เด็กต่างชาติในโรงเรียน

“โรงเรียนต่างชาติ เฉพาะตำบลแม่ปะ มี 10 กว่าแห่ง ประชากรต่างชาติที่เรียนเยอะกว่าคนไทย” ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ กล่าว

(4) มิติการมีงานทำและรายได้

แรงงานต่างด้าวแย่งการประกอบอาชีพของคนไทย

“เดี๋ยวนี้คนพม่า จะผันตัวเองมารับมาเป็นเจ้าของกิจการเอง เช่นรับเหมาก่อสร้าง ร้านขายของชำในหมู่บ้าน” ผู้นำชุมชน กล่าว

“รับเหมาก่อสร้าง ราคาถูกว่าคนไทย” ผู้นำชุมชน กล่าว

“อีก 20 ปีข้างหน้าคนไทยอาจเป็นลูกน้องพม่า” ตัวแทนจาก อบท. กล่าว

(5) มิติครอบครัว

ประเด็นปัญหาความแตกแยกในครอบครัว (แรงงานสตรี-พม่ามักมีปัญหาผู้ชาย)

(6) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

มีการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนไทย บ้างแต่ไม่มาก เช่น กิจกรรมวันเด็ก วันสงกรานต์ และงานบุญต่าง ๆ

(7) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

ส่วนมากแรงงานต่างด้าวใช้ภาษาของตนเอง ทำให้คนไทยไม่เข้าใจในการสื่อสาร แต่อาจให้แรงงานที่พูดภาษาไทยได้เป็นตัวกลางในการสื่อสาร การซึมซับทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชน

(8) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

อุบัติเหตุความปลอดภัยบนท้องถนน (ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมและไม่เข้าใจกฎหมาย) มีปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาการลักขโมยรถจักรยานยนต์ หรือโจรกรรมทรัพย์สินอื่นๆ

(9) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

คนต่างชาติรู้กฎหมายมากขึ้น ชอบเรียกร้องสิทธิ (เนื่องจาก ได้รับ ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย เรียกว่าแรง)

4) มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

กลุ่มตัวอย่าง ได้เสนอ มาตรการ กลไกเพื่อคุ้มกันผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

- (1) ควรมีมาตรการควบคุมคนต่างด้าว
- (2) ตั้งกฎระเบียบของชุมชนว่าจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบร่วมกันทั้งหมดทุกฝ่าย (หมายถึงคนไทยและชาติอาเซียน)
- (3) ควรมีการการควบคุมการทิ้งขยะ การบ้วนน้ำมาก การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน รวมถึงการป้องกันรักษาโรคติดต่อ
- (4) การให้ความร่วมมือกันในการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด และอาชญากรรม อื่นๆ ในชุมชน

4.10.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

กลุ่มตัวอย่างชาติอาเซียนที่ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน เป็นเพศชาย จำนวน 3 คน และเพศหญิง จำนวน 3 คน ช่วงอายุส่วนใหญ่ อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 2 คน อายุ 41 - 50 ปี จำนวน รองลงมา อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 1 คน และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน ศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

จำนวน 5 คน รองลงมานับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 1 คน สถานภาพส่วนใหญ่สมรส คิด จำนวน 5 คน รองลงมาหม้าย จำนวน 1 คน

เชื้อชาติส่วนใหญ่เชื้อชาติกะเหรี่ยง จำนวน 5 คน รองลงมาเชื้อชาติ จำนวน 1 คนเชื้อชาติคู่สมรสส่วนใหญ่ชาติกะเหรี่ยง จำนวน 4 คน รองลงมาเชื้อชาติไทย จำนวน 1 คน จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ มีสมาชิก 3-4 คน จำนวน 4 คน รองลงมาจำนวนสมาชิกในครอบครัว 5-7 คน จำนวน 1 คน หน้าที่หลักในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นสมาชิกครอบครัว จำนวน 4 คน รองลงมาเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 2 คน

ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ประถมศึกษา จำนวน 4 คน รองลงมาปริญญาตรี (จบจากพม่า) จำนวน 1 คน และไม่ได้เรียน เท่ากัน จำนวน 1 คน อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 4 คน รองลงมาอาชีพค้าขาย จำนวน 1 คน และอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์ จำนวน 1 คน รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่เดือนละ 5,000 - 10,000 บาท จำนวน 4 คน รองลงมารายได้ 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 1 คน

ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ 15- 20 ปี จำนวน 4 คน รองลงมาอยู่ 31- 40 ปี จำนวน 1 คน อยู่มากกว่า 41 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน

คนที่ชักจูงเข้ามาทำงานส่วนใหญ่ เข้ามาเอง จำนวน 4 คน รองลงมาเข้ามากับเครือญาติ จำนวน 2 คน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนส่วนใหญ่เข้าร่วมงานทุกอย่างในชุมชน จำนวน 5 คน รองลงมาไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 1 คน

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ปัจจุบันชาติอาเซียนที่เข้ามาอยู่ไทย สามารถดำรงชีวิตได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้ สามารถไปรักษาพยาบาลได้ และไม่ต้องกลัวตำรวจ

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย มีผลต่อการตัดสินใจทำให้ ชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชน ต้องการงานในประเทศไทยมากขึ้น เพราะไม่ต้องหลบซ่อน หรือการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และค่าใช้จ่ายน้อยลงในการเข้ามาทำงานแต่ละครั้ง

การเปิดเป็นประชาคมอาเซียนตั้งแต่ 31 ธ.ค. 58 เป็นต้นมา ไม่มีผลต่อการตัดสินใจของชาติอาเซียนในการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ เพราะการเข้ามาทำงานของกลุ่มแรงงานจะทำงานคนละประเภทอยู่แล้วงานส่วนใหญ่ที่นิยมทำ ผู้ชายเป็นงานก่อสร้าง สตรีเป็นงานโรงงานเย็บผ้า โรงงานเย็บถุงเท้า ภาคการเกษตร แต่ถ้าเป็นลูกจ้างเกษตรกรกรรม ทำนา ทำไร่ หมดงานก็จะกลับประเทศ การเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่อยากอยู่ตลอดไป ไม่อยากกลับ เพราะทำให้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว อยู่ที่นี่สบาย และคนไทยในชุมชนมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

“ไม่ไปแล้วประเทศพม่า อยู่ที่ประเทศไทยสบาย ไม่ต้องหนีสงคราม” ตัวแทนชาติอาเซียน กล่าว

“ที่พม่า มีอาชีพเป็นครูรายได้ไม่ค่อยดี เลยมาหางานทำที่ไทยดีกว่ารายได้” ตัวแทนชาติอาเซียน กล่าว

เมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมายชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชน ระยะเวลาในการทำงานหรือพักอาศัยไม่เปลี่ยนแปลง เพราะเนื่องจากต้องการกลับบ้านไปหาญาติพี่น้อง ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของไทย

ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติอาเซียน ส่วนใหญ่มองว่ามักเกิดจากพม่า แต่ปัญหาลดลงจากแต่ก่อนเยอะ เพราะมีการวางกฎ กติกา จากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน (การทะเลาะวิวาท การลักขโมย)

ความรู้สึกเมื่อการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนตำบลแม่ปะ

“รู้สึกดีเพราะได้ค่าจ้างที่ดี คนไทยใจดี มีน้ำใจ” ตัวแทนชาติอาเซียน กล่าว

2) ความครอบคลุมทางสังคม

การเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ ในชุมชน (เมืองไทย)

“สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ เช่น สามารถไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลได้เพราะลูกทำงานที่โรงพยาบาลแม่สอด” ตัวแทนชาติอาเซียน กล่าว

“ลูกไปเรียนของไทย ได้สิทธิเท่าเทียมกับคนไทย ตอนนี้เรียนที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่” ตัวแทนชาติอาเซียน กล่าว

การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชน ทุกคนตอบตรงกันว่ารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่เคยแบ่งแยกกัน มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

“คนไทย มีน้ำใจ ใจดี” ตัวแทนชาติอาเซียน กล่าว

การให้वानคนไทยไปทำธุระส่วนตัวแทนสามารถทำได้เป็นบางเรื่อง เช่น ไปซื้อของดูแลคนในครอบครัว เฉพาะคนที่เป็นนายจ้างเรา หรือว่าที่เราสนิทเท่านั้นที่สามารถให้वानได้ (เรื่องเงินจะไม่ไว้วางใจกัน)

เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่นหรือคนไทย ทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่ากล้าขอความช่วยเหลือ เพราะสนิทกัน ทำงานด้วยกัน

“กลัว ขอความช่วยเหลือ ก็ทำงานด้วยกัน สนิทกัน” ผู้นำชุมชนชาตืออาเซียน กล่าว

เมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากภาครัฐของไทย ทุกคนตอบว่าไม่กลัวตำรวจ เพราะถ้ามาแบบถูกกฎหมาย ก็ไม่จำเป็นต้องกลัวอะไร แล้วจะรู้สึกอุ่นใจ ที่เจอเจ้าหน้าที่ เพราะได้ดูแลความปลอดภัยของเรา

“ไม่กลัว เพราะมีบัตร 10 ปีแล้ว” ตัวแทนชาตืออาเซียน กล่าว

“ไม่กลัว ทำงานด้วยกับ กำนัน กับผู้นำชุมชน ชุดชรบ.” ผู้นำชาตืออาเซียน กล่าว

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ (กรณีเป็นลูกจ้างภาคเกษตร เข้าไม่ถึงไฟฟ้า น้ำประปา เพราะอยู่ตามไร่นาที่นายจ้างจัดให้อยู่)

“คิดว่าคนไทยมองพม่าเป็นตัวปัญหา เรื่องขยะ มลพิษ ทำให้ชุมชนสกปรก” ตัวแทนชาตืออาเซียน กล่าว

(2) มิติการศึกษา

เด็กต่างชาติเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยได้ มีการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลายด้านบวก

(3) มิติครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัว เกิดปัญหาทะเลาะวิวาท ความไม่เข้าใจกัน การสื่อสาร ที่ไม่เข้าใจกัน การแต่งงานของคนไทยกับพม่า มีทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่ผู้หญิงพม่ามาแต่งงานกับคนไทย

(4) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในชุมชนและกิจกรรมในชุมชนตามปกติ

(5) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

ซึมซับในวัฒนธรรมไทย เพราะ เราอยู่ด้วยกัน จึงซึมซับ โดยไม่รู้ตัวสามารถฟังได้ แต่พูดไม่ได้ แต่เข้าใจสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้

(6) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ไม่มีปัญหา เพราะ ต่างฝ่ายต่างรักษาทรัพย์สิน ของตนเอง ระวังระวังทรัพย์สินของตนเอง และมี กฎกติกา ข้อบังคับชุมชนอยู่แล้วการอยู่ร่วมกัน

(7) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

มีผลกระทบทางบวก ด้านการร้องเรียนสิทธิต่างๆ

(8) มิติการเมือง

(เช่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน หรือ ร้องเรียนสิทธิจากชุมชน การรวมกันเรียกร้องผลประโยชน์จากนายจ้างในเรื่องต่างๆ) การรวมกันเรียกร้องผลประโยชน์จากนายจ้างในเรื่องต่างๆแสดงความคิดเห็นได้ อย่างเสมอภาค มีส่วนร่วมต่อชุมชนเหมือนบุคคลทั่วไปในชุมชน

4) มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มครองผลกระทบทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างชาติอาเซียนได้เสนอให้มีมาตรการ กลไก เพื่อคุ้มครองผลกระทบทางสังคม ดังนี้

- 1) มีกฎ กติกา ระเบียบในชุมชน ให้พม่าเคารพกฎ หากไม่ทำตามก็จะถูกส่งตัวกลับ ถ้าปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และจะไม่มีปัญหาเกิดขึ้น
- 2) การแต่งงานมีลูกระหว่างคนไทยกับพม่า ลูกออกมาก็จะได้รับสัญชาติไทย หรือ เมื่อมาอยู่ประเทศไทยนาน 5-10 ปี ยากได้รับสัญชาติไทย

อภิปรายผลการศึกษาพื้นที่ สลว.9

ตำบลแม่ปะ มีพื้นที่ด้านทิศตะวันตกติดกับชายแดนประเทศเมียนมาร์ โดยมีแม่น้ำเมยเป็นแนวชายแดนทางธรรมชาติ ประชาชนฝั่งไทย-พม่าใช้เป็นเส้นทางในการข้ามไปมา เพื่อติดต่อและค้าขายระหว่างกันมีการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างกันมาตั้งแต่อดีต ต่อมาอำเภอแม่สอด มีความเจริญด้านเศรษฐกิจมากขึ้นและโดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลแม่ปะ มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นประมาณ 20 กว่าแห่ง ประกอบด้วยการนำชาติอาเซียนง่ายขึ้น มากขึ้น ตำบลแม่ปะ จึงมีแรงงานชาวพม่าและชนเผ่าอื่นๆ เข้ามาทำมาหากิน รับจ้าง และดำรงชีวิตมากมาย จนทำให้เกิดผลกระทบในชุมชนมากมายได้แก่ ผลกระทบในด้านมิติสุขภาพ เช่นโรคติดต่อ วัณโรค โรคคอติบ ซึ่งหายไปจากเมืองไทยแล้วกลับมาอีก การใช้บริการสาธารณสุขตามโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือโรงพยาบาลในพื้นที่ มิติการทำงานและรายได้ อาจมองว่าได้รับทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ปัจจุบันคนในชุมชนตำบลแม่ปะต้องพึ่งพาชาติอาเซียนเหล่านี้เช่นแรงงานภาคการเกษตร แรงงานก่อสร้าง และแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ในระยะยาว (อนาคต) อาจจะเป็นผลเสียเนื่องจากคนไทยถูกแย่งอาชีพ หรือกิจการบางอย่างคนพม่าเป็นเจ้าของกิจการ เช่นรับเหมาก่อสร้าง การรับจ้างทำงานเชื่อมโลหะ มิติด้านการศึกษา มีเด็กพม่าเรียนโรงเรียนในชุมชนและไทยเองก็ต้องจ่ายค่าหัวให้กับเด็กเหล่านี้ มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การทะเลาะเบาะแว้ง ระหว่างคนไทยและพม่า หรือพม่ากับพม่า มิติด้านสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากร/พลังงาน เกิดผลกระทบเช่นการใช้ทรัพยากรและพลังงานที่มากขึ้น และมีปัญหาสิ่งแวดล้อมเสียตามมา เช่น ความสกปรก ขยะมูลฝอยในชุมชน

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงการจัดการตนเองของคนในชุมชน หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ปะ ที่เรียกว่า “การจัดการชนเผ่า” โดยการนำของผู้เฒ่าคนเฒ่า และประชาชนในพื้นที่ร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งคนไทยและคนต่างชาติ เพื่อให้เกิดความสงบสุขของชุมชน ลดปัญหาการขัดแย้งของการอยู่ร่วมกัน มีการประสานงานกันระหว่างผู้นำชุมชนของคนไทยและผู้นำของคนต่างชาติ ที่มาอาศัยอยู่ในชุมชน มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรณีเกิดปัญหา มีบทลงโทษที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน และนอกจากนี้ยังมีกลุ่มชายแดนเวรยามหมู่ที่ 3 เพื่อลดปัญหาการโจรกรรม และอาชญากรรมในพื้นที่ กลุ่มป่าชุมชนหมู่ที่ 5,6 ซึ่งเป็นการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.11 ผลการศึกษาของ สสว.10

4.11.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.10

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 มีพื้นที่รับผิดชอบ 8 จังหวัดได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน พะเยา และจังหวัดเชียงราย และได้คัดเลือกจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย เนื่องจาก มีจำนวนแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลสถิติคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน ของสำนักงานจัดหางาน จังหวัดเชียงใหม่ แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 145,107 คน ซึ่งได้คัดเลือกแขวงนครพิงค์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ในการศึกษางานวิจัยนี้

ความเป็นมาของแขวงนครพิงค์ เทศบาลนครเชียงใหม่ เดิมเป็นสุขาภิบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2458 และได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลเมืองเชียงใหม่ ขึ้นเป็นเทศบาลนครเชียงใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2478 ได้แบ่งโครงสร้างการบริหาร ออกเป็น 4 แขวง ได้แก่ แขวงนครพิงค์ แขวงศรีวิชัย แขวงเม็งราย และแขวงกาวิละ

แขวงนครพิงค์ เป็น 1 ใน 4 ของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย ตำบล 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลช้างม่อย ตำบลป่าตัน ตำบลช้างเผือกบางส่วน และตำบลศรีภูมิบางส่วน ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ แขวงนครพิงค์ มีทั้งหมดจำนวน 21ชุมชน ซึ่งได้คัดเลือกในการทำงานวิจัยครั้งนี้ 10 ชุมชน ประกอบไปด้วย ชุมชนป่าตัน ชุมชนพัฒนาบ้านกู่เต้า ชุมชนป่าเป้า ชุมชนเชียงยืน ชุมชนศรีมงคล ชุมชนล้ามช้าง ชุมชนป่าแพ่ง-วังสิงห์คำ ชุมชนอนุอารีย์ และชุมชนช้างม่อย มีประชากร 36,000 คน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป แขวงนครพิงค์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่ 11.7 ตารางกิโลเมตร เป็นแหล่งชุมชนที่มีความเจริญ และมีประชากรอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีความเจริญ ด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งมีสถานที่ประกอบการ โรงงาน ร้านค้า และสถานที่บริการเป็นจำนวนมาก รวมทั้งยังเป็นเมืองที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชนเมืองเชียงใหม่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนกลางเชิงดอยสุเทพ มีแม่น้ำปิงไหลผ่านใจกลางเมืองในแนวเหนือ - ใต้ ชุมชนดั้งเดิมหรือบริเวณเมืองเก่าตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ต่อมาเมื่อชุมชนได้พัฒนาให้มีความเจริญขึ้น โดยมีการขยายตัวข้ามแม่น้ำปิงมาทางฝั่งตะวันออก และภายหลังจากที่ได้มีการตัดถนนล้อมเมือง ชุมชนได้พัฒนาออกไปหลายทิศทางตามเส้นทางคมนาคม และโครงข่ายสาธารณูปโภค ธุรกิจการพัฒนาที่ดินและที่พักอาศัยได้ขยายตัวเป็นอย่างมาก สภาพ ที่แท้จริงของชุมชนเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันไม่ได้คงอยู่แต่เฉพาะในเขตเทศบาลเท่านั้น แต่ได้ขยายออกไปตามบริเวณชานเมืองและชนบทโดยรอบ

สถานประกอบการด้านการพาณิชย์และการบริการในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2556 จำนวนทั้งสิ้น 2,536 แห่ง จำแนกเป็นโรงพยาบาล 17 แห่ง สถานพยาบาลและคลินิก 315 แห่ง อาคารชุด 50 แห่ง ธนาคาร 37 แห่ง โรงแรม 189 แห่ง หอพัก 1,027 แห่ง ศูนย์การค้า 14 แห่ง ตลาด 22 แห่ง ร้านอาหาร 758 แห่ง ปั้มน้ำมัน 27 แห่ง โรงเรียน 17 แห่ง วัด 90 แห่ง

เทศบาลนครเชียงใหม่มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเมือง ตำบลสันผีเสื้อ และอำเภอ แม่ริม

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองหอย และตำบลป่าแดด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองป่าครั่ง และตำบลฟ้าฮ่ามบางส่วน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติ ป่าดอยสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่

4.11.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.10

4.11.2.1 กลุ่มคนไทย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.00 รองลงมา เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 45.00 ชายอายุส่วนใหญ่ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 รองลงมา ช่วงอายุ 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.00 และอายุ 71 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.00

หญิงอายุส่วนใหญ่ช่วงอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมา ช่วงอายุ 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.00 อายุ 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.00 และอายุ 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.00 ชายสถานภาพส่วนใหญ่สมรส คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมา หย่า หม้าย เท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 20.00 โสด คิดเป็นร้อยละ 5.00

จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวน 3 คน และจำนวน 10 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ครอบครัวละ 4 คนคิดเป็นร้อยละ 35.00 ครอบครัวละ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ครอบครัวละ 6-7 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 หน้าที่หลักในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 85.00 รองลงมา สมาชิกของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 15 .00

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 35.00 ระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 15.00 และระดับปริญญาตรี เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 10.00

อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพแม่บ้านและค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 20.00 อาชีพธุรกิจห้องเช่า/ข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ คิดเป็นร้อยละ 15.00 และไม่มีอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 15.00

รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ 4,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.00 รายได้ 11,000 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.00 รายได้ 20,000 - 30,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.00 ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 10.00 รายได้ 65,000 และรายได้ไม่แน่นอน เท่ากันคิดเป็นร้อยละ 10.00

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่เข้ามาอาศัยนาน 1-10 ปี/1- 20 ปี/50 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาอาศัยอยู่ 20 - 30 ปี/60 - 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 อาศัยอยู่นาน 40 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.00 และอาศัยอยู่นาน 6 เดือน - 1 ปี/ 30 - 40 ปี/70 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.00

บทบาทและหน้าที่ต่อชุมชนส่วนใหญ่ เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมา ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสมาชิก อบต.คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ ประธานกลุ่มเกษตรกรที่ปรึกษาชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพ เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 10.00

1. สถานการณ์พื้นฐาน

ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่แขวงนครพิงค์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงในการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากขึ้น กลุ่มแรงงานต่างชาติที่เข้ามา ส่วนใหญ่จะเป็นชาวพม่า และไทยใหญ่ การเข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และผิดกฎหมาย แรงงานต่างชาติที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น

“..... หนีร้อนมาพึ่งเย็น เป็นประโยคที่ชาติอาเซียนพูดมาโดยตลอดเนื่องจากในประเทศของชาติอาเซียนเกิดความไม่สงบสุข เนื่องจากด้วยปัญหาการเมืองภายในประเทศของเขาเองเกิดความเดือดร้อน ความยากไร้ถูกข่มเหงรังแกจากทหารพม่า ไม่ได้ได้รับความธรรม จึงพากันหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยพึ่งพระบรมโพธิสมภารได้รับการดูแลคุ้มครอง มีอาชีพ ความเป็นที่ดีขึ้น มีจิตสำนึกถวายความจงรักภักดีถวายต่อในหลวงรัชการที่ 9 ของประเทศไทยและได้ขนานนามพระองค์ท่านอีกพระนามหนึ่งว่า เจ้าขุนหอคำหลวง”(นายเสกสรร ชันธสีมา ประธานชุมชนแขวงนครพิงค์)

“.....ชาตืออาเซียและกลุ่มชาติพันธ์บางชนเผ่า ได้เข้ามาพำนักอาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่ดั้งเดิม ในสมัยอดีตยุคที่บ้านเมืองได้นำคนชาตืออาเซียเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ตามสำนวนที่ว่า เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง หมายถึงทางบ้านเมืองได้นำเอาคนที่มีความรู้และประสบการณ์ จัดให้มาอยู่ในเมืองหรือชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน เช่น ชุมชนช่างฆ้อง ก็จะทำให้ผลิตและถ่ายทอดการทำฆ้อง ชุมชนช่างปั้น ก็จะทำให้ผลิตและถ่ายทอดเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา หรือปั้นพระพุทธรูป ชุมชนช่างเงิน ก็จะทำให้ผลิตและถ่ายทอดการทำเครื่องเงิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มคนอาเซียเหล่านั้น ได้เข้ามาอาศัยตั้งแต่อดีตเป็นเวลานานแล้ว” (จากการสัมภาษณ์ นายวิชา วชิรนคร ประธานชุมชนวัดกู่เต้า แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

กลุ่มชาตืออาเซียที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เข้ามาทำงานประเภทใช้แรงงาน รับจ้างงานก่อสร้าง รับจ้างร้านอาหาร งานบริการ งานค้าขาย อาชีพแม่บ้าน นวดแผนโบราณ อาชีพหมอดูและรับจ้างทั่วไป บางกลุ่มมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มวัฒนธรรมเพื่อประกอบเป็นอาชีพ โดยจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของคนอาเซีย เพื่อทำธุรกิจรับจ้างการแสดง และเปิดสอนการแสดงโดยได้รับค่าตอบแทน

“.....นับวันคนอาเซียจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในเขตชุมชนเมือง ซึ่งเป็นการเข้ามาอยู่ก่อนเปิดประชาคมอาเซียด้วยซ้ำไป มีการแนะนำและชักชวนให้ญาติพี่น้องของคนอาเซียเข้ามาอยู่ในชุมชนเกิน 50% โดยเข้ามาทำการค้าขายเปิดร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง การใช้แรงงาน รวมทั้งงานบริการอื่นๆ จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความเจริญด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วมาก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดิถีลำดับต้นๆของโลก จึงต้องมีสถานที่รองรับนักท่องเที่ยว การให้บริการ ทำให้แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานกันมาก มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอยู่ตลอด เนื่องจากแรงงานเหล่านั้นจะเสาะแสวงหางานที่มั่นคง” (จากการสัมภาษณ์ นายสมาน สุราวัลย์ ประธานชุมชนอุ่มอารี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

ระยะเวลาที่แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนแต่ละครั้ง จะอยู่นานครั้งละ 1 - 2 ปี หรือ 5 ปีขึ้นไป จนกว่าจะเก็บเงินที่ทำงานเพื่อส่งกลับภูมิลำเนา และจะกลับภูมิลำเนาหากมีเทศกาลวันหยุดของแต่ละชาตืออาเซีย

หลังจาก 31 ธ.ค. 58 ระยะเวลาที่กลุ่มแรงงานต่างชาติเข้ามาหรือพักอาศัย ปรากฏว่ากลุ่มแรงงานต่างชาติจะพักอาศัยโดยมีระยะเวลานานกว่าเดิม เนื่องจากมีการจดทะเบียนแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จึงเกิดความสะดวกสบาย ไม่ต้องหลบหนีกฎหมายในการถูกจับกุม

การใช้ชีวิตในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากในชุมชนมีแรงงานต่างชาติมากยิ่งขึ้น ทำให้วิถีชีวิต การดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนไป เช่น เกิดความแออัดในชุมชน ความไม่เป็นระเบียบ และเกิดปัญหาเรื่องขยะในชุมชน

ส่วนปัญหาอาชญากรรม ส่วนใหญ่เกิดจากการทะเลาะวิวาท สาเหตุจากการดื่มสุรา ปัญหาขู่สาว การลักขโมย การโจรกรรมทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติด จากชาติอาเซียนด้วยตนเอง

2. ความครอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (31 ธ.ค. 58) ในชุมชนมีความหลากหลายจากเดิมทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชุมชนอาเซียนในพื้นที่ได้นำขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเข้ามาในชุมชน และยังให้เกิดความแตกต่างเนื่องจาก ไม่มีระเบียบวินัยในการพักอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน

กลุ่มแรงงานต่างชาติดำเนินการเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานเทียบเท่าคนไทย เพราะในพื้นที่ภาครัฐได้จัดสวัสดิการให้การช่วยเหลือด้านการศึกษา การรักษาพยาบาลและในบางพื้นที่ มีมูลนิธิจากต่างประเทศให้การช่วยเหลือ ได้รับการดูแลคุ้มครองตามกฎหมายไทย ไม่ต่างจากคนไทย

คนในชุมชนเกิดการยอมรับว่าชาติอาเซียนเป็นสมาชิกของชุมชน เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่ก่อปัญหา และไม่ถือว่าเป็นภาระ แต่ก็จะมีส่วนน้อยที่ก่อปัญหาซึ่งชุมชนจะต้องเข้ามาสอดส่องดูแล

เรื่องการไหว้วานคนชาติอาเซียน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนไปทำธุระแทน หากเป็นธุระที่สำคัญจะไม่ไว้วางใจ เนื่องจากยังเกิดความระแวง เพราะคนเหล่านั้นยังไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเป็น การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายหลัง กรณีให้ไปทำธุระที่ไม่สำคัญ ก็สามารถมอบหมายให้ไปทำแทนได้

เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่น ถ้าที่จะขอความช่วยเหลือจากชาติอาเซียน เนื่องจากเป็นเรื่องที่จะต้องช่วยกันตามเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งแรงงานต่างชาติดำเนินการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือ ซึ่งเคยปรากฏแล้วในชุมชน

3. ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคม

เมื่อกลุ่มชาติอาเซียนเข้ามาทำงาน หรือพักอาศัยในพื้นที่ ส่งผลกระทบดังนี้

1) มิติที่อยู่อาศัย

มีความเพียงพอด้านสาธารณูปโภคและที่อยู่อาศัยชาติอาเซียนเข้ามาอยู่รวมกันในรูปแบบเช่าบ้านเป็นรายเดือน เกิดความสกปรกไม่ถูกสุขลักษณะและไม่มีระเบียบ เกิดผลกระทบในพื้นที่สาธารณะ เช่น ห้องน้ำ ของโรงเรียน ของวัด ชาติอาเซียนจะเข้ามาใช้อย่างไม่ถูกสุขลักษณะ ทำให้เกิดความสกปรก ปัญหาที่จอดรถ เนื่องจากแรงงานชาติอาเซียนมาอยู่รวมกันอย่างแออัด ทำให้มีปัญหาเรื่องที่จอดรถ ก่อให้เกิดปัญหาด้านการกีดขวางทางจราจร

2) มิติสุขภาพ

ปัญหาโรคติดต่อ ชาติอาเซียนเป็นพาหะนำเชื้อโรคเข้ามาสู่ชุมชน เนื่องจากการอพยพเคลื่อนย้ายเข้าออกระหว่างประเทศ เช่น โรคฉี่หนู, ไข้เลือดออก, เหา, โรคผิวหนัง เป็นจำนวนมาก โดย

เข้ามาใช้บริการด้านสาธารณสุข การเข้ารับการรักษาพยาบาล ชาตืออาเซียนเมื่อมีการเจ็บป่วย เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลทำให้คนไทย ที่ไปใช้บริการเกิดปัญหาการรอคิว ทั้งยังเสี่ยงงบประมาณทางการรักษา กับชาตืออาเซียนเหล่านี้

3) มิติอาหาร

เกิดความหลากหลายในการบริโภค มีความเพียงพอของอาหารในการบริโภคของคนในชุมชน ต้องระวังเรื่องความสะอาด

(4) มิติการศึกษา

การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยของลูกหลานชาตืออาเซียน เด็กอยู่ในโรงเรียนส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทย แต่เมื่อวันเสาร์ - อาทิตย์ จะไปเรียนภาษาถิ่นตนเองในวัดหรือโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาพม่า จึงทำให้เด็กลูกหลาน มีผลการเรียนด้านภาษาไทยบ้าง เพราะผู้ปกครองจะเน้นให้เด็กสนใจภาษาของตนเองมากกว่าภาษาอื่น ในพื้นที่มีมูลนิธิ(NGO)ในประเทศและต่างประเทศเข้ามาสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานจัดตั้งสถานศึกษาเฉพาะชาตืออาเซียนแยกจากคนไทย

“.....ตามสถานศึกษาเด็กชาตืออาเซียนที่เข้าศึกษาจะได้รับการยอมรับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำในห้องเรียน เช่น ให้เป็นหัวหน้าห้อง ตลอดจนได้เป็นผู้นำกิจกรรมในโรงเรียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองได้ให้ความสนใจกับบุตรหลาน รวมตัวกันจ้างครูมาสอนพิเศษ พร้อมกับสนับสนุนให้เด็กนักเรียนเรียนรู้จากคอมพิวเตอร์ เป็นภาษาอังกฤษ นอกเหนือจากเวลาเรียนทำให้เด็กเกิดความเฉลียวฉลาดมากยิ่งขึ้น” จากการสัมภาษณ์ นายสมาน สุรวาลย์ ประธานชุมชนอุ้นอารี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

“.....กลุ่มสมาคมศิลปวัฒนธรรมและการศึกษาไทยใหญ่ เปิดการเรียนการสอนโดยขอใช้สถานที่วัดกุฎีเต้าเป็นโรงเรียน โดยมี(NGO) ให้การสนับสนุน สอนการอ่านการเขียนภาษาไทยใหญ่ให้แก่พี่น้องชาตืออาเซียน และผู้สนใจทั่วไปส่งเสริมให้ชาตืออาเซียนได้เรียนรู้ภาษาไทยจาก กศน.ควบคู่กันไป วัดอุประสงค์หากคนอาเซียนกลุ่มนี้กลับประเทศหรือกลับไปเยี่ยมบ้านของเขา จะได้ใช้ภาษาถิ่นกำเนิดของเขาได้และจะไม่เกิดความอับอาย ในชนชาตืออาเซียนของเขา” (จากการสัมภาษณ์ นายวชิรา วชิรนคร ประธานชุมชนวัดกุฎีเต้า แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

(5) มิติการมีงานทำและมีรายได้

สภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนชาตืออาเซียนส่วนใหญ่จะมีอาชีพการใช้แรงงาน เช่น อาชีพการก่อสร้าง อาชีพแม่บ้านอาชีพรับจ้างทั่วไป และผันตัวเองขึ้นเป็นผู้ทำธุรกิจค้าขาย เช่น ร้านค้าขายของชำ ทำให้กระทบการมีอาชีพของคนไทย

“.....คนอาเซียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับเพื่อนบ้านในชุมชนมากนัก มุ่งแต่ทำงานและก็มีความขยันขันแข็งจึงมีค่าพูดหนึ่งที่ว่า ไม่มีไทยใหญ่คนไทยอดตาย เนื่องจากปัจจุบัน

เศรษฐกิจในชุมชนชาตืออาเซียน ได้ยกฐานะตนเองขึ้นเป็นผู้บริหารหรือเจ้าของ ยอมอดทนและไม่ย่อท้อ ได้แก่ ร้านค้า ร้านอาหาร ร้านตัดเสื้อผ้า และเป็นผู้บริหารตลาดแรงงาน คนไทยในชุมชนจึงต้องไปใช้บริการของคนอาเซียน และหางานสบายๆทำ” (จากการสัมภาษณ์ นายสมาน สุราวัลย์ ประธานชุมชน อุ่นอารี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

“.....คนอาเซียนเป็นนักลงทุนด้านค้าขาย เขาจะทำงานจะอดออมเก็บเงินที่ได้มาจากการรับจ้างมากพอที่จะลงทุน เขาก็จะเลี้ยงลงทุนทำมาค้าขาย ส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จกระดืบตัวเองเป็นเจ้าของกิจการด้วยเพราะความขยันขันแข็งและอดออม แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่เขาเหล่านั้นยอมที่จะเริ่มต้นกับงานรับจ้างใหม่เพื่อเริ่มต้นเก็บเงินไว้ในการลงทุนครั้งต่อไปอีก นี่แหละชีวิตต้องสู้ของคนอาเซียน.....”(นายเสกสรร ชันธลีมา ประธานชุมชนแขวงนครพิงค์)

(6) มิติครอบครัวความสัมพันธ์ในครอบครัว

ไม่มีผลกระทบ ชาตืออาเซียนที่มีครอบครัวมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ และมีการแต่งงานของชาตืออาเซียนกับคนไทย

(7) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชนกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้มีรายได้น้อยชาตืออาเซียนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางสังคมในชุมชนค่อนข้างดี เช่น กิจกรรมทางด้านศาสนา กิจกรรมด้านสาธารณะประโยชน์ ทุกเพศวัยและกลุ่มอายุในชุมชนที่มีชาตืออาเซียน ไม่มีการควบคุมจำนวนประชากร ในการให้กำเนิดบุตร ก่อให้เกิดปัญหาการได้รับสัญชาติ ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีบุตรมาก โดยขาดความรู้ความเข้าใจ และการวางแผนครอบครัว

“.....กินอย่างม่วน ตานอย่างเงี้ยว เป็นคนไทยในชุมชนได้กล่าวถึงคนอาเซียน หมายถึงอัตลักษณ์คนอาเซียนที่มีความประหยัด อดออม คำว่ากินอย่างม่วน ม่วนในที่นี้หมายถึงคนพม่า เวลารับประทานอาหารจะกินแบบประหยัด ง่ายๆ ไม่ฟุ่มเฟือย ทำนองแบบว่ากินเพื่อยอยู่ ไม่ได้อยู่เพื่อกิน คำว่าตานอย่างเงี้ยว คือการทำบุญทำทานอย่างเงี้ยว เงี้ยวในที่นี้คือหมายถึงคนไทยใหญ่ เขาจะทำบุญทำทำทานถวายพระสงฆ์ และจะจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมทำบุญอย่างเต็มที่นั่นเอง....”(นายเสกสรร ชันธลีมา หัวหน้าประธานแขวงแขวงนครพิงค์)

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

การซึมซับทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชนภาษาและการสื่อสารในชุมชน ความหลากหลายทางศาสนา ชาตืออาเซียนได้นำวัฒนธรรมที่หลากหลายติดตามมา จึงเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมข้ามชาติ และเกิดการสื่อสารภาษาชาตืออาเซียนในชุมชน ไม่มีปัญหาทางด้านศาสนาเนื่องจากชาตืออาเซียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจึงทำให้คนในชุมชนมีกิจกรรมด้านศาสนาาร่วมกัน

“.....ชุมชนกุเต๋ามีชาติอาเซียอยู่ประมาณ 10 ครอบครัวและมีเครือข่ายพี่น้องญาติ อาเซียอยู่ในบริเวณชุมชนใกล้เคียง ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ มีความเลื่อมใสศรัทธา มีการเข้าวัดทำบุญ ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และที่สำคัญชาติอาเซียได้มีความศรัทธาอย่างสูงกับพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง ที่เป็นต้นบุญของคนทั่วไป คือท่านพระครูจันทร์ดะรังสี เจ้าอาวาสวัดกุเต๋ามีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของไทย เช่น ปอยส่างลองหรือการบวชลูกแก้ว คือการบวชเณร ซึ่งคนอาเซียนี้จะนำลูกหลานของตนเองเข้าศึกษาบวชเรียน เป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง” (จากการสัมภาษณ์ นายวชิรา วชิรนคร ประธานชุมชนวัดกุเต๋มี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

“.....ชุมชนวัดกุเต๋มี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีสมาคมศิลปวัฒนธรรมไทยใหญ่ มีที่ตั้งสมาคมฯ อยู่ในบริเวณวัดกุเต๋มี มีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยใหญ่ ให้แก่คนชาติอาเซียและผู้สนใจทั่วไป เข้ารับการเรียนการสอนจะมี NGO และเครือข่ายของชาติอาเซียในประเทศไทย ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน ผู้เรียนที่มีทุนทรัพย์ก็จะช่วยจ่ายเป็นค่าเรียน หากคนใดไม่มีทุนทรัพย์ก็จะได้รับการเรียนฟรี ใช้เวลาเรียน วันเสาร์และอาทิตย์ ในการดำเนินการ” (จากการสัมภาษณ์ นายวชิรา วชิรนคร ประธานชุมชนวัดกุเต๋มี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ชุมชนเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากชาติอาเซียเข้ามาอยู่ในชุมชน จึงต้องช่วยกันดูแลชีวิตและทรัพย์สินของตัวเองก่อน มีการประสานงานกับผู้นำกลุ่มชาติอาเซียในชุมชนให้ช่วยกำชับดูแลคนของตนเอง ให้อยู่ร่วมกับสังคมในชุมชนอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ให้สถานประกอบการแจ้งทางหน่วยงานและชุมชน ให้ทราบถึงจำนวนชาติอาเซียที่ทำงาน และออกกฎข้อบังคับภายใต้กฎหมายไทยในการดูแลกลุ่มชาติอาเซียด้วยกัน

“.....สังคมดั้งเดิมของคนในชุมชนไม่เคยมีปัญหาในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มมีเหตุการณ์ลักเล็กขโมยน้อย ทะเลาะวิวาททำร้ายกันเอง ปัญหาไม่ทราบกฎจราจร ขับมอเตอร์ไซด์เสียงดัง สร้างความรำคาญให้ชุมชน” (จากการสัมภาษณ์ นายสมาน สุรวาลย์ ประธานชุมชนฮุนอารี แขวงนครพิงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 1 สิงหาคม 2560)

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ให้ความรู้ด้านกฎหมายเรื่องความเสมอภาคทางสังคมในชุมชน ด้านสิทธิและหน้าที่แก่คนในชุมชนและชาติอาเซีย ไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบในการทำงานและช่วยเหลือในกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยตระหนักถึงความเสมอภาคและสิทธิหน้าที่ของตนเอง การสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคมทั้งคนไทยและชาติอาเซีย

(11) มิติการเมือง

รณรงค์ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ การบริหารของผู้นำท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ชาตือาเซียนต้องรับรู้และเข้าใจถึงกฎหมายในด้านสิทธิของชาตือาเซียนในประเทศไทย

(12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ พลังงาน

การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า การประหยัดพลังงานการจัดการภัยพิบัติ สุขลักษณะลดมลพิษทางเสียง เช่น รถมอเตอร์ไซด์มีท่อไอเสียเสียงดัง การใช้น้ำอย่างประหยัด รักษาความสะอาดในบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ช่วยกันดูแลสาธารณะประโยชน์สถานที่ต่างๆในชุมชน รณรงค์ลดมลพิษทางเสียงและสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่า การจัดการสุขลักษณะในชุมชนและชาตือาเซียนให้มีความเหมาะสม

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

1. จัดทำฐานข้อมูลประชากรชาตือาเซียนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน
2. จัดระเบียบที่อยู่อาศัยชาตือาเซียนให้ถูกสุขลักษณะ
3. ออกกฎ ระเบียบ ควบคุมชาตือาเซียนโดยให้ชาตือาเซียนมีส่วนร่วม
4. เฝ้าระวังความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สิน คนในชุมชน
5. ตั้งศูนย์บริการคัดกรองโรคติดต่อ ชาตือาเซียนที่เข้ามาอยู่ในชุมชน

4.11.2.2 กลุ่มชาตือาเซียน

กลุ่มชาตือาเซียน เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 30 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 70.00 ช่วงอายุ ส่วนใหญ่ อายุ 18 – 30 คิดเป็นร้อยละ 30 ปี อายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมา อายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 และอายุ 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 ศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมานับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 16.67สถานภาพส่วนใหญ่สมรส คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาหม้าย คิดเป็นร้อยละ 20.00 หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 10.00

เชื้อชาติส่วนใหญ่เชื้อชาติไทยใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาเชื้อชาติพม่า คิดเป็นร้อยละ 40.00 จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ มีสมาชิก 3 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาจำนวนสมาชิกในครอบครัว 7 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 7 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

หน้าที่หลักในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาเป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 40.00 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 90.00 รองลงมา กศน.(มัธยมศึกษาตอนต้น) คิดเป็นร้อยละ 10.00

อาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 30.00 และเป็นแม่บ้านคิดเป็นร้อยละ 20.00 รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่เดือนละ 6,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 90.00 รองลงมาไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 10.00

ระยะเวลาที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ 8 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 100.00 คนที่ชักจูงเข้ามาทำงานส่วนใหญ่ เข้ามากับเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 60.00 เข้ามาเอง คิดเป็นร้อยละ 20.00 เข้ามาเอง คิดเป็นร้อยละ 20.00 การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนส่วนใหญ่ เข้าร่วมวันสำคัญทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 40.00

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ปัจจุบันการดำเนินชีวิต ของชาติอาเซียนที่เข้ามาอยู่ในชุมชน สามารถใช้ชีวิตในพื้นที่ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยสะดวกและถูกต้องตามกฎหมาย มีงานทำ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และมีอาชีพที่มั่นคง

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาติอาเซียน ขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย มีผลต่อการตัดสินใจให้ประชากรชาติอาเซียน ที่เข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะเข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายไม่ต้องหลบๆซ่อนๆ ไม่ต้องกลัวถูกตำรวจจับทำให้สามารถไปสมัครกับนายจ้างง่ายขึ้น ทำให้เกิดรายได้เลี้ยงครอบครัวเพิ่มมากขึ้น และสามารถเก็บเงินเพื่อสร้างอนาคตกับชาติอาเซียนได้

การเปิดเป็นประชาคมอาเซียนตั้งแต่ 31 ธ.ค. 58 เป็นต้นมา มีผลต่อการตัดสินใจ เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนนี้ เพราะผู้นำและคนในชุมชนดูแลชาติอาเซียน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

งานส่วนใหญ่นิยมเข้ามาทำงานในชุมชนคือ อาชีพรับจ้าง การใช้แรงงาน งานบริการ เพราะไม่ต้องมีเงินลงทุนส่วนใหญ่เป็นแรงงาน สตรี และชาย หากได้ทำงานแล้วจะไม่มีเปลี่ยนแปลง เพราะจะเกิดความยุ่งยาก ในการหางาน

การเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนในแต่ละครั้ง จะอยู่นาน เพราะการทำงานเกิดความมั่นคงในอาชีพ และสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ คนไทยในชุมชนและนายจ้างมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกับชาติอาเซียนเป็นอย่างดี

เมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย จะทำให้อยู่ทำงานในชุมชนได้นานกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะจากการขึ้นทะเบียนทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จึงไม่ต้องกลัวถูกจับ ในข้อหาลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย

ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนชาติอาเซียนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากชาติอาเซียนต้องการอยู่อย่างสงบ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความเดือดร้อน มีความรู้สึกดีใจและเป็นสุขในการที่คนในชุมชนถ้อยที ถ้อยอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ชาติอาเซียนสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ ในชุมชน โดยไม่มีความแตกต่างจากคนไทยทั้งนี้เพราะ รัฐบาลให้ความเมตตาแก่ชาติอาเซียน

ชาติอาเซียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีสถานที่ทำงาน และบ้านพักอาศัยในชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่เคยแบ่งแยกกัน ชาติอาเซียนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน

เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ชาติอาเซียนกล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชน เพราะเกิดความสนิทสนม มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์พี่น้อง

ชาติอาเซียนเมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกไม่กลัว เพราะเข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีบางส่วนมีความเกรงกลัว เพราะได้เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่อาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

ความเพียงพอของที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะและสาธารณูปโภคในชุมชนไม่ถือว่าเป็นปัญหา เพราะได้รับความสะดวกสบายในสาธารณูปโภคและที่อยู่อาศัย

“.....เราขอให้มีที่ซุกหัวนอน ฝนไม่ตกใส่ มีความปลอดภัยแค่นี้เราก็ดีใจแล้ว ครอบครัวเราต้องการมีงานทำ เพื่อเก็บเงินให้ไว้เยอะๆ ได้ส่งกลับบ้านที่พม่า เรามั่นใจมากจน ถ้าเราอยากกลับบ้านจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดี.....” (นางทวย ชาติอาเซียน)

(2) มิติสุขภาพ

ปัญหาโรคติดต่อ การเข้ารับการรักษาพยาบาล พวกเราไม่ได้เป็นพาหะนำโรคติดต่ออย่างคนไทยในชุมชนมอง เพราะการทำงานหรือการประกอบอาชีพจะต้องดูแลสุขภาพให้แข็งแรง การที่เข้าโรงพยาบาลแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะใช้เงินของตนเอง ในการเป็นค่ารักษาพยาบาล เพื่อไม่ต้องการให้เป็นภาระ ของคนไทย

(3) มิติอาหาร

ถือว่าเกิดความหลากหลายเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการบริโภค จะมีการนำอาหารจากประเทศอาเซียนเข้ามาบริการจำหน่ายให้กับชาติอาเซียนในชุมชน อีกรายอาหารที่บริโภคก็มีลักษณะคล้ายๆ กัน

(4) มิติการศึกษา

การเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย การเข้ามาศึกษาในโรงเรียนไทยและมีสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาติอาเซียนลูกหลานชาติอาเซียนได้รับโอกาสจากรัฐบาลไทยให้เข้าศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งทำให้เกิดความรู้กับลูกหลาน ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านภาษา และยังมีบางที่ได้เปิดสอนภาษาพม่า ให้กับเด็กนักเรียน ในวันเสาร์และอาทิตย์

(5) มิติการมีงานทำและมีรายได้

การมีงานทำ ไม่เลือกงาน สภาพทางรายได้ ชาติอาเซียนได้ทำงานดี มีรายได้เพียงพอเลี้ยงดูครอบครัว

(6) มิติครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัว มีความรักความอบอุ่นดี ไม่ค่อยมีปัญหา อาจมีการทะเลาะกันเป็นบางครั้งแต่ไม่รุนแรง

(7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชนสมาชิกในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทุกครั้งในชุมชน

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

ได้รับการศึกษาเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมไทย เช่น เข้าวัดทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา หรือประเพณีในเทศกาลต่างๆ ภาษาและการสื่อสารสามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารกับคนในชุมชนได้ ความหลากหลายทางศาสนาคนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ

“.....พวกเราเป็นชาวพุทธ ชอบทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาหรือเท่าที่มีเวลา วัดที่นี่มีมาก สะดวกที่จะทำบุญ มีความสบายใจเหมือนอยู่ที่บ้านในพม่าเลย.....” (นางขิม ชาติอาเซียน)

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ได้รับความดูแลจากภาครัฐ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเหมือนกับคนไทยในชุมชน ไม่มีปัญหาเพราะเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายไทย

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ได้รับความเสมอภาคทางสังคมด้านกฎหมายในชุมชนเรื่องสิทธิและหน้าที่และการอยู่ร่วมกัน มีจิตอาสาเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนขอความร่วมมือ

(11) มิติการเมือง

ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เสมือนเป็นบุคคลหรือสมาชิกในชุมชน พวกเราจะเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน

(12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/พลังงาน

การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า การประหยัดพลังงาน ชาดิอาเซียนมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างคุ้มค่า เนื่องจาก จะต้องช่วยกันดูแล เปรียบเสมือนประเทศของตนเอง คำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน อย่างพอเพียง เรื่องการจัดการภัยพิบัติพร้อมจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

ชาตืออาเซียนอยากให้ประเทศไทยควรมีนโยบาย กลไก มาตรการหรือแนวทาง ที่จะทำให้อยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข

- (1) สิทธิความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน
- (2) สิทธิประโยชน์ และการจัดสวัสดิการสังคม
- (3) ให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- (4) การมีส่วนร่วมระหว่างคนไทยและชาตืออาเซียน

อภิปรายผลการศึกษาพื้นที่ สสว.10

เขตภาคเหนือตอนบนของประเทศ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีความเจริญอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในระดับต้นๆของโลก ทำให้เกิดการขยายตัวรองรับทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีสถานที่ประกอบการ ที่พักอาศัย โรงแรม ห้างสรรพสินค้าระดับใหญ่ สิ่งปลูกสร้างอาคารสถานที่ขนาดใหญ่ และการขยายตัวของเขตเมือง จึงเป็นสาเหตุจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้แรงงาน เป็นจำนวนมาก และแรงงานส่วนใหญ่ที่เข้ามารับจ้าง ก็มาจากชาตืออาเซียน ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อาทิ พม่า กัมพูชา ลาว

แขวงนครพิงค์ อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นเขตพื้นที่เมืองชั้นใน เป็นพื้นที่ที่มีแรงงานชาตืออาเซียน เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อมารับจ้างขายแรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้วิถีชีวิตคนในชุมชน

เปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง มีผลกระทบกับคนชุมชนเรื่องความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสุขอนามัยในชุมชน มีปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น ส่วนผลกระทบกับคนอาเซียนเรื่องความเสี่ยงการถูกเอารัดเอาเปรียบ การค้ามนุษย์ จากการใช้แรงงานในภาคการให้บริการ แรงงานก่อสร้าง งานแม่บ้าน และรับจ้างทั่วไป

กลุ่มคนอาเซียนที่เข้ามาพักอาศัยในชุมชนพื้นที่เขตเมืองชั้นใน ได้ก่อตั้งสมาคม ศิลปวัฒนธรรมและการศึกษาไทยใหญ่ โดยขอความอนุเคราะห์วัดเป็นสถานที่ดำเนินการ มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีและการศึกษาภาษาอาเซียนแก่คนอาเซียนที่เข้ามาพำนักอาศัยอยู่ในเมืองไทย ได้เปิดโรงเรียนให้แก่คนอาเซียนและผู้สนใจทั่วไปเข้ามาศึกษาการเรียนการสอนภาษาไทยและสอนศิลปวัฒนธรรมใหญ่ในวันเสาร์-วันอาทิตย์ และได้มีการรับจ้างการแสดงเพื่อเป็นรายได้ให้เด็กและเยาวชนโดยมี NGO ในประเทศให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ

หลังเปิดประชาคมอาเซียน วันที่ 31 ธันวาคม 2558 ประเทศไทย ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมาย จัดระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎข้อบังคับ ให้เหมาะสม และเป็นธรรมกับคนอาเซียนที่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อมาทำงานและมาพักอาศัยในชุมชน คนอาเซียนมีความขยัน อดออม จะเก็บเงินที่ได้จากการรับจ้าง นำมาลงทุนเงินที่ได้ในไทย ทำธุรกิจค้าขายตามประสบการณ์ที่ได้รับจ้างจากคนไทย เริ่มจากธุรกิจเล็กๆ ขยับก้าวไปสู่ระดับใหญ่ และยกระดับตัวเองขึ้นเป็นเจ้าของกิจการ

วิถีชีวิตคนในชุมชน หลังเปิดประชาคมอาเซียน คนไทยและคนอาเซียน ในภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย เพราะคนอาเซียนได้เข้ามาอยู่ในชุมชนก่อนเปิดเป็นประชาคมอาเซียน ทำให้เกิดความคุ้นเคยกับคนไทยในชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วิถีชีวิต ก็ไม่ค่อยมีการแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากการที่มีการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายคลึงกับคนไทย

ปัญหาทางสังคมของคนอาเซียนไม่ค่อยมีความรุนแรงส่งผลกระทบกับคนในชุมชนมากนัก เช่นการลักขโมย การทะเลาะวิวาท ซึ่งจะเกิดขึ้นกับคนอาเซียนด้วยกันเองและเรื่องไม่รู้จักกฎหมายกฎจราจรในการใช้รถใช้ถนนและขับรถเสียงดังสร้างความรำคาญให้คนไทยในชุมชน

สวัสดิการขั้นพื้นฐานกลุ่มชาติอาเซียนในชุมชน ได้รับการดูแลจากภาครัฐ เช่น การอำนวยความสะดวกในการรับจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวให้ถูกต้องในการเข้ามาทำงานในประเทศ การรักษาพยาบาล การศึกษา และการดูแลคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินเหมือนกับคนไทย คนอาเซียนมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม คล้ายคลึงกับคนไทย บางโอกาสมีการร่วมกิจกรรมทางศาสนา และงานสังคมกับคนไทยในชุมชน จึงทำให้เกิดความคุ้นเคย แต่ในเขตชุมชนซึ่งเป็นเขตพื้นที่ชุมชนเมืองจึงมีปัญหาเรื่องความไม่สะอาด และความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ในภาพรวมจึงแทบไม่มีผลกระทบทางสังคม เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมากขึ้น ทุกภาคส่วนควรมีแนวทางหรือมาตรการ เชิงป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ดังนี้

1. การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมาย ให้กับคนไทย และคนอาเซียนในพื้นที่ชุมชน เช่น กฎหมายแรงงานต่างด้าว การคุ้มครองสิทธิของลูกจ้าง การค้ามนุษย์ เป็นต้น
2. ด้านสาธารณสุข ตั้งศูนย์ติดตามคัดกรองและให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้กับคนไทย และคนอาเซียนในชุมชน เรื่องการป้องกันโรคระบาด ที่อาจจะมากับคนชาติอาเซียน
3. มีมาตรการทางกฎหมายจัดทำฐานข้อมูล โดยให้สถานที่ประกอบการ สถานที่พักพิง ทุกประเภท ที่รับชาติอาเซียน ต้องแจ้งการเข้า-ออก แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายกำหนด
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมซึ่งกัน และกันของคนไทยและคนอาเซียนในชุมชน

4.12 ผลการศึกษาของ สสว.11

4.12.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.11

จังหวัดระนอง เป็น 1 ใน 14 จังหวัดภาคใต้ ตั้งอยู่ฝั่งทะเลอันดามัน มีพื้นที่ 3,298.045 ตารางกิโลเมตร (อันดับที่ 59 ของประเทศ) จำนวนประชากร จำนวน 177,089 คน (ข้อมูล ณ พ.ศ.2557) อันดับที่ 77 ของประเทศ ประชากร ตำบลปากน้ำ จำนวน 9,973 คน ส่วนใหญ่ในเขตเทศบาล นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม สภาพภูมิประเทศ ของระนอง ประกอบด้วยภูเขาสูงในทางทิศตะวันออก และลาดลงสู่ทะเลอันดามันในทางทิศตะวันตก มีแม่น้ำและคลองสำคัญหลายสาย และมีภูเขาสูงสุดคือ ภูเขาพ่อตาโขงโดง สภาพภูมิอากาศ จังหวัดระนองได้ชื่อว่าเป็นเมือง "ฝนแปด แดดสี่" นั่นคือมีฝนตก 8 เดือน และฝนแล้งเพียง 4 เดือน นับว่าเป็นจังหวัดที่ฝนตกชุกมากที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากอยู่ติดกับทะเลอันดามัน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้อย่างมาก

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11 ดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลตำบลปากน้ำ และ เทศบาลตำบลปากน้ำท่าเรือ ตำบลปากน้ำ เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง ประกอบไปด้วย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านปากน้ำ หมู่ 2 บ้านเกาะคณสี หมู่ 3 บ้านหนช้าง หมู่ 4 บ้านเกาะสินไห หมู่ 5 บ้านเขานางหงษ์ หมู่ 6 บ้านเกาะเหลา

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลทรายแดง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ทิศตะวันตก ติดกับ แม่น้ำกระบุรี แนวเขตชายแดนไทย-สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่ง

สหภาพพม่า

4.12.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ สสว.11

4.12.2.1 กลุ่มคนไทย

ผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มในพื้นที่ตำบลปากน้ำ มีจำนวน 7 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สำนักงานด้านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดระนอง, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดระนอง, เกษตรอำเภอ) ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ประธานสตรีตำบลปากน้ำ รวมทั้งมีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประมง และประมงต่อเนื่อง อดีตกำนันตำบลปากน้ำ และเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจตำบลปากน้ำ เป็นเพศ ชาย 4 คน หญิง 3 คน อายุ อายุ 30-40 ปี จำนวน 1 คน อายุ 41-50 ปี จำนวน 1 คน อายุ 51-60 ปี จำนวน 4 คน อายุ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 1 คน นับถือพุทธ 7 คน สถานภาพ สมรส 3 คน ม่าย 2 คน โสด 2 คน การศึกษา สูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน มัธยมศึกษาปีที่ 6 / ปวช. จำนวน 2 คน ปริญญาตรี จำนวน 1 คน ปริญญาโท จำนวน 3 คน อาชีพ ข้าราชการ/ ข้าราชการท้องถิ่น จำนวน 5 คน อาสาสมัคร จำนวน 2 คน รายได้/เดือน 10,000-20,000 บาท จำนวน 1 คน 20,001-30,000 บาท จำนวน 2 คน 30,001-40,000 บาท จำนวน 4 คน พื้นเพคนจังหวัดระนอง จำนวน 4 คน ต่างถิ่น จำนวน 3 คน ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย และสัมภาษณ์รายบุคคล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2560

1) สถานการณ์การพื้นฐาน

ตำบลปากน้ำเป็นพื้นที่ธุรกิจอุตสาหกรรมประมง แพลลา ท่าเรือ จุดข้ามแดนระหว่างจังหวัดระนอง และ เกาะสอง ประเทศพม่า ในอดีตคนระนองและคนพม่าเกาะสอง มีการข้ามไปมาเพื่อค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า แต่งงานระหว่างไทยและพม่า จนกลายเป็นความคุ้นชินทางสังคม คนไทยข้ามไปทำงาน และแต่งงานกับชาวเกาะสอง ชาวเกาะสองข้ามมาทำงานและแต่งงานกับคนไทยจำนวนมากมาช้านาน

“...สมัยก่อนตั้งแต่กำนันจำความได้ เค้าก็ข้ามไปข้ามมา ค้าขาย กันอยู่แล้ว คนระนองก็ข้ามไปเกาะสอง ไปทำงาน แต่งงานอยู่ที่นี่ก็มีมาก คนเกาะสองเอง ข้ามมาทำงาน มาแต่งงานกับคนระนองก็มากนะ กลืนกันไปแล้วละ ไม่เห็นว่าจะแบ่งแยกแตกต่างอะไรมา” อดีตกำนันตำบลปากน้ำ นายจรูญ ขอสันติกุล กล่าว

ก่อนการเปิดประชาคมอาเซียน 31 ธันวาคม 2558 พบว่าคนพม่าเข้ามาอยู่อาศัยจำนวนมาก ทั้งเข้ามาแบบถูกกฎหมาย เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมประมง ประมงต่อเนื่อง แรงงานในการก่อสร้าง ลูกจ้างร้านอาหาร แม่บ้าน เป็นที่ต้องการ แรงงานคนไทยมีไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการอพยพเข้ามาในประเทศไทยของแรงงานพม่า ดังความคิดเห็นของนายตำรวจท่านหนึ่ง อีกทั้ง จังหวัด

ระนองมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ซึ่งมีเพียงแม่น้ำกระบุรีกั้นกลาง ระยะทางกว่าร้อยกิโลเมตร จากเหนือสุดลงมาใต้สุดของจังหวัดระนอง

“....พื้นที่ของจังหวัดระนองยาวจากเหนือ อำเภอกะบุรีกั้นด้วยแม่น้ำกระบุรี ลงมาถึงปากน้ำ มีจุดข้ามหลายจุด ตำบลปากน้ำ ตำบลบางแก้ว อำเภอละอุ่น ข้ามไปฝั่งพม่าเป็นพื้นที่ชนบท มีคนอาศัยรวมกลุ่มกัน บ้านมะลิวันของพม่า เมื่อก่อนข้ามไปมาไม่ถูกต้อง ตอนหลัง ตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) เปิดจุดผ่านแดนปี 59 มีช่องทางเข้ามาถูกต้อง คนพม่าก็เข้ามาแบบมีบัตรถูกต้องมากขึ้น เมื่อก่อนลักลอบเข้ามา เมื่อเราเข้าอาเซียน เริ่มจัดระบบการเข้ามาให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อน คนพม่าเข้ามาทางแม่สอด จังหวัดตาก ด้านสิงขร จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับจังหวัดระนอง เป็นส่วนใต้สุดที่ติดต่อกับพม่า คนพม่ามีญาติ พี่น้องเข้ามาก่อน มาแบบถูกกฎหมาย แล้วคนที่เข้ามาแบบไม่ถูกกฎหมาย จะ แฝงตัวอยู่อาศัยกับญาติที่เข้ามาถูกต้อง พวกกันไปหางานทำ รับจ้าง แรงงานทั่วไป เป็นแรงงานไม่มีคุณภาพ” นายตำรวจท่านหนึ่งในตำบลปากน้ำ จังหวัดระนองกล่าว

การเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ของแรงงานพม่า จากการศึกษาพบว่า มี 2 ลักษณะ คือ 1) การเข้ามาเพื่อไปต่อ และ 2) การเข้ามาเพื่อทำงานระยะเวลานาน

1) การเข้ามาเพื่อไปต่อ เป็นลักษณะที่ญาติ พี่น้อง ชาวพม่าเข้ามาทำงานในจังหวัดระนอง และส่งข่าวให้ญาติ พี่น้อง ฝั่งพม่าเข้ามาในจังหวัดระนอง มีทั้งเข้ามาแบบถูกต้อง และลักลอบเข้าเมือง เมื่อเข้ามาแล้ว เข้าไปพักอาศัยกับชาวพม่าที่มีใบอนุญาตถูกต้อง รอระยะเวลาปรับตัว หรือ ประสานกับนายหน้าเพื่อนำพาไปทำงานจังหวัดต่างๆ เช่น ภูเก็ต, จังหวัดพังงา อำเภอกระบุรี (ทำงานประมง) จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ทำงานประมง อุตสาหกรรมโรงงาน) สมุทรสาคร (อุตสาหกรรมประมง และประมงต่อเนื่อง) เป็นต้น

“....เมื่อมีทางไปที่ดีเขาก็จะไปเรื่อยๆ คือเขามาจากฝั่งโน้น แล้วเริ่มมาทำงานในเมืองระนองก่อน พอหลังจากนั้นเขามีแนวทางรู้ว่าที่อื่นดีกว่าเขาก็จะไป มีทั้งผู้หญิง ผู้ชาย อยู่กันเป็นครอบครัว ระนองตอนนี้แรงงานจะต่ำ เขาจะไปมหาชัย แรงงานเขาสูงกว่าจากที่ระนอง ระนองวันละ 300 บาท พอไปมหาชัยเขาจะได้ 500 – 700 บาท เขาก็จะย้าย เขาจะไม่อยู่ เป็นพื้นฐานเลยของระนองเลยว่ามีมาปั๊บ เขาก็จะไปต่อ”

“...มีทั้งระยะสั้นทั้งระยะยาวมีทั้งสองอย่างเลย บางคนอยู่เดือน สองเดือน เขาก็ไป พอมีที่ไปเขาก็ไปเลย ไม่ได้กลับนะแต่เขาไปต่อ คล้ายๆเหมือนเขามาอยู่ตรงนี้เพราะรองาน พุดง่าย ๆ เหมือนว่าระนองเป็นที่พักของผู้ที่จะเดินทางไปทำงานต่อ ไปต่อสายสมุทรสาครก็มี” ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลปากน้ำ กล่าว

2) การเข้ามาเพื่อทำงานระยะเวลานาน จากการศึกษาพบว่า แรงงานพม่าจำนวนมาก เข้ามาทำงานในจังหวัดระนองเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมา ในยุคที่อุตสาหกรรมประมงเจริญก้าวหน้าและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานในจังหวัดระนอง เนื่องจากประชากรของจังหวัดระนอง

มีจำนวนน้อย และไม่นิยมทำงานเป็นแรงงานประมง จึงมีการนำเข้าแรงงานพม่าเข้ามาทำงานในโรงงาน นายจ้างอาจจัดหาที่พักในบริเวณโรงงาน หรือ อาจจัดหาที่พักให้เช่าบริเวณนอกโรงงาน โดยให้แรงงานพม่าเช่าอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว ดังบทสัมภาษณ์เจ้าของโรงงานประมงและอุตสาหกรรมประมง ต่อเนื่องท่านหนึ่ง

“....ราวๆ ก่อนปี 2540 เริ่มมาตั้งโรงงานที่ปากน้ำ ก่อนนี้มีโรงงานที่สมุทรสงครามด้านประมงและประมงต่อเนื่อง เมื่อมาตั้งโรงงานที่นี่ ต้องการแรงงานจำนวนมาก คนระนอง ก็ส่งลูกหลานไปเรียนนอกพื้นที่ กลับมาเป็นนายจ้าง ทำธุรกิจส่วนตัว จำเป็นต้องจ้างแรงงานพม่าเข้ามาทำงาน ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายก็พาแฟนมาอยู่ด้วยกัน ในที่พักของโรงงาน มาฝึกทักษะ สอนทุกอย่าง ทั้งช่างไฟ ช่างยนต์ ทำงานในกระบวนการผลิต จนมีลูก ก็ยังดูแลลูกต่อๆ กันไป บางคนอยู่มานานตั้งแต่รุ่นพ่อ ถึงรุ่นลูก อยู่กันไม่มีปัญหาอะไร ถ้าไม่มีเขา เราก็แย่ จะเอาแรงงานที่ไหนมาทำงาน เพราะระนองมีแรงงานพม่าจะการค้าขาย ตลาด อาหารการกิน คนค้าขายถึงอยู่ได้ คนพม่าขยันทำงาน สุ้งานหนัก”

“.....ตั้งแต่เรามีกฎหมายใหม่ออกมา ส่งผลกระทบมาก ค่าปรับสูงมาก แรงงานพม่าก็กลับพม่าเยอะ เพราะนายจ้างก็กลัวถ้าถูกจับขึ้นมา กฎหมายแรง เอาจริงมาก กลัวกันไปหมด โดยเฉพาะคนที่จ้างแบบไม่ถูกกฎหมายนะ ต่างชาติ นายทุนใหญ่ๆ ก็หันไปเปิดโรงงานที่อื่น เช่น กัมพูชา เวียดนาม ถ้ามว่าเรามีแรงงานพอไหม คนไทยไม่ทำหรอก เรายังต้องพึ่งแรงงานพม่า โดยเฉพาะระนอง นี่เป็นผลกระทบสุดๆ ร้อนๆ”

หลังเปิดประชาคมอาเซียน มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น กล่าวคือ คนพม่าเข้ามาแบบถูกกฎหมาย มีเอกสาร บัตรประจำตัวแสดงตน มากขึ้น มีสิทธิ ได้รับสวัสดิการต่างๆ มากขึ้น ทั้งด้านการจ้างงาน การศึกษา การรักษาพยาบาล ด้านสุขภาพ

“...เค้าก็ใช้สิทธิเหมือนคนไทย ไปโรงพยาบาล คลินิก ได้เรียนหนังสือ ค่าจ้างขั้นต่ำก็เท่ากับคนไทย” อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลปากน้ำ กล่าว

ผู้นำชุมชนบางท่านให้ข้อคิดเห็นว่า หากคนไทยในชุมชนเป็นเจ้าของธุรกิจบ้านเช่า จะมีรายได้มากขึ้น ในทางตรงข้ามมีความกังวลเรื่องการรักษาความสะอาดของแรงงานพม่าและครอบครัวมากยิ่งขึ้น

“...ถ้าเรามีบ้านเช่า เป็นผู้ประกอบการ อาจจะรู้สึกว่าเป็นเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าเป็นชาวบ้านธรรมดาจะไม่รู้สึกเท่าไร จะมีความรู้สึกเหมือนกับว่า เขาอาจจะที่พักอาศัยทำให้สิ่งสกปรกมันมากขึ้น เพราะเขาไม่รับผิดชอบ เศรษฐกิจอาจจะดีขึ้น แต่ความสกปรกมันก็เยอะตามมา ถ้าเขาไม่ช่วยรักษาความสะอาด”

ระยะเวลาในการพักอาศัยของคนพม่าในชุมชนส่วนใหญ่ มี 2 ลักษณะ คือ มาอยู่ระยะเวลาสั้นๆ เพื่อปรับตัว และหาที่ทำงานเพื่อไปต่อ เช่น 1- 3 เดือน และลักษณะที่มาอยู่ค่อนข้างถาวรเกิน 10 ปี สัดส่วนหลังเปิดประชาคมอาเซียน มีแนวโน้มเป็นไปในลักษณะที่ 1 จำนวนมากกว่า เพราะ

ค่าจ้างในอัตราที่สูงต่อวันเป็นสิ่งดึงดูดให้ตัดสินใจ สำหรับชุมชนที่มีแรงงานเมียนมาร์อาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น ปากน้ำ ปากคลอง ท่าเรือ (อุตสาหกรรมประมง และประมงต่อเนื่อง) บางรีน บางนอน (โรงงานอุตสาหกรรม)

ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็น คดียาเสพติด ยาบ้า น้ำกระท่อม มีทั้งคนไทยและคนพม่า สัดส่วนผู้กระทำผิดคนพม่ามากกว่าคนไทย คดีลักขโมยรถจักรยานยนต์มีจำนวนมาก พบปัญหาการจับกุมตัวผู้กระทำผิดที่ทำไต่ยาก เนื่องจากบางรายเมื่อกระทำผิดแล้วก็รีบเดินทางข้ามไปพม่า ทำให้ตามจับกุมตัวไต่ยาก ด้านตรวจคนเข้าเมืองก็ไม่สามารถปฏิเสธการเข้าออกได้ หากยังไม่มี การประสานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือมีการออกหมายจับ อีกทั้งมีความล่าช้าในระยะเวลาในกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบปากคำ การส่งฟ้อง กว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จใช้เวลานานจนอาจไม่สามารถตามตัวผู้กระทำผิดชาวพม่าได้ และชาวพม่าบางราย อาศัยอยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พ.ต.ต.ลักษณะปกรณ์ ลูกกริช สารวัตรตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดระนอง ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“...นี่มันเป็นปัญหาระดับประเทศ การที่เราจะป้องกันไม่ให้เขาออกไป อย่างแรกเลยพอเกิดคดีขึ้น พนักงานสอบสวนต้องประสาน ขอเป็นออกหมายจับ พอออกหมายจับพนักงานสอบสวนจะลงในระบบตรวจสอบของเรา คือถ้ามีหมายจับเรียบร้อยมันจะขึ้นในระบบเลย เขามาแล้วเราตรวจเอกสารเจอ พอศึข้มูลเขาไปมันขึ้นมามีหมายจับ อันนี้โดนจับแน่นอนไม่มีรอด แต่เรื่องของเรื่องคือบางทีพอเขาเกิดเหตุปั๊บ เขาไปเลย ในขณะที่เรายังไม่ได้สอบสวน ตรงนี้เราป้องกันไม่ได้เพราะว่า ประการที่ 1 กฎหมายเราไม่ได้เอื้อ ที่เราจะล็อคตัวเขาไว้ได้ คือมันไม่มีกฎหมาย เขาจะกลับประเทศแล้วเราไม่ให้เขา กลับ ถ้าเราไม่ให้เขากลับเราผิด ในฐานะ ตรวจคนเข้าเมือง ผิดเลย คือมันยังตรวจสอบไม่ได้ว่าเขา มีความผิด ทุกวันนี้มีแรงงานไปกลับด้วย แต่ส่วนใหญ่เขาจะไม่ไปกลับทุกวันหรอก แต่มันเป็นประเภทวีซ่า เรียกว่าประเภทวีซ่าแรงงานไปกลับ ก็ไปๆ กลับๆ ได้ ภายในระยะเวลา ได้ถึง 90 วัน หรือ 30 วัน ในช่วงนี้เขาไปๆ กลับๆ ได้ แต่พวกกระทำความผิดเขายื่นเอกสารแล้วไปเลย บางทีก็ลักลอบไปเลยก็มี เพราะว่าระนองพื้นที่มันติดต่อกัน นั่งเรือข้ามไปได้ ลงตรงไหนก็ได้”

สำหรับคดีลักขโมยรถจักรยานยนต์ ก่อนหน้าที่จะทำข้อตกลงร่วมกับประเทศพม่าในช่วงที่เปิดประชาคมอาเซียน พบว่ามีคดีเกิดขึ้นและตามหาตัวผู้กระทำผิดไต่ยากมาก เนื่องจากมีการลักลอบนำรถจักรยานยนต์ข้ามผ่านแม่น้ำกระบุรี และลักลอบใส่ในเรือข้ามไปยังเกาะสอง ดังบทสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจตำบลปากน้ำ ท่านหนึ่งกล่าวไว้ดังนี้

“...รถที่หาย จะถูกพาไปทางแม่น้ำกระบุรี ซึ่งเป็นแม่น้ำแคบๆ ตรงนั้นไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ตรงข้ามกับ ทางปากน้ำเข้มงวดมาก มีทหารอยู่ที่เกาะสารภี ถ้ามีเรือหางยาววิ่งไปมาข้ามฝั่งพม่า ระนอง จะต้องผ่านที่เกาะสารภี ต้องหยุดให้ทหารตรวจสอบ คนที่ลักขโมยรถ มักจะนำรถไปจอดซุ่มที่ แม่น้ำกระบุรี บริเวณต้นไม้รกทึบ รอน้ำใหญ่ (ขึ้น 15 คำ น้ำขึ้นสูง) เรือข้ามมารับรถสะดวก คนที่ขโมยจะโทรเรียกพรรคพวกจากฝั่งพม่าให้ออกเรือมารับ ทางฝั่งพม่า เมื่อก่อน เอาจริงเข้าไปก็ใช้จับได้เลย ไม่ต้องมีการตรวจสอบเอกสารอะไรทั้งนั้น ถ้าซื้อรถจดทะเบียนค่าใช้จ่ายจะแพง คนก็เลยนิยมขโมยรถ หรือนำรถ

ข้ามไปใช้จากฝั่งระนอง ช่วงหลังมีการประสานขายแดน เพราะมีเรื่องการขโมยรถข้ามไปบ่อย พม่าเริ่มเข้มงวดการนำรถไปใช้มากขึ้น”

อย่างไรก็ดีทางเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการออกตรวจแบบบูรณาการเพื่อป้องกันเหตุร้าย คดีอาชญากรรม ในพื้นที่ร่วมกับ ชุมชน ดั่งบทสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจตำบลปากน้ำท่านหนึ่งกว่าไวดังนี้

“....ตำรวจ ออกตรวจทุกคืน ร้านเหล้า ตู้เพลง คาราโอเกะ เมื่อก่อนออกเรือ ขึ้นฝั่งมา ก็มาเที่ยว แต่ตอนนี้คนพม่าเที่ยวน้อยลง ร้านน้อยลง เขาต้องเก็บเงินส่งกลับไปบ้านให้ญาติพี่น้อง เข้ามาทำงาน”

2) ความครอบคลุมทางสังคม

จังหวัดระนองมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมก่อนที่จะประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 เนื่องจากมีจำนวนแรงงานพม่าและครอบครัวเข้ามาทำงาน อยู่อาศัยจำนวนมากมาอย่างยาวนาน จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐ การศึกษา สาธารณสุข และชุมชนมีการตื่นตัวในการปรับตัว และเรียนรู้วัฒนธรรมของชาติพม่ามากขึ้น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อยได้เปิดเผยรายละเอียด ดังนี้

- มีการจ้างครูชาวพม่ามาสอนในโรงเรียนไทย เพื่อสอนภาษาพม่าให้ทั้งเด็กนักเรียนไทย และพม่า
- มีป้ายประชาสัมพันธ์ทั้งภาษาไทยและพม่าในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงพยาบาล คลินิก บริษัท ป้ายโฆษณาต่างๆ

ความคิดเห็นเรื่องความแตกต่างระหว่างคนไทยและคนพม่า พบว่า ไม่มีความแตกต่างคนไทยที่หลงเหลือในฝั่งพม่า ยังคงมีจำนวนมาก ที่รอพิสูจน์สัญชาติ โดยปกติแล้วสังคม ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อยู่แล้ว ความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

“...มีการเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะมีอาเซียน มีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดอยู่แล้ว เพราะว่าเวลาเข้ามาเขาก็เอาประเพณีของเขามา อย่างวันสำคัญทางพุทธศาสนาเขาจะรวมกลุ่มกัน ไปเฉพาะของเขา เขาจะจัดของเขาเต็มทีเลยจะดีกว่าคนไทยด้วยซ้ำ หลายวัดในจังหวัดระนองจะมีที่เขาสร้างเจดีย์ไว้ ซึ่งเวลามีงานเขาจะรวมกลุ่มไป ใหญ่กว่าเรามาก

“...จะมีวัดพม่าอยู่ในจังหวัดระนองหลายแหล่ง ที่พม่าเขาไปสร้างไว้ จริงๆ ต้องพูดว่าคนไทยที่ยังหลงอยู่ในฝั่งพม่าก็ยังมีเกาะสองเคยเป็นของไทย คนไทยอยู่ที่นั่นก็มีมาก พอมีการพิสูจน์สัญชาติก็เข้ามาเยอะ มีสัญชาติไทยอยู่เยอะ”

การเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของแรงงานพม่า จากการศีกาพบว่า สามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานทั้งการศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ ค่อนข้างเหมือนคนไทย

การศึกษา มีโรงเรียนไทยจำนวนหลายแห่งเปิดรับสอนเด็กชาติพม่า และยังมีมูลนิธิมาริสต์ ประเทศไทย (Marist Asia Foundation) เปิดการเรียนการสอนให้เด็กพม่า ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึง อนุปริญาตรัย ใช้ภาษาพม่า อังกฤษ และไทย

การรักษาพยาบาล แรงงานพม่าใช้สิทธิประกันสังคม 30 บาท เช่นเดียวกับคนไทย หลังจากที่ได้ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และชำระค่าประกันสังคม

ความรู้สึกรับเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน พบว่า คนไทยในชุมชนยอมรับได้ที่มีแรงงานพม่า และครอบครัวพักอยู่อาศัยในชุมชน มาตั้งแต่ก่อนมีประชาคมอาเซียนด้วยซ้ำไป เพราะแรงงานพม่าเข้ามาอยู่อาศัย ทำงานในพื้นที่มาหลายสิบปี

อย่างไรก็ดี ยังมีข้อกังวลในเรื่องการบริโภค การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรของพื้นที่มากเกินไป เช่น การเก็บหอย การใช้บ่อน้ำสาธารณะของชุมชนโดยไม่ให้ความเคารพต่อสถานที่ เช่น ตากผ้าบริเวณปากบ่อน้ำ การรักษาความสะอาด การป้องกันโรคติดต่อ เป็นต้น

ความไว้วางใจให้ไปทำธุระส่วนตัว พบว่า ยังไม่มีการให้ไปทำธุระส่วนตัวเพียงลำพัง เพราะยังมีความไม่ไว้วางใจมาขนาดนั้น ควรทำด้วยตัวเองจะดีกว่า

เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน พบว่า เมื่อเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้าไม่ว่าคนไทย หรือคนพม่าก็ให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่ผู้นำชุมชนบางคนกล่าวว่า คนพม่าอาจจะไม่กล้าเข้ามาช่วยเหลือ เพราะไม่ใช่เรื่องของตนเอง

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การมีแรงงานพม่าและครอบครัวเข้ามาอาศัย ทำงานในพื้นที่ตำบลปากน้ำ เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ อภิปรายได้ดังนี้

1) มิติที่อยู่อาศัย

พบว่า ไม่มีผลกระทบ เพราะแรงงานพม่าอยู่อาศัยรวมกลุ่มกันในบ้านเช่าเล็กๆ ไฟฟ้า น้ำประปา มีใช้ตามปกติ จ่ายตามอัตราที่ใช้ ส่วนพื้นที่สาธารณะ ส่วนใหญ่แรงงานพม่า เมื่อเลิกงานจะซื้อข้าว นมกลับไปทำอาหารเองที่บ้าน ไม่ค่อยพบว่าไปเดินเตร็ดเตร่ หรือไปสนามกีฬา มีบางที่ไปนั่งเล่นจับกลุ่มคุยในบริเวณพื้นที่ชุมชนที่มีเพื่อการออกกำลังกาย คนไทยบางคนเมื่อเห็นคนพมานั่งจับกลุ่มจำนวนมาก ก็ไม่กล้าเดินเข้าไปใช้อุปกรณ์กีฬา หรือ ไปนั่งเล่นบริเวณนั้น

2) มิติสุขภาพ

พบว่า แรงงานพม่าและครอบครัวไม่ได้ให้ความสำคัญในการป้องกันโรคติดต่อ เมื่อพ่อป่วย คนในบ้านมักจะติดโรค และป่วยตามๆ กันไปทุกคน ทั้งนี้ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) คนไทย

และ อสม. คนพม่าทำงานร่วมกันในการให้ความรู้ ขอความร่วมมือรักษาความสะอาด การรักษาพยาบาล พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ไปรักษาพยาบาลต้องเข้าแถวเหมือนกัน คนพม่าส่วนใหญ่ที่มีเงิน จะไปรับการรักษาพยาบาลที่คลินิก เพราะโรงพยาบาลจังหวัดระนองจำเป็นต้องรอการรักษานานมาก อีกทั้งศุภนิมิตได้ให้การช่วยเหลือ ดูแลเรื่องการรักษาสุขภาพแก่แรงงานพม่าและครอบครัว

3) มิติอาหาร

พบว่า แรงงานพม่ามีนิสัยประหยัด นิยมซื้อวัตถุดิบมาปรุงเองในครัวเรือน ไม่ค่อยนิยมไปรับประทานในร้านอาหาร ร้านอาหารตามสั่งที่มีแม่ครัวเป็นชาวพม่ามีจำนวนมาก บางร้านเป็นเพียงพนักงานเสิร์ฟ บางร้านเป็นแม่ครัวปรุงอาหาร สำหรับพ่อค้าแม่ค้าที่ขาย อาหาร ผัก ปลา วัตถุดิบในการประกอบอาหาร ให้ข้อมูลว่า แรงงานพม่าทำให้เงินสะพัด ซื้อง่ายขายคล่องมากขึ้น ปัจจุบันเริ่มมีเจ้าของร้านคนพม่าจ้างคนไทย ออกหน้าเป็นเจ้าของร้านเมื่อมีเจ้าหน้าที่ ทหารมาตรวจก็จะให้คนไทยมานั่งเป็นเจ้าของร้าน แต่ในความเป็นจริง คนพม่าเป็นลูกค้า เป็นเจ้าของร้านตัวจริง

4) มิติการศึกษา

เกิดการเรียนรู้ภาษาพม่า โรงเรียนไทยมีการเรียนการสอนทั้งสอนภาษาไทยและภาษาพม่าโดยการสอนภาษาพม่าเป็นการจ้างครูชาวพม่ามาสอน โรงเรียนในจังหวัดระนองมีจำนวนมากที่เปิดรับเด็กพม่าเข้ามาเรียนหนังสือ ทำให้เด็กๆ ชาวพม่าอ่านออกเขียนภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ลูกหลานแรงงานพม่ามีโอกาสเรียนหนังสือทั้งภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาอังกฤษมากขึ้น มีสถานการศึกษาเฉพาะสำหรับลูกหลานชาวพม่า โดย ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ ต่างๆ เช่น มูลนิธิมาร์ริสท์ ประเทศไทย เป็นต้น

5) มิติการมีงานทำและการมีรายได้

สำหรับเจ้าของบ้านเช่า พ่อค้าแม่ค้าอาหาร ผัก หมู อาหารสด เสื้อผ้า ของประดับ ร้านทอง ต่างๆ มีรายได้เพิ่มมากขึ้นเพราะกำลังซื้อของแรงงานพม่ามีมาก อย่างไรก็ตาม ยังมีหลายความคิดเห็นที่สะท้อนว่า คนพม่ามาแย่งอาชีพตน เช่น วิน มอเตอร์ไซด์ ที่มีแรงงานพม่ารับจ้างรับ ส่ง โดยชาวพม่าจะโทรเรียกให้มารับที่บ้าน หรือสถานที่หนึ่ง แล้วไปส่ง จ่ายค่าโดยสาร หรือแม้ช่างตัดผม ช่างยนต์ ซึ่งเป็นอาชีพที่สงวนสำหรับคนไทยเท่านั้น ก็ยังมีแรงงานพม่าทำงานประเภทดังกล่าว

“...ปัจจุบันนี้ห้องแถวเริ่มว่าง พม่าเขาเริ่มกลับบ้าน ที่ระนอง เริ่มหาคนงานยากเกี่ยวกับเรื่องเลือกตั้ง นางออง ซาน ซูจี ช่วงนี้ห้องแถวเริ่มประกาศลดราคา เหมือนกับว่าเขามาเรียนรู้ที่ฝั่งไทยหมดเลยนะ ไม่ว่าอาชีพทำอะไร ช่างซ่อม อะไรเขาเป็นหมดแล้ว เขากลับไปเขาเปิดร้านไปได้เลย เขาเป็นหมดแล้ว แต่ตอนนี้คนไทยทำอะไรไม่เป็น เพราะว่าให้พม่าทำหมดเลย ตอนนี้ทำอะไรไม่เป็นแล้ว แก่ ก็เหมือนที่เขาบอกว่ากริดยาง เจ้าของสวนยังกริดไม่เป็นเลย ให้พม่ากริดหมด พอพม่าไม่มีแล้วก็นั่งมองแต่ต้นยาง เก็บซี่ยางเอาตอนนี้”

“...ในระบบพม่านะ พม่าเขาฉลาด เขาคิดสั้นๆ ส่งลูกไปให้เรียนข้างนอก ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรมาก คุณอยากไปเรียนอะไรก็ไปเลย แม้กระทั่งระบบรากหญ้าสุดยอด ระบบรากหญ้าคือที่อยู่ตรงนี้ พอเขาเป็นแล้วก็กลับ พอเขากลับไปต้องมีใบประกอบไหม ดร. ไหม ไม่ต้อง มากอบโกยเอาวิชาจากไทยไปบ้าน เด็กไทยเรียนไปอย่างนั้น ตกเย็นก็เข้าร้านคอม แต่พม่าไปทำงาน ว่างก็ทำงาน แบ่งเวลาเรียน ทำงาน ไม่เข้าร้านเกมส์ ไม่นั่งเล่นมือถือ เสียเวลา เอาเวลาไปทำงานได้เงินดีกว่า นี่เค้าคิดอย่างนี้” ผู้บริหารเทศบาลตำบลปากน้ำ กล่าว

6) มิติครอบครัว

แรงงานพม่าส่วนใหญ่เข้ามาทำงานโดยพาครอบครัวมาด้วยกัน สัดส่วนผู้หญิงพม่าที่เข้ามาแต่งงานกับผู้ชายไทย มีมากกว่าผู้ชายพม่าแต่งงานกับผู้ชายไทย โดยมีคำพูดต่อๆ กัน ในกลุ่มชาวพม่าว่า

“... ผู้หญิงพม่าแต่งงานกับผู้ชายไทย เอากลับบ้านไม่ได้” อดีตกำนันตำบลปากน้ำ นายจรูญ ขอสันติกุล กล่าว อาจเพราะสาเหตุมาจากการยอมรับและผู้ชายไทย ทำงาน มีบ้าน ที่ดิน ทรัพย์สินสมบัติอยู่ทางนี้หากย้ายไปอยู่เกาะสอง พม่า ไม่สามารถทำงาน มีรายได้มากพอกับที่อยู่ที่ระนอง และเรื่องที่ไม่สามารถพูดภาษาพม่าได้เช่นกัน

7) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

มีการช่วยเหลือเกื้อกูลในระดับหนึ่ง ยังไม่ได้รับความร่วมมือในการร่วมทำกิจกรรมของชุมชนมากนัก แต่หากประสานผ่านทางนายจ้าง แรงงานพม่าให้ความร่วมมือดีขึ้น แรงงานพม่าฟังผู้นำและ NGO ที่ทำงานเพื่อพิทักษ์สิทธิและช่วยเหลือยากทุกขัยากของตนเองมาก หากมีการร้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานดังกล่าว ย่อมได้รับความร่วมมือดีขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นวัยแรงงาน เด็กและเยาวชนที่เข้ามาอยู่อาศัยในจังหวัดระนอง

8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

แรงงานพม่ามีความศรัทธา ต่อศาสนาพุทธ เคารพมากกว่าคนไทย วันสำคัญทางศาสนาจะไปวัดทำบุญกันจำนวนมาก วัดบางวัดเต็มไปด้วยคนพม่า จำนวนมากกว่าคนไทย

9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

พบว่า คนที่ก่อคดี ฉกชิงวิ่งราว ส่วนใหญ่เป็นคนไทยปัจจุบันแรงงานพม่าเข้ามาแบบถูกกฎหมาย ตรวจสอบได้ หากก่อคดีย่อมเสี่ยงต่อการถูกเลิกจ้าง ขาดรายได้จึงไม่ค่อยกล้ากระทำความผิด ดังความคิดเห็นของผู้บริหารเทศบาลตำบลปากน้ำ

“...ไม่ค่อยมีนะ เขาก็ไม่กล้า เฉพาะในชุมชนปากน้ำ ที่เกาะไม่เป็นไรนะ ไม่ค่อยมีปัญหา พี่ไทยน่ากลัวกว่าพี่พม่า เด็กไทยน่ากลัวกว่า เพราะยาเสพติด มีสื่ออะไรที่หนักกว่าพม่าแล้ว พม่า

จะแยกออกจากเวลานี้เวลานั้นเล่น เวลานี้เวลานั้นทำงาน มันจะแยกของมันออกถึงเวลาทำงานมันจะทำพอเสร็จงานแล้วมันมานั่งเล่น ถ้ามีงานมันก็ไม่เล่น เขาลำบากเขาต้องเอาตัวรอด แต่พ่อแม่คนไทยจะเลี้ยงลูกแบบสบายๆ

“...ที่พม่าไม่เล่นไม่ใช่เพราะอะไรหรอก พม่าถูกกำหนดด้วยเงิน เพราะไปนั่ง ชั่วโมง 20 บาท เดียวก็หมดแล้ว แต่ถ้าของพี่ไทยนั่งไปเลยเดี๋ยวแม่จ่ายเอง ถูกส่งสมาในทางที่ผิดๆ ถ้าไม่ให้เล่นก็ไม่ได้ ไม่ทันเพื่อนอีก”

10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

มีสิทธิ และความเสมอภาคค่อนข้างมากกว่าแต่ก่อน ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายมากขึ้น แต่ยังมีเรื่องจิตสาธารณะ จิตอาสาน้อยในการช่วยเหลือความสะอาด การให้ความร่วมมือกับชุมชน

11) มิติการเมือง

มีผู้นำของแรงงานพม่า มุลินีที่ทำงานเพื่อดูแลสิทธิ การถูกเอารัดเอาเปรียบในการทำงาน ช่วยเหลือกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรม ช่วยเหลือการฟ้องร้อง การติดตามคดีความ และช่วยเหลือกรณีไม่มีเงินในการรักษาพยาบาล

12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ / พลังงาน

พบว่าทรัพยากรในพื้นที่ถูกแรงงานพม่านำไปใช้จำนวนมาก เช่น หอยตามริมทะเล บ่อน้ำสาธารณะของชุมชน และแรงงานพม่ายังไม่มีสุขลักษณะที่ดี อาจก่อให้เกิดโรคติดต่อ สิ่งสกปรกหมักหมม

4) มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ที่สามารถทำได้ โดยเป็นแนวทางแก้ไข และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน ดังนี้

1. ใช้มาตรการชุมชนเป็นหลัก พูดคุย ตกลง ทำความเข้าใจในการอยู่อาศัย
2. ตรวจสอบที่มาที่ไปของแรงงานพม่าให้ชัดเจน ทำงานที่ไหน นายจ้างชื่ออะไร เข้ามาในพื้นที่เพื่ออะไร หากตอบไม่ได้ ชุมชนก็มีสิทธิปฏิเสธการเข้ามาได้
3. มาตรการการขับชื้อรถจักรยานยนต์ ให้ถูกกฎหมาย ไม่ขับรถอันตรายหวาดเสียว
4. การรักษาความสะอาดของบ้าน ชุมชน บริเวณรอบบ้าน
5. สรรวจข้อเท็จจริงทั้งด้านสาธารณสุข แรงงาน การศึกษา การออกใบอนุญาตขับชื้อ เพื่อวางแผนประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพิจารณาการทำงานร่วมกัน

4.12.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

ผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มชาวพม่ามีทั้งที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลปากน้ำ ตำบลบางรีน และตำบลบางนอน มีจำนวน 9 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากภาคประชาสังคม NGO, อาจารย์ประสิทธิ์ รักกลิ่น มูลนิธิมาร์ซิสต์ ประเทศไทย (Marist Asia Foundation) ทำหน้าที่จัดการศึกษาแก่เด็กเยาวชน พม่า มูลนิธิชาฟา ผู้นำ และตัวแทนชาวพม่า เป็นเพศ ชาย 3 คน หญิง 6 คน อายุ 15-20 ปี จำนวน 3 คน อายุ 21-30 ปี จำนวน 1 คน อายุ 31-40 ปี จำนวน 1 คน อายุ 41-50 ปี จำนวน 3 คน นับถือ ศาสนาพุทธ 9 คน เชื้อชาติ พม่า 9 คน สถานภาพ สมรส 4 คน โสด 4 คน การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 คน ประถมศึกษา จำนวน 2 คน อาชีพ ค้าขาย จำนวน 2 คน รับจ้าง จำนวน 5 คน ล่าม IOM (International Organization for Migration) จำนวน 1 คน ไม่ได้ทำงาน จำนวน 1 คน รายได้/เดือน 5,000-10,000 บาท จำนวน 5 คน 10,001-20,000 บาท จำนวน 3 คน ไม่มีรายได้ จำนวน 1 คน เกิดในประเทศไทย จังหวัดระนอง จำนวน 2 คน ย้ายเข้ามาอยู่จังหวัดระนอง ก่อน ปี 2558 จำนวน 7 คน (ช่วงอายุ ก่อน 10 ขวบ จำนวน 2 คน ช่วงอายุ ก่อน 20 ปี จำนวน 1 คน ช่วงอายุ ก่อน 30 ปี จำนวน 2 คน) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย และสัมภาษณ์รายบุคคล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2560

1) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาพบว่า การเข้ามาทำงาน อยู่อาศัยของแรงงานพม่าและครอบครัวใน จังหวัดระนองมีมานานหลายสิบปี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่อยู่ใกล้กับประเทศพม่า การข้ามไปมาของ คนเกาะสอง พม่าและคนจังหวัดระนองมีมาตั้งแต่ในอดีต จนเห็นเป็นเรื่องปกติ ในอดีตส่วนมากเข้ามา แบบไม่ถูกกฎหมาย มีเพียงส่วนน้อยที่เข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมาย ทั้งสองประเภทจะมีตามคำชักชวน ของญาติพี่น้องที่เข้ามาก่อนหน้านี้ และมีนายหน้าประสานติดต่อไป โดยกลุ่มเข้ามาแบบไม่ถูกกฎหมายจะ ขอเข้ามาพักอาศัยกับกลุ่มที่เข้ามาถูกกฎหมาย บางกลุ่มจำนวนน้อยเข้ามาเพื่อทำงานที่จังหวัดระนอง และจำนวนมากมาเพื่อไปต่อ รอปรับตัวสักระยะ รองาน ตำแหน่งว่างในจังหวัดต่างๆ ของภาคใต้ ภาค กลาง ดังบทสนทนากลุ่มย่อย ดังนี้

“...ถ้าพูดถึงชาวพม่าที่มาจังหวัดระนองเขาเข้ามาตั้งแต่ที่ก่อนเปิดอาเซียนด้วยซ้ำ แต่ว่า หลังเปิดอาเซียนก็มีการเปิดจดทะเบียนก็เลยจะมีแรงงานที่เขาต้องการทำบัตรก็เพิ่มขึ้น จะเห็นว่าจำนวนก็ เพิ่มขึ้น แต่ว่าส่วนใหญ่แล้วก็อยากมาทำงานเพื่อที่จะมาสร้างรายได้ให้ครอบครัว เลี้ยงชีพตนเอง ทาง ภาครัฐมีมาตรการมีการจดทะเบียนเพื่อให้ได้บัตรอาศัยอยู่ในเมืองไทยอย่างถูกต้อง แต่ว่าถ้าพูดจริงๆ การ เข้ามาอยู่อาศัย ทำงาน มีมาตั้งแต่ก่อนเปิดอาเซียนด้วยซ้ำ”

“...ระนองไม่ใช่จังหวัดที่อยู่นิ่ง คนไม่ว่าจะมาจากไหน จะไปต่อ คนพม่ามาอยู่ที่นี่ เพื่อจะ ไปอีกจังหวัดหนึ่ง คนพม่าเข้ามาที่มาอาศัยอยู่ที่ระนองซักสอง สามเดือน แล้วเขาก็ไปจังหวัดที่เขาจะไปต่อ เช่น สมุทรสาคร สุราษฎร์ธานี ส่วนมากที่ไป เท่าที่ผมเห็นไปกับนายหน้ากันเยอะ ที่ไปแบบถูกกฎหมาย

น้อยมาก แล้วก็มีปัญหาเพราะนายหน้าก็เยอะด้วย ที่ระนอง นายหน้าจะติดต่อไปหาญาติเขาทำงานอยู่ที่มหาชัยแล้วนายหน้าจะสอบถามว่าที่ระนองมีญาติอยากมาทำงานที่มหาชัยไหม จะติดต่อพามาให้ไปเอารถไปรับที่ระนอง แล้วรถแบบนี้โดนจับก็เยอะ ถ้าไปทางมหาชัยจะเป็นงานประเภทโรงงาน สุราษฎร์ธานี มีทำสวนยาง กรีดยาง ทำประมง อำเภอบางสะพาน จังหวัดพังงาก็ออกเรือ”

ทั้งนี้หลังจากมีการเปิดประชาคมอาเซียน 31 ธันวาคม 2558 มีการทำข้อตกลงระหว่างประเทศ การจัดระบบการเดินทางเข้าออกประเทศ มีเอกสาร หลักฐานมากขึ้นการป้องกันและปิดช่องโหว่ของการลักลอบนำคนเข้าสู่วาระกระบวนการค้ามนุษย์ ก่อให้เกิดผลดีต่อทั้งสองประเทศ ในการพิสูจน์ทราบตัวบุคคลและการไม่ถูกเอาเปรียบจากนายหน้า แรงงานพม่ามีความรู้สึกปลอดภัยมากขึ้น

การเปิดประชาคมอาเซียนมีผลต่อการเข้ามาทำงานของแรงงานพม่า เนื่องจากมีการเปิดให้ทำเอกสาร เพื่อเข้ามาทำงานและประกันสุขภาพถูกต้องมากยิ่งขึ้น

อาชีพที่ส่วนใหญ่แรงงานพม่านิยมเข้ามาทำ ผู้ชาย อุตสาหกรรมประมงและประมงต่อเนื่อง ก่อสร้าง ดูแลสวนยางสวนปาล์ม ร้านค้าวัสดุก่อสร้าง ผู้หญิงนิยมนำงานอุตสาหกรรมประมงต่อเนื่อง (คัดปลา คัดกุ้ง) รับจ้าง แม่บ้าน ร้านอาหาร เป็นต้น

“... ผู้หญิงรับจ้างรีดผ้า บางคนก็ทำก่อสร้าง แล้วก็แม่บ้านด้วย ผู้ชายทำก่อสร้างแล้วก็ทำสวนยาง อยู่ในสวนครอบครัวก็ไปอยู่ด้วย ในชุมชนของหนูส่วนมากเขาจะทำงานที่โรงงานกันมากกว่าทำปลา ทำกุ้ง อะไรแบบนี้ ส่วนผู้ชายก็ทำงานร้านขายวัสดุก่อสร้างอะไรแบบนี้มากกว่า เพราะว่าชุมชนของหนูส่วนมากคนจะน้อย แล้วคนไทยก็น้อยเพราะว่าอยู่ใกล้กับบรีสอร์ต คนพม่าจะเยอะนิดหนึ่ง พม่ามีอยู่ที่โรงงาน แล้วก็อยู่ที่ก่อสร้างบ้าง โรงงานบ้าง บางทีก็ทำงานที่ตลาด ขายของ” ล่าม IOM นางสาวกะตอง กล่าว

“... ส่วนมากจะทำก่อสร้างเป็นกลุ่มๆ แล้วก็มิเถ้าแก่ ทำงานกรรมกรอะไรอย่างนี้ ทำคัดปลา คัดกุ้ง คัดปลาหมึก อะไรอย่างนี้ ส่วนมากจะเป็นอย่างนั้นมากกว่า”

แรงงานที่ทำงานในจังหวัดระนองส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงานทั้งชายและหญิง เฉพาะกลุ่มที่ตั้งใจทำงานอยู่ที่จังหวัดระนอง ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงงาน ยกเว้นมีการติดต่อเพื่อให้ไปทำงานที่มีรายได้สูงขึ้น ส่วนกลุ่มที่มาเพื่อไปทำงานต่อจังหวัดอื่นๆ มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง

การเข้ามาอยู่ชุมชนแต่ละครั้งระยะเวลาขึ้นอยู่กับลักษณะงาน ส่วนใหญ่ในชุมชนจะอยู่นานหลายปี เพราะตั้งทำงานที่จังหวัดระนอง และเดินทางกลับบ้านที่เกาะสองได้สะดวก ใช้เวลาไม่นาน และคุ้นเคยกับจังหวัดระนอง

การที่ประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานได้ถูกต้องทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย และรู้สึกมีกฎหมายคุ้มครอง ช่วยเหลือในยามที่ประสบปัญหา เช่น เจ็บป่วย ไม่สบาย เดินทางไปไหนมาไหนก็ปลอดภัย

“... เมื่อก่อนเมื่อเข้ามา 20 ปีก่อน ไม่มีบัตรเราทำอะไรไม่ค่อยอิสระ แล้วก็เจอกับคนไทย เขาจะแบ่งแยกกัน เพราะชุดพม่าก็พม่า คนไทยก็แล้วแต่ เขากลับแก่งกันเยอะ เช่น พม่าบ้านมีคนเยอะๆ เขาแจ้งให้ตำรวจจับ เราไม่มีบัตรที่ถูกกฎหมาย แต่พอเวลาหลังๆ มาเรามีสิทธิที่จะทำบัตร แล้วก็ทำบัตรแล้วเขาก็แจ้งไม่ได้อะไรอย่างนี้ เราทำที่ไม่ผิดกฎหมายเราจะอยู่ได้ เวลาทำกิจกรรมเช่น วันเกิดลูก ทำพิธีศาสนาพุทธ เราก็สามารถทำได้ แต่ก่อนนี้ไม่ได้ เพราะตอนนั้นเขาจะตรวจบัตรจะทำให้ดีขึ้นหน่อย” นายโกตาจือ มุลนิธิชาฟา กล่าว

ผู้หญิงชาวพม่าที่เข้ามาอยู่อาศัยทำงานเป็นแม่บ้านในรีสอร์ท จังหวัดระนองมากกว่า 20 ปี กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“... นายจ้างดี ผู้รับเหมาที่ดี มาอยู่ 20 กว่าปีแล้ว ทำกับนายจ้างคนเดิมมา 20 กว่าปีแล้ว เป็นกรรมกรก่อสร้างได้วันละ 300 บาท ค่าดูแลดี กับลูกก็รัก เอ็นดู เจ้านายดีมาก” นางมะ เมียทมู (Mrs.Ma Myet Mu)

สำหรับปัญหาอาชญากรรม พบว่า แรงงานพม่าและครอบครัวส่วนใหญ่ไม่กล้าก่อเหตุอาชญากรรมเพราะเกรงกลัวกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่จะเกิดปัญหา เด็กวัยรุ่น คนไทยเข้ามาขโมยของในบ้าน โดยมีรถจักรยานยนต์รื้อที่ปากทางชุมชนเมื่อขโมยแล้วก็รีบวิ่งซ่อนท้ายซอกไปอย่างรวดเร็ว เมื่อไปแจ้งความตำรวจขอหลักฐานภาพถ่าย แต่ไม่สามารถหามาได้ นานๆ ไป คิดก็ไม่คุ้มหน้า

“...ในชุมชนไม่มี เพราะในชุมชนข้างหน้าเป็นโรงงาน แล้วข้างในเป็นห้องพัก เป็นห้องแถวเช่า เวลาผ่านเข้าไปจะผ่านกลิ้งที่โรงงานเขาติดไว้ ก็เลยไม่มีใครกล้าเข้าไปชิงทรัพย์อะไร”

“...สำหรับที่พักของแรงงานพม่า หากเป็นที่พักในบริเวณโรงงาน ซึ่งมีระบบความปลอดภัย มักจะไม่เกิดเหตุลักขโมย แต่หากเป็นชุมชนด้านนอก เช่น ปากน้ำ ปากคลอง บางรีน บางนอน จำเป็นต้องระมัดระวังกันเอง” ล่าม IOM นางสาวกะตอง ผู้แปล

1) ความครอบคลุมทางสังคม

การเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษาการรักษาพยาบาล กระบวนการยุติธรรม พบว่า แรงงานพม่าและครอบครัวส่วนใหญ่ที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายสามารถเข้าถึงสวัสดิการดังกล่าวได้ในระดับดี เฉพาะด้านการศึกษาที่แม้ไม่มีบัตร หรือเอกสารใดๆ ก็สามารถเข้าเรียนได้ แต่ในด้านการรักษาพยาบาลจำเป็นต้องมีการจ่ายประกันสังคม แล้วจึงมีสิทธิใช้บัตร 30 บาท ปัจจุบันมีสถานการศึกษาชื่อ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชายแดนไทยพม่า จำนวน 11 แห่ง เปิดรับเด็กและเยาวชนพม่าเข้าศึกษา อีกทั้ง เด็กพม่าสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้ ตามกฎหมายการศึกษา และ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กตามมาตรา 22

“การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์อันสูงสุดของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม”

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายให้เด็กทุกสัญชาติที่อยู่ในประเทศไทยได้รับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

“... ถ้าในเรื่องของการศึกษาสิทธิที่ลูกหลานแรงงานได้ศึกษาทั้งโรงเรียนไทย และมีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชายแดนไทยพม่า จำนวน 11 แห่ง ในจังหวัดระนอง ตอนนี้ไม่มีการกีดกันเด็กทุกคนได้รับการศึกษา ตามที่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ได้พูดไว้ว่าเด็กทุกคนจะต้องได้เรียน ไม่ว่าเขาจะไม่มีเอกสารอะไรทั้งสิ้น แต่ขึ้นอยู่กับว่าเราจะสะดวกเรียนที่ไหน รับทุกคนมาเรียนที่มูลนิธิ ถ้าเด็กเล็กตอนนี้โรงเรียนไทยก็รับอายุตั้งแต่ 4 ขวบ ส่วนมูลนิธิก็รับเหมือนกันอายุ 4 - 7 ปี ส่วน เมื่ออายุ 7 ปี ก็เข้าไปสู่เรียนประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนไทยก็รับ ศูนย์การเรียนของพม่า ก็รับ ซึ่งมี 11 ศูนย์ ด้วยกันในจังหวัดระนอง ชื่อว่าศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชายแดนไทยพม่า โรงเรียนไทยก็เป็นโรงเรียนที่กระจายอยู่ในชุมชน ที่อยู่ใกล้ที่ไหนก็เรียนที่นั่น เรื่องการศึกษาทางเขตพื้นที่ยินดีต้อนรับนักเรียนทุกคนให้เข้าเรียน ของมารีสมิหลัสูตรเฉพาะมีหลักสูตรของไทยด้วย ของพม่า ด้วย ใช้ปนกัน เพื่อที่จะส่งต่อ เวลาที่นักเรียนจบแล้วเขาอาจจะไปเรียนต่อในฝั่งพม่าเขาก็สามารถกลับไปเรียนได้ สำหรับอนุสัญญาเป็นข้อตกลงของประเทศออสเตรเลียกับมูลนิธิมาริสเอเชีย ประเทศไทย (Marist Asia Thailand) ที่จัดหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษกับนักเรียนที่ไม่มีโอกาสได้ไปเรียนที่ไหน เป็นเด็กผู้ด้อยโอกาส หรืออาจจะไม่มีงบประมาณที่จะเดินทางไปไหน มูลนิธิก็จัดให้เรียนแต่มีโควต้าให้จำกัด เพราะว่ามิงบประมาณจำกัด ทุกอย่างฟรี มีค่าใช้จ่ายในเรื่องการถ่ายเอกสารบ้าง เรามีงบประมาณในการถ่ายเอกสาร จำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่เพียงพอ ต้องขอให้นักเรียนช่วยออกค่าใช้จ่ายในการถ่ายเอกสาร รถรับส่งจะเป็นเด็กเล็ก ถ้าเด็กโตจะมาเอง กับมารีรับส่ง ต้องจ่ายค่าเล่าเรียนกับค่ารถเอง เด็กโต อายุ 12 ถึง 17 ปี มี ม.ต้นอย่างเดียว ถ้าเทียบคือ ม.1 - ม. 4 ของไทย แต่ถ้าเทียบเกรดของพม่าก็คือ เกรด 7 ถึง เกรด 10 อนุสัญญาตรีใช้เทียบความรู้เพื่อไปเรียน ไม่ได้เทียบโดยอาศัยวุฒิ ถ้าเทียบกับวุฒิต้องจบ ม. 6 แต่ว่าของเราก็คือ การจัดหลักสูตร ม. 6 เทียบได้ การจบ ม.6 ของไทยก็สอบเทียบภาษาอังกฤษไม่ได้ เราก็เลยจัดหลักสูตรเองเน้นภาษาอังกฤษ ถ้าเด็กสอบได้ก็ไปเรียนอนุสัญญาแต่ไม่มีวุฒิตรงนั้น จบแล้วมีใบรับรองจากประเทศออสเตรเลีย ” อาจารย์ประสิทธิ์ รักกลิ่นกล่าว

“... โอกาสที่เข้าไปเรียนหนูคิดว่าดีค่ะ เพราะว่าตัวหนูเองตั้งแต่เล็กๆ หนูเรียนจบ ป. 6 จากโรงเรียนไทย หนูก็มาต่อ ม.ต้นที่มาริส เอเชีย จนตอนนี้หนูก็จบปี 4 แล้ว เหมือนเรียนเป็นหลักสูตรภาษาอังกฤษ เพื่อที่จะสอบเข้าอนุสัญญาการเรียนการสอนก็ดี ความเข้าถึงมันมีได้ง่าย เกิดที่ไทย จะพูดไทยได้ชัดกว่า เขียนได้ชัดกว่า เพราะว่าตอนเด็กๆ หนูอยู่กับคนไทยเยอะกว่า อยู่กับคนไทยเยอะกว่าคนพม่าซะอีก จะอยู่กับเค้าแ่ก่เยอะกว่า ตอนเด็กๆ จะไม่ค่อยได้อยู่กับพ่อ แม่เลย อยู่กับเค้าแ่ก่มากกว่า เขาจะพาไปเลี้ยง ตอนนี้แม่สุขภาพไม่ค่อยดีอยู่ที่บ้าน พ่อทำงานก่อสร้างอยู่ที่รีสอร์ท ” ล่าม IOM นางสาวกะตอง กล่าว

“... ทำให้ได้รู้สามภาษา พม่า ไทย อังกฤษ ได้สามภาษา ค่าใช้จ่ายก็ไม่ได้จ่ายมากทางโรงเรียนช่วย เพราะว่าหนูมีพี่น้องเยอะ 4 คน แต่ว่าทางมูลนิธิจ่ายค่าเรียนให้แค่คนเดียว (ช่วย 1 คน/ครอบครัว) ล่าม IOM นางสาวกะตอง กล่าว

การรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน พบว่าส่วนใหญ่รู้สึกกว่าที่นี่ จังหวัดระนองคือบ้านอีกหลังของตนเอง โดยเฉพาะเด็กที่เกิดในจังหวัดระนอง

“... เรารู้สึกเหมือนเป็นบ้านเรา เพราะเราไม่ค่อยได้กลับพม่าซักเท่าไร ในความคิดหนู ในชุมชนหนูเหมือนกับว่าต่างคนต่างอยู่กันมากกว่า ต่างคนไม่ค่อยพูด คนหาเช้ากินค่ำ ไปตั้งแต่เช้ามือกลับมาก็ค่ำแล้วเหมือนกับว่าต่างคนต่างอยู่ แต่ถ้ามีงานบุญ งานอะไร เขาก็จะมาบอกว่ามีงานบุญนะ มาร่วมก็ได้ หรือว่าจะมาช่วยก็ได้ อะไรแบบนี้” ล่าม IOM นางสาวกะตอง กล่าว

สำหรับคนที่ไม่ได้เกิดในประเทศไทย มีความสุขที่ได้อยู่ทำงานที่ประเทศไทย

“...อยู่เมืองไทยประมาณ 20 กว่าปี แฟนก็เป็นคนไทย มีลูก 2 คน ก็เรียนอยู่ที่ภูเก็ต ลูกสาวก็เข้า ป. 4 แล้ว ผู้ชายก็ ป.2 บ้านอยู่เกาะสองใกล้ๆนี้ ไปๆมาๆ พ่อแม่ก็อยู่เกาะสอง เวลามีธุระก็ไปตลอด 20 กว่าปี ก็อยู่ที่นี้มาตลอด อยู่ในเมืองไทยก็มีความสุข เมื่อก่อนตอนเด็กๆ อยู่พม่า เวลากิน เวลาอยู่ ทุกอย่างมันก็ลำบาก อยู่ที่นี้เงินไทย 100 ไป พอใช้ อยู่ที่นั่นเงิน 100 ก็ไม่พอใช้ ถ้าพูดถึงเงินไทย 100 หนึ่งวันครอบครัวน่าจะโอเค” อาสาสมัครชาวพม่า นาย อ่าว อ่าว ลวย (Mr.Aung Aung Lyw) กล่าว

“... ถ้าแก่ให้บ้านอยู่ บ้านเช่า ไม่ต้องเสียค่าบ้าน ถ้าแก่ก็ใจดี อยู่กับถ้าแก่มาประมาณ 20 กว่าปีแล้ว สำหรับเขาคือถ้าแก่ดี เขาอยากให้พี่ๆไปถามผู้ที่ลำบากอยู่ที่สะพานปลา ที่ต้องเปลี่ยนนายจ้างบ่อย เพราะนายจ้างเขาไม่รับแล้วก็ไปทำกับนายหน้าเหมือนโรงราคาดอะไรประมาณนี้ นายหน้าคนไทยทำบัตรให้ และทำให้คนที่อยู่เกาะสอง ส่วนมากคนพม่าที่อยู่เกาะสองเขาไม่รู้ว่าบัตรราคาเท่าไร ต้องทำอย่างไร แล้วนายหน้าจากเมืองไทยจะติดต่อ ไปทางเกาะสอง ว่าฉันจะทำบัตรให้นะ ราคา....บาท ดีราคาไปสูง” อาสาสมัคร นายโซ่ กล่าว

เมื่อมีเหตุไฉ่วานทำธุระ หรือเหตุฉุกเฉิน พบว่า สามารถแจ้งที่ผู้นำชาวพม่า เพื่อเคลียร์ปัญหา หรือช่วยเหลือในชุมชน หรือ ช่วยเหลือคนไทยในยามคับขัน

“... ในชุมชนถ้ามีอะไรจะมาแจ้งที่ผม ถ้าทะเลาะวิวาทแจ้งไปที่ตำรวจ ถ้าอันไหนที่เราเคลียร์ได้เราเคลียร์ก่อน กรณีเจ็บป่วย ไม่สบาย ถ้าดูแลได้ก็ดูแลก่อน แต่ถ้าหนักก็ต้องส่งโรงพยาบาล ถ้าต้องการออกซิเจนที่มูลนิธิมีพอช่วยเหลือเบื้องต้นก่อนได้ แล้วค่อยส่ง รถมูลนิธิเรียกรถกู้ภัย ถ้าทะเลาะวิวาทกันเวลาถูกแทงเราก็ส่งไปโรงพยาบาล ไฟไหม้ก็มี ในชุมชนบ้านคนไทย มีอยู่หลังเดียว แล้วไม่ได้อยู่ตลอด อาทิตย์หนึ่งมา เขาก็ฝากให้ดูแล ถ้ามีอะไรคนในชุมชนมาที่บ้านเลย โรงงานไม่มีคนไทยอยู่ ผู้ดูแลห้องแถวมีอยู่หลังหนึ่ง หลังนั้นก็ไม่มีอยู่ เขามาประมาณ 15 วันครึ่งหนึ่ง เดือนครึ่งหนึ่ง มีอะไรเขาก็โทรมาหา คนในชุมชนมีอะไรก็มาแจ้งผม”

“... บ้านเป็นห้องแถว มีบ้านคนไทยแค่หลังเดียว แล้วปวดท้องไม่มีรถบ้านอยู่ในสวนแล้ว เขาก็ไปขอร้องให้คนไทยช่วย คนไทยก็พาไปโรงพยาบาลพาไปกับริก มีเพื่อนคนไทยเยอะ ถ้าเกิดไฟไหม้ เพื่อนก็ช่วย กล้าที่จะพูด ทำงานเกี่ยวกับดูแลพม่า ช่วยพม่า” นายโกตาจือ มุลนิธิซาฟา กล่าว

ความรู้สึกเมื่อพบเจอเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ พบว่า ไม่รู้สึกกลัว เพราะไม่ได้กระทำความผิดอะไร เข้ามาอยู่อย่างถูกกฎหมาย แต่มีบางคนก็ยังหวาดกลัว

“... ธรรมดาไม่ว่าจะเจอตำรวจ หรือเจอทหาร ถ้าเราไม่ทำความผิดไว้ เราไม่กลัว สมมุติว่าขับรถเข้าไปในด่านถ้าเราไม่มีใบขับขี่ เราก็คหลบ แต่เรามีใบขับขี่แล้วเราก็มัไปธรรมดา อย่างเช่นเข้ามาที่ชุมชนก็เหมือนกันตำรวจเข้ามา เขาก็เข้ามาที่เรื่องของเขาธรรมดา คนไหนไม่มีบัตรเขาก็วิ่งหนี อยู่กันแบบถูกกฎหมาย” นายโกตาจือ มุลนิธิซาฟา กล่าว

บางรายถึงแม้มีบัตร เข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมาย เมื่อพบเจอเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ก็ยังรู้สึกหวาดกลัว

“... เจอตำรวจฉันทันทีแล้วไม่ว่าจะทำผิดหรือไม่ผิด เจอแล้วก็กลัว ไม่เคยโดนจับแต่เห็นแล้วกลัว มีบัตรแต่ก็ยังกลัวอยู่” แม่บ้านพม่า ในรีสอร์ต นางมะ เมียท มู (Mrs.Ma Myet Mu) กล่าว

2) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

จากการศึกษา สนทนากลุ่มย่อย ตามประเด็นมิติความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ ที่เป็นหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี รายละเอียด ดังนี้

1) มิติที่อยู่อาศัย

พบว่า มีการเก็บค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าสูงกว่าราคาตามมิเตอร์ตามกฎหมาย โดยเจ้าของบ้านเช่าจะนับจำนวนคนที่อยู่อาศัยในบ้าน เช่น ในบ้านมีคนอยู่อาศัย 6 คน ราคาเช่าประปา ยูนิตละ 10 บาท ใช้จริง 5 ยูนิต เจ้าของบ้านเช่า เก็บค่าน้ำประปา จำนวน 60 บาท ค่าไฟฟ้าเช่นกันที่มีการเก็บสูงโดยไม่คำนึงถึงจำนวนยูนิตไฟฟ้าที่ใช้จริง แต่จะใช้จำนวนคนบ้านเป็นตัวคูณ

“... ในชุมชนค้อยช้างจะลำบากนิดหนึ่ง มีคนมาเก็บเงิน สมมุติว่าหนึ่งลิตรเก็บ 10 บาท ทางชุมชนจะมาเก็บ 50 บาท เก็บมากขึ้น สร้างความลำบากให้คนในชุมชนเพราะว่าทำงานหาเช้ากินค่ำ เงินจะจ่ายก็ลำบาก ซึ่งแตกต่างกับอีกชุมชนหนึ่งจะแบ่งไว้เป็นสองเขต สมมุติว่าบ้านนี้อยู่สิบคนใช้ห้าลิตร บ้านนี้อยู่ห้าคนใช้ห้าลิตรเหมือนกัน แต่เขาจะดูจำนวนคนถ้าจำนวนมากกว่า 10 คนจะเก็บตามจำนวนคนไปเลย เป็นน้ำประปา แต่ไม่ได้คิดตามมิเตอร์คิดตามจำนวนคน ผู้จัดการดูแลห้องเช่าแต่ถ้าไม่รู้ ค่าไฟก็เหมือนกัน ปกติ 5 บาท แต่เขาเก็บ 15 บาท เขาบวกไว้ 10 บาท” นาย โช อาสาสมัครชาวพม่า กล่าว

“... อยู่สะพานปลา น้ำยูนิตหนึ่ง คนที่เก็บค่าเช่าบ้านเก็บยูนิตละ 50 บาท ตามหลักเก็บแบบนั้นไม่ได้ แล้วค่าไฟก็เหมือนไฟของรัฐไม่เกิน 130 ไม่ต้องจ่าย แต่ของเขาเก็บเพิ่ม เก็บวันละ 8 บาท แล้วค่าเช่าบ้านก็เหมือนกันถ้าจ่ายช้าก็เก็บดอกเบี้ย” จากการสนทนากลุ่มย่อย

ด้านพื้นที่สาธารณะ พบว่าแรงงานพม่าและครอบครัวสามารถเข้าถึงได้ไม่ได้ถูกกีดกัน

“... ไปสะดวกถ้าจะไปเล่นกีฬาก็สามารถไปได้ สนามฟุตบอลก็ได้ เขาไม่ได้ปิดบังว่าพม่าห้ามเข้า คนไทยห้ามเข้า ไม่มี ไปได้หมดจะไปที่ไหนก็ได้ แต่ก่อนเขาจะปิด แต่ตอนนี้สบายจะไปไหนก็ได้ ที่บ้านก็ซื้อฟุตบอล ตะกร้อ ไว้ใครอยากเล่นก็เข้ามาเล่น” นายโกตาจือ มุลนิธิซาฟา กล่าว

2) มิติสุขภาพ

พบว่าสามารถเข้าถึงสวัสดิการด้านนี้ได้ มี อสม. ชาวพม่าให้ความรู้ด้านการดูแล สุขภาพ ควบคุมโรคติดต่อและยังมีมูลนิธิศุภนิมิต ให้ความรู้ ยารักษาโรคอีกเช่นกัน ชาวพม่าสามารถใช้บัตร 30 บาท เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ และหากกรณีเร่งด่วน รีบเร่งและมีเงินเพียงพอในการจ่าย ก็จะนิยมไปคลินิก เนื่องจากไม่ต้องรอนาน ราคาไม่แพงโรงพยาบาลจังหวัดระนองมีล่ามชาวพม่าเพื่อสื่อสาร และ หากผู้ป่วยพม่ามีเงินไม่พอในการชำระค่ารักษาพยาบาล สามารถใช้ช่องทาง สังคมสงเคราะห์ เพื่อผ่อนผันการชำระเงิน และสามารถติดต่อมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล หรือการนำศพมาประกอบพิธีทางศาสนา เช่นกัน

“... มีให้ความรู้ แจกหนังสือ สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ มีโครงการต่างๆ เข้ามา มีตุ๋ยาด้วย ศุภนิมิตเข้ามาอบรมเกี่ยวกับโรคติดต่อ ประมาณสองเดือน/ครั้ง ถ้าไปทำบัตรต้องมีการตรวจสุขภาพก่อนที่โรงพยาบาล พ่อกับแม่ทำบัตร แต่ลูกไม่ได้ทำ จะมีบ้างช่วงที่เปิดให้ผู้ติดตามทำบัตร 30 บาท”

“... ส่วนมากไปหาหมอคลินิก เพราะว่าคนไข้เขาไม่ยอมไปโรงพยาบาล กลัวโรงพยาบาล แล้วอีกอย่างภาษากลัวไม่กล้าไปโรงพยาบาล ถ้านิดๆ หน่อยๆ ไม่สบายเขาจะไปที่คลินิกก่อน ถ้าคลินิกบอกว่าไม่ได้จำเป็นต้องไปโรงพยาบาล จำเป็นต้องไปถึงจะไป ถ้าไม่จำเป็นเขาไม่ไปโรงพยาบาล เขายอมจ่ายเงินเอง”

“... ในกรณีที่เจ็บป่วย หรือลูกเจ็บป่วย ส่วนมากจะไม่ไปโรงพยาบาล จะไปคลินิก เพราะว่าโรงพยาบาลต้องรอคิวนาน ส่วนมากจะไปคลินิกมากกว่า จะมีคลินิกหมอเด็ก หมอผู้ใหญ่ ราคาก็ไม่ค่อยแพง 300 กว่าบาท” ล่าม IOM นางสาวกะตอง ผู้แปล

“... ที่โรงงานจะไม่ค่อยไปที่โรงพยาบาลเพราะว่าต้องไปต่อคิว เช่นปวดท้องมาก เจ็บหนักมาก ต้องเข้ารักษาเดี๋ยวนี้ ต้องต่อคิวรอ บางคนรอไม่ไหวอาจจะอาการหนักมากขึ้น ถึงแม้จะจ่ายแค่ 30 ก็ตาม ก็ยอมเสี่ยงที่จะไปคลินิกมากกว่า ซึ่งมันก็แพงกว่าโรงพยาบาลอยู่แล้ว เพราะว่ารักษาเร็วกว่า ไปตอนนี้ก็รักษาตอนนี้ได้เลย ยอมเสี่ยงที่จะจ่ายเยอะมากกว่าที่จะต้องไปรอคิวที่โรงพยาบาล ไปรับรอง

แพทย์ที่โรงงานเขาจะรับแต่ใบรับรองแพทย์จากโรงพยาบาลเท่านั้น จากคลินิกหรือว่าจากไหนเขาจะไม่เอา เอาจากที่โรงพยาบาลเท่านั้น ซึ่งมันก็ลำบากกับคนที่เขาทำงาน คนงานที่ทำโรงงาน หรือก่อสร้างอะไรพวกนี้ มารักษาที่โรงพยาบาล แต่ถ้าอยากได้ใบรับรองแพทย์ทางโรงพยาบาลจะออกให้ แต่ว่าถ้าเกิดว่าใบรับรองแพทย์ไปให้นายจ้างจากคลินิกอะไรไม่ได้ ต้องโรงพยาบาลอย่างเดียว ซึ่งส่วนใหญ่ถ้าถูกเซ็นรอไม่ได้ หรือเป็นอะไร เล็กๆ น้อยๆ จะไปรักษาที่คลินิก แต่นายจ้างไม่รับใบรับรองแพทย์จากคลินิก นี่คือปัญหา” ล่าม IOM นางสาวกะตอง ผู้แปล

3) มิติอาหาร

แรงงานพม่าส่วนใหญ่นิยมซื้อของสด มาปรุงอาหารด้วยตัวเองในครอบครัว เพราะประหยัด และได้รสชาติที่ถูกต้อง มีบ้างที่รับประทานอาหารตามร้านอาหารนอกบ้าน

4) มิติการศึกษา

ได้รับการศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และมีสถาบันของมูลนิธิ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชายแดนไทยพม่า จำนวน 11 แห่ง ที่จัดการเรียนการสอนให้ลูกหลานชาวพม่า รวมทั้งโรงเรียนไทยเปิดรับลูกหลานชาวพม่า เข้าเรียนด้วยเช่นกัน

“... ตอนนี้เข้าอาเซียนแล้วโรงเรียนไทยเขาก็จะจ้างครูพม่ามาสอนภาษาพม่าให้กับเด็กไทยก็มีเยอะ ถ้าคนที่มีเงินพอเขาก็เรียนต่อไปเลย ม.ต้น ม.ปลาย จนจบ”

“... เรื่องการเรียนเป็นประเด็นหลักของกระทรวงเลย ว่าเด็กทุกคนจะต้องได้เรียน ถ้าไม่ได้เรียนมันเป็นปัญหาของสังคม ดังนั้นเด็กได้เรียนตามความสามารถที่จะส่งได้ เพราะตอนนี้เขาบอกว่ามันไม่ได้อยู่ที่ประถม หรือมัธยมตอนนี้ถ้าใครสามารถเรียนถึง ป.เอกก็เรียนแล้ว มีคนๆ หนึ่งที่เป็นเพื่อนก็เรียนจบ ป.เอกแล้ว ซึ่งเป็นพม่าเหมือนกัน ตอนนี้เขาไปอยู่ที่ประจวบ อ.สมเกียรติ แต่ว่าปริญญาโทกับเอกคุณต้องใช้เงินเยอะหน่อย ถ้าคุณมีความสามารถคุณก็เรียนไป” นายโกตาจอ มุลนิธิชาฟา กล่าว

5) มิติการมีงานทำและรายได้

พบปัญหาหลายด้าน เช่น การเสียค่าใช้จ่ายค่านายหน้าในอัตราที่สูง การระบุบริษัทนายหน้าจากเจ้าของกิจการ ทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงและไม่แน่นอน เพื่อให้ได้มาทำงานในประเทศไทย การถูกเก็บค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้าน เมื่อไม่มีเงินจ่าย ก็จะถูกคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูง งานบางงานหนักและชั่วโมงทำงานมากเกินไปกว่ากฎหมายกำหนด แต่ได้ค่าจ้างต่ำ หากต้องเก็บเงินเพื่อส่งให้ญาติ พี่น้อง ครอบครัวที่พม่าทำให้แทบจะไม่พอจ่าย บาครอบครัวต้องเก็บขยะขาย

“... พ่อทำงานก่อสร้าง แม่รับจ้างรีดผ้า มีพี่น้อง 4 คน แม่ก็ส่งเรียนหมดเลย บางครั้งรายได้แต่ละเดือนก็ไม่พอที่ค่าใช้จ่าย เราต้องประหยัดใช้ หนูก็ช่วยแม่เวลานายจ้างของแม่จ้างหนูก็ไปช่วยด้วยเขาก็ให้ค่าขนมด้วย มีเงินเก็บแม่ก็เอาไปใช้จ่ายหมดเลย ให้แม่หมดเลย”

“... มีร้านอาหารอยู่ร้านหนึ่งต้องนอนที่ร้านแล้วก็ทำงานที่ร้านค้า เขาให้เดือนละ 3,500 บาท แต่ว่าใช้ไม่พอ ต้องทำงานทั้งวัน ต้องตื่นแต่เช้า 06.00 น. ร้านปิด 20.00 น. พอเก็บของเสร็จก็ประมาณ 22.00 น. ได้แค่ 3,500 บาท ไม่คุ้ม ไม่มีงานทำเลยทำไป ตอนนี้อยู่บ้านช่วยแม่ช่วยแม่ทำงานบ้าน ส่วนก็เก็บของขาย เก็บขยะอะไรพวกนี้ อยู่ด้วยกันหลายคนมีประมาณ 7 คน ถ้าใช้เงินไม่พอก็เก็บของขาย”

“... ทำงานกรรมกรก่อสร้างได้วันละ 300 บาท แต่ถ้าเกิดว่าลูกหลานอยู่เมืองไทยหมดเลยใช้พอ แต่ว่าจะส่งลูกไปพม่าไปเรียน ที่นี้ก็มีหลานมีลูก แล้วก็ส่งไปที่โน้นด้วย ใช้ไม่พอ ต้องใช้หนี้ด้วยส่งไปด้วย แล้วแต่ละปีก็ต้องต่อบัตร ใช้ไม่พอ ต่อบัตรจะมีปีละครั้ง บางทีก็ 6 เดือน ความแตกต่างเหมือนบัตรโรงพยาบาลต้องจ่าย ใบอนุญาตทำงาน ถ้าลูกหลานอยู่ที่นี่หมดจะใช้พอ แต่นี่ต้องส่งให้พม่าด้วยเลยไม่พอ วิธีส่งเงิน จะไปเกาะสอง แล้วส่งเงินไปทวาย หรือว่าไปมะริด ส่งผ่านธนาคาร การฝากนายหน้าไป แล้วโทรเช็คกับที่โน้น แต่จะฝากเงินกับเฉพาะคนที่ไว้ใจ ถ้าคนที่ไม่ไว้ใจก็จะไม่ฝาก ทำงานสองคนแล้วเอาเงินมารวมกันส่งครั้งหนึ่งประมาณ 5,000 บาท ส่งให้ลูก ค่าเรียน ค่าชุด” ล่าม IOM นางสาวกะตอง กล่าว

สอบถามถึงประเด็นการเก็บเงินเพื่อสร้างบ้านเพื่อกลับไปอยู่ที่พม่าบ้านปลายชีวิต พบว่ามีส่วนน้อยที่สามารถส่งเงินกลับไปสร้างบ้านได้ เพราะค่าใช้จ่ายในประเทศไทย มีมาก เช่น ค่าต่อบัตร ค่ากินค่าอยู่ ซึ่งแทบจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

“... มีแต่น้อย เนื่องจากพม่ามีค่าใช้จ่ายสูงกว่า อย่างแรกคนไทยอาจจะมียานนี้เขาต้องจ่ายค่าเช่าบ้าน ค่าหนังสือเดินทาง ค่าวิชา ค่าทำบัตรอนุญาตทำงาน ค่าบัตรโรงพยาบาล ซึ่งปีต่อปีที่จะต้องจ่าย แต่คนไทยไม่ได้จ่าย ค่าใช้จ่ายจะสูงกว่า ส่วนเรื่องอาหารการกินก็เหมือนกันมาของ 5 บาท คนไทยซื้อพม่าก็ซื้อ 5 บาทเท่ากัน แต่ว่าเรื่องเอกสารการอยู่จะจ่ายแพงกว่า แต่พม่าบางคนก็เก่งที่เก็บตั้งอาศัยการประหยัด อาจจะกินอาหารที่ค่อยข้างประหยัดแล้วก็เก็บตั้งค์ส่ง เพราะเขาคิดว่าวันหนึ่งเขาอาจจะต้องกลับประเทศพม่า คนที่ไปสร้างบ้านที่พม่าเป็นคนงานที่อยู่ในสวน ที่กลับไปซ่อมบ้าน แต่ถ้าอยู่ข้างนอกไม่มีสิทธิ”

“... ถ้าทำกับนายหน้าจะหมดเยอะ หมดเป็นหมื่นเป็นแสน ในความเป็นจริง น่าจะจ่ายแค่ประมาณ 1,000 – 4,000 กว่าบาท นายหน้าเขาทำทุกอย่างให้ตั้งแต่เริ่มต้นจนได้บัตรเลย เราอยากให้เราทำด้วยตัวเอง ไม่ต้องผ่านนายจ้าง นายหน้า ถ้าไปทำด้วยตัวเองจ่ายแค่ประมาณ 5,000 บาท แต่นายจ้างเขาไม่ไปด้วย เขาให้ไปทำกับนายหน้า นายหน้าเขาเอา 10,000 กว่าบาท ถ้าบัตรที่รัฐบาลเปิดให้ทำ 3,000 กว่าบาท แต่ถ้าทำกับนายหน้า 7,000 กว่าบาท แล้วทำบัตรโรงพยาบาลอีก ก็ประมาณ 10,000 กว่าบาท ที่โดนกันก็เลยมีค่าใช้จ่ายสูงตรงนี้”

“... เรื่องนี้ค่อนข้างจะเป็นเรื่องใหญ่ในจังหวัดระนอง แก้ปัญหายาก ต้องไปบังคับ นายจ้างว่าถ้าลูกจ้างไปทำบัตรต่อบัตรต้องให้นายจ้างเป็นผู้ทำ ใครเป็นผู้ที่มีอำนาจในมือต้องส่งให้คนนั้นไปทำ แต่นี่ปัญหามันเกิดนายจ้างไม่ยอมทำ ผลักให้ไปทำกับนายหน้า” ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย

6) มิติครอบครัว

พบว่า ส่วนใหญ่พาครอบครัวมาอยู่ด้วยกันมักไม่ค่อยมีปัญหา มีบางกรณีชายพม่ารักหญิงชาวไทย แต่ถูกญาติพี่น้องฝ่ายหญิงกีดกัน แต่ในที่สุดก็ได้รับการยอมรับ

7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

มีการร่วมมืออย่างดี ระหว่างคนไทยและคนพม่าในการทำกิจกรรมของชุมชน

“... ในชุมชนมีแต่พม่าแต่เวลาเราทำกิจกรรมอย่างเช่นพระจากพม่ามา เราจะสวดมนต์ที่ในชุมชน เราแจ้งให้ผู้ดูแลผู้จัดการให้เขาทราบ เขาก็ร่วมมือดี เขาไม่มีการกีดกันให้ทำ”

“... วังมาราธอน หรือว่าอะไรพวกนี้ คนไทยกับพม่าก็ไปร่วมด้วยกันได้ กีฬา หรือไม่ก็เหมือนปั่นจักรยานเพื่อพ่อ คนไทยมาร่วมพม่าก็ร่วมได้เหมือนกัน ไม่กีดกันหรือว่าอะไร”

8) มิติศาสนาและการมีส่วนร่วม

ชาวพม่ามีความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น และมีวิถีความคิด ความเชื่อ บางอย่างที่แตกต่างกันจากคนไทยพุทธ เช่น การถวญญูเข้าวัดตั้งแต่เช้าประตูดัง พระสงฆ์สามารถแตะเนื้อต้องตัวหญิงสาวได้ กอดแม่ได้ นั่งรถโดยสาร ติดกับผู้หญิงได้ วันสำคัญทางพุทธศาสนามีชาวพม่าเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก

“... วัฒนธรรมก็คล้ายๆกัน แต่มันมีบางช่วงหนึ่งที่แตกต่างกันไป อย่างเช่น ที่วัดพม่าพระกับคนถูกตัวได้ แต่คนไทยพระกับสีกาถูกตัวกันไม่ได้ พม่าเวลาเข้าวัดต้องถวญญูเข้า พม่าเข้าโบสถ์ผู้หญิงเข้าไม่ได้ มีแต่ผู้ชายเข้าได้ แต่ฝั่งไทยผู้หญิงเข้าในโบสถ์ได้ แล้วเข้าวัดไม่ต้องถวญญูเข้าใส่เข้าไปได้ พระพม่าเวลาสวดเราต้องนั่งพื้นไหว้ แต่คนไทยนั่งเก้าอี้ไหว้ได้ มันแตกต่างกันอย่างนี้ บนรถโดยสารพระพม่าสามารถนั่งข้างผู้หญิงได้ พระพม่าถ้าเป็นแม่เข้าไปกอดได้ แต่ถ้าเป็นเมียไม่ได้ วันสงกรานต์พม่าหลังคนไทยหนึ่งวัน เข้าพรรษาก็เหมือนกันพม่าเข้าพรรษาก่อนคนไทยหนึ่งวัน” นายโกตาจอ มุลนิธิชาฟา กล่าว

9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

พบว่าต้องช่วยกันดูแลกันเองในชุมชนเพราะเกิดเหตุมิฉฉาซีพคนไทยบางกลุ่มเข้ามาลักขโมยของในบ้านเช่า

“... ได้ข่าวมาเยอะในชุมชนผมไม่มีนะ แต่ในชุมชนที่น้องเขาอยู่ ขนาดเปิดห้องไว้ไม่นาน ไม่กล้าเปิดห้องไว้เลย ถ้าเปิดห้องไว้ โจรคัพทอะไรวางไว้ เขาจะเข้าไปเอาเลย คนไทยวัยรุ่น แล้วบางที่ทุ้ม

กว่าๆ ยังมองเห็นอยู่แต่เขาได้ก็วิ่งร่นมากับรถเครื่องเขาก็มารออยู่ที่ปากทางชุมชน ใครออกมาเขาจะชิง กระเป๋า โทรศัพท์ อะไรอย่างนี้ ปล้นก็มีเยอะ แรงความเยอะ ขนาดแม่ผมยังโดนเลย จับไม่ได้ ถ้าเราไป ฟ้องตำรวจตำรวจเอาตัวไปเป็นหลักฐานแล้วใครจะไปถ่ายรูปให้เขาได้ แล้วเขาก็ถามว่าคนไหนที่เห็น คน เห็นก็ไม่กล้า ถ้าพูดแบบนี้ใครที่ไปบอกเขาจะมาหาถึงที่บ้านมาไล่ตีกัน ตอนนี้เวลานี้ยังมีอยู่ ประมาณกลับ จากตลาดนัดกลางวันเลยก็โดน ประมาณ 16.30 น. – 17.00 น. ขนาดเดินมาเขาก็โดน คนเดียวสองคน เขาไม่กล้าไปผู้หญิงพม่า แต่รู้ว่าจะรถคันไหนๆ ชี้แล้ว แต่ตำรวจก็ไม่กล้าทำอะไร ตัวผมก็เคยแจ้งแล้ว แต่มี อยู่ช่วงหนึ่ง ตำรวจเขาเข้าไปจับแต่ตอนนั้นชี้ให้ลูกน้องไปแจ้ง ผมไม่ได้ไปผมไม่อยู่ แล้วลูกน้องไปแจ้ง แล้ว อีกวันหนึ่งพวกนี้ก็มาล้อมที่บ้านเลย ลูกน้องก็หนีไป อย่างนี้ที่ระนอง เป็นบางชุมชน ไม่ใช่ทุกชุมชน”

“... ชุมชนไม่มีปล้นหรือขโมย แต่ชุมชนอื่นเหมือนกับว่าขโมยรู้ว่าพม่าโดยที่เขากลัว ตำรวจอยู่แล้ว เขาไม่กล้าแจ้งความ เหมือนจะเป็นคนพม่าด้วยกันขโมย หรือว่าคนไทยขโมยของพม่า หรือ ว่าอะไร เขาก็ไม่กล้าแจ้งความตำรวจเหมือนกัน หรือว่าจะมีบัตร เขาก็กลัวตำรวจ” ข้อมูลจากการสนทนา กลุ่มย่อย

10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

การทํากิจกรรมเพื่อชุมชน มีการประสานผ่านผู้นำชุมชนพม่า และให้ความร่วมมือ

“... ในชุมชนที่อยู่มีโบสถ์ทางเทศบาลก็มี Big Cleaning Day มีโครงการเทศบาลบาง รื่นที่เขาจะมีโครงการ Big Cleaning Day เดือนหนึ่งประมาณครึ่ง สองครั้ง เขาจะให้ระดมชุมชนพม่า ใน เด็กนักเรียน หรือว่าคนที่อยู่ในชุมชนช่วยกันเก็บขยะ คนที่ไม่ได้ทำงานหรือว่าเด็กนักเรียนในศูนย์”

“... เช่นวันพ่อ วันแม่ ไปปลูกป่า เขาก็แจ้งมาว่าก็คน เราก็ร่วมนัดไว้ ชัก 10 คน 20 คน เรากร่วมไปปลูกป่า แล้วตอนนี้อาสากุ้ย แต่ก่อนพม่าเข้าไม่ได้เดี๋ยวนี้เข้าได้แล้ว เขาเวรเป็นลามาให้”

“... มีจากมะริด ก็ไปช่วย เขาก็ประสานงานมาจากเทศบาลเราก็ไปช่วยเก็บขยะ จาก กศน. ก็เข้าค่ายธรรมะ ทำความสะอาดวัด ล้างห้องน้ำวัด”

11) มิติการเมือง

มีการรวมกลุ่ม และมูลนิธิต่างๆ เพื่อดูแลสิทธิความเป็นธรรมในการทำงานและสวัสดิการ ต่างๆ ติดตาม ร้องเรียนกรณีชาวพม่าไม่ได้รับความเป็นธรรม

“... มีเครือข่าย NGO ช่วยเหลือ ถ้ามีปัญหา เช่นกรณีที่น้องแอปเปิ้ลถูกฆ่าโดย เคนพม่า 4 คน ตอนนี้โดนจับอยู่ คนพม่าอาจเป็นแพะไม่ได้ทำผิดแล้วโดนอย่างนี้ ก็ต้องร้องเรียน NGO การสื่อสาร ก็ขอความช่วยเหลือจาก Marist Mission Ranong - MMR แล้วถ้าเป็นคดีก็พึ่งขอ Foundation for Education and Development - FED ที่พังงา แล้วถ้าเกี่ยวกับสุขภาพขอที่ศุภนิมิต มีอีกหลายๆ NGO ที่ร่วมมือทำ กันอยู่ ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นในชุมชนก็จะบอกหัวหน้าชุมชน มีไลน์กลุ่ม NGO และ CBO ด้วย สื่อสารกันด้วย ภาษาไทย”

12) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร พลังงาน

ชาวพม่าร่วมกันประหยัดพลังงานทั้งไฟฟ้า น้ำประปา และยังได้บอกให้เพื่อน ญาติพี่น้อง ร่วมกันใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

“... ออกจากห้องน้ำก็ปิดไฟ ประหยัดค่าน้ำค่าไฟ ถ้าเป็นคนอื่นในชุมชนเขาจะเปิดพัดลมทิ้งไว้ จะเดือน ที่บ้านมีทุกอย่างแต่ค่าไฟไม่ถึง 300 บาท บ้านคุณไม่มีอะไรค่าไฟ 700 – 1,000 บาท คุณ จะจ่ายคุณไม่เสียตายหรือ เงินนี้เอาไปใช้อย่างอื่นดีไหม มีโอกาสช่วงไหนจะบอกตลอด”

“... อยู่กับนายจ้างทำก่อสร้าง เหมือนคนงานเปิดน้ำก็ก๊อกในห้องน้ำแล้วลืมปิดแล้วไปเลย ค่าน้ำไม่ต้องจ่าย ใช้น้ำบ่อ แต่ว่าเห็นคุณค่าของน้ำ น้ำนี้เปิดไว้เสียตายน้ำถึงเราไม่ต้องให้ตั้งกี่ตาม ถ้าเรา ปิดตอนนี้น้ำยังมีน้ำเหลือให้เราใช้ได้อีกนาน ก็จะไม่ปิดน้ำให้”

3) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

มาตรการ กลไก เพื่อคุ้มกันผลกระทบทางสังคม ที่สามารถทำได้ โดยเป็นแนวทางแก้ไข ป้องกันปัญหา และสร้างความเป็นธรรมให้แก่แรงงานชาวต่างชาติในชุมชน สามารถทำได้ดังนี้

1. ต้องการให้ชาวพม่าดำเนินการเรื่องเอกสารการทำงานด้วยตนเอง ไม่ผ่าน นายหน้า หรือถ้าจำเป็นต้องมีนายหน้าควรมีรายการ List ประชาสัมพันธ์ให้ทราบเป็นภาษาพม่า ว่ามี บริษัทใดบ้าง ที่สามารถไปติดต่อได้ และราคาค่าบริการไม่ควรเพิ่มแพงจนเกินเหตุ
2. ควรให้มีผู้นำชุมชนพม่าเข้าไปร่วมประชุม เสนอความต้องการ แนวทางการ พัฒนาร่วมกับผู้นำชุมชนชาวไทย เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการพัฒนา การอยู่ร่วมกัน เช่น เรื่องเพิ่ม จำนวนถังขยะ
3. อยากให้ตำรวจกวาดขัน มาตรวจในพื้นที่สะพานปลา เรื่อง ยาเสพติด คดี อาชญากรรม
4. ระยะเวลาการต่อวีซ่าขอให้ผ่อนปรนยืดเวลาให้สอดคล้องกับ MOU ระหว่าง ประเทศไทยและประเทศพม่า
5. ประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการขอเข้ามาทำงาน ทั้งแผ่นพับ ไลน์ เป็นภาษาพม่า เผยแพร่ แจกจ่ายไปถึงเกาะสอง และบริเวณพื้นที่ที่มีชาวพม่าอาศัยอยู่

อภิปรายผลการศึกษา

จังหวัดระนอง เป็น 1 ใน 14 จังหวัดภาคใต้ ตั้งอยู่ฝั่งทะเลอันดามัน อาณาเขตติดต่อกับ สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ประชากรของจังหวัดระนองมีความคุ้นเคยกับการไปมาหาสู่ การ ข้ามมาทำงานของแรงงานชาวพม่าในอดีตมาอย่างยาวนาน การผสมกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์ไทยและ พม่า ผ่านการแต่งงาน การทำงาน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งเดิม และการค้าขายระหว่างกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ มีอยู่ในสังคมจังหวัดระนองมาอย่างยาวนาน เมื่อมีความตกลงในความร่วมมือต่างๆ ทั้ง

ด้าน เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติอาเซียน ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงองค์รวมของสังคม (Big Impact) การเปลี่ยนแปลง เชิงโครงสร้างทางสังคม เช่น โครงสร้างประชากร ที่อยู่อาศัย การสาธารณสุข ระบบเศรษฐกิจในรูปแบบพึ่งพิงแรงงานของชาวพม่า เช่น อุตสาหกรรมประมงและประมงต่อเนื่อง ธุรกิจบริการต่างๆ สวัสดิการสังคมที่มีการปรับกฎหมาย ข้อนะเบียน เพื่อให้สอดคล้องกับประชาคมอาเซียน และการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาของประชาคมอาเซียน

ในแง่ของความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบระหว่างสังคมคนระนองและคนพม่า สามารถอธิบายได้ ดังนี้ ด้านมิติความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ จากการศึกษา พบว่าคนไทยในระนองคุ้นชินกับการอยู่ร่วมกันของชุมชนคนไทยและชุมชนคนพม่า อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความต้องการในการจัดทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อให้ปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น โดยควรมีการพูดคุยผ่านผู้นำชุมชนของชาวไทยและพม่า ซึ่งในด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ถือเป็นประเด็นที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน มีความเห็นเป็นไปในทางเดียวกัน เพราะสภาพเศรษฐกิจ การลงทุน จำเป็นต้องพึ่งพิงแรงงานพม่าเป็นจำนวนมาก คนพม่าเองที่เข้ามาทำงานในจังหวัดระนอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำบลปากน้ำ ตำบลบางนอน ตำบลบางรีน ได้สะท้อนถึงความรู้สึกว่าระนองคือบ้านอีกหลังหนึ่งของพวกเขา การเปิดโอกาสให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่อง การจัดการด้านเอกสารการเข้าออก การทำงานที่ถูกกฎหมาย สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขามาได้ดียิ่งขึ้น เข้าถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาล การได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในการจ้างงาน ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มที่เข้ามาเพื่อไปต่อ หรือกลุ่มที่ต้องการอยู่อาศัย ทำงานในจังหวัดระนองก็ตาม สำหรับการศึกษา มีการยอมรับกันว่า มีลูกหลานชาวพม่าจำนวนมากเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนไทย และโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับลูกหลานชาวพม่า ข้อสังเกตของนักวิจัย คือ เด็กไทย หรือคนไทยมีจำนวนน้อยที่สามารถสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน เป็นภาษาพม่าได้ ตรงข้ามกับเด็กพม่าที่ได้รับการศึกษาในรูปแบบ 2 ภาษา (ภาษาไทย และภาษาพม่า) สามารถสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียนเป็นภาษาไทยได้ถึงแม้ว่าสถานที่ราชการ ห้าง ร้านค้า ต่างๆ จะมีทั้งภาษาไทยและภาษาพม่าก็ตาม แต่ภาษา คือ หน้าต่างของการทำความรู้จัก การสื่อสาร และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อทัศนคติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเด็นมาตรการการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันนั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับเรื่อง ความปลอดภัย สุขอนามัย การมีงานทำและการมีรายได้ การศึกษาแล้ว สิ่งสำคัญ คือ การปรับชุดรูปแบบความคิด หรือทัศนคติ (Mind Set) ที่ควรเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ดูถูกเหยียดหยามซึ่งกันและกัน ไม่มีทัศนคติเชิงลบ คนไทยและคนพม่าต่างนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน อยู่อาศัยในจังหวัดระนองร่วมกันมาอย่างยาวนาน การพัฒนาความสัมพันธ์ในการอยู่กันเป็นชุมชนอาเซียนจะต้องเคารพกฎ กติกาข้อตกลงของชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมทุกๆ ด้าน

4.13 ผลการศึกษาของ สสว.12

4.13.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา สสว.12

สสว. 12 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ซึ่งพื้นที่ที่ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลคือพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เนื่องจากมีชาติอาเซียนทำงานเป็นจำนวนมาก

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาติอาเซียนเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมากเนื่องจากการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้จากข้อมูลสถานการณ์แรงงานจังหวัดสงขลาในปี 2556 มีอัตราการจ้างแรงงานต่างด้าวประเภทที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติทั้งหมด 13,061 คนจำแนกเป็นสัญชาติพม่าจำนวน 11,991 คน (ร้อยละ 91.81) สัญชาติกัมพูชาจำนวน 849 คน (ร้อยละ 6.50) และสัญชาติลาวจำนวน 221 คน (ร้อยละ 1.69) แรงงานต่างด้าวตามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐต่อรัฐ (MOU) ทั้งหมด 4,366 คน จำแนกเป็นสัญชาติพม่าจำนวน 2,212 คน (ร้อยละ 50.66) สัญชาติกัมพูชาจำนวน 1,764 คน (ร้อยละ 40.40) และสัญชาติลาวจำนวน 390 คน (ร้อยละ 8.93) (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา, 2557) อย่างไรก็ตามค่าจ้างของแรงงานดังกล่าวก็มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามประเภทและขนาดของกิจการ โดยอุตสาหกรรมขนาดเล็กอาจไม่มีการกำหนดค่าจ้างแรงงานที่เป็นมาตรฐานขณะที่แรงงานต่างชาติดังกล่าวก็มักถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างหรือสถานประกอบการ

จังหวัดสงขลา มีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ เรือประมงจำนวนมากหมุนเวียนเข้ามาเทียบท่าเพื่อขนถ่ายสินค้าจากการประมงในปี 2555 มีปริมาณผลผลิตจากการประมง 88,047,774 กิโลกรัม มูลค่า 2,022,560,188 บาท มีแปปลาของเอกชนประมาณ 25 แปปลา ตั้งอยู่ตลอดแนวทะเลสาบสงขลา จากรายงานระบบฐานข้อมูลเรือประมงไทย ภายใต้แผนแม่บทการจัดการเรือประมงทะเลไทย พ.ศ. 25547 พบว่า จังหวัดสงขลา มีการครอบครองเรือประมงมากที่สุดจำนวน 5,421 ลำ ในจำนวนทั้งหมด 57,141 ลำ จาก 22 จังหวัดติดชายทะเล (ระบบฐานข้อมูลเรือประมงไทย, สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2559, จาก <http://www.platalay.com/boatsurvey2554/index.php>.) ดังนั้น จึงมีการใช้แรงงานภาคประมงเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นชาติอาเซียนทั้งบนเรือและส่วนของการคัดแยก จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่าการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างต่ำกว่ามาตรฐานทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกจ้างที่ทำงานบนเรือประมงนอกน่านน้ำเมื่อเรือกลับเข้าฝั่งลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่ยอมยกยอคืนกลับมาทำงานอีกครั้งส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานภาคประมงอย่างต่อเนื่องจากสภาพการทำงานภาคประมงทะเลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าลูกจ้างประมงทะเลยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ซึ่งเป็นสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐานที่สำคัญของลูกจ้างดังเช่นลูกจ้างทั่วไป ประการสำคัญ มีข้อจำกัดของกลไกภาครัฐในเรื่องการตรวจตราสภาพการทำงานบนเรือประมง เนื่องจากมีหลายหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับกิจการประมง การบูรณาการของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย ความรู้ ความเข้าใจของผู้ประกอบการ เป็นต้น ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงสภาพปัญหาการใช้แรงงานภาคประมง

ทะเลในจังหวัดสงขลาและเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนการดำเนินนโยบายของทั้งภาครัฐและผู้ประกอบการให้มีความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิลูกจ้างในกิจการประมงทะเลตามกฎหมายได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.13.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพื้นที่ สสว.12

4.13.2.1 กลุ่มคนไทย

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 40 รองลงมาอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 26.67 และอายุ 41 – 50 ปีและมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 13.33 ตามลำดับ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 93.33 รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 6.67 ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่สมรส ร้อยละ 73.33 รองลงมาเป็นโสด ร้อยละ 20.00 และหย่าร้าง ร้อยละ 6.67 ตามลำดับ มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 7 คน ร้อยละ 73.33 รองลงมา น้อยกว่า 3 คน ร้อยละ 20.00 ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกครอบครัว ร้อยละ 66.67 รองลงมาเป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 33.33 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.33 รองลงมาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 26.67 และมีมัธยมศึกษา ร้อยละ 13.33 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ร้อยละ 60.00 รองลงมาเป็นพนักงานองค์กรพัฒนาเอกชนและรับจ้าง ร้อยละ 13.33 ค่าขาย และแม่บ้าน ร้อยละ 6.67 มีรายได้มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 66.67 รองลงมา มีรายได้ 5,001 - 10,000 บาท และ 10,001 - 15,000 บาท ร้อยละ 13.33 ตามลำดับ อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลา 6 – 15 ปี ร้อยละ 46.66 รองลงมาน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 26.67 และ 36 – 45 ปี ร้อยละ 13.33 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 80.00 และมีตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 20.00

1) สถานการณ์พื้นฐาน

ภายหลัง 31 ธันวาคม 2558 ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชนมีจำนวนลดลงบ้าง เนื่องจากภายหลังเปิดประชาคมอาเซียนจะมีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ต้องใช้เอกสารหลักฐานและความถูกต้องของชาติอาเซียนมากขึ้น แต่ก็ยังคงมีเข้ามาในลักษณะของการเคลื่อนย้ายในรูปแบบงานก่อสร้าง กลุ่มชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นคนชาติกัมพูชา พม่าและลาวตามลำดับ

กลุ่มชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในในชุมชนส่วนใหญ่เข้ามาทำงานประเภทประมงต่อเนื่องซึ่งจะเป็นกัมพูชาส่วนใหญ่และเป็นแรงงานชาย อาจจะมีผู้ติดตามที่เป็นภรรยาและบุตรบ้าง โดยภรรยาทำงานบนฝั่ง คัดแยก ตัดหัวปลา รับจ้างทั่วไป ทำงานบ้าน เป็นต้น ส่วนบุตรที่ติดตามครอบครัว ตามมาภายหลังและเกิดในประเทศไทยบางคนต้องมาฝึกภาษาของชาติที่มา

“สำหรับแรงงานที่เห็นอยู่ ก็มีจำนวนมากแล้วก็ส่วนใหญ่แล้วก็แถวๆ ท่าเทียบเรือก็จะ เป็นแรงงานกัมพูชา ส่วนมาก และจำนวนก็มาก และมีผู้ติดตามเหมือนเด็กๆ ก็เยอะ ถ้าเป็นบริเวณท่า

เทียบเรือผู้ติดตามส่วนใหญ่ ก็คือ เด็กอยู่ที่เหมาะสมตัวเล็ก ๆ ตั้งแต่ 2 ขวบ 3 ขวบ ถึง 14 - 15 ปี” (ครูผู้สอนศูนย์สวัสดิภาพและธรรมาภิบาลแรงงานประมงสงขลากล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

ก่อนปี 2558 จะพักอาศัยอยู่ประมาณ 5 – 10 ปี ไม่ค่อยได้กลับบ้าน โดยระหว่างนั้นจะกลับบ้านปีละครั้งช่วงเทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่เป็นเวลา 1 สัปดาห์ – 1 เดือนหรือช่วงที่ต้องกลับไปทำนา เป็นระยะเวลา 2 เดือน ภายหลังปี 2558 แรงงานจะกลับบ้านเกือบทุกปี เพื่อนำเงินไปให้ครอบครัวลงทุน ประกอบอาชีพและเป็นทุนการศึกษาของบุตร

หลังจาก 31 ธันวาคม 2558 ระยะเวลาที่กลุ่มชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัย ไม่ได้ยาวนานกว่าเดิม ส่วนใหญ่จะอยู่ประมาณ 2- 5 ปี หรือจนกระทั่งบัตรสีชมพูหมดอายุ เนื่องจากจากการที่มีข้อบังคับที่เคร่งครัดในการเดินเรือประมงทำให้เรือออกทะเลลดลง ปริมาณงานลดลงโดยเฉพาะกิจการประมงต่อเนื่องที่ต้องคัดปลา ตัดหัวปลาและแรงงานประมง บางรายส่งเงินกลับบ้านเพื่อสร้างบ้าน ลงทุนประกอบอาชีพค้าขายก็จะไม่กลับมาทำงานที่ประเทศไทย

หลังจาก 31 ธันวาคม 2558 การใช้ชีวิตในชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับชาติอาเซียนมากนัก ต่างคนต่างมีวิถีชีวิตของตนทั้งความเป็นอยู่และการทำงาน เนื่องจากชาติอาเซียนบางคนทำงานทั้งวันและมีการทำงานล่วงเวลาถึงค่ำ หรือถ้าเป็นแรงงานประมงก็จะใช้ชีวิตอยู่บนเรือส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่แรงงานมักจะอยู่อาศัยรวมเป็นกลุ่ม พรรคพวกเดียวกัน

“ในเรื่องของการดูแลตอนนี้ด้วยความเข้มข้นก็จะเจาะจงไปที่กลุ่มประมงเป็นหลักในเรื่องของการดูแล แต่ถ้าในกลุ่มก่อสร้างก็ยังเจอประเด็นในเรื่องของการเอารัดเอาเปรียบของผู้ประกอบการ เนื่องจากลักษณะของก่อสร้างจะมีการจ้างหลายช่วงชั้น มีผู้รับเหมารายใหญ่ส่งต่อลงมาให้ผู้รับเหมารายย่อยต่ออีก ก็เลยทำให้เกิดประเด็นในเรื่องของการเอารัดเอาเปรียบอะไรพวกนี้เยอะในเรื่องก่อสร้าง” (เจ้าหน้าที่ศูนย์อภิบาลเดินทางทะเลกล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

หลังจาก 31 ธันวาคม 2558 ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรงในชุมชน มีเพียงทะเลาะวิวาท ลักเล็กขโมยน้อย ก่อนความรำคาญบ้างในช่วงเย็นหลังจากนั่งกินเหล้าเท่านั้น

ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนคิดว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติอาเซียน เพราะก่อนที่จะมีชาติอาเซียนเข้ามาก็มีปัญหาอยู่บ้างแล้วและอาจไม่ได้เกิดจากพวกเขาเหล่านั้น บางส่วนไม่กล้ากระทำความผิดเกรงว่าจะถูกจับส่งกลับประเทศ

2) ความครอบคลุมทางสังคม

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ธันวาคม 2558) ชุมชนมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและภาษาเพิ่มขึ้น ส่วนด้านวัฒนธรรมจะมีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากชาติอาเซียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับเรา

กลุ่มชาติอาเซียนในชุมชนไม่มีความแตกต่างจากพวกเรา เนื่องจากทั้งกำพูชา พม่าต่างนับถือศาสนาพุทธ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายกับคนไทย โดยเฉพาะพื้นที่ที่เก็บข้อมูลส่วนใหญ่เป็นกำพูชาที่นับถือศาสนาอิสลาม

“ชาวพม่าชอบไปทำกิจกรรมสำคัญทางศาสนาที่วัดการแต่งกายจะเหมือนคนไทย ต่อเมื่อเราไปสื่อสารหรือพูดคุยจึงจะรู้ว่าต่างชาติ” (นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ กล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

กลุ่มชาติอาเซียนในชุมชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ โดยภาพรวมไม่แตกต่างไปจากเรา เนื่องจากพวกเขาสามารถให้บุตรเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนของเราได้ เหมือนคนไทยและสามารถซื้อบัตรประกันสุขภาพเพื่อใช้ในการรักษาพยาบาลตามโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และมีการชี้แจงให้การแนะนำถึงสิทธิที่พึงจะได้รับจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ

สามารถให้การยอมรับกลุ่มชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนว่าเป็นสมาชิกของชุมชน เพราะพวกเขาไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา งานบุญ ประเพณี

ไม่คิดว่ากลุ่มชาติอาเซียนเหล่านั้นเป็นภาระของชุมชน เพราะต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้สร้างความกังวล หรือความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน โดยสามารถให้อาเซียนที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชนไปทำธุระส่วนตัวแทนเราได้ในบางเรื่องที่ไม่สำคัญ เช่น ไปซื้อของ ฝากดูแลร้านขายของชั่วคราว

“มีเพื่อนเปิดร้านขายของชำเขาจะให้ความไว้วางใจพม่าให้อยู่ดูแลร้าน” (อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่นก็คิดว่าถ้าที่จะขอความช่วยเหลือจากชาติอาเซียน เพราะเป็นเรื่องเร่งด่วนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรีบแก้ไข ณ ขณะนั้นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างทันที

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิติที่อยู่อาศัย

“นายจ้างที่รับแรงงานต่างด้าวเข้ามาแล้วควรจะต้องจัดหาที่พัก แล้วเราก็ควรควบคุม นายจ้างที่จะหาที่พักให้ตามมาตรฐานของที่พักที่นายจ้างหาให้แรงงานต่างด้าวอยู่ว่าควรจะเป็นอย่างไร ควรมีพื้นที่เท่าใด และในที่พักควรมีอะไรบ้าง เขาควรจะมีที่พักให้กับแรงงานไม่ใช่ให้แรงงานไปหาที่อยู่เอาเอง โดยไม่รู้ไปอยู่ที่ไหน หรือแม้กระทั่งแรงงานประมงตอนที่อยู่ในเรือก็อยู่ในเรือไปแต่เมื่อขึ้นฝั่งก็ต้องมี ที่อยู่ให้บนฝั่ง” (เจ้าหน้าที่จากสำนักงานประกันสังคมกล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

ความเพียงพอของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา) และความเพียงพอของที่อยู่อาศัยมีเพียงพอ แรงงานก่อสร้างมักจะอาศัยในสถานที่ก่อสร้าง ส่วนแรงงานประมงต่อเนื่องอยู่บริเวณท่าเทียบเรือ หรือบ้านเช่าบริเวณรอบๆ กับแหล่งงานที่ทำ ซึ่งจังหวัดสงขลามีนโยบายจัดโซนนิ่งในเรื่องที่อยู่อาศัยของชาติอาเซียน ตอนนี้อยู่ในช่วงเวลาหาข้อสรุปว่าจะจัดระเบียบรูปแบบของที่อยู่อาศัย 3 รูปแบบ แบบแรกก็คือเข้าไปจัดระเบียบสำหรับที่อยู่หรือชุมชนที่ชาติอาเซียนอาศัยอยู่มากแล้ว สำหรับแบบที่ 2 ไปหาที่เป็นที่ว่างๆ ที่ไหนก็ได้ที่ดูแล้วว่าเป็นที่ว่าง แล้วก็ไปติดต่อของให้ชาติอาเซียนเข้าไปอยู่รวมตัวกันเป็นชุมชน เอาที่ที่มีอยู่แล้วให้ชาติอาเซียนเข้าไปอยู่ และแบบที่ 3 คือ สร้างใหม่ในพื้นที่ว่าง ให้แรงงานต่างชาติเข้าไปอยู่พื้นที่นั้น ซึ่งข้อสรุปเริ่มแรกที่เราทำได้ก่อนก็คงจะเป็นช่วยจัดระบบในที่ที่เราอยู่แล้วเข้าไปจัดก่อนนี้ คือเป็นแบบที่เราทำได้เร็วที่สุด

พื้นที่สาธารณะในชุมชนบริเวณท่าเทียบเรือประมงใหม่ เดิมมีพื้นที่ว่างมีชาติอาเซียนที่อยู่บริเวณนั้นมาออกกำลังกายเล่นฟุตบอล แต่ต่อมามีการนำพื้นที่ไปใช้เป็นปั้มน้ำมัน ร้านกาแฟ ทำให้ไม่มีสถานที่ในการออกกำลังกายที่เป็นลักษณะทีม เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล หรือตะกร้อ เป็นต้น

(2) มิติสุขภาพ

“ในส่วนของประกันสุขภาพ แรกๆ ก็จะมีเพียงการประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวทั้งนั้น แต่หลังจากนั้นมา อย่างประกันสุขภาพติดตามเพิ่มขึ้นมา ผู้ติดตามที่ว่านี้จะหมายถึงต่างด้าวที่ไม่อยู่ในวัยแรงงาน หมายถึงคนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี และก็มากกว่า 55 ปี เช่นกันจะพบแรงงานต่างด้าวที่ว่าเป็นโรคของคนที่ยืนดีอยู่ดี ในส่วนของโรคแรกๆ ที่พบ ก็จะมีโรคในวัยทำงานในวัยแรงงานทั่วๆ ไป แต่หลังจากนั้นจะเริ่มพบในโรคของคนที่เป็นโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง ไขมันในเส้นเลือด” (อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

การทำงานของสาธารณสุขกับคนต่างด้าวทุกคนต้องตรวจสอบสุขภาพและก็ขึ้นทะเบียนในการประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว เพื่อให้มีหลักประกันสุขภาพ ปรากฏว่ามีข้อมูลแรงงานต่างด้าวทั้ง 58,000 คนที่ขึ้นทะเบียนประกันสุขภาพไปแล้ว 30,000 คนเขาไม่ขึ้นทะเบียนเพราะเขาอาจจะคิดว่าเขาไม่ชอบที่จะเจ็บป่วย เขาไม่ชอบที่จะรักษาโรงพยาบาลของรัฐก็ได้ สะดวกที่จะเข้ารับการรักษาที่คลินิกเอกชนก็ได้ แต่ในการที่ทำควบคู่กัน โดย

ที่เราจะต้องมีหลักประกันทางด้านโรงพยาบาลของรัฐ ควบคู่กับการขออนุญาตทำงานของ แต่ถ้าพูดถึงการรักษาที่โรงพยาบาล ไม่ว่าจะมีคนเถื่อนเข้ามา เจ็บป่วยไม่สบายเข้ามา ถามว่าจะให้จับหรือเปล่านั้นค่อยว่ากัน แต่เราต้องรักษาก่อน เสร็จแล้วค่อยว่ากัน การเจ็บป่วยของแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะเจ็บป่วยรุนแรงบางที่รักษาเสร็จแล้ว มีค่ารักษาพยาบาลออกมาของทางแพทย์ ก็ไม่สามารถเบิกได้ของแรงงานต่างด้าว ตัวเลขในปีงบประมาณ 2559 ของโรงพยาบาลภาครัฐในจังหวัดสงขลาอยู่ที่ 14,000,000 บาท

เรื่องโรคติดต่อ ในการตรวจสุขภาพก่อนที่จะขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวได้ต้องมีการตรวจสุขภาพก่อนการตรวจแรงงานต่างด้าว เช่น เอ็กซเรย์ปอด ตรวจปัสสาวะ ตรวจเลือด และยังมีการให้กินยาตัวหนึ่งเพื่อที่จะให้พยาธิเข้าข้างมันวิ่งออกมาในกระแสเลือดถึงจะเจาะแล้วเอาไปตรวจเจอ ถ้าไม่กินยาตัวนี้ ถึงจะเจาะไปก็มองไม่เห็นให้พยาธิตัวนั้นที่ทำให้เป็นโรคเข้าข้าง เพราะฉะนั้นถ้าแรงงานต่างด้าวไปตรวจในคลินิกธรรมดา จะตรวจไม่เจอโรคนี้ ส่วนโรคที่พบ เช่น วัณโรค โรคเท้าช้าง และมีสารเสพติด ส่วนใหญ่ปัญหาของโรงพยาบาลที่เจอคือไม่ได้ขึ้นทะเบียนมาก่อน พอต้องมาซื้อประกัน 1,600 บาท เพื่อที่จะคลอดหรือว่าเป็นโรค พอเป็นโรคที่ต้องรักษาต่อเนื่อง เขาก็จะพากันมาประเทศไทยได้เลยมาซื้อ 1,600 บาท เพราะที่นี้รักษาดี จ่ายแค่ 1,600 บาทก็รักษาได้ตลอดเลย

ประเด็นของที่คนต่างชาติไปใช้สิทธิประกันสังคมแล้วไม่มีสิทธิอาจจะมีความผิดตรงที่แรงงานต่างชาติในกรณีบัตรสีชมพูหมดอายุเข้าก็กลับประเทศเข้าไปแล้วพอเข้ามาใหม่ บางครั้งในพาสปอร์ตที่มาใหม่จะมีชื่อไม่ตรงกับของเก่ากับการขึ้นทะเบียนสังคมไว้แล้วพอขึ้นพาสปอร์ตใหม่มาชื่อไม่ตรง นามสกุลไม่ตรง วันเดือนปีเกิดไม่ตรง พอไม่ตรงทางประกันสังคมพอขึ้นทะเบียนเมื่อชื่อสกุลไม่ตรงกับของเดิมประกันสังคมจะขึ้นเลขทะเบียนใหม่สิทธิประกันสังคมก็จะไม่ต่อเนื่อง เมื่อกับตัวเขาจะมีเลขประกันสังคมสองเลขเพราะฉะนั้นทางประกันสังคม ต้องให้ประเทศหลักประเทศต้นทางของเขาทำหนังสือบอกว่าพาสปอร์ตเก่ากับอันใหม่เป็นบุคคลคนเดียวกันเราถึงจะมาโยงข้อมูลตรงนี้ให้เขาได้ ถ้ามันเป็นคนละเลขบัตรสิทธิของเขาตรวจนี้ก็จะใช้สิทธิไม่ได้ ปัญหานี้ต้องให้ประเทศต้นทางรับรองว่าพาสปอร์ตสองอันนี้เป็นบุคคลคนเดียวกัน

(3) มิติอาหาร

ในชุมชนมีตลาดที่มีวัตถุดิบที่เพียงพอที่ชาตือาเซียนสามารถนำไปประกอบเป็นอาหารประจำวันของตนเองได้ และเขาก็สามารถทานอาหารไทยที่ขายในบริเวณนั้นได้

(4) มิติการศึกษา

ภายในชุมชนทำเทียบเรือประมงใหม่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานประมงต่อเนื่องสัญชาติกัมพูชาที่นับถือศาสนาอิสลามและมีศูนย์เรียนรู้ เพื่อเด็กและครอบครัวแรงงานเพื่อนบ้าน ชื่อ “ศูนย์สวัสดิภาพและธรรมาภิบาลแรงงานประมงสงขลา” เป็นการบูรณาการทั้ง 5 หน่วยงาน ประกอบด้วย องค์การสะพานปลา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สมาคมวางแผนครอบครัว

แห่งประเทศไทยศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา (บ้านสุขสันต์) และบริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) หรือ ซีพีเอฟ และได้มีการลงนามในข้อตกลง หรือเอ็มโอยู โดยศูนย์แห่งนี้จึงจัดตั้งขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานภาคประมงที่ถูกกฎหมายและครอบครัว ภายในศูนย์มีการจัดสรรพื้นที่เป็น 4 ส่วน เพื่อให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพ คือห้องเรียนสำหรับเด็กต่างด้าว ห้องละหมาด ห้องพยาบาล ห้องเอนกประสงค์ซึ่งรวมถึงศูนย์ติดต่อประสานงาน ห้องประชุมและห้องสมุด

“เด็กในศูนย์สวัสดิภาพและธรรมาภิบาลแรงงานประมงสงขลาที่รับจะมีหลายช่วงวัย ตั้งแต่ 4 ปี ถึง 14 ปี คือมีเด็กมาทั้งหมด ก็จะดูแลเขาด้านการศึกษา ให้ความรู้ เตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่โรงเรียน สำหรับเด็กที่เข้ามา ถ้าผ่านเกณฑ์ และเขาจะมีความประสงค์ที่อยากจะเข้าศึกษาต่อ ก็ส่งไปยังโรงเรียน ในปีนี้ส่งไปศึกษาต่อที่โรงเรียน 7 คน ศึกษาต่อในระดับอนุบาล จำนวน 3 คน และก็ศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 คน” (ครูผู้สอนศูนย์สวัสดิภาพและธรรมาภิบาลแรงงานประมงสงขลากล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

สิทธิของเด็กต่างด้าวก็จะได้รับสิทธิเหมือนกับเด็กไทยทุกอย่าง เพียงแค่เด็กไม่มีสัญชาติ ไม่มีทะเบียนราษฎร ถ้าเด็กเข้ามาในโรงเรียนในระบบก็รับหมด แต่ปัญหาก็คือเด็กกลุ่มไม่มีบัตรศึกษา เหมือนกับเด็กของเรา ตรงนี้กระทรวงก็ให้สิทธิกับเด็กกลุ่มนี้ กำหนดเลขของเขามาจากเด็กต่างด้าว เพื่อที่จะรับสิทธิเหมือนเด็กของเรา เช่น พวกอาหารกลางวัน ก็เหมือนเด็กไทย เด็กต่างด้าวคือเด็กต่างด้าว จะมี 2 กลุ่ม คือเด็กที่พ่อแม่เข้ามาเมืองมาถูกกฎหมายกับเด็กต่างด้าวที่พ่อแม่เข้ามาปกติ ซึ่งแรงงานต่างด้าว เด็กเขาเรียกว่าผู้ติดตามซึ่งมีอายุไม่เกิน 15 ปี ก็จะได้รับสิทธิตามพ่อแม่ ที่นี้เด็กต้องขึ้นทะเบียน พ.ร.บ. 38/1 ต้องมีฐานจดทะเบียนประวัติ เขาเรียกว่า พ.ร.บ. 38/1 ที่นี้พออยู่ในเขตพื้นที่ไหนมันก็เป็นสิทธิพื้นฐานจะออกมาบอกว่ายังไงก็ต้องเรียน ถ้าเค้าประสงค์ที่จะเรียน เป็นหน้าที่ของรัฐบาลไทย ก็เป็นเหตุจูงใจอีกอย่างหนึ่งที่เข้ามาบ้านเราที่นี้มีปัญหาว่าเด็กบางคนที่ยื่นทะเบียน พ.ร.บ. 38/1 ไว้จังหวัดสงขลา พอย้ายไปอำเภออื่น จังหวัดอื่น ก็ย้ายแบบไม่ถูกต้อง ซึ่งที่จริงการย้ายแรงงานต่างด้าวต้องแจ้งออกจากทะเบียนราษฎรที่สงขลา ก่อน นายทะเบียนก็จะเซ็นแจ้งออก เมื่อไหร่ที่ไปเข้าบ้านเลขที่เก่าของนายจ้างใหม่มันจะได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง ไปใช้ข้อมูลหลอก ทุกวันนี้มันไม่จริง เพราะเขาไม่ได้แจ้งออก เพราะฉะนั้นพอเป็นอย่างนี้ เขาเลยกำหนดพระราชบัญญัติกล่าวไว้ว่าแต่เดิมไม่มีโทษ นายจ้างก็ต้องแจ้งออกภายใน 15 วัน ถ้าไม่แจ้งออกก็ปรับไม่เกิน 100,000 บาท คือเอาปัญหาสภาพปัจจุบันมาบอกเป็นพระราชกำหนด ข้อมูลตัวนี้มันก็เหลื่อมล้ำกันอยู่

ประเด็นการเรียนรู้ภาษาที่หลากหลาย ตอนนี้จะรองรับเข้าสู่อาเซียนก็จะมีครูต่างชาติเข้ามาสอนภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษ ส่วนใหญ่จะจ้างเข้ามาสอนเด็ก โรงเรียนที่มีความพร้อมมากกว่านั้นก็จะเปิด 3 หลักสูตร เช่น ภาษาจีน อังกฤษ และภาษาอื่น เป็นความพร้อมของแต่ละโรงเรียน โดยได้รับการอุดหนุนจากท้องถิ่น

(5) มิติการมีงานทำและมีรายได้

“มองว่าชาติอาเซียนมาไม่มีผลกับการทำงานของแรงงานไทย เนื่องจากส่วนใหญ่ชาติอาเซียนทำงานที่คนไทยจะไม่ค่อยทำ ทำให้เป็นการขาดแคลนแรงงาน แล้วคนต่างด้าวเป็นคนขยัน ไม่เลือกงาน งานบางอย่างคนไทยไม่ชอบ เช่น ทำเกษตรกรรม หรือทำสวน ส่วนใหญ่ตอนนี้จะเป็นชาติอาเซียน แล้วก็แรงงานประมง ซึ่งงานในลักษณะนี้คนไทยจะไม่ทำ เพราะคนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง ส่วนใหญ่ก็เรียนหนังสือมากจึงเลือกงานกัน” (เจ้าหน้าที่จากเทศบาลนครสงขลากล่าวเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2560)

ส่วนรายได้ในชุมชนก็จะได้รับได้ตรงจากการขายของและที่บ้านเช่า เกิดการมีงานของคนชุมชนมีการขายของได้ และมีลูกค้าเพิ่มขึ้น

(6) มิติครอบครัว

ไม่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว บางครอบครัวคนไทยก็มีการแต่งงานกับชาติอาเซียน

(7) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชนของชาติอาเซียนด้วยกันเองแต่ละชาติจะมีมากหากเขาได้อยู่รวมกัน สามารถรวมตัวกันได้ ในส่วนกิจกรรมที่ร่วมกับคนไทยในชุมชนยังมีน้อย อาจจะเนื่องจากการที่เขาต้องทำงานตลอดทั้งวันเพื่อที่จะหารายได้ จึงไม่มีเวลา เว้นแต่งงานบุญ งานกุศล เข้าวัดในวันพระใหญ่ ร่วมงานบวชงานศพของเพื่อนคนไทย และทำอาหารใส่ปันโตฝากเพื่อนบ้านไปทำบุญ เป็นต้น

(8) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

ส่วนใหญ่ชาติอาเซียนก็จะเป็นกัมพูชา พม่า พวกเขาอยู่ในชุมชนมา 10 กว่าปี บางคนเข้ามาแต่งงานกับคนไทย มีลูกหลานกันก็ไม่มีปัญหาอะไรกัน ส่วนมากนับถือศาสนาเดียวกันทำกิจกรรมร่วมกันได้ เช่น สงกรานต์เขาก็ทำบุญเหมือนกับเรา ทำบุญเป็นครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับแรงงานก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คุยกัน อยู่ร่วมกันได้ด้วยการให้ชาวต่างชาติที่พูดภาษาไทยได้เป็นผู้สื่อสาร

(9) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ภายในชุมชนไม่มีปัญหาอาชญากรรม หรือปัญหารุนแรงทางสังคม มีเพียงการส่งเสียงดังของชาติอาเซียนช่วงเย็นๆก็รวมตัวกันเหล้าภายหลังเสร็จภารกิจจากงาน แต่ไม่มีปัญหารุนแรงแต่อย่างใด

(10) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ชาติอาเซียนมีความเสมอภาคทางสังคมในชุมชนและมีจิตอาสา เช่น ในการร่วมรณรงค์การรักษาความสะอาดในชุมชน เก็บขยะ

(11) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ พลังงาน

หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมบริเวณของที่พักอาศัยของชาติอาเซียน มีการชี้แจง วางแนวทางการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่าและถูกสุขลักษณะ เพื่อการอยู่ร่วมกันที่ดีของคนในชุมชนและชาติอาเซียน ที่ผ่านมามีการพูดคุยกันในประเด็นการจัดการภัยพิบัติ

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

(1) ควรมีการตระหนักถึงความรับผิดชอบของนายจ้างต่อการดูแลชาติอาเซียนทั้งด้านมนุษยธรรม ความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย รายได้ การใช้แรงงานและความเป็นธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชน

(2) ภาครัฐโดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบแต่ละด้าน องค์กรภาคเอกชน ประชาสังคมต้องมีแนวทาง มาตรการที่ชัดเจน บูรณาการการทำงานร่วมกันส่งต่อข้อมูลอย่างทันต่อสถานการณ์ เพื่อเป็นการป้องกัน แก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชาติอาเซียนและคนในชุมชนได้รู้จักกัน เอื้ออาทรระหว่างกันก่อให้เกิดสัมพันธภาพภายในชุมชน

4.13.2.2 กลุ่มชาติอาเซียน

ชาติอาเซียนที่ให้การสัมภาษณ์เป็นเพศชาย ร้อยละ 83.33 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 16.67 ส่วนใหญ่ อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 50.00 รองลงมาอายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 33.33 และมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 16.67 ตามลำดับ ชาติอาเซียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 66.66 รองลงมานับถือศาสนาอิสลามและคริสต์ ร้อยละ 16.67 เป็นชาวกัมพูชาและพม่า ร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่สมรส ร้อยละ 83.33 รองลงมาเป็นโสด ร้อยละ 16.67 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 - 7 คน ร้อยละ 66.67 รองลงมามีสมาชิคน้อยกว่า 3 คน ร้อยละ 33.33 ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 66.67 รองลงมาเป็นสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 33.33 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 66.67 รองลงมาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 33.33 ประกอบอาชีพประมงต่อเนื่อง (คัดปลา) และผู้ใช้แรงงาน/รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 33.33 และอาชีพประมงและก่อสร้าง ร้อยละ 16.67 มีรายได้ ในลำดับที่เท่ากัน 5,001 - 10,000 บาท และ 10,001 - 15,000 บาท ร้อยละ 50.00 ระยะเวลาทำงาน/อาศัยในชุมชน 5 - 15 ปี ร้อยละ 50.00 รองลงมาน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 33.33 และ 16 - 25 ปี ร้อยละ 16.67 ตามลำดับ เข้ามาทำงานในไทยโดยผ่านนายหน้า ร้อยละ 66.67 รองลงมาญาติแนะนำ ร้อยละ 33.33 ชาติอาเซียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ร้อยละ 83.33 และไม่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ร้อยละ 16.67

1) สถานการณ์พื้นฐาน

“การเปิดเป็นประชาคมอาเซียนในวันที่ 31 ธ.ค. 58 การดำเนินชีวิตในชุมชนไม่ได้มีผลกระทบอะไรใช้ชีวิตได้เหมือนเดิม การดำเนินชีวิตไม่ได้มีความแตกต่างกับก่อนการเปิดเป็นประชาคมอาเซียน เพราะตัวเองสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมือนเดิมตามปกติไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไร” (แรงงานชาติพม่ากล่าวเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2560)

หลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ชาติอาเซียนต้องการทำงานในประเทศไทยมากขึ้น เพราะไม่ต้องการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และค่าใช้จ่ายในการเข้ามาทำงานน้อยลง เพราะไม่ต้องผ่านนายหน้า และไม่มีผลต่อการตัดสินใจของท่านในการเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ เพราะเป็นงานที่ต้องใช้แรงงาน ไม่ต้องใช้ทักษะที่เป็นแรงงานมีฝีมือ

“ส่วนใหญ่ถ้าเป็นกัมพูชาทั้งชายและหญิงจะทำงานในประเภทกิจการประมงต่อเนื่อง เช่น การคัดแยกปลา การตัดหัวปลา ส่วนพม่าผู้ชายทำงานในประเภทกิจการประมง ผู้หญิงทำงานรับจ้างทำงานบ้าน” (แรงงานชาติพม่ากล่าวเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2560)

ที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในประเทศไทย 2 – 10 ปีบางราย 20 ปี เพื่อต้องการทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว ส่งเงินกลับไปให้ครอบครัว เพื่อสร้างบ้าน เป็นทุนประกอบอาชีพค้าขายและส่งเป็นทุนการศึกษาของบุตร

เมื่อประเทศไทยเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมายไม่ได้มีผลต่อระยะเวลาการเข้ามาทำงานและพักอาศัยในชุมชนภายหลังเปิดให้ชาติอาเซียนขึ้นทะเบียนถูกต้อง แต่มีผลทำให้งานน้อยลงและรายได้ก็ลดลงตามด้วย เนื่องจากกิจการประมงไม่สามารถเดินเรือได้

“ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน ไม่เกี่ยวข้องกับแรงงานชาวต่างชาติ เนื่องจากชาติอาเซียนต้องทำงานเกือบทั้งวัน ทำงานล่วงเวลาเพื่อหารายได้ จึงไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมกับชุมชน หรือคนไทยในพื้นที่มากนัก ชาติอาเซียนมีความรู้สึกที่ดีที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทย เนื่องจากมีรายได้ส่งกลับประเทศ ส่วนที่พักอาศัยในชุมชนพวกตนจะอยู่กันเป็นกลุ่มชาติเดียวกันเป็นส่วนใหญ่” (แรงงานชาติพม่ากล่าวเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2560)

2) ความครอบคลุมทางสังคม

ชาติอาเซียนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ถ้าได้ขึ้นทะเบียนถูกต้อง เช่น สามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล บุตรสามารถเรียนร่วมกับคนไทยโดยทั่วไปได้ โดยเมื่อถามถึงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน กลุ่มตัวอย่างรู้สึกเฉยๆ เนื่องจากมักจะอยู่รวมกลุ่มกับคนชาติเดียวกันมากกว่าไม่ค่อยได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมของชุมชน นอกจากเป็นงานบุญ ประเพณีตามหลักศาสนา

“เราสามารถให้วัยรุ่นคนไทยไปทำธุระส่วนตัวแทนท่านได้เป็นบางเรื่อง เช่น ไปซื้อของดูแลคนในครอบครัว เฉพาะคนที่เป็คนายจ้างเรา หรือว่าที่เราสนิทเท่านั้นที่สามารถให้วัยรุ่นได้แต่ถ้าหากเป็นเรื่องเงินก็ยังไม่ไว้วางใจกันหากมีเหตุสุดวิสัยก็กลัวที่จะขอความช่วยเหลือจากคนไทย เนื่องจากการความช่วยเหลือจริงๆ อย่างทันที” (แรงงานชาตักัมพูชากล่าวเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2560)

สำหรับความรู้สึกเมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ชาต้อาเซียนเห็นว่า หากได้ขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายก็จะไม่กลัวตำรวจ เจ้าหน้าที่

3) ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(1) มิตินที่อยู่อาศัย

มีความเพียงพอของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา) และที่อยู่อาศัย แต่มีปัญหาสุขอนามัยในบางแห่ง เช่น แพลลาที่มีแรงงานชาต้อาเซียนอาศัยกันมากซึ่งเป็นบริเวณเดียวหรือใกล้เคียงแหล่งคัดแยกปลา อาจมีการทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในหล่งน้ำบริเวณนั้น ส่วนที่สาธารณะในชุมชนที่มีแรงงานชาต้อาเซียนซึ่งยังต้องการมีสนามใช้ออกกำลังกายหลังเลิกงาน

(2) มิตินสุขภาพ

หากขึ้นทะเบียนถูกต้องย่อมสามารถซื้อบัตรประกันสุขภาพและได้รับสิทธิในการเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลต่างๆ และมีหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อ โดยเฉพาะเมื่อมีภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ซึ่งอาจจะติดต่อกันได้ในชุมชนที่อยู่กันอย่างแออัด ไม่ถูกสุขลักษณะ

(3) มิตินอาหาร

ในชุมชนมีอาหารบริโภคที่มีความหลากหลายและเพียงพอต่อชาต้อาเซียนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะซื้อวัตถุดิบที่ขายในตลาดชุมชนที่สามารถนำไปปรุงเพื่อประกอบเป็นอาหารพื้นถิ่นกันเอง ซึ่งเค้าจะทำอาหารที่ไม่หลากหลายหรือหลายอย่างในการบริโภคแต่ละมื้อ ต่างจากคนไทยแต่ละมื้อต้องมีอาหารหลากหลาย

(4) มิตินการศึกษา

มีการเปิดโอกาสให้เด็กต่างชาติสามารถเรียนร่วมกับเด็กไทย ในบางโรงเรียนมีการเรียนการสอนที่มีภาษาที่หลากหลาย ส่วนสถานศึกษาเฉพาะกับลูกหลานชาต้อาเซียนไม่มี นอกจากนี้ในในพื้นที่ท่าเทียบเรือประมงสงขลา ยังมีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มแรงงานประมงและครอบครัวมีการสอนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเบื้องต้น เพื่อเตรียมความรู้ให้เด็กสามารถเข้าเรียนต่อในโรงเรียนของรัฐบาลได้ต่อไป มีการสอนสอนภาษากัมพูชา และการสอนดนตรีจากครูอาสาเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ อยู่ร่วมในสังคมได้

(5) มิติการมีงานทำและมีรายได้

แรงจูงใจที่ทำให้อยากจะเข้ามาทำงานที่ประเทศไทย เพราะเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเจริญจึงต้องการเข้ามาหางานทำ อยากมีรายได้ที่สามารถส่งกลับไปให้ครอบครัวได้อย่างไม่ลำบากนักหากไม่เลือกงาน บางรายให้ญาติซึ่งมาทำงานที่ประเทศไทยอยู่ก่อนแล้วให้เขาช่วยหาแหล่งงาน และช่วยติดต่อประสานงานด้านเอกสารเพื่อสามารถเข้ามาประเทศไทยได้

(6) มิติชุมชน และการสนับสนุนทางสังคม

ในการใช้ชีวิตร่วมกับคนไทยไม่ได้มีปัญหาอะไร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันและมีส่วนร่วมในชุมชนตามแต่โอกาส เช่น การรณรงค์ของเทศบาล เพื่อนบ้านคนไทยให้ช่วยยกของ หรือช่วยตัดต้นไม้ภายในบริเวณบ้าน บางรายเล่าว่ามีเพื่อนคนไทยที่ทำงานอยู่ด้วยกันหลายคนก็มีสามีหรือภรรยาเป็นคนเขมร สำหรับบางคนไม่ค่อยรู้จักกับคนไทยไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนไทยเพราะต้องทำงานตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ ส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่กับพรรคพวกของตัวเองที่เป็นพม่าและเห็นว่าคนไทยเป็นคนมีน้ำใจและเคยให้ความช่วยเหลือกับคนพม่าตัวเองเคยเห็นคนไทยช่วยคนพม่าที่โดนรถชน ช่วยบอกเส้นทางและให้ค่ารถด้วยก็มี ส่วนที่เป็นแรงงานก่อสร้างจะมีแรงงานต่างชาติในไซต์งานมาก แต่จะแยกกลุ่มคนละชาติออกจากกันไม่ยุ่งเกี่ยวกัน

(7) มิติศาสนาและวัฒนธรรม

มีความซึมซับในวัฒนธรรมไทยโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากมีความแตกต่างของศาสนา วัฒนธรรมของแต่ละชาติไม่มากนัก ในบางวัดคนไทยและคนพม่าจะนั่งร่วมทำพิธีกรรมทางศาสนาที่ศาลาเดียวกันโดยให้พระของไทยทำพิธีกรรมทางศาสนาแล้วต่อด้วยพระของพม่า ชาวไทยและชาวพม่าสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่มีปัญหาอะไร ได้ร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนากับคนไทย เช่น ทำบุญเดือนสิบ วันสงกรานต์ บ้านสุขสันต์เคยนิมนต์พระมาทำพิธีทางศาสนาให้กับคู่บ่าวสาวของชาวกัมพูชา

แรงงานต่างชาติบางครอบครัวนับถือศาสนาอิสลามจะพากันไปละหมาดที่มัสยิดบ้านบนทุกวันศุกร์เพราะเป็นวันละหมาดใหญ่และมีการทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวในวันรายอซึ่งเป็นวันสำคัญของทางศาสนาอิสลาม โดยสามารถละหมาดร่วมกับคนไทยได้อย่างไม่มีปัญหา

(8) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ไม่ค่อยมีปัญหาเพราะต่างฝ่ายต่างระมัดระวังรักษาทรัพย์สินของตนเองและเงินที่ได้จากการทำงานบางคนจะเก็บไว้ที่บ้าน ซึ่งไม่มีเงินสูญหาย

(9) มิติสิทธิและความเป็นธรรม

ได้รับความเสมอภาคทางสังคมในชุมชนตามสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ หากเป็นเมื่อเข้ามาทำงานครั้งแรกที่ยังเข้ามาไม่ถูกกฎหมายหากไปเดินตลาดจะโดนตำรวจเรียกเสียค่าปรับบ่อยมากประมาณตอนนั้นจะกลัวตำรวจมาก แต่หลังจากมีบัตรถูกต้องตามกฎหมายก็ไม่มี ความกลัวตำรวจเหมือนเมื่อก่อน

(10) มิติการเมือง

สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมภายในชุมชนได้อย่างคนไทยทั่วไป มีการให้ความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิหน้าที่โดยกระทรวงแรงงานและศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเล

(11) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/พลังงาน

มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีการประหยัดพลังงาน เนื่องจากต้องเสียค่าน้ำค่าไฟของที่พักอาศัย

4) มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคม

- (1) ให้การช่วยเหลือชาติอาเซียนในการขึ้นทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- (2) ช่วยเหลือในการเดินทางผ่านแดนเพื่อกลับบ้าน โดยไม่ต้องรอให้ถึงช่วงเทศกาล
- (3) การมีส่วนร่วมระหว่างคนไทยและคนอาเซียน และการสร้างความเข้าใจระหว่าง

คนในชุมชน

อภิปรายผลการศึกษาพื้นที่ สสว.12

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาติอาเซียนเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก ทั้งชาติอาเซียนสัญชาติกัมพูชา พม่าและลาว ประเภทที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติทั้งหมด แรงงานต่างด้าวตามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐต่อรัฐ (MOU) เนื่องจากการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้ ซึ่งแรงงานที่เข้ามามีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามประเภทความต้องการและขนาดของกิจการ จังหวัดสงขลาที่มีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ เรือประมงจำนวนมากหมุนเวียนเข้ามาเทียบท่าเพื่อขนถ่ายสินค้า มีแพลตฟอร์มของเอกชนตั้งอยู่ตลอดแนวทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา มีการครอบครองเรือประมงมากที่สุด ดังนั้น จึงมีการใช้แรงงานภาคประมงเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นชาติอาเซียนทั้งบนเรือและส่วนของการคัดแยก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกจ้างที่ทำงานบนเรือประมงนอกน่านน้ำยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ซึ่งเป็นสิทธิแรงงานขั้นพื้นฐานเท่าที่ควร

บริเวณพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาซึ่งเป็นพื้นที่แรงงานประมงอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แบ่งเป็น กลุ่มลูกเรือประมง และแรงงานประมงต่อเนื่อง 3,500 คนกลุ่มแรงงานที่เสี่ยงในการเข้าสู่วงจรการค้ามนุษย์ อาทิ เช่น แรงงานก่อสร้าง กลุ่มผู้ใช้แรงในอุตสาหกรรมอื่นๆ เกือบ 20,000 คน นอกจากนี้บริเวณท่าเทียบเรือยังมีกลุ่มแรงงานสตรี 1,200 คน กลุ่มแรงงานเด็กต่างด้าวที่มีอายุระหว่าง

4-15 ปี 50 คน และครอบครัวเด็กต่างด้าว 320 คน จึงต้องอาศัยการทำงานอย่างบูรณาการของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน NGO และผู้มีส่วนได้เสียในภาคการประมงทั้งระบบ ประกอบด้วย องค์การสะพานปลา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ศูนย์อภิบาลผู้เดินทางทะเลสงขลา (บ้านสุขสันต์) และบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัด (มหาชน) หรือซีพีเอฟ ได้ร่วมพิธีลงนามบันทึกความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายการป้องกันการค้ามนุษย์ในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โดยร่วมมือกันก่อตั้ง "ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มแรงงานประมงและครอบครัวขึ้น ที่ท่าเทียบเรือประมงสงขลา จังหวัดสงขลา" ระยะเวลาดำเนินการเป็นเวลา 5 ปี(2558-2563)การจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์ฯ แห่งนี้ มีองค์การสะพานปลาเป็นประธาน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครแรงงานต่างด้าวและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการให้บริการ คุ้มครอง ป้องกัน ผู้ที่เสี่ยงหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ 2) ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายการป้องกันการค้ามนุษย์ ในระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว แรงงานต่างด้าวและครอบครัวได้เรียนรู้ อบรม และส่งเสริมอาชีพ 4) เป็นศูนย์ให้การดูแล พยาบาล คัดกรองโรคเบื้องต้นและประกอบศาสนกิจแก่กลุ่มแรงงานประมง ต่อเนื่องและครอบครัวของแรงงานต่างด้าว และ 5) เป็นศูนย์ประสานงานรับแจ้งเรื่องร้องทุกข์ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมของแรงงาน

โดยศูนย์ดังกล่าวแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้ ศูนย์ประสานงาน ห้องพยาบาล ศูนย์เรียนเพื่อเด็กและครอบครัวแรงงานเพื่อนบ้านโดยนำมาเรียนหนังสือภายในศูนย์ มีการสอนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเบื้องต้น เพื่อเตรียมความรู้ให้เด็กสามารถเข้าเรียนต่อในโรงเรียนของรัฐบาลได้ต่อไป มีการสอนสอนภาษากัมพูชา และการสอนดนตรีจากครูอาสาเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ อยู่ร่วมในสังคมได้ ทั้งนี้ เด็กต่างชาติจากศูนย์ฯ สามารถผ่านเกณฑ์และเริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนเทศบาลในปีการศึกษา 2560 ได้ 5 คน ศูนย์ฯ จะเปิดให้ทั้งเด็กและผู้ปกครองมาเรียนร่วมกัน โดยจะสอนความรู้ทั่วไป การกินอยู่ ความปลอดภัย รวมถึงการเสริมทักษะวิชาชีพ เพื่อนำไปประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งเด็กบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวกัมพูชานับถือศาสนาอิสลาม และอีกส่วนหนึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติทางศาสนิกหรือห้องละหมาด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานประมงและครอบครัวให้ดีขึ้น ยังสามารถป้องกันการค้ามนุษย์ และตัดวงจรการค้าแรงงานเด็กได้ในระดับหนึ่งด้วย อีกทั้งเป็นศูนย์กลางสำหรับสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือแรงงานต่างด้าว และเพื่อรองรับกิจกรรมช่วยเหลือและเยียวยา ให้แก่แรงงานที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์และครอบครัวของแรงงาน รวมถึงป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การร่วมกันตั้งศูนย์ฯ นี้มีประโยชน์หลายด้าน ทั้งให้ความรู้ด้านสุขภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่รอคอยโอกาส ทั้งด้านการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ภายในศูนย์ฯ มีห้องพยาบาลให้กับลูกเรือ แรงงานที่ได้รับอุบัติเหตุฉุกเฉิน รวมถึงยาสามัญประจำบ้าน ทั้งยังมีการให้ความรู้ด้านสุขภาพแรงงาน สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน รับเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิ ค่าจ้าง การถูกกระทำจากนายจ้าง ทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไข

อย่างรวดเร็ว แรงงานสามารถเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนได้ง่าย ประกอบกับการที่ศูนย์ฯ นี้ ตั้งอยู่ติดกับท่าเรือประมง ทำให้เข้าถึงแรงงานได้ง่าย โดยศูนย์จะมีล่ามชาวพม่า และชาวกัมพูชามา ช่วยกันสื่อสาร ทำให้การสื่อสารเข้าใจและง่ายขึ้นแรงงานประมงไว้วางใจศูนย์ฯ ให้เป็นที่พึ่งพิงแรงงาน อย่างแท้จริง"

นอกจากนี้ได้นำการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปีแรก ไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์แผนงานของปีที่ 2 ที่จะมุ่งเน้นทำงานเชิงรุกมากขึ้น มุ่งเน้น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1.) การสร้างความรู้ความตระหนักในหน้าที่ของผู้ประกอบการ และสิทธิของแรงงานข้ามชาติในสถานประกอบการในจังหวัดสงขลามากขึ้น 2.) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงาน ทั้งสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน และที่อยู่อาศัย 3.) การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของลูกหลานแรงงานให้เข้าสู่ระบบการศึกษาของไทย 4.) การส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ตลอดจนจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยระหว่างสมาชิกในครอบครัวของแรงงานข้ามชาติ โดยมีเป้าหมายให้แรงงานข้ามชาติและครอบครัว ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนไทยอย่างมีความสุข และได้รับการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน

ภายหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ประชากรชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในพื้นที่ชุมชนมีจำนวนลดลงบ้าง เนื่องจากภายหลังเปิดประชาคมอาเซียนจะมีการจัดระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับที่ต้องใช้เอกสารหลักฐานและความถูกต้องของชาติอาเซียนมากขึ้น กลุ่มชาติอาเซียนที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เข้ามาทำงานประเภทประมงต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นแรงงานชายชาวกัมพูชา อาจจะมีผู้ติดตามที่เป็นภรรยาและบุตรบ้าง ระยะเวลาที่กลุ่มชาติอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยไม่ได้ยาวนานกว่าเดิม เนื่องจากจากการที่มีข้อบังคับที่เคร่งครัดในการเดินเรือประมงทำให้เรือออกทะเลลดลง ปริมาณงานลดลงโดยเฉพาะกิจการประมงต่อเนื่องที่ต้องคิดปลา ตัดหัวปลาและแรงงานประมง บางรายส่งเงินกลับบ้านเพื่อสร้างบ้าน ลงทุนประกอบอาชีพค้าขายก็จะไม่กลับมาทำงานที่ประเทศไทย แรงงานจะกลับบ้านเกือบทุกปี เพื่อนำเงินไปให้ครอบครัวลงทุนประกอบอาชีพและเป็นทุนการศึกษาของบุตร ต่างกับก่อนปี 2558 แรงงานดังกล่าวไม่ค่อยได้กลับบ้านจะกลับบ้านปีละครั้งช่วงเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น

การใช้ชีวิตในชุมชนทั้งคนไทยและชาติอาเซียนภายหลังเปิดประชาคมอาเซียนไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์มากนัก ต่างคนต่างมีวิถีชีวิตของตนทั้งความเป็นอยู่และการะการทำงาน ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรงในชุมชน มีเพียงทะเลาะวิวาท เล็กเล็ขโมยน้อยๆ ก่อความรำคาญบ้าง ในส่วนชุมชนมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและภาษาเพิ่มขึ้น ส่วนด้านวัฒนธรรมจะมีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากชาติอาเซียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับเรา กลุ่มชาติอาเซียนในชุมชนไม่มีความแตกต่างจากพวกเรา เนื่องจากทั้งกัมพูชา พม่าต่างนับถือศาสนาพุทธ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายกับคนไทย โดยเฉพาะพื้นที่ที่เก็บข้อมูลส่วนใหญ่เป็นกัมพูชา ที่นับถือศาสนาอิสลาม กลุ่มชาติอาเซียนในชุมชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล รายได้ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ โดยภาพรวมไม่แตกต่างไปจากคนไทย ทั้งคนไทย

และชาติอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชนต่างรู้สึกเป็นปกติไม่ได้มีการแบ่งแยก เพราะพวกเขาไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณีเป็นบางโอกาสสามารถให้ว่านชาติอาเซียนที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชนชนไปทำธุระส่วนตัวแทนเราได้ในบางเรื่องที่ไม่สำคัญ

จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีนโยบายจัดโซนนิ่งในเรื่องที่อยู่อาศัยของชาติอาเซียน โดยจะดำเนินการเข้าไปจัดระเบียบสำหรับที่อยู่หรือชุมชนที่ชาติอาเซียนอาศัยอยู่มาก่อน มีความเพียงพอของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา) การเข้ารับการตรวจสุขภาพหรือการรักษาพยาบาลช่วงแรกๆ ส่วนใหญ่จะพบโรคในวัยแรงงานต่างๆ ไป แต่ต่อมาจะเริ่มพบโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง ไขมันในเส้นเลือด เป็นต้น สิทธิของเด็กต่างด้าวก็จะได้รับสิทธิเหมือนกับเด็กไทย เพียงแต่เด็กไม่มีสัญชาติ ไม่มีทะเบียนราษฎร ถ้าเด็กเข้ามาในโรงเรียนในระบบก็รับหมด ในภาพรวมพื้นที่จัดเก็บข้อมูลของชาติอาเซียนจะไม่มีผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แต่ทุกภาคส่วนควรมีแนวทางหรือมาตรการเชิงป้องกันปัญหาที่จะส่งผลตามมา ดังนี้

- 1) ควรมีการบูรณาการของหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมาย ให้การช่วยเหลือชาติอาเซียนในการขึ้นทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย สร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ภาครัฐและผู้ประกอบการในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิลูกจ้างในกิจการประมงทะเลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 2) ควรมีการตระหนักถึงความรับผิดชอบของนายจ้างต่อการดูแลชาติอาเซียนทั้งด้านมนุษยธรรม ความเป็นอยู่ที่เหมาะสม สุขภาพอนามัย รายได้ การใช้แรงงานและความเป็นธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชน
- 3) ภาครัฐโดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบแต่ละด้าน องค์กรภาคเอกชน ประชาสังคมต้องมีแนวทาง มาตรการที่ชัดเจน บูรณาการการทำงานร่วมกันส่งต่อข้อมูลอย่างทันต่อสถานการณ์ เพื่อเป็นการป้องกันแก้ไขปัญหา
- 4) หน่วยงานด้านสาธารณสุขในพื้นที่ควรมีการติดตามดูแลด้านสุขภาพอนามัยแก่สมาชิกในครอบครัวที่ติดตามของชาติอาเซียนทั้งเด็กและสตรีอย่างต่อเนื่อง
- 5) จัดกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชาติอาเซียนและคนในชุมชนได้รู้จักกัน สร้างความเข้าใจระหว่างคนในชุมชน เอื้ออาทรระหว่างกันก่อให้เกิดสัมพันธภาพภายในชุมชน

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

โครงการศึกษาชุมชนอาเซียนในประเทศไทย : มาตรการ กลไก เพื่อการคุ้มกัน ผลกระทบทางสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่ และเพื่อสร้างมาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาติอาเซียนในประเทศไทย โดยการศึกษาที่เน้นเฉพาะผลกระทบทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายคนไทยและชาวอาเซียน ที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนไทยเป็นสำคัญ คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งคนในชุมชนและคนชาติอาเซียน เช่น ผู้นำหรือผู้แทนชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง NGO และองค์กรอิสระที่ดำเนินงานเกี่ยวกับคนชาติอาเซียน เป็นต้น การศึกษาในครั้งนี้เริ่มจากการศึกษาเอกสารเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการศึกษาชุมชนอาเซียนในประเทศไทย จากนั้นเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จำนวน 1,600 คน โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้เข้าใจทัศนคติของคนไทยในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยหรือทำงานอยู่ในพื้นที่ ในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การจัดเวทีการสนทนากลุ่ม การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมีประชากรกลุ่มเป้าหมายจำนวน 258 คน แยกเป็น คนไทย 179 คน คนต่างชาติ 79 คน จากชุมชนที่จำแนกตามเขตพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละ สสว. ประกอบด้วย

- สสว.1 ตำบลท่าโขลง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
- สสว.2 ตำบลหนองกี่ อำเภอกบินบุรี จังหวัดปราจีนบุรี
- สสว.3 เทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี
- สสว.4 ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
- สสว.5 ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- สสว.6 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
- สสว.7 ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
- สสว.8 ตำบลวัดไทร อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
- สสว.9 ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- สสว.10 ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- สสว.11 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
- สสว.12 เทศบาลนครสงขลา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

5.1 สถานการณ์และผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีชุมชนอาเซียนอาศัยอยู่

5.1.1 สถานการณ์พื้นฐาน

การย้ายถิ่นฐานของแรงงานมีส่วนสนับสนุนอย่างมีนัยยะต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นกัน จากข้อมูลของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน (2559) พบว่ามีชาวอาเซียนพักอาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวน 3.5 - 4 ล้านคน โดยมีแรงงาน 2.7 ล้านคน มาจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ ได้แก่ พม่า กัมพูชา และลาว ซึ่งในจำนวนดังกล่าวเป็นผู้จดทะเบียนแรงงานชาวอาเซียนและผู้ติดตามอย่างถูกกฎหมายเป็นจำนวนประมาณ 1.5 ล้านคน และเป็นผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับภาครัฐ จำนวนมากกว่า 1 ล้านคน (ข้อมูลเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559) ทั้งนี้สถิติจำนวนชาวอาเซียนเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 ชาวอาเซียนที่ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักร มีจำนวนทั้งสิ้น 1,476,841 คน และชาวอาเซียน 3 สัญชาติ ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา ได้รับอนุญาตทำงานตามมาตรา 9 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,290,574 คน ซึ่งภูมิภาคที่มีอาเซียนมากที่สุด คือ ปริณทล จำนวน 531,517 คน และจังหวัดที่มีชาวอาเซียนมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 256,232 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานชาวพม่า กัมพูชา ลาว ฟิลิปปินส์ ชนกลุ่มน้อย/ชนเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ กระเหรี่ยง ปะโอ ตองสัว/ยะไข่ กะฉิ่น มอญ และไทยใหญ่ (เป็นวัยแรงงาน อายุ 20 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง) ประเภทการทำงาน ได้แก่ รับจ้างทั่วไป คัดแยกขยะ ลูกจ้างแพปลา แม่บ้าน/ทำงานบ้าน คนสวน พนักงานโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานเสิร์ฟอาหาร กรรมกร/ก่อสร้าง และค้าขาย ชาวอาเซียนจากส่วนใหญ่ไม่เลือกงาน สามารถทำงานได้หลากหลายอาชีพ โดยจากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวอาเซียนตัดสินใจจากบ้านเกิดมาทำงานที่ประเทศไทยคือ รายได้/ค่าแรงสูงกว่าประเทศที่ตนอยู่ อีกทั้งประเทศไทยก็มีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย และคนไทยส่วนใหญ่ นอกจากจะไม่รังเกียจชาวอาเซียนแล้ว ยังมีการหยิบน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในขณะที่ระยะเวลาที่ชาวอาเซียนเข้ามาทำงาน ส่วนใหญ่มากกว่า 2 ปี แต่ก็มีบางส่วนที่มาทำงานแบบเช้าๆ ออกๆ ประมาณ 3-6 เดือน ชาวอาเซียนอาเซียนมักจะกลับภูมิลำเนาเดิมในช่วงเทศกาลสำคัญ คือ เทศกาลสงกรานต์ เป็นเวลา 1-2 เดือน

จากผลสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ก่อนการเปิดเป็นประชาคมอาเซียน ในวันที่ 31 ธ.ค. 58 กลุ่มเป้าหมายชุมชนส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากประชาคมอาเซียน เช่น การเตรียมการด้านข้อมูลประชากร การเตรียมพร้อมด้านภาษาและสาธารณสุข เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปลายปี 2558 พบว่า การเป็นประชาคมอาเซียนไม่ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินชีวิตของคนไทยในชุมชน รวมถึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มจำนวนชาวอาเซียนและ ไม่ส่งผลโดยตรงต่อระยะเวลาที่กลุ่มชาวอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัย เนื่องจากชาวอาเซียนเข้ามาก่อนที่จะมีการเปิดประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตามภายหลังจากการเปิดเป็นประชาคมอาเซียนพบว่า บางพื้นที่มีชาวอาเซียนเพิ่มขึ้น ชาวอาเซียนเข้ามาแบบถูกกฎหมาย มีเอกสาร/บัตรประจำตัวเพื่อแสดงตนมากยิ่งขึ้น ชาวอาเซียนที่ถูกกฎหมายเหล่านี้มีสิทธิได้รับสวัสดิการต่าง ๆ และการคุ้มครองมากขึ้น ทั้งด้านการค่าจ้างขั้นต่ำที่เท่าเทียมกับแรงงานไทย บุตรหลานได้สิทธิในการเข้ารับการศึกษา และการรักษาพยาบาล เป็นต้น แต่ปัจจัยหลักในการเข้ามา

ทำงานในประเทศไทยของชาวอาเซียนไม่ได้เป็นผลโดยตรงจากการเป็นประชาคมอาเซียน เนื่องจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีผลเพียงแคในเชิงความรู้สึกว่าเมื่อเป็นประชาคมแล้วก็จะสามารถไปมาหาสู่กันได้สะดวกมากขึ้น เศรษฐกิจการค้าจะเติบโตขึ้นและจะมีการจ้างแรงงานมากขึ้น และอาจจะมีชาวอาเซียนมากขึ้นจากความร่วมมือระหว่างประเทศต่อกัน แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีชาวอาเซียนเพิ่มขึ้นคือการเปิดจดทะเบียนชาวอาเซียนเป็นเวลา 120 วัน ระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2559 ถึงวันที่ 29 กรกฎาคม 2559 ซึ่งแรงงานที่มาจดทะเบียน จะได้รับอนุญาตทำงานตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2559 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2561 (กรมการจัดหางาน, 2559) กลุ่มชาวอาเซียนที่จดทะเบียนได้ มี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีบัตรสีชมพูและกลุ่มที่ถือเอกสารที่ประเทศต้นทางออกให้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ คือ 1) ตรวจสุขภาพ 2) ชำระค่าธรรมเนียมการอนุญาตทำงาน 3) ขออนุญาตทำงาน ณ OSS /ได้รับใบอนุญาตทำงานทันที ทั้งนี้ชาวอาเซียนที่ถูกต้องตามกฎหมายเหล่านี้ก็ไม่จำเป็นต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ อีกต่อไป สามารถได้ค่าจ้างที่เป็นธรรมมากขึ้นและเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็นด้วยเหตุนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่าการเป็นประชาคมอาเซียน เป็นเหมือนแนวทางแห่งความร่วมมือ เป็นความตกลงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนที่กำหนดกรอบความร่วมมือ เป้าหมาย หลักการ และกลไกสำคัญต่าง ๆ ภายในอาเซียน (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2555) ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งการเปิดจดทะเบียนแรงงานชาวอาเซียนคือกลไกหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความร่วมมือต่อการเป็นประชาคมอาเซียน

แม้ชาวอาเซียนเองก็รู้สึกว่าจะไม่ใช่ว่าการเปิดประชาคมอาเซียน แต่เป็นการเปิดจดทะเบียนชาวอาเซียนที่ส่งผลโดยตรงทำให้พวกเขาอยู่อาศัยในประเทศไทยได้อย่างสะดวกสบายขึ้น สามารถออกไปใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้โดยไม่ต้องกลัวเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจอีกต่อไป ชาวอาเซียนมีความรู้สึกพอใจที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยและเข้ามาพักอาศัยในชุมชน เพราะงานส่วนใหญ่ที่ชาวอาเซียนทำ เป็นงานของผู้ใช้แรงงาน และเป็นงานที่คนไทยไม่ค่อยชอบทำกันแล้ว เช่น ในพื้นที่ สสว. 11 จังหวัดระนองพบว่าเนื่องจากลูกหลานคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้นจึงไม่สนใจงานที่ต้องใช้แรงงานมาก ด้วยเหตุนี้เองแรงงานประมงและแรงงานประมงต่อเนื่องจึงเป็นงานที่ไม่สามารถหาแรงงานไทยได้ และจำเป็นต้องจ้างชาวอาเซียนแทน จึงเป็นเหตุให้ความต้องการชาวอาเซียนในสถานประกอบการต่าง ๆ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่อาจยกเว้นบางพื้นที่ เช่น พื้นที่ สสว. 7 พบว่า หลังการเปิดประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากพื้นที่จังหวัดมุกดาหารถือเป็นเส้นทางเข้าออกของประชาชนทั้ง 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว และเวียดนาม โดยชาวลาวเข้ามาทำมาค้าขาย ท่องเที่ยวตามปกติ แต่จำนวนแรงงานที่ถูกกฎหมายอาจมีจำนวนมากขึ้น โดยลักษณะการเข้ามาทำงานของชาวลาว จะเข้ามาในระยะเวลาที่สั้นกว่าประมาณ 3-6 เดือน หรือตามความพอใจ เนื่องจากสามารถเข้าออกได้สะดวกโดยมีพรมแดนติดกัน โดยมีแค่แม่น้ำโขงขวางกั้น แตกต่างจากคนเวียดนาม ซึ่งการเข้ามาทำงานในประเทศไทยจะอยู่นานกว่าอย่างน้อย 1 ปี หรือตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อกลับไปต่อวีซ่าและจึงกลับมาทำงานใหม่

ในส่วนของการใช้ชีวิตในชุมชนของคนไทยที่มีชาวอาเซียนทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชนพบว่าไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงและไม่ส่งผลกระทบมากนักต่อคนในชุมชน เพราะส่วนใหญ่ชาวอาเซียนจะอยู่กันเป็นกลุ่ม โดยในบางชุมชนนายจ้างจะเช่าบ้านให้ชาวอาเซียนอยู่กันเป็นกลุ่ม หรือใน

บางพื้นที่เช่นในพื้นที่ สสว. 6 จังหวัดขอนแก่นมีการจัดโซนที่พักอาศัยชาวอาเซียน การพักอาศัยของชาวอาเซียนในชุมชนจึงดูเหมือนต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับกัน แต่ก็มีปฏิสัมพันธ์กันบ้าง เช่น การยืมให้กันหรือทักทายกันบ้างเวลาเจอหน้ากัน การร่วมในงานเทศกาลประเพณีที่สำคัญทางศาสนาพุทธ อย่างไรก็ตามในบางพื้นที่พบการเปลี่ยนแปลงที่ไม่น่ารื่นรมย์ เช่น บางพื้นที่พบการลักขโมยผลไม้จากต้นไม้ของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์การไม่เข้าใจธรรมเนียม วัฒนธรรม และกฎหมายไทยที่การเก็บผลไม้จากต้นไม้ของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นสิ่งผิด ในขณะที่บางพื้นที่ เช่น ในพื้นที่ สสว. 10 คนไทยในชุมชนเป้าหมายรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงสมย์ กล่าวคือเมื่อชาวอาเซียนเข้ามาพักอาศัยเพิ่มขึ้น ความสกปรกของชุมชนมีมากขึ้น เช่นการมีจำนวนขยะมากขึ้น การไม่รักษาความสะอาดบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวอาเซียน การเกิดความแออัดในชุมชน และความรู้ระเบียบของชุมชน เป็นต้น ในประเด็นนี้ถึงแม้ว่าในพื้นที่ สสว. อื่น ๆ จะพบปัญหาความสกปรกที่คล้ายเคียงกัน แต่ก็ไม่ได้ทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าประเด็นด้านความสกปรกไม่ได้สร้างผลกระทบที่รุนแรงต่อคนในชุมชน แต่ถึงอย่างไรก็ตามประเด็นด้านการรักษาความสะอาดอาจเกี่ยวพันกับพฤติกรรมดั้งเดิมของชาวอาเซียน หรือความไม่มีจิตสาธารณะของชาวอาเซียนว่าสิ่งที่กระทำจะทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่นในชุมชน

ในอดีตเมื่อประมาณ 10 ปีก่อน ทศนคติของคนไทยที่มีต่อชาวอาเซียนค่อนข้างจะเป็นไปในทางลบ เช่น “ไม่กลัวเหอ เขาชอบฆ่านายจ้าง ชิงทรัพย์ นากลั่นะ คนไทยชอบจ้างแรงงานต่างด้าว อันตราย” หรือ “หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย แย่งงานคนไทย แพร่เชื้อโรคร้าย ภัยต่อความมั่นคง” หรือแม้กระทั่งคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดระนองในอดีต เช่น หลังเวลา 20.00 น. ห้ามแรงงานข้ามชาติออกนอกสถานที่ทำงานหรือสถานที่พักอาศัย หากมีความจำเป็นต้องทำงานหลังเวลาห้ามหรือมีความจำเป็นเร่งด่วนอื่น ๆ จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้าง (อดิศร เกิดมงคล, 2550) แม้ว่าในปัจจุบันแนวคิดอคติในเชิงชาติพันธุ์ ที่มองชาวอาเซียนว่าเป็นอันตรายต่อสังคมจะเริ่มลดลง แต่ก็ไม่ได้หมดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาเกิดอาชญากรรมในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ ชาวอาเซียนเหล่านี้อาจจะถูกตีตราว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ต้องสงสัย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันคนไทยมองปัญหาอาชญากรรมในชุมชนอย่างมีเหตุผลมากขึ้น โดยไม่ไปกล่าวหาชาวอาเซียนอย่างไร้หลักฐาน โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าประเด็นปัญหาอาชญากรรมในชุมชนมีมาก่อนที่จะมีชาวอาเซียนเข้ามาอาศัยอยู่ ในขณะที่ชาวอาเซียนจะไม่ค่อยกล้ากระทำความผิดเพราะกลัวถูกส่งกลับและบางคนก็เข้ามาแบบผิดกฎหมาย แต่ถ้าถามว่าชาวอาเซียนก่อปัญหาอาชญากรรมบ้างไหมคำตอบคือมีบ้างที่เป็นอาชญากรรมที่รุนแรง เช่นคดีฆาตกรรมนักท่องเที่ยวที่เกาะเต่าเมื่อปี 2559 แต่ส่วนใหญ่ชาวอาเซียนจะกระทำความผิดเล็ก ๆ ซึ่งมีให้ได้ยินได้ฟังบ่อยครั้ง เช่น การทะเลาะวิวาท การลักเล็กขโมยน้อย การไม่เคารพกฎจราจร เป็นต้น ในขณะที่ชาวอาเซียนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดพูดเป็นทำนองเดียวกันว่า ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่เกี่ยวกับพวกเขา แต่คนไทยชอบมองว่าเกิดจากการกระทำของชาวอาเซียน อย่างไรก็ตามปัญหาเหล่านี้ลดลงจากแต่ก่อนเยอะ เพราะหลายชุมชนได้มีการวางกฎ กติกา ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยและชาวอาเซียน แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าชาวอาเซียนจะไม่ถูกตีตราในประเด็นอื่น ๆ เช่น การถูกมองว่าเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย เข้ามาแย่งงานคนไทย เป็นภัยต่อความมั่นคงและเป็นตัวแพร่เชื้อโรคร้าย เป็นต้น (อดิศร

เกิดมงคล, 2550) นอกจากนั้นแล้วชาวอาเซียนยังต้องเผชิญความเสี่ยงจากการถูกระงับและอาชญากรรม จากรายงานการศึกษาเกี่ยวกับแม่สอด ซึ่งจัดทำโดย International Rescue Committee และ Tufts University พบว่าในรอบปีที่ผ่านมา หนึ่งในห้าของแรงงานข้ามชาติถูกรีดรอนสิทธิ หนึ่งในสิบถูกทำร้ายร่างกาย และหนึ่งในหกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ขณะที่มากกว่าหนึ่งในสามของชาวอาเซียนมีที่อยู่อาศัยที่ไม่ปลอดภัยและไม่ถูกสุขอนามัย รายงานอื่น ๆ ระบุว่า ชาวอาเซียนมักถูกบังคับให้ทำงานกับกระบวนการค้ายาเสพติดขนาดย่อม พวกลักลอบค้าอาวุธ และอาชญากรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่ทำงานข้ามชายแดน จึงเป็นเหตุผลทำให้ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจัดให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มที่ถูกเฝ้าระวัง (ระดับ 2) ด้านการค้ามนุษย์ โดยระบุว่า มีการบังคับให้แรงงานข้ามชาติทำงานบนเรืออวนลาก ในโรงงานแปรรูปอาหารทะเล และโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปราคาถูก (บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, อติสร เกิดมงคล และเสถียร พันพรม, 2550)

5.1.2 ความครอบคลุมทางสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับความครอบคลุมทางสังคมเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมากที่สุดในสภาวะการณ์ของสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายในปัจจุบัน เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการปฏิบัติต่อกัน รวมถึงการปฏิบัติในฐานะที่เป็นพลเมือง รวมถึงพื้นที่ทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ยังเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองจากการที่มองประชาชนเป็นผู้รับมากกว่าผู้ปฏิบัติ มาเป็นการมองประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีความเป็นอิสระและมีความรู้สึกร่วม จึงทำให้เกิดการมองภาพที่เป็นองค์รวมมากขึ้น โดยขอบข่ายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมประกอบด้วย สิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายสังคม เป็นต้น (Beck et al., 1997, 1998; Beck et al., 2001; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553)

จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2553) และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) กล่าวว่า สำหรับในประเทศไทย การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รวมถึงโครงสร้างทางสังคมที่จะก่อให้เกิดสภาพการณ์ของความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเป้าหมายหลักของมติการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้ คือการครอบคลุมถึงบริการ ซึ่งจะเป็นผลจากการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สถานการณ์แรงงาน และลักษณะบริการหรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวม โดยเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับกลไกที่จะก่อให้เกิดการกีดกันหรือขัดขวางหรือลดระดับของการเอาเปรียบทางสังคมให้น้อยที่สุด เนื่องด้วยรูปแบบของการกีดกันทางสังคมที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกีดกันทางสังคมในเชิงของสถาบันและวัฒนธรรม หมายความว่า กลุ่มคนที่ถูกทอดทิ้ง/กีดกัน เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะความแตกต่างจากกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม (คนกลุ่มใหญ่) โดยจะมีลักษณะทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนอื่น หรือคนหมู่มากในสังคม ซึ่งความแตกต่างนี้ถือได้ว่าเป็นความแตกต่างที่คนหมู่มากในสังคมไม่ได้ยอมรับว่าคนเหล่านี้คือ พลเมืองของสังคม ดังนั้นจึงทำให้ชนกลุ่มน้อยของสังคมไม่ได้รับการดูแล (Uma Kothari and Martin Minogue, 2002: 74-75)

ความครอบคลุมทางสังคมคือ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยสามารถพิจารณาได้จากการเข้าถึงการบริการทางสังคมของสมาชิกในสังคม และผู้ที่มีความขาดแคลนหรือผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐาน หรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวมโดยเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับกลไกที่จะก่อให้เกิดการกีดกันหรือขัดขวางการเข้าถึงบริการสาธารณะ และการลดระดับของการเอาเปรียบทางสังคม ความครอบคลุมทางสังคมในการศึกษานี้มุ่งเน้นในเรื่องของการยอมรับว่าทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยสามารถพิจารณาได้จากความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน และชาวอาเซียนที่อาศัยอยู่ในชุมชน

จากการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า ประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ยอมรับว่ากลุ่มชาวอาเซียนที่ทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน ว่าเป็นสมาชิกของชุมชน ในขณะที่ผลการศึกษาเชิงคุณภาพก็ไปในทิศทางเดียวกัน โดยสามารถอธิบายได้จากเหตุผล 5 ประการคือ

(1) ต้องใช้แรงงานจากชาวอาเซียนเป็นสำคัญ เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาภาวะการขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ หมายถึง ภาวะที่อุปสงค์แรงงานมีมากกว่าอุปทานแรงงานภายใต้ค่าจ้างและเงื่อนไขการจ้างงาน ณ ช่วงเวลาหนึ่งๆ หรือ การขยายตัวของอุปสงค์ในตลาดแรงงานสูงกว่าการขยายตัวของอุปทาน นอกจากการขาดแคลนในเชิงปริมาณแล้วยังมีการขาดแคลนในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ผู้ประกอบการไม่สามารถหาแรงงานที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการได้ (Qualified worker) เนื่องจากทักษะของแรงงานไม่ตรงต่อความต้องการ ภายใต้เงื่อนไขการจ้างงานหนึ่งๆ ตลาดแรงงานไทยประสบปัญหาแรงงานดิ่งตัวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างเห็นได้ชัด สะท้อนจากอัตราการว่างงานในไทยที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2550 (เสาวณี จันทะพงษ์และกรวิทย์ ตันศรี, 2554) รวมถึงเกิดจากทัศนคติในทางลบของแรงงานไทยต่อการทำงานประเภทที่ใช้ทักษะต่ำ คำนิยมการทำงานของแรงงานไทยที่ไม่นิยมทำงานหนักแต่ชอบเรียกร้องค่าจ้างสูงและสวัสดิการที่มากขึ้น เมื่อเทียบกับชาวอาเซียนที่ไม่ค่อยเรียกร้องอะไรมากมายนัก ส่งผลให้นายจ้างนิยมจ้างชาวอาเซียนมากกว่าจ้างแรงงานไทย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า เจตคติของคนไทยที่มีต่อชาวอาเซียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่อาจไม่ใช่เพราะทักษะของชาวอาเซียนดีกว่าแรงงานไทยแต่อาจเป็นเพราะภาวะจำยอมจากการขาดแคลนแรงงานไทยที่จะทำงานภายใต้เงื่อนไขการจ้างงานของนายจ้างไทย

(2) ความเป็นมนุษยธรรม กล่าวคือ มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันในฐานะของการเป็นมนุษย์ในสังคมเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง คนไทยจึงไม่ค่อยคัดค้านการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของกลุ่มชาวอาเซียนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย ซึ่งจะได้รับสิทธิในสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การได้รับการศึกษาของบุตรหลาน การรักษาพยาบาล (โดยแสดงบัตรสีชมพู) หรือการเบิกประกันสังคมจากการทำงานกับนายจ้าง และการได้รายได้ตามประกาศค่าแรงขั้นต่ำที่ไม่แตกต่างไปจากคนไทย อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ลักษณะของความครอบคลุมทางสังคมไม่สมบูรณ์แบบ คือ การศึกษาของเด็ก/บุตรหลานชาวอาเซียน ที่ถึงแม้ว่าจะสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้ แต่จะได้รับการรับรองผลการเรียน ไม่ใช่วุฒิการศึกษา สำหรับสิทธิอื่น ๆ เช่น การฝึกอาชีพ การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ยังไม่มีการให้โอกาสกับชาวอาเซียน เพราะปัญหาต่าง ๆ เช่น ระเบียบในการเบิกจ่ายงบประมาณ

(3) เป็นวิถีชีวิตในกิจวัตรประจำวัน ที่ต้องพบปะ/ทำงานร่วมกัน รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณีร่วมกัน เช่น การเข้าวัดทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ รวมถึงประเพณีวันสงกรานต์ ซึ่งชาวอาเซียน ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมาก โดยจะหยุดยาวเพื่อกลับภูมิลำเนาทุกปีเป็นระยะเวลา 1-2 เดือน ทั้งนี้เนื่องด้วยชาวอาเซียน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงมีประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย จนเกิดความรู้สึกกลมกลืนกับคนไทย อย่างไรก็ตามความแตกต่างทางลักษณะทางกายภาพ อาหาร เครื่องสำอาง และสุขอนามัย พบว่า ยังมีความแตกต่างอยู่บ้าง เช่น วัฒนธรรมด้านอาหาร มักจะรับประทานรสจัดและมีส่วนผสมของน้ำมันพืชในปริมาณมาก มีทั้งแบบปรุงสุกและดิบ ซึ่งไม่ค่อยถูกสุขอนามัยหรือมีโภชนาการอาหารไม่ครบ 5 หมู่ อีกทั้งชาวอาเซียน ส่วนใหญ่ที่เป็นชาวพม่าและกัมพูชา จะมีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่เป็นเอกลักษณ์ประจำตัวคือ แป้งตะนาคา ซึ่งทำให้สามารถจำแนกได้คร่าว ๆ ว่าใครคือแรงงานไทย ใครคือชาวอาเซียน

(4) อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน อยู่ร่วมกันจนเกิดความรู้สึกกลมกลืน ความเคยชิน โดยเฉพาะลูกจ้างกับนายจ้าง จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยบางคนสามารถพึ่งพากันได้เหมือนครอบครัวเดียวกัน จากผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่คนไทยกับชาวอาเซียนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระดับหนึ่ง โดยคนไทยกล้าที่จะให้वानชาวอาเซียนให้ทำธุระที่ไม่สำคัญ เช่น การไปซื้อของ/ไปจ่ายตลาด ไปเติมน้ำมันรถมอเตอร์ไซด์ ไปบอกข่าวญาติบ้านใกล้เคียงหรือไปรับลูกหลานกลับจากโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันชาวอาเซียนก็ให้ความไว้วางใจคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายจ้าง ในการทำธุระแทนชาวอาเซียนได้ เช่น การฝากส่งเงินให้ญาติ การฝากเติมเงินเข้าโทรศัพท์มือถือ การฝากบุตรหลานไว้ชั่วคราว การฝากซื้อของใช้จำเป็นบางประเภท หรือการฝากส่งจดหมาย/เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แม้ว่าจะในระดับหนึ่งก็ตาม เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงลักษณะความครอบคลุมทางสังคมในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่หรือทำงานอยู่ในพื้นที่

(5) ชาวอาเซียนส่วนใหญ่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนรำคาญใจให้คนในชุมชน จึงไม่ถูกมองว่าเป็นภาระของชุมชน ในขณะเดียวกันชาวอาเซียน ก็รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเช่นกัน โดยชาวอาเซียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่คนในชุมชนไม่เคยแบ่งแยกกัน มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนเสมอมาจนทำให้เกิดการซึมซับในวัฒนธรรมชุมชนอย่างไม่รู้ตัว

อย่างไรก็ตามบางพื้นที่ เช่น พื้นที่ สสว. 9 ถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะยอมรับว่าชาวอาเซียนที่อยู่อาศัยในชุมชนเป็นสมาชิกของชุมชน แต่ก็มีคนไทยบางส่วนไม่สามารถยอมรับได้ในพฤติกรรมของชาวอาเซียน และมองกลุ่มคนชาวอาเซียนเหล่านี้ว่าเป็นภาระของชุมชนด้านต่าง ๆ ได้แก่

(1) ด้านสาธารณสุข คือ ชาวอาเซียนถูกมองว่าเป็นพาหะของโรคบางอย่างที่กระทรวงสาธารณสุขปราบหมัดสิ้นไปจากประเทศแล้วกลับเข้ามาสู่สังคมไทยอีก เช่น มาเลเรีย ไข้ชาง วัณโรค ทำให้เป็นภาระด้านงบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขปีละหลายล้านบาท (อดิสร เกิดมงคล, 2550)

(2) ด้านการศึกษา การที่โรงเรียนไทยอนุญาตให้ลูกหลานชาวอาเซียนเข้าเรียนร่วมกับเด็กไทยหรือแม้แต่การจัดห้องเรียนพิเศษให้กับลูกหลานชาวอาเซียน ทำให้ภาครัฐต้องแบกภาระ

ค่าใช้จ่ายให้กับบุตรหลานเหล่าชาวอาเซียนเหล่านั้น ซึ่งอาจส่งผลทำให้งบประมาณของรัฐในการพัฒนาการศึกษาเด็กไทยไม่เพียงพอ

(3) ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การไม่รักษาสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่อยู่อาศัย ที่ทำงานและสถานที่สาธารณะบางแห่ง การมีวิถีชีวิตที่มีการเป็นอยู่ที่แออัด ไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การทิ้งขยะเกลื่อนกลาด ทำให้เกิดขยะมูลฝอยมากขึ้น จำพวกเศษอาหาร ถุงพลาสติกและน้ำหมาก เป็นต้น

(4) ปัญหาการทะเลาะวิวาทในวงเหล้าและ การก่ออาชญากรรมตั้งแต่ขั้นไม่รุนแรงจนถึงการก่อคดีร้ายแรง เช่น การฆาตกรรม การค้า/เสพยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งเป็นผลทำให้คนไทยในชุมชนบางส่วนรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวอาเซียน

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงลักษณะความครอบคลุมทางสังคมในชุมชนที่มีแรงงานอาเซียนอาศัยอยู่ พบว่ายังมีความไม่สมบูรณ์แบบ เนื่องจากยังขาดประเด็นการมีส่วนร่วมสาธารณะของแรงงานอาเซียนในชุมชน ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่มักจะมองข้าม Beck et al. (2001) ได้กล่าวว่า ในมิติของการยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้ เมื่อพิจารณาคำว่า การรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง (inclusion) กับคำว่า การกีดกันออกไป (exclusion) มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ในบริบทของคุณภาพสังคมเป็นการให้ความสำคัญกับสถานะของความเป็นพลเมือง ซึ่งความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระบบ วัฒนธรรมและสถาบัน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะนี้ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1) ความสามารถในการมีปากเสียงและปกป้องความสนใจของตนเองซึ่งเป็นปัจจัยทางกายภาพ 2) หลักประกันของพลเมืองในการแสดงออกในพื้นที่สาธารณะ 3) การมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล เป็นต้น

หากจะยอมรับแรงงานอาเซียนว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งคนในชุมชน ก็อาจจะต้องเปิดโอกาสให้แรงงานอาเซียนเหล่านั้นมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ซึ่งอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ในชุมชนและการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามเนื่องจากข้อจำกัดในความเป็นพลเมือง แรงงานอาเซียนจะไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

5.1.3 ผลกระทบทางสังคมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เมื่อมีการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนและการอนุญาตให้แรงงานอาเซียนสามารถทำงานในประเทศไทยได้ ย่อมไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนาและภาษาได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความเลื่อมล้ำ ปัญหาการเข้าถึงสิทธิบริการขั้นพื้นฐาน ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาการสื่อสาร ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ในท้ายที่สุด อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการ

พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันท่วงทีเหตุการณ์ในภาวะการณ์ต่าง ๆ รอบด้าน

การวิจัยฉบับนี้ได้ประยุกต์ใช้องค์ประกอบความมั่นคงของมนุษย์ 12 มิติ ในปี พ.ศ. 2554 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) (2556: 4) ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556: 3) ทำการศึกษามาตรฐานและพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ โดยการทบทวนประมวลองค์ความรู้ กรอบแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อกำหนดนิยามกรอบแนวคิดมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต มุ่งองค์ประกอบ 12 มิติ มาเป็นฐานในการศึกษาผลกระทบทางสังคม อันหมายถึงความปลอดภัยของมนุษย์ หรือสมาชิกในสังคมที่ได้รับการคุ้มครอง ดูแล และช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งช่วยทำให้สมาชิกในสังคมหลุดพ้นจากความกลัวและอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในองค์ประกอบ 12 มิติด้านความมั่นคงของมนุษย์ มีประเด็นผลกระทบทางสังคมที่มีนัยสำคัญ 5 มิติ ดังนี้

(1) มิติที่อยู่อาศัย หมายถึง การมีที่อยู่อาศัยและสิทธิในการถือครองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และสิทธิในการครอบครอง มีการจัดระบบสาธารณูปโภคให้แก่สมาชิกใช้ร่วมกันได้อย่างเพียงพอ มีความคงทนเป็นสัดส่วน ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย จากการศึกษ พบว่า ทุกชุมชนเป้าหมายกำลังเผชิญกับปัญหาสุขอนามัยบริเวณที่พักอาศัยของชาวอาเซียน ที่ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ถูกสุขลักษณะ มีความแออัด มีขยะมูลฝอยนานาชนิด สร้างความสกปรกให้แก่ที่พักอาศัย รวมถึงการบุกรุกพื้นที่รกร้างของเอกชนและพื้นที่สาธารณะ เช่น ชายคลองถูกชาวอาเซียนรื้อแล้ว เพื่อสร้างประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวคนงานในการสร้างเพิงที่พักอาศัยชั่วคราว ในขณะที่ผลสำรวจเชิงปริมาณก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ประชากรกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ระบุว่าชุมชนมีปัญหาด้านความสะอาด หลังจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและการมีชาวอาเซียนมาอาศัยอยู่ในชุมชน

(2) มิติด้านสุขภาพ หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีหลักประกันด้านสุขภาพที่เหมาะสม เข้าถึงบริการทางสุขภาพได้ มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตมีความเสี่ยงน้อยต่อการเจ็บป่วยต่อร่างกาย และจิตใจ จากการศึกษ พบว่า ชาวอาเซียนมีปัญหาด้านสุขอนามัย เช่น เรื่องโรคติดต่อที่เกิดจากการขาดการดูแลสุขภาพอนามัยที่ดี ไม่สนใจในการป้องกันโรค อาทิ การฉีดยาวัคซีน การคุมกำเนิด การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อการกังวลของคนในชุมชน ว่าชาวอาเซียนอาจจะนำพาหะนำโรคต่าง ๆ มาสู่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจเชิงปริมาณ โดยพบว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ มองว่าปัญหาโรคติดต่อเป็นผลกระทบที่เกิดจากประชาคมอาเซียนและการเข้ามาของชาวอาเซียน ในขณะเดียวกัน ชาวอาเซียนบางส่วนมักจะนิยมดูแลรักษาโรคด้วยตัวเองตามความเชื่อดั้งเดิม หรือ ซื้อยาจากร้านขายยาหรือร้านขายของชำมารับประทานเอง ซึ่งอาจไม่ตรงกับอาการของผู้ป่วย โรคที่เป็นจึงไม่หายขาดและเรื้อรัง

การอภิปรายผลจากงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันสอดคล้องกันว่า แรงงานข้ามชาติที่เจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยมักซื้อยากินเอง ยกเว้นเมื่อเจ็บป่วยหนัก หรือประสบอุบัติเหตุร้ายแรง จึงจะใช้บริการจากสถานพยาบาลของรัฐ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วชาวอาเซียนนิยมที่จะไปรักษาที่คลินิก โดยจ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง อย่างไรก็ตามผลกระทบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งด้านสุขภาพคือ เรื่องสถานพยาบาลของรัฐไม่เพียงพอในบางพื้นที่ ทำให้โรงพยาบาลของรัฐบางแห่ง เช่น ในจังหวัดสมุทรสาครที่ 80-90 เปอร์เซ็นต์ เป็นผู้ป่วยชาวอาเซียน ส่งผลให้คนไทยหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐเหล่านั้น และตัดสินใจเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชนแทน

นอกจากนั้นแล้ว จากการประมวลผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการสุขภาพของแรงงานข้ามชาติในสถานบริการของรัฐ พบว่ามีดังนี้ (1) บุคลากรไม่เพียงพอในการให้บริการทั้งคนไทยและชาวอาเซียน (2) ปัญหาการสื่อสารกับชาวอาเซียน (3) อัตราการครองเตียงของผู้ป่วยในของชาวอาเซียนสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้ป่วยเป็นแรงงานผิดกฎหมาย โรงพยาบาลก็ไม่สามารถเก็บเงินจากผู้ป่วยเหล่านี้ได้เพราะไม่มีหลักประกันสุขภาพ (4) ชาวอาเซียนที่เข้าสู่ระบบประกันสังคม ส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจเรื่องการเลือกสถานพยาบาลและการใช้สิทธิ (5) การพบทั้งโรคติดต่อและโรคเรื้อรังในแรงงานข้ามชาติ เช่น วัณโรคที่ดื้อยา โรคเท้าช้าง มาลาเรีย เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคเอดส์ เป็นต้น (6) ปัญหาอนามัยแม่และเด็กของชาวอาเซียนที่พบว่า ทารกแรกคลอดต้องเข้าไปอยู่ในห้องดูแลพิเศษจำนวนมาก และมารดาจำนวนหนึ่งก็ต้องอยู่ในห้องดูแลพิเศษเช่นกัน เพราะติดเชื้อบาดทะยัก (สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. 2556)

(3) มิติด้านการมีงานทำและรายได้ หมายถึง การได้งานทำที่ก่อให้เกิดรายได้เพียงพอต่อการใช้ชีวิต ไม่ก่อให้เกิดหนี้สินที่ไม่มีคุณค่าต่อตนเองและครอบครัว มีการออมที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต มีความพึงพอใจต่อรายได้และงานที่ทำ จากการศึกษา พบว่าการที่ชาวอาเซียนเข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในชุมชน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนส่วนใหญ่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มเจ้าของกิจการ หอพัก/บ้านเช่า พ่อค้าแม่ค้า (อาหารสด ผัก เนื้อหมู เสื้อผ้า เครื่องประดับ ร้านทอง) มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพราะชาวอาเซียนมีกำลังซื้อมากขึ้นจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจเชิงปริมาณที่พบว่า หลัง 31 ธันวาคม 2558 ประชากรเป้าหมายในชุมชน 70.66 เปอร์เซ็นต์ยอมรับว่า เศรษฐกิจในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ผลกระทบทางลบก็มีเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นความคิดเห็นที่สะท้อนว่า ชาวอาเซียนเข้ามาแย่งอาชีพของคนไทย เช่น เป็นวินมอเตอร์ไซด์ โดยให้บริการโทรเรียกรับ-ส่ง การเป็นเจ้าของกิจการร้านค้าต่าง ๆ โดยอาศัยการจ้างคนไทยเป็นเจ้าของบังหน้า อาทิเช่น เปิดร้านซ่อมโทรศัพท์ เปิดร้านขายอาหารตามสั่ง (เช่น หอยทอดสูตรพม่า) ร้านจำหน่ายของใช้พม่า อาชีพช่างตัดผม ช่างยนต์ ซึ่งคนในพื้นที่มองว่าเป็นอาชีพที่สงวนสำหรับคนไทยเท่านั้น แต่ก็ยังมีชาวอาเซียนทำงานอาชีพดังกล่าวได้อย่างเสรีโดยไม่มีการเรียกกับภาษี ซึ่งต่างกับผู้ประกอบการไทยที่ต้องปฏิบัติตามกฎอย่างถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งไม่ยอมรับแรงงานคนไทยเข้ามาทำงาน แต่กลับนิยมจ้างชาวอาเซียนมากกว่า ทำให้ชาวอาเซียนสามารถหางานได้ง่ายกว่าคนไทย ประกอบกับการมีนายหน้าช่วยหางานให้โดยตรง ในขณะเดียวกันโรงงานในเขตพื้นที่ที่รับชาวอาเซียนเข้าทำงานไม่มีการแจ้งจำนวนชาวอาเซียนให้ผู้นำชุมชนรับทราบ ทำให้ข้อมูลจำนวนชาวอาเซียนในพื้นที่มีจำนวนไม่ชัดเจน ไม่ทราบจำนวนที่แท้จริง

(4) มิติด้านศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง การมีกิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรม การอนุรักษ์ และส่งเสริมให้เห็นคุณค่า รวมถึงการสืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่อย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจของวัฒนธรรมและเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศคือภาษา ถ้าปราศจากจากหัวใจคือภาษาเสียแล้ว วัฒนธรรมก็สืบทอดไม่ได้และต้องสูญหายไปโดยเร็ว ภาษามีประโยชน์มากมาย ได้แก่ (1) ภาษาช่วยดำรงสังคม กล่าวคือ ภาษาใช้แสดงความสัมพันธ์ของบุคคล และใช้แสดงกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (2) ภาษาแสดงความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง การแสดงถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างกันไป (3) ภาษาช่วยให้มนุษย์พัฒนา เพราะภาษาถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ สืบเนื่องกันมาทำให้ความรู้แพร่ขยายมากยิ่งขึ้น (4) ภาษาช่วยกำหนดอนาคตในรูปแบบต่างๆ เช่น ทำแผน ทำโครงการ คำสั่ง สัญญา เป็นต้น (5) ภาษาช่วยจรรโลงใจ คือ คำจูงใจให้มั่นคง ไม่ตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำ (ภาษากับการสื่อสารของมนุษย์, 2560)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวอาเซียนกับคนไทยในชุมชน เนื่องด้วยส่วนมากชาวอาเซียนจะใช้ภาษาของตนเองในการพูดคุยระหว่างกัน ในขณะที่การพูดคุยสื่อสารระหว่างชาวอาเซียนกับนายจ้างคนไทยหรือคนไทยอื่นๆ ในชุมชนพบกับปัญหาในการทำเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งในบางชุมชนจำเป็นต้องหาชาวอาเซียนที่สามารถพูดภาษาไทยได้เป็นตัวกลางการสื่อสาร หากจะให้ชาวอาเซียนกับคนไทยในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เข้าใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อุปสรรคแรกที่ต้องกำจัดคืออุปสรรคด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร

(5) มิติด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง การมีวิถีชีวิต และการดำรงชีวิตที่ปกติสุข มีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ไม่ได้รับความเดือดร้อน หรือผลกระทบจากภัยทางสังคม และภัยธรรมชาติ จากการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มองว่าการเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนของชาวอาเซียนก่อให้เกิดผลกระทบด้านจำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมที่รุนแรงหรือเล็กน้อย ในขณะที่ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า มีประเด็นที่สำคัญ คือเรื่องความปลอดภัยบนท้องถนน โดยส่วนใหญ่ชาวอาเซียนจะขับซึ่รถจักรยานยนต์และรถจักรยานเพื่อไปทำงาน แต่พบว่าชาวอาเซียนใช้ยานพาหนะอย่างไม่เป็นระเบียบ ไม่เคารพกฎจราจรทำให้เกิดอุบัติเหตุความไม่ปลอดภัยบนท้องถนนได้ง่าย สาเหตุของการไร้ระเบียบในการขับซึ่ยานพาหนะอาจเกิดจากการไม่เข้าใจกฎจราจรของไทยหรือการลอกเลียนแบบพฤติกรรมของคนไทยบางคนที่ไม่ค่อยเคารพกฎจราจร เมื่อเห็นว่าคนไทยทำได้ ชาวอาเซียนจึงทำตาม อีกประเด็นหนึ่งในมิติด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่มีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนระหว่างชาวอาเซียนและคนไทยคือปัญหาการลักขโมยผลไม้ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมลักขโมยผลไม้อาจเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ตามธรรมเนียมปฏิบัติด้านมารยาทของคนไทย โดยควรจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของก่อนจึงจะสามารถเก็บผลไม้ต่างๆ ได้

5.2 มาตรการ กลไกเพื่อการคุ้มกันผลกระทบทางสังคมจากการอยู่ร่วมกันของชาติอาเซียนในประเทศไทย

5.2.1 เสริมสร้างกลไกเพื่อการสื่อสารระหว่างกันในชุมชน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และเครื่องมือสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งของการอยู่ร่วมกันคือการสื่อสาร เพราะองค์ประกอบสำคัญบางอย่างภายในสมอง ทำให้มนุษย์มี “ต้นทุนพิเศษ” ที่แตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ ในโลก คือ ความสามารถในการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาจิตหรือการฝึกสมาธิและสติ หากต้นทุนดังกล่าวนี้ถูกนำไปผนวกเข้ากับทักษะการดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ แล้ว ก็จะทำให้เต็มเต็มคุณภาพในการทำงาน ช่วยสร้างเสริมสัมพันธภาพและความสุขในการดำเนินชีวิตได้ หากกล่าวถึงหลักพื้นฐานของการสื่อสาร จะพบว่าทุกคนเป็นคู่สื่อสารโดยเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสารในเวลาเดียวกันเสมอ และสารที่ถูกส่งออกไปนั้นเป็นได้ทั้งวจนภาษา (ภาษาที่เป็นถ้อยคำ) และอวจนภาษา (ภาษาท่าทาง ได้แก่ สายตา สีหน้า น้ำเสียง ท่าทาง ระยะห่างและสัมผัสต่าง ๆ ฯลฯ) ความเข้าใจจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะในขณะที่เราเป็นผู้ฟัง ก็ยังเป็นผู้ส่งสารออกไปด้วยซึ่งก็คือ อวจนภาษาต่าง ๆ ขณะเดียวกันผู้พูดก็จะรับสารจากผู้ฟังด้วยเช่นกันว่ามีการตอบสนองอย่างไร แต่ความเป็นจริงอาจไม่ใช่เช่นนั้นเสมอไป เพราะแม้จะเข้าใจพื้นฐานดี แต่หลายครั้งการส่งและรับสารนั้นต้องล้มเหลว สาเหตุเพราะถูกอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ เข้ามาสอดแทรก ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ได้เถียง และบางครั้งอาจรุนแรงในที่สุด (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าภาษาเป็นจุดเริ่มต้นของการอยู่ร่วมกันได้ของคนในสังคม

ด้วยเหตุนี้เอง ภาครัฐควรส่งเสริมการอบรมภาษาไทยให้กับชาวอาเซียนหรืออาจกำหนดเป็นเงื่อนไขในการต่อใบอนุญาตทำงาน ในขณะเดียวกัน คนไทยในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ก็ควรได้รับการฝึกอบรมภาษาอาเซียน เพื่อให้สามารถสื่อสารระหว่างกันได้และเกิดความเข้าใจระหว่างกัน ในส่วนของสถานประกอบการ ร้านค้าต่าง ๆ ในชุมชนควรมีป้ายประกาศที่เป็นภาษาชาวอาเซียนด้วย เช่นเดียวกัน อีกทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ เป็นภาษาอาเซียน ในสื่อที่ชาวอาเซียนสามารถเข้าถึงได้สะดวก ในประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น การการที่ชาวอาเซียนต้องการจะเข้ามาทำงานในประเทศไทย ในการเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง โดยบอกในรายละเอียดว่ามีค่าใช้จ่ายเท่าไร จ่ายด้วยวิธีใดได้บ้าง มีช่องทางใดที่จ่ายได้สะดวกบ้าง ทั้งนี้พบว่าบางบริษัทเริ่มจัดอบรมภาษาไทยให้แก่แรงงานของตัวเอง โดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีแรงงานพม่าทำงานและอาศัยอยู่จำนวนมาก (ศูนย์สื่อการศึกษาเพื่อคนพิการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

5.2.2 พัฒนาระบบสุขอนามัยให้ชาวอาเซียน

การเสริมสร้างมาตรการพัฒนาระบบสุขอนามัยให้ชาวอาเซียน อาทิ การป้องกันโรค การรักษาโรค การดูแลสุขภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ ในประเด็นนี้กระทรวงสาธารณสุขได้วางมาตรการสำหรับประชากรข้ามชาติ 2 ด้าน คือ จัดระบบเฝ้าระวังโรคติดต่อในกลุ่มชาวอาเซียน และจัดบริการวางแผนครอบครัว ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และส่งเสริมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดชายแดนและจังหวัดชั้นในที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ชัดเจน การให้บริการต่าง ๆ รวมถึง

สมาชิกในครอบครัวของชาวอาเซียน และครอบคลุมทั้งแรงงานที่มีและไม่มีใบอนุญาตทำงาน การเสริมสร้างมาตรการพัฒนาระบบสุขอนามัยให้ชาวอาเซียน เกี่ยวกับพนักงานสาธารณสุขต่างด้าว อาสาสมัคร สาธารณสุขต่างด้าว ซึ่งเป็นหนึ่งในนวัตกรรมของการบริการ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556 อ้างถึงใน สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2556)

5.2.3 พัฒนาคำรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและกฎหมายที่สำคัญ

มาตรการส่งเสริมการพัฒนาทักษะความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยให้ชาวอาเซียน กล่าวคือ วัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาจากพุทธศาสนา เป็นมรดกอันล้ำค่าของคนไทยทุกคนที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทย ถือเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชาติไทยที่แตกต่างจากชาติอื่น มีลักษณะเฉพาะที่แสดงชัดถึงความเป็นไทย เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงออกทางพิธีกรรม ศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยเหตุนี้เองชาวอาเซียนควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับ วัฒนธรรมไทย มารยาทไทย และการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมไทย รวมถึงสิ่งที่ทำได้และห้ามทำในสังคมไทย ในขณะเดียวกันภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำระเบียบ การจ้างงาน กฎกติกาต่าง ๆ ในสังคมและสัญญาต่าง ๆ เป็นภาษาอาเซียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ระหว่างกันที่ชัดเจน และ ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะความรู้ด้านกฎหมายที่สำคัญและจำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายจราจรให้ชาวอาเซียน ซึ่งอาจเป็นความร่วมมือ กับมหาวิทยาลัย สภานายความ กระทรวงแรงงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) เป็นต้น

5.2.4 จัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนในชุมชน

มาตรการส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนในชุมชน เช่น การประชาสัมพันธ์ให้นายจ้างดำเนินการจดทะเบียนแรงงานชาวอาเซียนให้ถูกต้องกฎหมาย รวมถึงการจัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนในชุมชน และควรเพิ่มการจัดทำฐานข้อมูลของผู้ติดตามชาวอาเซียนด้วย ในที่นี้หมายถึง พ่อ แม่ พี่น้อง บุตร หลาน ญาติ เป็นต้น เพื่อควบคุมและดูแลความปลอดภัยในชุมชน ซึ่งผลจากการจัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนในชุมชนสามารถนำมาต่อยอดพัฒนาสวัสดิการแรงงานเพื่อประโยชน์ของ ผู้ใช้แรงงานโดยรวม อันเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความแข็งแกร่ง ในประเด็นนี้ กระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางาน (กกจ.) ได้เปิดให้แรงงานชาวอาเซียน รวมทั้งผู้ติดตาม (บุตรอายุไม่เกิน 15 ปี) มาจดทะเบียน ณ ศูนย์บริการจดทะเบียนแบบเบ็ดเสร็จ (OSS: One Stop Service) จำนวน 1,626,235 คน แบ่งเป็น พม่า 664,449 คน, กัมพูชา 738,947 คน, ลาว 222,839 คน ซึ่งใบอนุญาตทำงานได้ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2558 (คมชัดลึก, 2558) ทั้งนี้ การจดทะเบียนดังกล่าวได้รวมถึงการจัดทำฐานข้อมูลแรงงานชาวอาเซียนและผู้ติดตามไว้ด้วย

5.2.5 ส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนไทยและชาวอาเซียน ในชุมชน

มาตรการส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนไทยและชาวอาเซียนในชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เช่น การจัดเวทีการประชุมเสวนาเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน กิจกรรมกีฬาสามัคคีระหว่างคนไทยและชาวอาเซียนในชุมชน นอกจากนี้การส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนไทยและชาวอาเซียน ในชุมชนยังสามารถกระทำการมีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การจัดงานประเพณีลอยกระทง หรือการจัดงานประเพณีประกวดชุดแต่งกายประจำท้องถิ่น รวมถึงการจัดงานประเพณีแข่งขันด้านทักษะต่าง ๆ ที่สามารถเข้าร่วมได้ทุกเพศทุกวัย

5.2.6 สนับสนุนการจัดระเบียบด้านที่อยู่อาศัยในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่

แหล่งที่อยู่อาศัยถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต สืบเนื่องมาจากการประชุมคณะกรรมการนโยบายจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว (กนร.) ครั้งที่ 4/2559 เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2559 (กระทรวงแรงงาน, 2560) พลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรี สั่งการให้กระทรวงแรงงานเร่งรัดดำเนินการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว โดยในระยะแรกให้ดำเนินการในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดระนอง โดยให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตรวจสอบ ดูแลการจัดระเบียบแรงงาน การศึกษา สาธารณสุข และจัดเขตพื้นที่เฉพาะ (Zoning) ให้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับแรงงาน โดยการจัดระเบียบจะต้องดำเนินการตามแนวทาง Function Area เนื่องจากแต่ละจังหวัดจะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ ความต้องการ และการใช้แรงงานมีความแตกต่างกัน เรื่องที่พักอาศัย จะพิจารณาตามสภาพพื้นที่เป็นอันดับแรก เนื่องจากจะทำให้มีทะเบียนชื่อ ที่อยู่ รัฐจะสามารถควบคุมดูแล และขยายไปเรื่องอื่นๆ ได้ เช่น การศึกษา สาธารณสุข การจ้างงาน สวัสดิการ การย้ายที่อยู่หลักแหล่งอาศัย โดยขอให้ส่วนกลางกำหนดแนวทางเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินงานให้กับจังหวัด อาทิ ระบบจัดทำทะเบียน ระบบจัดเก็บภาษีแรงงานชาวอาเซียน แนวทางการพัฒนาฝีมือแรงงาน ทั้งนี้ รองนายกรัฐมนตรี ได้เน้นย้ำให้กระทรวงแรงงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขยายผลการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวไปสู่จังหวัดที่มีชาวอาเซียนมากกว่า 50,000 คน จำนวน 11 จังหวัด ประกอบด้วย ปทุมธานี ชลบุรี สมุทรปราการ สุราษฎร์ธานี เชียงใหม่ นนทบุรี นครปฐม ระยอง ภูเก็ต สงขลา และตาก โดยให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุนี้เอง การเคหะแห่งชาติ (กคช.) ได้ดำเนินการจัดระเบียบด้านที่อยู่อาศัยให้ชาวอาเซียนพักในเขตจังหวัดสมุทรสาคร โดยการขายแฟลตเอื้ออาทรให้นายจ้างเพื่อให้แรงงานอาเซียนเช่าอยู่อย่างเป็นระเบียบ มีการจัดแบ่งแยกสัดส่วนอย่างชัดเจน และมีศูนย์บริการภายในสำหรับแรงงานต่างด้าวด้วย กล่าวคือ ศูนย์เอื้ออาทรสมุทรสาคร (ท่าจีน) มี 56 อาคาร ซึ่ง 29 อาคารเป็นการจัดโซนนิ่งให้กับแรงงานต่างด้าว ส่วน 27 อาคารเป็นแรงงานไทย โดยเป็นที่พักให้เข้าบริหารจัดการโดย กคช. ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดูแลและแก้ปัญหาต่าง ๆ หากโครงการนี้ได้ผลดีก็จะขยายไปยังจังหวัดอื่น ๆ ที่มีแรงงานจำนวนมาก เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชนและสุขอนามัยที่ถูกต้องในที่อยู่อาศัยของชาวอาเซียน

จากการเปิดเวทีเพื่อชี้แจงพระราชกำหนด การบริหารจัดการการทำงานของชาวอาเซียนใน จังหวัดสมุทรสาครและการจัดระเบียบที่อยู่อาศัยของชาวอาเซียน โดยมีนายจ้างที่มีการจ้างแรงงาน ชาวอาเซียน สถานประกอบการที่อยู่อาศัย หอพัก บ้านเช่า และอาสาสมัครแรงงานในจังหวัด สมุทรสาคร เข้าร่วม โดยมอบหมายให้กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง จัดระเบียบแรงงานต่างด้าวในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ จัดพื้นที่ที่อยู่อาศัยสวัสดิการต่าง ๆ ให้เหมาะสม ซึ่งจังหวัดสมุทรสาครได้รับการคัดเลือกให้เป็นจังหวัดนำร่องในการจัดระเบียบที่อยู่อาศัย (มหาชัยเคเบิลดิจิตอลทีวี, 2560) เพื่อพัฒนาแหล่งที่อยู่อาศัยเฉพาะให้ชาวอาเซียนได้เช่าอาศัยอยู่ และ เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้แก่ชาวอาเซียน อย่างไรก็ตาม โครงการนี้สมควรที่จะมีการขยายผลต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอาศัยอยู่ในเขตชุมชนที่ปะปนกับคนไทย ควรมีการจัดระเบียบที่อยู่อาศัยไม่ใหสร้างผลกระทบต่อ คนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนและเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์

5.3.1 ควรมีมาตรการในการรณรงค์ด้านการส่งเสริมสุขอนามัยที่ถูกต้องในที่อยู่อาศัยของชาว อาเซียน โดยการประสานงานร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขจัดการเสริมสร้างมาตรการพัฒนาระบบ สุขอนามัยให้ชาวอาเซียน อาทิ การป้องกันโรค การรักษาโรค การดูแลสุขภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ให้ถูกสุขลักษณะ จัดระบบเฝ้าระวังโรคติดต่อในกลุ่มชาวอาเซียน และจัดบริการวางแผนครอบครัว ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และส่งเสริมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในจังหวัดชายแดนและจังหวัด ขึ้นในที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่อย่างชัดเจน

5.3.2 ควรดำเนินการเชิงบูรณาการ ร่วมกับกระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางาน (กกจ.) กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข ในการจัดทำฐานข้อมูลชาวอาเซียนและผู้ติดตามที่ ทำงานหรืออาศัยอยู่ในชุมชนทั่วประเทศ มาจดทะเบียน ณ ศูนย์บริการจดทะเบียนแบบเบ็ดเสร็จ (OSS: One Stop Service) นอกจากนั้นแล้วข้อมูลเหล่านี้ควรได้รับการแจ้งไปยังองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนต่าง ๆ ที่มีชาวอาเซียนอาศัยอยู่ เพื่อประโยชน์ด้านการควบคุม ติดตามและ ช่วยเหลือในด้าน ต่าง ๆ แก่ชาวอาเซียน ในขณะที่เดียวกันหากมีการย้ายเข้า-ออก หรือปัญหา อื่น ๆ เช่น อาชญากรรม โรคติดต่อ ความรุนแรงในครอบครัว การค้ามนุษย์ เป็นต้น อปท. และผู้นำ ชุมชนจะได้รายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างทันท่วงที

5.3.3 ควรมีนโยบายให้หน่วยงาน พม. ร่วมกับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์จังหวัด (อพม.) พัฒนาเครือข่ายร่วมกับชาวอาเซียนในพื้นที่ และ ให้มีการประสานงานเชื่อมโยง เครือข่ายระหว่างเครือข่ายชาวอาเซียนในพื้นที่กับเครือข่ายคนไทยในพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในการดูแล ส่งเสริมและพัฒนาสวัสดิการสังคมแก่ชาวอาเซียน และเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ระหว่างชาว อาเซียนและคนไทยในชุมชน รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และใน ภาวะฉุกเฉิน

5.3.4 ควรมีนโยบายให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (อพม.) รณรงค์เสริมสร้างเจตคติที่ดีและความเข้าใจระหว่างกันของคนไทยและชาวอาเซียน เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถจัดกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วมในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การจัดงานประเพณีลอยกระทง หรือการจัดงานประเพณีประกวดชุดแต่งกายประจำท้องถิ่น รวมถึงการจัดงานประเพณีแข่งขันด้านทักษะต่าง ๆ ที่สามารถเข้าร่วมได้ทุกเพศทุกวัย ภายใต้กติกาของความสมเหตุสมผล

5.3.5 ควรมีนโยบายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) ดำเนินการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในชุมชนที่มีชาวอาเซียนอาศัยหรือทำงานอยู่ ในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบาย เพื่อให้ส่งเสริมความครอบคลุมทางสังคมในชุมชนและการมีชุมชนเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่สัมพันธไมตรีที่ดีระหว่างคนไทยกับชาวอาเซียนในการยอมรับทางสังคม ก่อเกิดซึ่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

5.3.6 ควรมีนโยบายให้การเคหะแห่งชาติ พัฒนาที่อยู่อาศัยเฉพาะเพื่อให้ชาวอาเซียนได้เช่าอาศัยอยู่ โดยการจัดตั้งเป็น “ศูนย์เอื้ออาทร” เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลและศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดโซนนิ่งสำหรับชาวอาเซียน ทั้งยังให้บริการด้านต่าง ๆ กล่าวคือเป็นการนำผลการดำเนินงานมาพัฒนาต่อยอดไปสู่จังหวัดอื่น ๆ

5.3.7 ควรมีนโยบายให้หน่วยงาน พม. มีการดำเนินการเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด เช่น แรงงานจังหวัด กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัด สภานายความ วัฒนธรรมจังหวัด และมหาวิทยาลัย ในการส่งเสริมความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยและกฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในประเทศไทยให้แก่ชาวอาเซียนในเขตพื้นที่นั้น ๆ เช่น กฎจราจร ประเพณีการประพฤติปฏิบัติที่ควรทำในสังคมไทยรวมถึงพฤติกรรมที่ทำได้และห้ามทำ/ ไม่สมควรทำในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างชาวอาเซียนและคนไทยในชุมชน สมควรที่จะมีให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมชาวอาเซียนแก่คนไทยในชุมชนด้วย

บรรณานุกรม

- กรมการจัดหางาน. 2559. การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2559. ค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2560 จาก https://www.doe.go.th/prd/main/service/param/site/1/cat/17/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/47
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. 2559. คุณภาพของการอยู่ร่วมกันสร้างได้ด้วย “สติสื่อสาร”. ค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.thaimio.com/93-บทความ/155-คุณภาพของการอยู่ร่วมกันสร้างได้ด้วย-‘สติสื่อสาร’-1.html>
- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. 2555. กฎบัตรอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. สุดยอดคัมภีร์อาเซียน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- กรมอาเซียน. กระทรวงการต่างประเทศ. 2552. บันทึกการเดินทางของอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2560. นโยบายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2560. ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2560 – 2564. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560 จาก https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=17793
- กระทรวงแรงงาน. 2560. ก.แรงงาน เผย 'แนวทาง 3 มิติ' จัดระเบียบแรงงานต่างด้าว. ค้นวันที่ 23 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.mol.go.th/content/56343/1484931986>
- กฤษฎา บุญชัย และจุฬาลักษณ์ เชิดชูบุญ. 2554. นโยบายการเปิดการค้าเสรีกับความมั่นคงทางอาหาร: รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กลุ่มงานพัฒนาระบบควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว. 2559. สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร. สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ฉบับประจำเดือนธันวาคม 2559.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2560. ยุทธศาสตร์กระทรวง พ.ศ. 2560 – 2564 และยุทธศาสตร์สำนักงาน ปลัดกระทรวง พ.ศ. 2560 – 2564 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กรุงเทพมหานคร: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กองอาเซียน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2558. **ยุทธศาสตร์ด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน 2557 – 2559**. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 24 มกราคม 2560 จาก <http://asccthailand.org/index.php/th/mnu-activityplan-th/mni-activityplan-strategies-action-thai-th/162-2557-2559>

ขจิต จิตตเสวี. 2555. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศไทย. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**. 10 (3): 42 – 45.

คณะกรรมการการต่างประเทศ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ. 2550. **กฎบัตรอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร: สถานิติบัญญัติแห่งชาติ.

คมชัดลึก. 2558. **จัดระบบแรงงานต่างด้าวให้พอเพียง พอเหมาะ พอดี**. ค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/203201>

งามพิศ สัตย์สงวน. 2545. **วัฒนธรรม: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาติชาย เชษฐสุขมน. 2555. **ประชาคมอาเซียน: ผลกระทบต่อกฎหมายไทย**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

จิตติยา สุวรรณชฎ. 2543. **รายงานการวิจัยสังคมและวัฒนธรรมไทย: ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ. 2551. **การประเมินผลกระทบทางสังคม**. พิษณุโลก: ดาวเงินการพิมพ์.

ถวิลวดี บุรีกุล. 2533. **คุณภาพสังคมในประชาธิปไตย. ใน คุณภาพสังคมเพื่อคุณภาพประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์. หน้า 95-140.

ทีมนักวิชาการอาเซียน. 2555. **สุดยอดคัมภีร์อาเซียน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

ธนพัฒน์ เล็กเกียรต์ขจร. มปป. **ปัจจัยในความสำเร็จและพัฒนากาสภาพยุโรป: อาเซียนต้องดูแลครบถ้วนแล้วยื้อนดูตัว**. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 9 มีนาคม 2560 จาก <http://thailawstudent.bizhat.com/EU-ASEAN.doc>

นพดล. มปป. **ชุมชนเข้มแข็งทางเลือกใหม่ของการพัฒนา**. ค้นวันที่ 15 มกราคม 2560 จาก <http://www.gotoknow.org/posts/32079>.

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. มปป. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 24 มกราคม 2560 จาก <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/90>

บุญชล แก้วทรง. ม.ป.ป. การคุ้มครองทางสังคมกับอาเซียน: ข้อกังวลโอกาสและข้อเสนอแนะจากภาคประชาชน. ASEAN Watch.

บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, อติศร เกิดมงคล และเสถียร ทันทพร. 2550. บทบาทขบวนการแรงงานกับประเด็นแรงงานข้ามชาติ: รายงานจากการประชุมที่สมุทรสาคร ใน สรุปการประชุมโดยบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ มูลนิธิส่งเสริมสันติวิธี (Peaceway Foundation), ค้นวันที่ 16 กรกฎาคม 2560 จาก <https://prachatai.com/journal/2008/03/16172>

ประภัสสร เทพชาตรี. 2554. ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

ประเวศ วะสี. 2541. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

พัทยา สายหู. 2544. กลไกสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิษณุ สุวรรณะชญ. 2540. สามทศวรรษอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ภาษากับการสื่อสารของมนุษย์, 2560. ความสำคัญของภาษา. ค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2560 จาก nungruatai11.wordpress.com

มหาชัยเคเบิลทีวี. 2560. ขี้แฉนายจ้าง สถานประกอบการจัดระเบียบต่างดาว. ค้นวันที่ 23 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.mahachaicabletv.com/%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B9%89%E0%B9%81%E0%B8%88%E0%B8%87%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%88%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87-%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD/>

ราชบัณฑิตยสถาน. 2549. พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2549. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.

วชิราภรณ์ สังข์ทอง. 2554. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทย์ บัณฑิตกุล. 2554. รู้จักประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์

ศิริพงษ์ ศรีอาคะ. มปป. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เข้าถึงข้อมูลวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ATw>

Exd0pxEgJ:asean.nbtc.go.th/images/file/ASCC.pptx+&cd=13&hl=th&ct=clnk&gl=th

ศิริพร โรจนรังสรรค์. 2535. **ทัศนะและภูมิคุ้มกันทางสังคมขององค์กรประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน**. ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กระทบประชาสัมพันธ์. 2558. **บทบาทกระทรวง พม. ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 จาก http://www.aseanthai.net/ewt_news.php?nid=989&filename=index

ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2555. **รายงานการศึกษาการสร้างกลไกมาตรการ และองค์ความรู้ของสังคมเพื่อสร้างการปรับตัวของประชาชนอาเซียน**. เสนอต่อ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555. **การเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน**. รายงานการวิจัยเสนอต่อ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555. **การเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน**. รายงานการวิจัยเสนอต่อ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. 2554. **ประชาคมอาเซียน 2558: อนาคตและการปรับกระบวนการทัศน์ประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

ศูนย์สื่อการศึกษาเพื่อคนพิการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2558. **กระทรวงแรงงานให้แรงงานต่างด้าวเรียนภาษาไทย**. ค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.braille-cet.in.th/Braille-new/?q=news-1984>

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล อ้างถึงใน สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. 2556. **แรงงานข้ามชาติกับระบบบริหารสุขภาพของประเทศไทย**. รายงานสุขภาพคนไทย 2556 เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). ค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <https://www.hfocus.org/content/2013/12/5904>

สภาพัฒนาการมหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2555. **การประชุมวิชาการปอมท. ประจำปี 2555 เรื่อง “เตรียมพร้อมบุคลากรอุดมศึกษาไทยสู่อาเซียน 2015”**

ระหว่างวันที่ 17 – 18 พฤษภาคม 2555 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ พัทยา จังหวัดชลบุรี.

สมชัย จิตสุชน. 2555. การเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. ค้นวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 จาก http://tdri.or.th/tdri-insight/asean_social_dimensions/

สมชัย จิตสุชน. 2558. AEC กับผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และช่องว่างทางรายได้. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://aseanwatch.org>

สมชาย หงส์สมาทิพย์. 2542. ผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่มีต่อชาวชนบทในเขตภาคกลาง: ศึกษาเฉพาะกรณีของหมู่บ้านหนองตาโล่ ตำบลชะแมบ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ภาคนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการจัดการแรงงาน และสวัสดิการสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก

สมบัติ อารังธัญวงศ์. 2530. การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ (Public Policy Analysis). กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2545. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับการวิจัย การสร้างพรมแดนแห่งความรู้. วารสารศูนย์บริหารวิชาการ. ปีที่ 10 (1): 83-88.

สำนักงานจัดหางานจังหวัดสิงห์บุรี. 2560. การนำเข้าคนต่างด้าวเข้ามาทำงานภายใต้ MOU: ศูนย์แรงงานรับเข้าทำงาน และสิ้นสุดการจ้าง (ตาก สระแก้ว และหนองคาย). ค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 จาก https://www.doe.go.th/prd/singburi/service/param/site/144/cat/17/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/330

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2554. ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2555- 2559. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. 2557. คู่มือการขับเคลื่อนงานการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในมิติวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี. 2554. การศึกษาและวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท: กรณีศึกษาชุมชนชนบท 5 แห่งในจังหวัดอุบลราชธานี. รายงานวิจัยเสนอ

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2556. **ความมั่นคงของมนุษย์ประเทศไทย ปี 2554**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สีดา สอนศรี, โอม ฉัตรนันท, คู่บุญ จารุณี และดุสิตภาพ ปรีชารัชช. 2552. **อาเซียน: ประเด็นปัญหา และความท้าทาย**. รวมบทความความคณาจารย์เนื่องในโอกาสการเฉลิมฉลองครบรอบ 6 ปี แห่งการสถาปนาวิทยาลัยการเมืองการปกครอง.

สุภัจฉรี เรื่องสิทธิชัย. 2559. **สถานการณ์แรงงานต่างด้าว**. ค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2560 จาก http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/content/file_1474942517.pdf

สุเมธ อุดลวิทย์. 2556. ความสัมพันธ์ด้านแรงงานอพยพและการเติบโตทางเศรษฐกิจของสหภาพพม่าต่อเศรษฐกิจไทย. วารสารสิทธิปริทัศน์. 61-80.

สุรัชย์ หวันแก้ว. 2546. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาพัฒนาการแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

สุรสิทธิ์ วชิรขจร. 2553. บทความคุณภาพสังคม: จากยุโรปสู่ประเทศไทย. ใน **คุณภาพสังคมเพื่อคุณภาพประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิหวงศ์การพิมพ์. หน้า 1-51.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. 2555. **อาเซียน รู้ไว้ ได้เปรียบแน่**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

สุวิชา เป้าอารีย์. 2557. **การศึกษาผลกระทบทางสังคมอันเกิดจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร: กองอาเซียน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สุวิชา เป้าอารีย์. 2558. **เอกสารประกอบการบรรยายวิชา พค. 6003. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุวิทย์ ตราสุวรรณ. 2555. **รอบรู้ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร: Genesis.

เสาวณี จันทะพงษ์และกรวิทย์ ตันศรี. 2554. การขาดแคลนแรงงานไทย: สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข. ค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2560 จาก <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/DocumentEconomicSeminar/LabourShortage.pdf>

แสวง รัตนมงคลมาส. 2538. **ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน.

อดิสร เกิดมงคล. 2550. รายงาน: **แรงงานข้ามชาติในสังคมไทย (2): อนาคตทางชาติพันธุ์ มายาภาพที่แรงงานข้ามชาติถูกตีตรา**. ค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <https://prachatai.com/journal/2007/10/14575>

อรณี นวลสุวรรณ. 2543. **พัฒนาการของประชาคมยุโรปตั้งแต่ ค.ศ.1980 สู่สหภาพยุโรป**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญญา ปลดเปลื้อง. 2557. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา. **วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข**. 23 (2): 1-10.

ASEAN Secretariat. 2008. **ASEAN Charter**. Jakarta: ASEAN Secretariat

ASEAN Secretariat. 2008. **ASEAN Economic Community Blueprint**. Jakarta: ASEAN Secretariat.

ASEAN Secretariat. 2009. **ASEAN Political-Security Community Blueprint**. Jakarta: ASEAN Secretariat.

ASEAN Secretariat. 2009. **ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint**. Jakarta: ASEAN Secretariat.

ASEAN Secretariat. 2011. **Master Plan on ASEAN Connectivity**. Jakarta: ASEAN Secretariat. Pp. 27-282.

Beck Wolfgang; Van der Maesen, Laurent and Walker, Alan. 1997. **The Social Quality of Europe**. The Hague: Kluwer International.

Beeson, Mark, ed. 2004. **Contemporary Southeast Asia: Regional Dynamics, National Differences**. New York: Palgrave Macmillan.

Creswell, J. W. 2013. **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**. (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage publications.

- Gill, Ranjit. 1997. **ASEAN towards the 21st Century: A Thirty-Year Review of the Association of Southeast Asian Nations**. London: ASEAN Academic Press.
- Gugan, Alice. 2008. Successful Scenario Planning. Retrieved January 10, 2017 from www.jiscinfonet.ac.uk/tools/scenario-planning.
- ISEAS. 2010. **Know Your ASEAN 2nd**. Chiang Mai: silkworm Books.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. 2004. Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose time has come. **Educational Researcher**. 33(7), 14-26.
- Neuman., W.L.1997. **Social Research Methods:Qualitative and Quantitative Approaches**. Boston: Allyn and Bacon.
- Nischalke, Tobias Ingo. 2000. Insights from ASEAN's Foreign Policy Co-operation: The "ASEAN Way", a Real Spirit or a Phantom. **Contemporary Southeast Asia**. 22 (April): 89-111.
- Peter G. Warr. 2011. **Thailand's Development Strategy and Growth Performance**. Working Paper of World Institute for Economic Development Economic Research.
- Quade, E.S. 1982. **Analysis of Public Decisions**. New York: Elsevier Science Publishing Co.
- Schoemaker, Paul J.H. 1995. **Scenario Planning: a Tool for Strategic Thinking**. Sloan Management Review. 36 (2). Cambridge: Massachussetts Institute of Technology.Scorecard, ISEAS Singapore.
- Suvicha Pouaree. 2001. **Domestic Influences Affecting Thailand's Foreign Economic Cooperation Policy: A Case study on AFTA**. Doctoral Dissertation, National Institute of Development Administration.
- Swithinbank, Andrew. 1996. The European Union and Social Care. In Munday, Brian and Ely, Peter. eds. **Social Care in Europe**. Hertfordshire: Prenticehall.
- Uma Kothari and Martin Minogue. 2002. **Development Theory and Practice: Critical Perspective**. Basingstke: Palgrave.

World Bank. 2012. **Improving Service Delivery: Thailand**. Public Finance Management Report. Retrieved January 30, 2017 from www.wds.worldbank.org/674860ESW0P118001900602

Yahoo. 2551. เอกสารสำหรับชาวต่างชาติที่จะทำใบขับขี่ในประเทศไทยมีอะไรบ้าง. ค้นวันที่ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <https://th.answers.yahoo.com/question/index?qid=20080813101356AAp2jNY>

Yamane, Taro. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis**. Newyork : Harper and Row Publication.